

รายงานผลการวิจัย

เรื่อง การพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม

คณะวิจัย

1) นางธรรณพร คชรัตน์ สบายใจ	หัวหน้าโครงการ
2) รองศาสตราจารย์ ดร. วีระเทพ ปทุมเจริญวัฒนา	นักวิจัย
3) นายวรวิศ สบายใจ	นักวิจัยกระบวนการ
4) ดร.กัญญาวีร์ แก้วนุ้ย	นักวิชาการ
5) นายวิศ ลิขิตอนุสรณ์	นักวิชาการ
6) ดร.ภูมิศรัณย์ ทองเลี่ยมนาค	นักวิชาการ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

สำนักประสานงาน สกว. ศูนย์ CSPA

สัญญาเลขที่ RDG6140048

(ความเห็นในรายงานนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

คำนำ

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ ศูนย์ประสานงานการศึกษา "การสร้างความรู้ความคุ้มครองทางสังคมในกลุ่มเด็กและ เยาวชน" (ศูนย์ CSPPS) ซึ่งทาง คณะนักวิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้ งานวิจัยเรื่องนี้สามารถเสร็จสิ้นได้ต้องขอขอบพระคุณ ทางอธิบดี ผู้บริหาร และเจ้าหน้าที่ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่มีนโยบายที่ดีและแน่วแน่ในการ พัฒนาเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ และอนุญาตให้ทางคณะนักวิจัยได้มีโอกาสทำวิจัย ณ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและ เยาวชนทั้ง 5 แห่ง ขอขอบพระคุณผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ คณะครู บุคลากรสหวิชาชีพ และเจ้าหน้าที่ ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชาย บ้านมุกดา จังหวัดนครปฐม ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง ศูนย์ฝึกและอบรมเด็ก และเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ได้ให้ความ ร่วมมือและช่วยเหลือในการดำเนินการวิจัย ขอขอบพระคุณเครือข่ายทุกฝ่าย ที่มาร่วมในการดำเนินกิจกรรม ต่างๆ ในขณะวิจัย และขอขอบคุณน้องๆ เด็กและเยาวชนทุกคนของทุกศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั้ง 5 แห่ง ทุกๆ คนเป็นเพื่อนมิตรร่วมทางสำคัญทำให้คณะวิจัยได้รับการเติมเต็ม “คุณค่าในหัวใจความเป็น มนุษย์” ระหว่างที่ได้เข้ามาเรียนรู้ร่วมกันในครั้งนี้ เราพบความจริงว่า น้องๆ เด็กและเยาวชนทุกคนขอเพียง “พื้นที่การเติบโตที่เห็นคุณค่าในตัวตนและได้รับโอกาสเรียนรู้อย่างมีความหมาย” และ “ศูนย์ฝึกและอบรม เด็กและเยาวชน คือ พื้นที่ของโอกาสการเปิดรับความไว้วางใจนั้น เพื่อการเริ่มต้นเปลี่ยนชุดความคิดด้วย วิธีการตัดสินใจครั้งใหม่ในแบบที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและเราทุกคนมุ่งหวัง

คณะนักวิจัยหวังว่า การวิจัยชิ้นนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานตามนโยบายปฏิรูปการศึกษาของ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวมทั้งหวังให้ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะใช้โอกาสของวันเวลาร่วมกันพัฒนา เด็กและเยาวชนให้มีโอกาสเลือกและพัฒนาตนเองตามเส้นทางที่ตนเองรักและจะก้าวไป.

คณะนักวิจัย

บทสรุปผู้บริหาร

สังคมไทยประสบกับปัญหาอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนในรอบปีหนึ่งๆประมาณ 30,000 คน หรือเด็กและเยาวชนกระทำผิดทางอาญาต่อประชากรเด็กและเยาวชน คิดเป็น 3.19 ต่อ 1,000 คน สะท้อนให้เห็นว่ามีเด็กและเยาวชนจำนวนไม่น้อยเหล่านี้เดินออกนอกเส้นทางชีวิตที่มีความหมายหรือไม่ได้เข้าสู่เส้นทาง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสภาวะปกติของประเทศจนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน ซึ่งทำให้ประเทศสูญเสียโอกาสจากคุณค่าและพลังสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชนกลุ่มดังกล่าว

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุนกระบวนการ พิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว การแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเบื้องต้น โดยการแก้ไข บำบัดและฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตามคำสั่งของศาลเยาวชนและครอบครัวที่ให้เข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็ก และเยาวชนที่ต่างๆ มีทั้งกิจกรรมเชิงป้องกันของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน แนวทางพัฒนา คุณภาพเด็กและเยาวชนในรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ การส่งเสริมอาชีพ ฝึกอาชีพ และการได้รับการ สนับสนุนจากภาคเอกชน อย่างไรก็ตามพบว่าที่ผ่านมาผลลัพธ์ของการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ยังไม่ตรงกับ เป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ตามศักยภาพความถนัด ความสนใจของเด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้ ในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาตามหลักสูตรเดิมที่ขาดความต่อเนื่อง ไม่สามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้ รวมทั้งการเข้าไม่ถึงระบบการศึกษา เนื่องจากเด็กและเยาวชนมีระยะเวลาเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็ก และเยาวชนจนถึงกระบวนการออกจากศูนย์ฝึกฯ ไม่มีความแน่นอน มีการหมุนเวียนอยู่ตลอด ทำให้กิจกรรมไม่ แล้วเสร็จ การไม่ได้รับรองวุฒิการศึกษาต่อเนื่องจากระดับชั้นการศึกษาเดิม นอกจากนี้ในการศึกษาสายสามัญ ที่ใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยไม่สามารถรองรับการพัฒนาเด็กและเยาวชนตรงตามศักยภาพ ตามความสนใจและความถนัดรายบุคคลและใช้ศักยภาพของบุคลากรสหวิชาชีพซึ่งกรมพินิจและคุ้มครองเด็ก และเยาวชนที่มีคุณภาพสูงให้สามารถพัฒนาระบบงานให้เกิดประสิทธิภาพเต็มกำลังอย่างเหมาะสม

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการ ยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบ สนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานการปฏิบัติการแบบมี ส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและ เยาวชนชายบ้านมุทิตา ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและ เยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี แบบมีส่วนร่วม ซึ่งนำไปสู่การออกแบบและกำหนดแนวทางดำเนินการระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและ เยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งนำผลการวิจัยที่ได้ไปขับเคลื่อนการสนับสนุนและ เสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนดังกล่าวกับองค์กร หน่วยงาน สถาบัน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ภาพรวมของสถานการณ์ปัญหาที่มีอยู่เดิมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนใน 5 พื้นที่เป้าหมายที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม

1. ด้านนโยบาย

จากการศึกษาพบว่ากรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีนโยบายที่มอบหมายมากและเปลี่ยนแปลงบ่อยเพื่อให้ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแต่ละแห่งปฏิบัติงานตามนโยบายตอบสนองตัวชี้วัดการดำเนินการ ตลอดจนโครงการต่างๆ จากส่วนกลาง ทำให้เจ้าหน้าที่ใช้ศักยภาพและเวลาทำงานทุ่มเทกับภาระงานเอกสาร เป็นผลทำให้เจ้าหน้าที่มีภาวะเหนื่อยและถ้าไม่มีโอกาสเข้าถึง เรียนรู้ และร่วมพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกได้อย่างแท้จริง การทำงานประจำทำให้没有时间ติดตามการเปลี่ยนแปลงโลกแห่งการเรียนรู้ของสถานการณ์ปฏิรูปการศึกษาที่ตอบสนองการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ ไม่มีเวลากำหนดแผนงานภายในและมาตรการที่ยืดหยุ่นมากพอที่จะบูรณาการแผนความร่วมมือในการระดมศักยภาพของบุคลากรสหวิชาชีพให้สามารถปฏิบัติงานบนเป้าหมายการกำหนดคุณค่าร่วมกันภายใต้โอกาสและข้อจำกัดของเวลา เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมดูแลและช่วยเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนแต่ละบุคคลแต่ละรุ่นซึ่งมีที่มาที่ไปแตกต่างกันได้อย่างเต็มความสามารถ

ในขณะที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนขาดการจัดทำยุทธศาสตร์ นโยบายและแผนภายในหน่วยงานเพื่อกำหนดเป้าหมายโดยยึดถือความต้องการให้เด็กและเยาวชนเกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นเป็นหัวใจหลักของการปฏิบัติงาน จึงทำให้การบริหารจัดการเวลาเพื่อการจัดการศึกษาและอบรม การบำบัดฟื้นฟู การช่วยเหลือติดตาม การเชื่อมร้อยเครือข่าย แยกส่วนกันจนไม่สามารถทำให้เกิดแนวทางการดำเนินงานไปสู่ผลลัพธ์ที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนสามารถบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาและอบรมเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมได้ภายในหน่วยงาน เพิ่มเติมจากนโยบายการศึกษาปัจจุบันซึ่งผูกภาระงานในโปรแกรมการศึกษาไว้กับหน่วยงานการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) ทั้งนี้ เพื่อที่จะขยายขอบเขตการปฏิบัติงานให้มีความยืดหยุ่นหลากหลายสอดคล้องกับความต้องการที่แตกต่างกันในการแก้ไขปัญหา เพื่อสร้างแนวทางการปรับพฤติกรรมการเรียนรู้ไปสู่เส้นทางการสร้างตัวตนอย่างมีความหมายใหม่ให้กับเด็กและเยาวชนได้อย่างครอบคลุมและทั่วถึง กับทั้งยังสามารถปรับนโยบายส่งเสริมสิทธิมนุษยชนด้วยหลักการการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเพื่อกออกแบบวิถีความเป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน เพื่อ

ลดแนวทางการจัดการด้วยวิธีการกำหนดการดำเนินงานจากระเบียบภายในศูนย์ฝึกเพียงด้านเดียว มีข้อเสนอจากผู้ทรงคุณวุฒิและคณะนักวิจัยให้มีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้อง เช่น บุคลากรของศูนย์ฝึก ผู้เข้า-ออก หรือ เครือข่ายจากภายนอกซึ่งทำกิจกรรมร่วมกับเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกโดยคำนึงถึงหัวใจความเป็นมนุษย์ของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ โดยลดระดับการทำงานแบบสงเคราะห์ การกดขี่ด้วยอำนาจ เพราะส่งผลกระทบต่อความตระหนักรู้ในการยอมรับคุณค่าความเป็นมนุษย์ภายในตัวตนของเด็กและเยาวชนซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความภาคภูมิใจในตนเอง

2. ด้านการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชน

จากการศึกษาพบว่า หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เป็นหลักสูตรซึ่งขาดความยืดหยุ่น ยังคงเน้นเนื้อหาและผลลัพธ์ (Outcome-Based) มีกระบวนการเรียนการสอนซึ่งกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลให้ผู้เรียนมีความรู้ชุดเดียวกัน ไม่ตอบสนองความแตกต่างของเด็กและเยาวชน ระบบการศึกษาภายในศูนย์ฝึกจึงไม่เชื่อมต่อกับประวัติการศึกษาของเด็กและเยาวชนตามคุณภาพจริง ไม่สอดคล้องกับความต้องการ บริบทวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิสังคม นิเวศวัฒนธรรม ช่องการสื่อสาร ชุมชน ภาษา วิถีคิด วิถีตัดสินใจเดิม ผู้เรียน ขาดการเชื่อมโยงวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีพทำให้เกิดป็นสมรรถนะสำคัญที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน การพัฒนาทักษะสายอาชีพไม่หลากหลายขาดความสอดคล้องกับศักยภาพครูและเครือข่าย โครงสร้างการจัดการเรียนรู้ ทับซ้อนในโครงสร้างอำนาจการบริหารหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับสาร การพัฒนาทักษะอาชีพเป็นกระบวนการนำไปสู่การปฏิบัติงานในฐานะลูกจ้างมากกว่าการพัฒนาเป็นผู้รับจ้างที่มีคุณภาพหรือการมีทักษะการเป็นผู้ประกอบการได้

การวิจัยพบข้อมูลสำคัญว่า คุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นทั้งหมดภายในศูนย์ฝึกตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน การทำกิจกรรมในเวลาเรียน นอกเวลาเรียน กิจกรรมในกิจวัตรประจำวัน กิจกรรมบำบัดฟื้นฟู กิจกรรมพัฒนาทักษะตามความสนใจ งานอดิเรก งานจิตอาสา สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สมรรถนะสำคัญในการเรียนรู้ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่สอดคล้องกับเกณฑ์การวัดและประเมินผลเทียบเคียงกับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จากการประเมินผลตามสภาพจริง เพียงมีการเพิ่มเติมกระบวนการเรียนรู้ตามความสนใจ พัฒนาทักษะให้เป็นความถนัดและความเชี่ยวชาญ ก็จะเป็นโอกาสในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนได้ทุกพื้นที่ บริหารจัดการได้ตามบริบทศักยภาพทั้งผู้จัดการศึกษาและเด็กและเยาวชน โดยวางเป้าหมายได้ตรงต่อการฝึกงานอาชีพและการศึกษาตามความต้องการของเด็กและเยาวชน

หากแต่การขาดหลักการมีส่วนร่วมในการเชื่อมโยงคุณค่าที่เกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง รวมทั้งกิจกรรมการศึกษายังไม่เป็นการเชื่อมร้อยกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นการสนับสนุนให้บุคคลมีทักษะการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง อีกทั้งการจัดกิจกรรมจากบุคคลภายนอกส่วนใหญ่เป็นรูปแบบการสงเคราะห์ จึงนำไปสู่แนวทางการดำเนินงานโดยขาดการวางเป้าหมาย หลักการ และแนวทางร่วมกับศูนย์ฝึก และเด็กและเยาวชนโดยคำนึงถึงประโยชน์ของการเสริมสร้างศักยภาพตนเองของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

การบริหารจัดการเวลาในการออกแบบระบบเป็นสิ่งสำคัญของการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนตามความสนใจ กระบวนการสร้างความสุขในการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อความสัมพันธ์ทางกายและใจให้เกิดมิติใหม่ในการกิจกรรมการศึกษาที่รวมภารกิจบำบัดฟื้นฟู การช่วยเหลือติดตาม และการจัดกิจกรรมจากเครือข่ายให้มีเป้าหมายร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว มีความยืดหยุ่นในกลไกการจัดการ จะสามารถลดข้อจำกัดของภาระงานได้อย่างมีคุณภาพ ตัวอย่างเช่น **กิจกรรมศิลปะ**มีผลในการสร้างสมาธิ เสริมจินตนาการสู่การคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ ความสัมพันธ์ของการใช้อุปกรณ์-สี-รูปทรง-พื้นที่-สัดส่วน การสะท้อนและพัฒนาตัวตน การรู้จักและได้รับโอกาสพัฒนาความสามารถของตนเอง เป็นส่วนประกอบในกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูและเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ในเวลาเดียวกัน **กิจกรรมกีฬา**สามารถสร้างการเรียนรู้ด้านการฝึกวินัย ความเป็นน้ำใจ การพัฒนาบุคลิกภาพภายใน การคิดคำนวณ ความสัมพันธ์ในหมู่คณะ การใช้ภาษา วิทยาศาสตร์การกีฬา โภชนาการ การพัฒนาสุขภาวะทางกาย-ใจ-อารมณ์-สังคม-สติปัญญา กิจกรรมกีฬาจึงมิได้เป็นเพียงงานอดิเรกหรือวิชากีฬา แต่ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมบำบัดและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแบบองค์รวม **งานช่าง** ฝึกการเรียนรู้ด้านศิลปะการออกแบบ การคิดคำนวณ ความงาม ความแม่นยำ ความประณีต ความรู้วิทยาศาสตร์เรื่องสี พื้นผิว วัสดุ อุปกรณ์ ความปลอดภัยในการทำงานและการใช้งาน ต้นทุน ราคาซื้อราคาขายที่เป็นธรรม การประสานประโยชน์ในคุณภาพงานระหว่างผู้ทำงาน-ผู้ใช้งาน งานช่างจึงเป็นได้ทั้งกิจกรรมบำบัด การเชื่อมมิติสัมพันธ์ในพัฒนาการด้านกายใจอารมณ์ความรู้สึกและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ในเวลาเดียวกัน รวมทั้งเมื่อได้รับการพัฒนาทักษะจนมีความเชี่ยวชาญแล้วทุกกิจกรรมยังสามารถต่อยอดเป็นอาชีพได้ กิจกรรมทั้งหลายเหล่านี้ รวมทั้งกิจกรรมการฝึกการใช้วิถีชีวิตประจำวันตั้งแต่เช้าจนเข้านอน ล้วนเกิดขึ้นเป็นกระบวนการเรียนรู้นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและทักษะการเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมภายในศูนย์ฝึก สิ่งที่ควรเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนเพิ่มเติม คือ การฝึกทักษะความถนัดในการงานและอาชีพตามความต้องการที่สอดคล้องกับบริบทชีวิตของตนเองอย่างแท้จริง

3. ด้านผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่

จากการศึกษาโดยภาพรวมพบว่า ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเป็นผู้มีความตั้งใจและมีจิตใจที่มุ่งมั่นทำงานเพื่อเด็กและเยาวชน มีทุนความรู้ ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ระดับสูง แต่ไม่มีโอกาสใช้ศักยภาพได้เต็มที่ ด้วยภาระงานที่อาจต้องทำหลายหน้าที่ และด้วยองค์ความรู้ที่ยังเข้าไม่ถึงการออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลที่ตอบสนองคุณภาพการเรียนรู้ที่แตกต่างกันเพื่อให้ผู้เรียนขับเคลื่อนการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง เป็นความท้าทายใหม่ของ ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึก ในการพัฒนาระบบงานสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในทุกด้านให้เป็นทิศทางเดียวกันกับการมุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงเด็กและเยาวชนตามความต้องการสอดคล้องกับวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง เพื่อจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อมีส่วนร่วมพัฒนาสังคมไทยที่ยั่งยืน

4. ด้านเครือข่าย

จากการศึกษาพบว่าทุกศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนมีเครือข่ายมาก ทำประโยชน์ร่วมกันได้อย่างไม่เต็มที่ โดยบางเครือข่ายกำหนดกิจกรรมที่จะได้รับสำหรับเด็กและเยาวชนเฉพาะบางกลุ่ม บางกิจกรรมจัดเป็นครั้งๆ ไป ไม่มีความต่อเนื่อง บางกิจกรรมตอบเป้าหมายเฉพาะของผู้จัดกิจกรรม รวมทั้งบางเครือข่ายเข้ามาทำกิจกรรมแบบสงเคราะห์ ไม่สอดคล้องสัมพันธ์กับการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมเสียรวมทั้งไม่เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสพัฒนาการใช้ชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเอง บางลักษณะกิจกรรมทำให้เกิดโอกาสแฝงทางพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์โดยขาดความเอาใจใส่ในรายละเอียด การให้โอกาสการทำงานจากเครือข่ายภายนอกส่วนใหญ่เป็นแรงงานรับจ้างมากกว่าเป็นผู้รับจ้างที่มีโอกาสเรียนรู้ให้เป็นแรงงานฝีมือคุณภาพหรือได้รับการสนับสนุนให้เป็นผู้สร้างงานด้วยตนเอง ขาดการออกแบบร่วมกันเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาศักยภาพให้กับเด็กและเยาวชนอย่างมีเป้าหมายสอดคล้องกับบริบทของเด็กและเยาวชน เพื่อทำให้การเชื่อมร้อยเครือข่ายนำไปสู่การพัฒนาระบบเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมโดยของศูนย์ฝึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในขณะเดียวกัน แนวทางการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องภายหลังการปล่อยตัว ยังขาดการเชื่อมร้อยเครือข่ายในระบบนิเวศทางภูมิสังคมของเด็กและเยาวชนให้หลากหลายทั้งรูปแบบและแนวทางดำเนินงาน รับรองการกลับเข้าสู่พื้นที่ทางสังคมให้กับเด็กและเยาวชนออกไปเชื่อมร้อยต่อพื้นที่การดำเนินชีวิตจริงที่จะเกิดโอกาสครั้งใหม่ได้จริง ทั้งนี้ เพื่อสร้างกระบวนการเป็นเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วมกับสังคมและขยายผลจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งในการสร้างโอกาสการดำเนินชีวิต ศึกษาต่อ และการมีงานทำได้อย่างสอดคล้องกับบริบท

ความต้องการและศักยภาพที่เด็กและเยาวชนจะมีโอกาสพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เป็นระบบป้องกันไม่ทำให้เด็กและเยาวชนกลับไปตกอยู่ในสภาพแวดล้อมและวงจรชีวิตแบบเดิมอย่างไม่มีทางเลือก

ความต้องการของบุคลากรในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน

การมีทางเลือกใหม่ทางการศึกษาที่ตอบรับกับความแตกต่างหลากหลายของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน มีบุคลากรหลายท่านสนใจแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือกซึ่งใช้กิจกรรมภายในศูนย์ฝึกเป็นฐานการพัฒนาคุณภาพศึกษา จะทำให้วงจรชีวิตในวิถีการดำเนินงานของศูนย์ฝึกเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนในการเรียนรู้และมีผลการศึกษาต่อเนื่อง เป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดของการฝึกและอบรมในศูนย์ฝึก

ความต้องการของเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

ความต้องการของเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองของ 5 ศูนย์ฝึกมีจุดร่วมกันดังนี้คือ

(1) ด้านการศึกษา มีทั้งความต้องการที่จะจบการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสายสามัญหรือสายอาชีพ เพื่อไปเชื่อมต่อการทำงานที่สนใจในอนาคต ทั้งนี้ทุกคนมีความพยายามที่จะเรียนให้จบการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่ได้รับคำสั่งศาลมา แต่เมื่อออกจากศูนย์ฝึกไปแล้วแม้ว่าต้องการศึกษาต่อ แต่ยังไม่มีความแน่นอน

(2) ด้านการทำงานหรืออาชีพ พบว่าความต้องการส่วนใหญ่นั้นต้องการมีรายได้ที่มั่นคงและสุจริตเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งมีทั้งการเป็นลูกจ้างหรือพนักงานในสถานประกอบการ ราชการ หรือการเป็นเจ้าของกิจการที่สร้างขึ้นเองตามความสนใจหรือความถนัด หรือสืบทอดกิจการของครอบครัว

(3) ด้านความสัมพันธ์ มีความต้องการเป็นคนดีของพ่อแม่ ครอบครัว สังคม เป็นสามีและภรรยาที่ดี รวมทั้งเป็นพ่อและแม่ที่ดีมีความรับผิดชอบต่อลูก ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเมื่อออกจากศูนย์ฝึกไป มีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและบุคลากรในศูนย์

(4) การรู้จักตนเอง เห็นสิ่งดีในตนเองที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และสิ่งที่ควรปรับปรุงเพื่อลดอุปสรรคในการพัฒนาตนเอง โดยอยากให้ในศูนย์ฝึกมีปัจจัยเกื้อหนุนเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของความต้องการที่ตั้งไว้

ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม

การดำเนินชีวิตผิดพลาดทำให้เด็กและเยาวชนถูกตัดสินให้เข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติธรรม เป็นผลมาจากการกระทำซึ่งขาดชุดความคิดในวิธีตัดสินใจแบบเดิมที่ไม่เท่าทันต่อการหยุดยั้งพฤติกรรมและพฤติกรรมอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่น โดยความตระหนักว่า “บุคคลทุกคนที่มีโอกาสปะทะสังสรรค์กับเด็กและเยาวชนทุกเวลานาที” ล้วนคือสิ่งแวดล้อมที่ดำรงฐานะเป็น “สื่อการเรียนรู้ที่มีนัยสำคัญและสัมพันธ์ต่อการร่วมหล่อเลี้ยงการเติบโตทางความคิดเชิงบวกและ/หรือลบได้ในทุกขณะเวลาด้วยเช่นกัน” โดยทุกกิจกรรม

ภายในศูนย์ฝึกที่มีบุคคล/กลุ่มบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างศักยภาพด้านร่างกาย อารมณ์ ความคิด จิตใจ สังคมและสติปัญญา ต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทั้งสิ้น การส่งมอบ หัวใจความเป็นมนุษย์ทุกขณะของทุกฝ่ายที่มีโอกาสเข้ามาเกี่ยวข้องล้วนมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลง ระบบประมวลผลภายในตัวตนของเด็กและเยาวชนเพื่อเข้าสู่จุดเริ่มต้นเปลี่ยน**ชุดความคิดด้วยวิธีการตัดสินใจแบบใหม่** การมีส่วนร่วมด้วยการเคารพในหัวใจความเป็นมนุษย์ของเด็กและเยาวชนที่รอรับโอกาสของการ ปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค จึงถูกยกเข้ามาเป็นเป้าหมายการทำงานและเลือกคณะทำงานเข้าร่วม ดำเนินการวิจัยโดยผ่านกระบวนการพิจารณาทบทวนไตร่ตรองสร้างความเข้าใจร่วมกันตลอดเวลา

ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ การลงทุนเพื่อจัดกิจกรรมเรียนรู้เชิงปฏิบัติการหรือการฝึกทักษะการงาน อาชีพให้กับเด็กและเยาวชนตามความสนใจ จะส่งผลในระยะยาวต่อมุมมองทางอาชีพและทัศนคติในอาชีพของ พวกเขาในระยะยาว มีความคุ้มค่าในการลงทุน ผลจากการลงทุนในการจัดกิจกรรมฝึกอบรมต่าง ๆ ทำให้เด็ก และเยาวชนได้รับข้อมูลด้านอาชีพ ทางเลือกในอนาคต รวมไปถึงอุปนิสัยใจคอที่ดี การได้รับโอกาสลงมือ ทำงานด้วยความสนใจเป็นสารตั้งต้นความสุขทำให้เกิดการเชื่อมร้อยประสาทสัมพันธ์ของฐานกาย(Hand)-ฐาน ใจ(Heart) ให้รวมตัวหล่อเลี้ยงฐานคิด(Head) ให้มีความหวังต่ออนาคตที่ดีขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลพลอยได้ที่มี มูลค่าทางเศรษฐกิจ มากกว่าแค่การวัดจากการลงทุนในด้านการฝึกอบรมเป็นตัวเงินเท่านั้น

จากการสังเคราะห์ข้อมูลโดยผ่านการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในทุกระยะการวิจัย รวมถึงการคืน ข้อมูลให้กับผู้ที่นำระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบ มีส่วนร่วมไปใช้โดยตรง คือ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พบว่าระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วมมี องค์ประกอบที่เป็นกระบวนการการดำเนินการ ดังนี้

การค้นหาความต้องการของเด็กและเยาวชน (Explore) คือ การจัดกิจกรรมสำรวจความต้องการ ของเด็กและเยาวชนโดยมีเป้าหมายหลัก คือ **การเริ่มต้นเปลี่ยนชุดความคิดในวิธีการตัดสินใจแบบใหม่** ด้วย กระบวนการทำงานผ่านฐานการเรียนรู้ทั้งฐานกาย ฐานจิต และฐานคิดมีโอกาสมอบทบทวนใคร่ครวญตนเองค้นหา ความต้องการที่แท้จริงของตนเอง โดยมี **หลักการในการดำเนินการ 2 เรื่อง คือ**

1. **หลักการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Immunity for Change)** โดยการใช้การสำรวจ ตนเอง อาทิ กระบวนการภารกิจสำรวจทะเลลึกที่อยู่ภายในตัวเรา (Deep Sea Exploration) กระบวนการละคร ศิลปะ หรืออื่นๆ เพื่อการค้นหาความต้องการที่แท้จริง โดยใช้หลักการเรียนรู้สู่ การเปลี่ยนแปลงที่ผสมผสานการเรียนรู้ผ่านความรู้สึก ความคิด และลงมือทำ ทั้งนี้สิ่งสำคัญคือ โอกาสในการมองเห็นหรือค้นพบตัวเองของเด็กและเยาวชน (Exposure) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้

เพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เห็นมากหรือทดลองทำมากเท่าไร จะยิ่งทำให้มองเห็นศักยภาพตนเองในมุมใหม่ เห็นความต้องการที่แท้จริงของตนเองมากยิ่งขึ้น

2. **หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Collaborative Team)** ในกระบวนการค้นหาความต้องการ พัฒนาการเรียนรู้และอาชีพที่สนใจ เพื่อสนับสนุนบทบาทในการกิจการร่วมเสริมสร้างศักยภาพ เด็กและเยาวชนจากความร่วมมือด้วยหัวใจในความเป็นมนุษย์ของผู้เกี่ยวข้องทุกคน

การมีส่วนร่วม (Share) โดยใช้วิธีการประชุม สัมภาษณ์ สนทนา พูดคุย หรือใช้กระบวนการชุมชน กระบวนการเครือข่าย การเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ฯลฯ เน้นการปรับสภาพแวดล้อมให้บรรยากาศเปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วม เพื่อสอบถามความต้องการหรือความกระหายในการเรียนรู้หรือการพัฒนาตนเองในเรื่องอะไร อย่างไร และมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด ทีมวิจัยได้ออกแบบเป้าหมายการจัดกิจกรรมข้างต้น เป็นหลักการทำงานร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทุกระยะ ทั้ง**ระยะก่อนการจัดกิจกรรม (Pre-Process)** ได้แก่ การประชุมภายในทีมวิจัย การประชุมระหว่างทีมวิจัยกับผู้แทนกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน บุคลากร ศูนย์ฝึก การทำงานร่วมกันของบุคลากรศูนย์ฝึกกับเด็กและเยาวชน **ระยะระหว่างกิจกรรม (Process)** ได้แก่ การทำงานร่วมกันก่อนการจัดกิจกรรม การรักษาสบรรยากาศความสัมพันธ์อันดีให้เกียรติกันทุกฝ่ายระหว่างการจัดกิจกรรม **ระยะหลังการจัดกิจกรรม (Post-Process)** ได้แก่ การตั้งใจฟังเสียงสะท้อนความรู้สึกความคิดเห็น จากเด็กและเยาวชน การสรุปผลการจัดกิจกรรมกับบุคลากรศูนย์ฝึกและผู้แทนกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน การสะท้อนผลการเรียนรู้ร่วมกันในทีมวิจัย โดยการทำงานร่วมกันทุกระยะมีเป้าหมายให้เกิดเป็น กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันโดยให้ความสำคัญกับการรักษาบทบาทหน้าที่ของบุคคลทุกคนทุกฝ่าย คือ ผู้แทนจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทีมวิจัยทุกฝ่าย บุคลากรของศูนย์ฝึกที่ได้รับมอบหมายเข้าร่วม กิจกรรม เด็กและเยาวชน ทั้งนี้ เพื่อสร้างเวลาที่มีความหมายในการทำความเข้าใจบทบาทการพัฒนาคุณภาพ การทำงานร่วมกันสะท้อนกลับไปมาด้วยความสัมพันธ์ที่ตระหว่งกัน โดยให้ความสำคัญกับเป้าหมายในการ ยอมรับแนวทางการทำงานเพื่อเด็กและเยาวชนเป็นตัวตั้ง

การปรับสร้างแผนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชน (Edit) โดยคำนึงถึง**ความสมดุลระหว่างสามฝ่าย (Balance)** ทั้งความต้องการของเด็กและเยาวชน ข้อจำกัดและทรัพยากรศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ข้อจำกัดและทรัพยากรของเครือข่าย รวมทั้งกฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติของกรม พินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งทั้งศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เครือข่าย และตัวเด็กและเยาวชน ควรสื่อสารหรือประชุมแลกเปลี่ยนกันเพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางร่วมของโครงการ รวมทั้งมีผลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับแผนการเรียนรู้

การต่อยอดเครือข่ายเพื่อการดำเนินการ (Action) เช่น การประสานดำเนินการจัดกิจกรรมร่วมกับ ศูนย์การเรียนรู้ การฝึกงาน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) การจัด กิจกรรม”ห้องเรียนทดลอง” เวทีสนทนา และกิจกรรมอื่นๆ โดยมีเป้าหมายเสริมสร้างศักยภาพเด็กและ เยาวชนในทิศทางเดียวกับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

ระบบการวัดและประเมินผลการศึกษา (Assess) โดยใช้เครื่องมือการวัดและประเมินคุณภาพการ เรียนรู้ “ความสนุกที่ถูกทำให้สูญหาย” ตรวจสอบคุณค่าและความหมายการเรียนรู้ เพื่อเทียบคุณภาพ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และนำไปเทียบวุฒิการศึกษาได้ต่อไป

การขยายเครือข่าย (Network) ซึ่งมี 2 แนวทาง คือ (1) **เยาวชนพัฒนาเป็นเครือข่าย** โดยเยาวชน ที่ผ่านกระบวนการพัฒนามีส่วนร่วมสามารถเป็นต้นแบบ ให้คำแนะนำ ให้ความช่วยเหลือ หรือกลายเป็น หนึ่งในเครือข่ายสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นต่อไปได้ (2) **เครือข่ายร่วมสร้าง Learning Hub** โดยมีเครือข่ายที่ สนใจติดตามผลลัพธ์การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และสนับสนุนกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนทั้ง ภายในศูนย์ฝึกและภายหลังปล่อยตัวอย่างต่อเนื่อง

“นวัตกรรมการจัดการศึกษาทางเลือก” สำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและ เยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

จากการวิจัยพบว่าองค์ความรู้ในเชิงนวัตกรรมการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนใน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม มีทั้งในด้านรูปแบบ แนวคิดปรัชญา เป้าหมายการ จัดการศึกษา หลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดและ ประเมินผลเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ กล่าวคือ

รูปแบบ การศึกษาทางเลือกเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงโดยหน่วยเล็กที่สุดภายในชุมชน Community Based Learning ในทางกายภาพของศูนย์ฝึกสามารถปรับสร้างให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning Smart City) เพื่อจำลองสถานการณ์ชีวิตสมจริงให้เด็กและเยาวชนมีพื้นที่พัฒนาคุณภาพชีวิต ฝึก ทักษะการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองและทักษะการทำงานอาชีพ และได้รับโอกาสใหม่ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนา ตนเองเชื่อมร้อยกระบวนการทำงานภายในศูนย์ฝึกร่วมกับเครือข่ายภายนอกได้อย่างเป็นประโยชน์ปัจจุบัน โดยมีเป้าหมายที่สำคัญ คือ การใช้โอกาสของวันเวลาภายในศูนย์ฝึกเป็นพื้นที่ฝึกกระบวนการเปลี่ยนวิธีคิด วิธี ตัดสินใจแบบใหม่ ซึ่งเริ่มเสริมสร้างได้จากกระบวนการดำเนินชีวิต และ ฝึกอบรม ภายในศูนย์ฝึกฯ ทุกวันเวลา ซึ่งสามารถจัดการในรูปแบบดังนี้ (1) การเรียนรู้แบบกลุ่มประสบการณ์ (Experience Approach) จาก

กิจกรรมตามความถนัดหรือความสนใจของเด็กและเยาวชนและสอดคล้องกับกิจกรรมหลักภายในศูนย์ฝึกตามนโยบายที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกำหนด (2) การพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (3) การประสานกับเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ภายนอกเพื่อส่งต่อเด็กและเยาวชนระหว่างการฝึกและอบรมภายในศูนย์ฝึกและภายหลังที่ได้รับการปล่อยตัว

แนวคิด ปรัชญา เป็นการศึกษาที่แท้โดยเชื่อว่าเด็กและเยาวชนทุกคนมีศักยภาพพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองสู่การเปลี่ยนแปลงแบบองค์รวม และ เป็นสิทธิประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนได้รับการคุ้มครองตามปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

เป้าหมายของการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนในแต่ละบุคคลที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสมดุลและมีความสุขในการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นองค์รวม ทั้งโลกทัศน์ (Affective Attributes) ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Attributes) และพฤติกรรม (Psychomotor Attributes) รวมทั้งกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงภายในตัวผู้เรียน (Transformative Learning)

หลักสูตร ประกอบด้วย (1) แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เน้นการศึกษาชุมชนทรัพยากรในตนของมนุษย์ แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เน้นการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเพื่อให้ผู้เรียนค้นพบตนเอง ค้นพบศักยภาพในตนเอง การเสริมสร้างแรงบันดาลใจ และพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการงานอาชีพ (2) **กิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้** เน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมการฝึกและอบรมภายในศูนย์ฝึกตั้งแต่ต้นนอนจนเข้านอน กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตตามหน้าที่ในกิจวัตรประจำวันและกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจ ออกแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองร่วมกับครู/โค้ช เรียนรู้จากผู้รู้จริง การปฏิบัติจริง เพื่อให้เด็กและเยาวชนใช้ศักยภาพที่มีอยู่เรียนรู้ด้วยตนเองพัฒนาทักษะการเรียนรู้เป็นความถนัดและความเชี่ยวชาญ พัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ในพื้นที่วิถีชีวิตจริงในวัฒนธรรมชุมชน เรียนรู้ผ่านกระบวนการฝึกเป็นโค้ช/ผู้จัดการศึกษาให้เพื่อน พี่ น้อง และผู้อื่น เรียนรู้ผ่านกระบวนการฝึกจากวิทยากรผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ใช้เครื่องมือ ประสบการณ์ ความรู้ และทักษะทั้งตะวันตกและตะวันออก บูรณาการให้เหมาะสมกับผู้เรียน และเรียนในภูมิทัศน์การเรียนรู้ใหม่ทั้งในและนอกสถานศึกษาควบคู่กันไปอย่างต่อเนื่องสอดคล้องกับบริบทและขอบเขตที่มีอยู่หรือแปรเปลี่ยนได้อย่างยืดหยุ่น (3) **สื่อ** มีความหลากหลายโดยบูรณาการใช้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและภูมิทัศน์การเรียนรู้ต่างๆ คือ แบบออนไลน์ (On Line) แบบออฟไลน์ (Off Line) แบบออนแอร์ (On Air) และ แบบออนกราวด์ (On Ground) ท่ามกลางการแบ่งปันทรัพยากรร่วมของบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในสังคม (4) **การวัดและประเมินผลการศึกษา** มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน การสะท้อนคุณภาพของผู้เรียนจากผู้เกี่ยวข้อง การวัดประเมินผลที่สะท้อนคุณภาพการเรียนรู้และการพัฒนาของผู้เรียนตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือที่หลากหลายสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน และการจัดแสดงผลงานจากร่องรอยการเรียนรู้ โครงการงาน ชิ้นงานทุกรูปแบบของผู้เรียน (5) **ผู้จัดการศึกษา ครู และผู้จัดการเรียนรู้** ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูกระบวนการ ครูวิชาชีพ ครูที่ปรึกษา ครูพ่อครูแม่ ครูชุมชน ครูภูมิปัญญา ปรารักษ์ชาวบ้าน ครู

อาสา ครูธรรมชาติ (ทุกสรรพสิ่งคือครู) ครูสื่อ รวมทั้งอนุญาตให้ผู้เรียนเป็นครูของตนเองและผู้อื่น (6) **แหล่งเรียนรู้** “ทุกพื้นที่คือแหล่งเรียนรู้” ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่เรียกว่า “ภูมิทัศน์การเรียนรู้ใหม่” ประกอบด้วยพื้นที่ภายในจิตใจของตนเองและพื้นที่ร่วมของผู้เรียนกับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่รับรู้ด้วยกายภาพ (Co-Learning Space: CLS) และพื้นที่ร่วมของเครือข่ายผู้เรียนที่โยงใยในระบบนิเวศการเรียนรู้ต่างๆ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Co-Learning Community) รวมถึงการเรียนรู้ในพื้นที่พิเศษเฉพาะของแต่ละคนด้วย (7) **การจัดการ** เป็นการจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมจากผู้เรียน บุคลากรทุกคนในศูนย์ฝึก เครือข่ายร่วมพัฒนา รวมทั้งการเชื่อมโยงกับครอบครัวและชุมชนในวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนภายหลังการได้รับการปล่อยตัวและอยู่ในการติดตามของศูนย์ฝึก

หลักสูตรการศึกษาทางเลือกรูปแบบกลุ่มประสบการณ์ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม

การถอด**หลักสูตรต้นแบบ**จากกิจกรรมภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ทั้ง 5 ศูนย์ พบองค์ความรู้และแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งแบ่งฐานเรียนรู้เป็น 5 **กลุ่มประสบการณ์** คือ (1) Love & Soul (2) We can do it (3) Good Life (4) ปักเป้า (5) คิดเป็นเห็นบวก โดยมีผลการพัฒนาคุณภาพที่มุ่งหวังครอบคลุมคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานทุกระดับชั้น ได้แก่ ระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย หลักสูตรต้นแบบนี้ มีการทดลองนำร่องใช้ในการจัดการศึกษาทางเลือกให้กับเด็กและเยาวชน 8 คน ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง และนำไปปรับใช้ได้ต่อไปกับการจัดการศึกษาทางเลือกในศูนย์ฝึกทั้ง 5 ศูนย์ และศูนย์ฝึกอื่นๆ ในอนาคต

ระบบการวัดและประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สะท้อนความหลากหลายของศักยภาพผู้เรียนรายบุคคล สำหรับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

กระบวนการทัศน์ในการสนับสนุนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้อย่างเต็มตามศักยภาพของผู้เรียน เคารพในความรู้ความสามารถของบุคคลที่มีความหลากหลาย วิธีการทำให้ทุกคนสามารถสร้างองค์ความรู้ ไปสู่การสะท้อนคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามศักยภาพความถนัดที่แตกต่างกันด้วยวิธีการของแต่ละบุคคล จึงทำให้แนวทางการวัดและประเมินผลในระบบการศึกษากระแสหลักซึ่งเน้นวิธีการแสดงผลเชิงปริมาณมีบริบทแตกต่างกับการศึกษาทางเลือกซึ่งเน้นวิธีการแสดงผลเชิงคุณภาพ

วิธีการใช้ข้อสอบวัดผลความรู้วิชาการในระบบการศึกษากระแสหลัก ประเมินผู้เรียนที่มีทักษะการจัดการเชิงปฏิบัติ หรือ วิธีการทดสอบทักษะการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายเชิงกว้าง ไม่สัมพันธ์กับการประเมินผลคุณภาพผู้เรียนการศึกษาทางเลือกจากทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีเป้าหมายการเรียนรู้เชิงลึก มีจุดเน้น มีเป้าหมายเฉพาะของบุคคล ทำให้การวัดและประเมินผลในการศึกษากระแสหลักกลายเป็นเครื่องมือเพื่อการตัดสินผลโดยเป็นการวัดความรู้ความจำในเนื้อหา ไม่ใช่การประเมินเพื่อพัฒนา เป็นการประเมินที่ยึดมาตรฐาน

และตำรามากกว่าการสะท้อนศักยภาพผู้เรียนที่เป็นจริง ไม่สามารถประเมินการเรียนรู้แบบองค์รวมเชิงคุณภาพที่มีจุดเน้นการพัฒนาศักยภาพที่แตกต่างกัน

ปรากฏการณ์ซึ่งพบในห้องเรียนของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จากการเสริมทักษะการพัฒนาครูตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับศูนย์ฝึกแห่งหนึ่งด้วยกระบวนการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทักษะศตวรรษที่ 21 มากขึ้น ครูสอนให้น้อยลงโดยผลจากการนำไปใช้ปฏิบัติงานจริง เมื่อคุณครูที่พยายามใช้กิจกรรม ประสบการณ์ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนนำการเรียนรู้ แต่วิธีการวัดประเมินผลตามหลักสูตร กศน. ยังกำหนดวิธีการใช้ข้อสอบที่แสดงคำตอบถูกต้องแบบเดียว กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จึงเป็นขั้นตอนที่บั่นทอนแรงจูงใจของครูผู้สอนในการสร้างการเรียนรู้ที่ส่งเสริมจุดเน้นศักยภาพและการเรียนรู้จริงผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ จึงทำให้ครูและบุคลากรของศูนย์ฝึกบางพื้นที่ไม่เห็นภาพความสอดคล้องสัมพันธ์กันของการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือก อย่างไรก็ตามก็มีการนำเอาองค์ความรู้และทักษะการให้ความสำคัญกับผู้เรียนรายบุคคลไปปรับประยุกต์ใช้ในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและการฟังกันอย่างลึกซึ้งกับเด็กและเยาวชน การใช้เกมสร้างสรรค์การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงความหมายให้การเรียนรู้ให้สามารถเข้าถึงผู้เรียน การคำนึงถึงการทำให้ผู้เรียนมีความสุขมากขึ้น

การวัดประเมินผลเป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้กระบวนการศึกษามีความสมบูรณ์ และเป็นกระบวนการรับรองการจบการศึกษาและออกใบรับรองวุฒิ/ใบแสดงผลการเรียนรู้ตามสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับตามหลักการของอนุสัญญาสิทธิเด็ก กิจกรรมการวัดและประเมินผลในการวิจัยจึงออกแบบกระบวนการสะท้อนคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนซึ่งได้รับการพัฒนาการเรียนรู้จากกิจกรรมตามความสนใจของ “ห้องเรียนทดลองรูปแบบต่างๆ” เพื่อแสดงคุณภาพการเรียนรู้ได้ของเด็กและเยาวชนตามสภาพจริงที่สอดคล้องกับคุณภาพในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการวิจัยพบว่า ระบบการวัดประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สะท้อนความหลากหลายของศักยภาพผู้เรียนรายบุคคลสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ได้สะท้อนให้เห็นระบบการประเมินที่ (1) ส่งคืนอำนาจการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้ครอบครองทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ ผลลัพธ์การเรียนรู้และการจัดโครงสร้างเวลาเรียน (2) มองเด็กและเยาวชนเป็นมนุษย์ที่เรียนรู้และประเมินตนเองได้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่ทำได้มากกว่ามองเด็กและเยาวชนเป็นวัตถุที่ถูกประเมิน (3) เปลี่ยนข้ออำนาจการวัดผล เสริมพลังให้เด็กและเยาวชนผ่านบทบาทสนับสนุนของกลไกกับสภาวะการประมวลผลเหนือมนุษย์ (4) สร้างความหมายให้เด็กและเยาวชน การวัดประเมินผลไม่ได้มีความหมายต่อเด็กและเยาวชนเท่าการพิสูจน์ความสามารถและการสื่อสารอัตลักษณ์ตัวตน

เครื่องมือวัดประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงของเด็กและเยาวชนที่สนับสนุนการสร้างการเรียนรู้และรับรองสิทธิ์ในการจบการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ในกระบวนการเดียวกัน สามารถดำเนินการได้ผ่านกรอบแนวคิด 5 ขั้นตอนของระบบวัดประเมินรับรองผลการศึกษา ได้แก่

การทบทวนประสบการณ์ (Meaningful Topic) เด็กและเยาวชนทบทวนเรื่องราวที่ชอบ ที่ประทับใจ และรู้สึกว่าเป็นเรื่องราวที่มีความหมายต่อตนเอง

การถอดรหัสการเรียนรู้ (Learning Decode) เด็กและเยาวชนสะท้อนคุณภาพที่เกิดขึ้นจริงจากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มา

การเทียบคุณภาพผู้เรียน (Core Quality) เด็กและเยาวชนนำประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของตัวเองไปเทียบกับคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลาง

การให้ระดับคะแนน (Evaluate) เป็นการวัดระดับคะแนนโดยเด็กและเยาวชนเป็นผู้ให้คำอธิบายขยายความถึงคุณภาพที่ตนเองได้มาว่าเกิดขึ้นจากประสบการณ์อะไร

การออกระเบียนรับรองผล (Reflective Transcript) เป็นการออกใบรับรองผลการศึกษา โดยมีรายละเอียดของประสบการณ์ของเด็กและเยาวชนอยู่ในนั้นด้วย

ครูสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

จากการวิจัยพบว่าบทบาทของครูสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วมที่สำคัญ คือ การปรับเปลี่ยนทัศนคติทางการศึกษารูปแบบเดิมและร่วมสร้างกระบวนการทัศนในการมีส่วนร่วมปฏิรูปการศึกษาไทยโดยการปรับบทบาทจากการเป็นผู้สอนที่เป็นผู้มีความรู้ในเนื้อหาเป็นหลักสู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) หรือ ครูโค้ช (Coach) หรือวิทยากรกระบวนการ หรือครูเพื่อเสริมพลัง (Empower) ที่มีความ **แจ่มชัด** มีความรู้ในเรื่องที่ตนจัดการเรียนรู้ อย่างชัดเจน แจ่มแจ้ง มองได้อย่างทะลุทะลวงตั้งแต่ต้นจนจบ เป็นความรู้ที่เกิดจากทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ในชีวิตการปฏิบัติและฝึกฝนด้วยตนเอง **เปิดกว้าง** การยอมรับความหลากหลาย การเปิดใจรับฟัง และการพยายามรับรู้ด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง อ่อนน้อมถ่อมตน พร้อมเรียนรู้จากเด็กและเยาวชน **การเกื้อหนุน** เป็นการเกื้อหนุนเพื่อให้เด็กและเยาวชนเติบโตด้วยตนเอง เพราะพื้นฐานของปรัชญาที่เป็นหัวใจของกระบวนการเรียนรู้ที่ดี คือ ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ และกระบวนการแบบองค์รวม ที่เชื่อมั่นว่ามนุษย์มีความดี ความงาม ความจริงอยู่ในตน สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ และการพัฒนานั้นต้องเป็นการพัฒนาอย่างสมดุลและเป็นองค์รวม เป็นการพัฒนาที่ต้องเกิดขึ้นภายในตนเองโดยไม่มีผู้อื่นสามารถทำแทน หรือทำให้เกิดขึ้นได้ มีความ **ละเอียดอ่อนลึกซึ้งและการเข้าถึงใจ** เป็นการเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของเด็กและเยาวชน

อย่างลึกซึ้งราวกับว่าเข้าไปนั่งอยู่ในใจเขา เข้าใจว่าทำไมเขาจึงคิดจึงรู้สึกและกระทำเช่นนั้นในสถานการณ์นั้นๆ เข้าใจถึงความเป็นมาและภูมิหลังของปฏิภริยาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยยังคงความมั่นคงในจิตใจของตนเองไว้ รับรู้ และเข้าไปสัมผัสกับใจของเด็กและเยาวชน พร้อมกับสามารถสื่อให้เขารับรู้และสัมผัสได้ถึง การรับรู้และสัมผัส ของครูได้ทำให้เด็กและเยาวชน เกิดความรู้สึกอบอุ่น สัมผัสได้ถึงความรักความเมตตาและความเข้าใจ ตลอดจนสามารถสื่อสาร หรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีผลกระทบต่อจิตใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการ ซึ่ง ไม่ใช่แค่เพียงการสื่อสารทางความคิด แต่เป็นการจัดให้เกิดประสบการณ์ที่ได้ทั้งความคิดที่ลึกซึ้ง และความรู้สึก ที่ละเอียดอ่อน มีผลเชื่อมโยงกับการปฏิบัติและชีวิตจริง มีความสงบ ตั้งมั่น เพื่อให้สามารถเปิดพื้นที่ที่จะ เกื้อหนุนและโอบอุ้มให้เด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นตามศักยภาพของตนเอง สามารถรับรู้และเข้าถึงใจของเด็ก และเยาวชนด้วยการเปิดรับและรับฟังอย่างลึกซึ้ง แล้วสื่อสารกลับไปอย่างเหมาะสม ด้วยความสงบ และ สามารถดึงศักยภาพภายในของตนเองทั้งหมดออกมาใช้ในการนำพาการเรียนรู้เพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างสมดุล และมีทักษะที่จำเป็นครู ประกอบด้วย การรับฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังด้วยสติ วางอคติ แขนงการตัดสิน เคารพในตัว เด็กและเยาวชน จนสามารถจับประเด็นหรือเข้าถึงเรื่องราวต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนที่กำลังแลกเปลี่ยน แบ่งปัน การสื่อสารที่เข้าใจง่ายและทรงพลัง ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงบทเรียนได้ง่ายและมีพลังตื่นตัวต่อ การเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง การตั้งคำถามที่ลงลึกและเชื่อมโยง ซึ่งทำให้เด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้จาก ภายในและทำให้เกิดการปะทะสังสรรค์กับบทเรียนภายในกลุ่มซึ่งช่วยทำให้องค์ความรู้ชัดเจนลุ่มลึก และขยาย เชื่อมโยงไปสู่บริบทอื่นได้อย่างทรงพลัง ช่วยทำให้เรื่องที่เรียนรู้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับเป้าหมายที่วางไว้ ทำให้ได้บทเรียนเฉพาะตน เป็นการทบทวนตนเองทำให้เห็นตนเองชัดเจนขึ้น รวมไปถึง การเรียนรู้ร่วมกัน กับ เด็กและเยาวชน

สารบัญ

คำนำ	ข
บทสรุปผู้บริหาร	ค
สารบัญ	ด
บทคัดย่อ	ต
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 การทบทวนวรรณกรรม	11
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	46
บทที่ 4 ผลการศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุกดา จังหวัดนครปฐม	63
บทที่ 5 ผลการศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม	74
บทที่ 6 ผลการศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง	84
บทที่ 7 ผลการศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี	96
บทที่ 8 ผลการศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี	104
บทที่ 9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	113
บทที่ 10 สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ	150
บรรณานุกรม	173
ภาคผนวก	179
ภาคผนวก ก. รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	179
ภาคผนวก ข ข้อความที่สะท้อนความต้องการของเด็กและเยาวชน	180
ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั้งห้าพื้นที่โดยภาพรวม	
ภาคผนวก ค ตัวอย่างภาพสิ่งที่อยากทำและสิ่งที่อยากให้ช่วยสนับสนุนที่มาจาก	188
ฐานความสนใจและความต้องการที่แท้จริงในระดับจิตใจของเด็กและเยาวชน	
ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน	

บทคัดย่อ

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งนำไปสู่การออกแบบและกำหนดแนวทางดำเนินการระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งนำผลการวิจัยที่ได้ไปขับเคลื่อนการสนับสนุนและพัฒนาเด็กและเยาวชนดังกล่าวกับองค์กร หน่วยงาน สถาบัน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่เป็นพื้นที่การวิจัย ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และระยะที่ 3 การออกแบบและกำหนดแนวทางดำเนินการระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งนำผลการวิจัยที่ได้ไปขับเคลื่อนการสนับสนุนและพัฒนาเด็กและเยาวชนดังกล่าวกับองค์กร หน่วยงาน สถาบัน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่าระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม มีการดำเนินการโดยกำหนดเป้าหมาย หลักการ และแนวทางในการดำเนินกิจกรรมเพื่อเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ ตามลำดับ ดังนี้คือ (1) การมีกระบวนการค้นหาความต้องการของเยาวชน (2) การมีพื้นที่เรียนรู้ร่วมกันเชื่อมกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งของเยาวชนในการวิเคราะห์ตนเอง และเจ้าหน้าที่ทุกระดับในศูนย์ฝึกในการวิเคราะห์สภาพของตนเองและศูนย์ฝึกในการดำเนินการเพื่อการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน (3) การปรับสร้างแผนการเรียนรู้เสริมสร้างศักยภาพเด็กรายบุคคล โดยต้องมีความสมดุลของความต้องการของเด็กและเยาวชน เพื่อใช้กฎหมาย ระเบียบ นโยบาย และแนวปฏิบัติ ในการส่งเสริมการดำเนินงาน ลดข้อจำกัดและทรัพยากรของศูนย์ฝึกฯ และของเครือข่าย ร่วมสร้างกิจกรรมสนับสนุนสอดคล้องตามเป้าหมายและทิศทางร่วมกับโครงการ (4) การเชื่อมร้อยกับเครือข่าย เพื่อร่วมเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชน (5) การมีระบบการวัดและประเมินผลการศึกษาใช้เครื่องมือการวัดและประเมินความสนุกที่ถูกทำให้สูญหาย เพื่อเทียบคุณภาพการเรียนรู้ หรือ ตรวจสอบคุณค่าในศักยภาพของเด็กและเยาวชน และนำไปเทียบคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานที่เหมาะสมกับระดับชั้นตามวัยและความพร้อมเพื่อรับรองวุฒิการศึกษาได้ต่อไป และ (6) เยาวชนพัฒนาเป็นเครือข่ายและการพัฒนาเครือข่ายร่วมสร้าง Learning Hub เพื่อสร้างระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมอย่างมีคุณภาพและมีพัฒนาการต่อเนื่องซึ่งดำเนินการได้ทั้งภายในหรือภายนอกศูนย์ฝึก

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยประสบกับปัญหาอาชญากรรมในเด็กและเยาวชนในรอบปีหนึ่งๆประมาณ 30,000 คน หรือเด็กและเยาวชนกระทำผิดทางอาญาต่อประชากรเด็กและเยาวชน คิดเป็น 3.19 ต่อ 1,000 คน (กรมพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน, 2561) สะท้อนให้เห็นว่ามีจำนวนที่ไม่น้อยที่เด็กและเยาวชนเหล่านี้เดินออกนอกเส้นทางชีวิตที่มีความหมายหรือหรือไม่ได้เข้าสู่เส้นทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสภาวะปกติของประเทศจนต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชน ซึ่งทำให้ประเทศสูญเสียโอกาสจากคุณค่าและพลังสร้างสรรค์ของเด็กและเยาวชนกลุ่มดังกล่าว

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเป็นหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่ในการสนับสนุนกระบวนการพิจารณาตีของศาลเยาวชนและครอบครัว การแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูเด็กและเยาวชนเบื้องต้น และการแก้ไข บำบัด และฟื้นฟูเด็กและเยาวชนตามคำสั่งของศาลเยาวชนและครอบครัวที่ให้เข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่ต่างๆ ซึ่งมีทั้งกิจกรรมเชิงป้องกันของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน แนวทางพัฒนาคุณภาพเด็กและเยาวชนในรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบ การส่งเสริมอาชีพ/ฝึกอาชีพ และการได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชน อย่างไรก็ตามพบว่า ผลของการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ผ่านมานั้น ยังไม่ตรงกับเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ตามศักยภาพความถนัด ความสนใจของเด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้ และขาดความต่อเนื่องในการเข้าร่วมกิจกรรมการศึกษาตามหลักสูตรเดิมที่ไม่สามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้ เนื่องจากเด็กและเยาวชนมีระยะเวลาเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนจนถึงกระบวนการออกจากศูนย์ฝึกฯ ไม่มีความแน่นอน มีการหมุนเวียนอยู่ตลอดเวลาทำให้กิจกรรมไม่แล้วเสร็จ การไม่ได้รับรองวุฒิการศึกษาต่อเนื่องจากระดับชั้นการศึกษาเดิม นอกจากนี้ในการศึกษาสายสามัญที่ใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ถึงแม้ว่าจะมีหลักการสำคัญคือ (1) เป็นหลักสูตรที่มีโครงสร้างยืดหยุ่นด้านสาระการเรียนรู้ เวลา เรียน และการจัดการเรียนรู้ โดยเน้นการบูรณาการเนื้อหาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความแตกต่างของบุคคล และชุมชน (2) ส่งเสริมให้มีการเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย (3) ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยตระหนักว่าผู้เรียนมีความสำคัญ สามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ และ (4) ส่งเสริมให้ภาคี

เครือข่ายมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา แต่ผลการจัดการศึกษายังไม่สามารถดำเนินการไปตามหลักการดังกล่าวได้ นอกจากนี้การที่ครูส่วนใหญ่ซึ่งจบการศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะเชิงวิชาชีพ ต้องปรับมาสอนการศึกษาสายสามัญ ทำให้การสอนยังขาดทักษะการสอนที่ทำให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้อย่างเข้าใจในแนวคิดของการเรียนรู้เนื้อหาเชื่อมโยงทักษะการเรียนรู้และเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้เพื่อใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง เป็นต้น

สภาพปัญหาดังกล่าวสอดคล้องกับจากการประชุมทำความเข้าใจโครงการวิจัยร่วมกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เมื่อวันที่ 26 มีนาคม 2561 และการประชุมร่วมกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั้ง 5 ศูนย์ ซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมาย เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2561 คณะวิจัยได้รับข้อมูลสรุปปัญหาภายใต้ระบบการดำเนินการควบคุมเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกฯ รูปแบบเดิม มีปัญหา 2 ด้าน คือ (1) ระบบสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชน จัดการไม่ตรงกับเป้าหมายการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ตามศักยภาพ / ขาดความต่อเนื่อง ระยะเวลาตั้งแต่เข้ามาจนถึงกระบวนการออกจากศูนย์ฝึกฯ ไม่มีความแน่นอน มีการ หมุนเวียนอยู่ตลอด และการไม่ได้รับรองวุฒิการศึกษาต่อเนื่องจากระดับชั้นการศึกษาเดิม (2) เจ้าหน้าที่ขาดแคลน มีความสามารถไม่ตรงกับภาระงานที่ได้รับ การแบกภาระงาน ทั้งโปรแกรมงานภายในและงานช่วยเหลือติดตามภายนอกศูนย์ฝึกฯ และภาระงานโครงการที่ได้รับมอบหมายและการทำงานเอกสารรายงานตอบตัวชี้วัดการรายงานผลการปฏิบัติราชการของกรมฯ เป็นงานที่บุคลากรยินดีทำอย่างเต็มที่ ภายใต้สภาวะกดดันของการบริหารจัดการเวลา

จากปัญหาที่พบทั้งระบบการสนับสนุนการพัฒนาเด็กและเยาวชน และปัญหาของเจ้าหน้าที่ดังกล่าว จึงได้มีการกำหนดให้ทำการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม ตามมติของการประชุมระหว่าง กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และ ศูนย์ประสานงานการศึกษา "การสร้างควมคุ้มครองทางสังคมในกลุ่มเด็กและ เยาวชน" (ศูนย์ CSPA)

โจทย์วิจัยหลักที่สำคัญ คือ ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม เป็นอย่างไร โดยมีโจทย์วิจัยย่อย 2 ประการ คือ

โจทย์วิจัยย่อยที่ 1 ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมด้วยโปรแกรมการศึกษาอบรมที่เป็นทางเลือกที่มีความหลากหลาย และเกิดประโยชน์สูงสุดกับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมเป็นอย่างไร โดยในการดำเนินการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม น่าจะนำมาสู่การการออกแบบนวัตกรรมสร้างสรรค์ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสพัฒนาระบบสุขภาวะทักษะชีวิต ทักษะการเรียนรู้ เพื่ออนาคตในการศึกษาต่อ/มีงานทำ สามารถดำเนินชีวิตในปัจจุบันและอนาคตอย่างมีความสุข ด้วยหลักการ ดังต่อไปนี้

หลักการ ที่ 1 การพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชน ด้วยโปรแกรมการศึกษาอบรมที่จะเป็นประโยชน์ต่อการค้นพบและการพัฒนาศักยภาพ ความรู้ ความสามารถ ของ

เด็กและเยาวชน ตามศักยภาพตรงตามความต้องการที่มีความแตกต่างกัน สอดคล้องกับสิทธิทางการศึกษาของเด็กด้วยโปรแกรมที่หลากหลาย ดังต่อไปนี้

1.1 จัดโปรแกรมการศึกษาอบรมด้วยกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนด้วยหลักการหนุนเสริมทุนชีวิต (Life Assets) ที่เป็นทั้งทุนชีวิตภายใน (Internal Assets) และทุนชีวิตภายนอก (External Assets) ให้เด็กและเยาวชนมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพตนเองจากแนวทางการศึกษาที่เคารพสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล โดยจัดกิจกรรมรูปแบบใหม่ให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กและเยาวชนเป็นส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนได้รับโอกาสพัฒนาตนเองให้ตอบโจทย์เป้าหมายชีวิตอนาคตของตนเอง

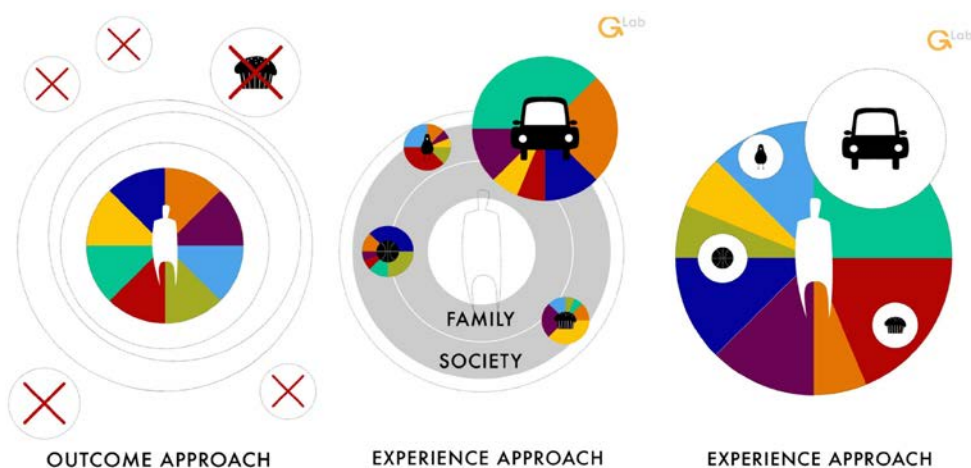
1.2 จัดโปรแกรมการศึกษาอบรมหนุนเสริมให้เด็กเป็นเจ้าของการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Ownership of Learning) และสามารถกำกับทิศทางการพัฒนาตนเองได้ (Self Directed Learner) ตามหลักการสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานด้านการศึกษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะวางแผนชีวิตของตนเองให้ก้าวหน้าทั้งในด้านการศึกษา มีส่วนร่วมในการวางเป้าหมายใหม่ให้ตนเองสามารถกลับไปสู่ทางเลือกในการศึกษาต่อ หรือ ดำเนินชีวิตร่วมกับครอบครัว ชุมชน และสังคมอย่างมีความสุขได้

1.3 จัดโปรแกรมการศึกษาอบรมในการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยตนเองจากกิจกรรมพัฒนาศักยภาพตามความถนัดและความสนใจตามแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่เหมาะสมตามศักยภาพรายบุคคล และพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อให้บุคคลได้รับการศึกษาตลอดชีวิต สอดคล้องกับหลักการ แนวทาง และจุดหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับที่แก้ไข

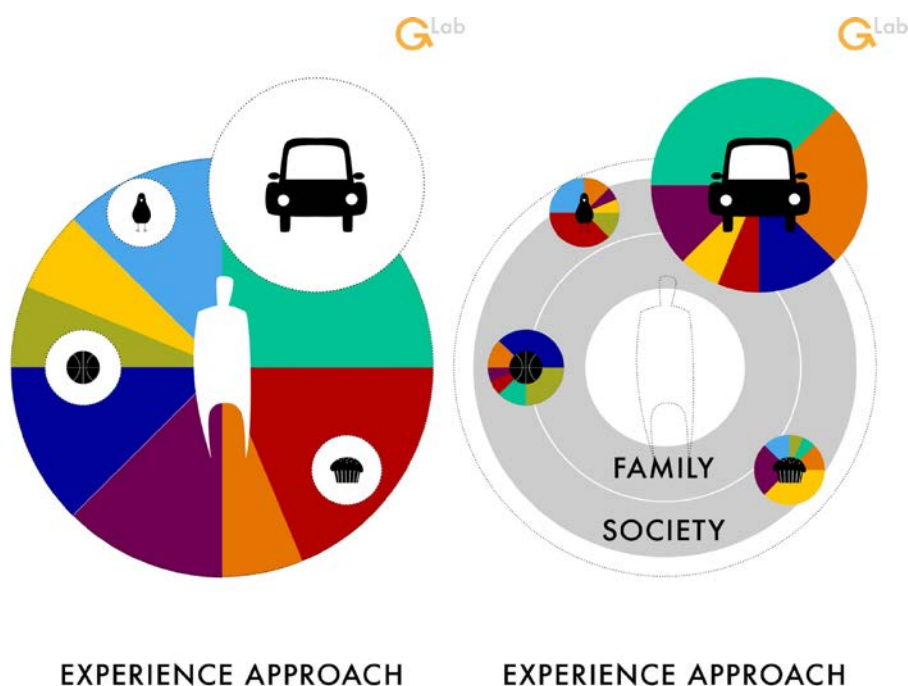
1.4 จัดโปรแกรมการศึกษาอบรมที่มีระบบการวัดและประเมินคุณภาพการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ 2 แนวทาง คือ

1.4.1 การเข้าเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยโปรแกรมการศึกษานอกระบบ เพื่อรับการประเมินผลคุณภาพการเรียนรู้จากกิจกรรมในโปรแกรมการเรียนรู้ เทียบเท่า/เทียบเคียงคุณภาพตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นไปตามแนวทางที่ศูนย์ฝึกฯ ทำอยู่เดิม หรือ ปรับแนวทางการทำงานร่วมกันใหม่โดยใช้หลักการจัดการศึกษาทางเลือกเข้ามามีบูรณาการในกระบวนการวิจัย

1.4.2 การนำเข้าสู่รูปแบบและวิธีการจัดการศึกษาตามแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือกและจัดระบบการวัดและประเมินคุณภาพการศึกษาเทียบเคียงเทียบเท่า/ คุณภาพ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ตามหลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ซึ่งเป็นแนวทางใหม่โดยใช้หลักการจัดการศึกษาทางเลือกเข้ามามีบูรณาการในกระบวนการวิจัยครั้งนี้

แผนภาพที่ 1.1 แสดงแนวทางการพัฒนาการเรียนรู้เต็มตามศักยภาพของเด็กและเยาวชนตามความถนัดและความสนใจ ซึ่งจะบรรลุคุณภาพครอบคลุม 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

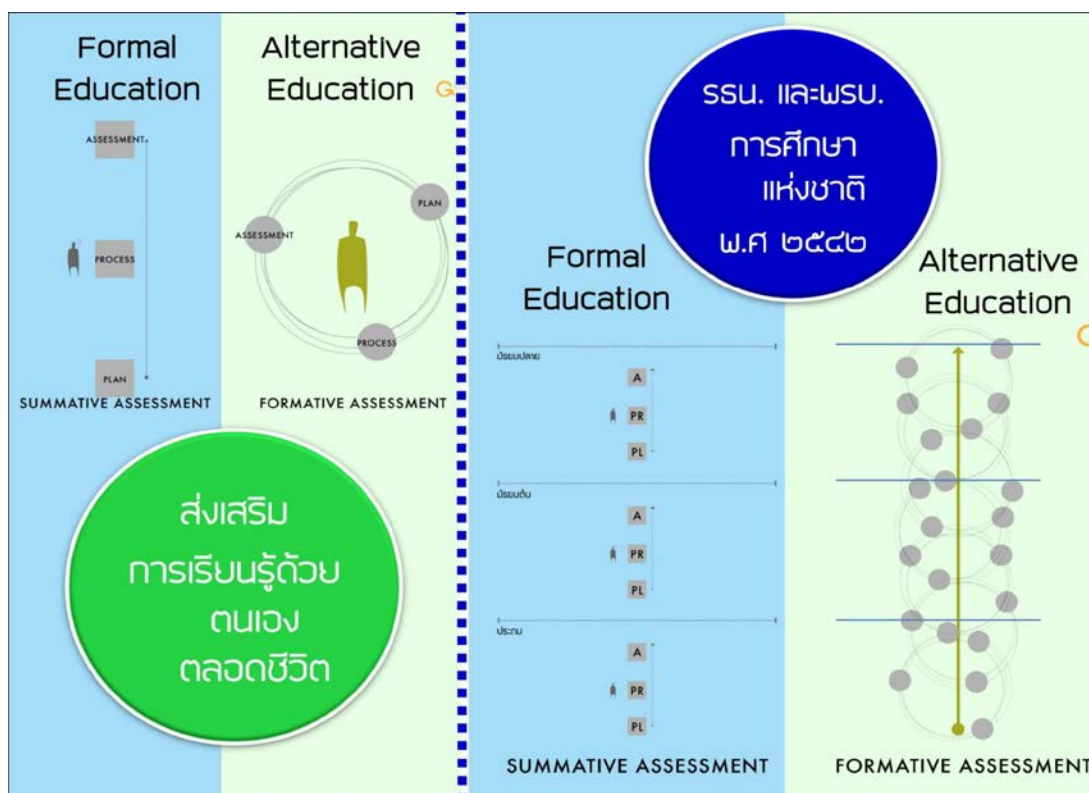
แผนภาพที่ 1.2 แสดงการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาตามแนวทางการศึกษาทางเลือกโดยใช้กิจกรรมในชีวิตครอบครัว ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพตามความถนัดและความสนใจ โดยได้รับการประเมินผลคุณภาพเทียบเคียงคุณภาพหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

โดยหลักการที่ 1 นี้ ยังคงดำเนินการร่วมกับโปรแกรมบำบัดแก้ไขฟื้นฟูและโปรแกรมสวัสดิการทางสังคมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เพื่อลดผลกระทบจากปัญหาการไม่บรรลุคุณภาพการจัดการศึกษาอบรมรูปแบบเดิมซึ่งไม่สอดคล้องกับการพัฒนาโอกาสทางการศึกษาและเป้าหมายการศึกษาต่อและการมีงานทำของเด็กและเยาวชน

โจทย์วิจัยย่อยที่ 2 การปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายในระบบนิเวศทางสังคมของเด็กและเยาวชน โดยในโจทย์ย่อยที่ 2 นี้ มีหลักการที่ 2 ดังนี้

หลักการที่ 2 การปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมจากภาคีเครือข่ายในระบบนิเวศทางสังคมของเด็กและเยาวชน ร่วมกับโปรแกรมการศึกษา โปรแกรมบำบัดฟื้นฟู โปรแกรมสวัสดิการสังคม และโปรแกรมช่วยเหลือติดตาม สำหรับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบต่อเด็กและเยาวชน ด้วยกลไกการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมแบบยั่งยืนรูปแบบ Hybrid Organization มีการบูรณาการทรัพยากรและวิธีการบริหารจัดการสังคมแบบยั่งยืนทั้งจากภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

โดยหลักการที่ 2 นี้ เป็นการลดผลกระทบด้านการจัดสรรทรัพยากรบุคคล งบประมาณ เวลา โดยนำองค์ความรู้ด้านการศึกษาทางเลือกเข้ามาบูรณาการระบบโดยไม่ปล่อยภาระการจัดการโปรแกรมการศึกษาอบรม การบำบัดฟื้นฟู สวัสดิการทางสังคม การช่วยเหลือติดตาม สำหรับเด็กและเยาวชน เกิดปัญหาที่เป็นข้อจำกัดด้านคุณภาพในระบบงานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเพียงลำพัง

แผนภาพที่ 1.3 แสดงโปรแกรมการศึกษาอบรมที่ออกแบบให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้ขั้นตอนการวางแผน การร่วมกิจกรรม และการประเมินผล เกิดกระบวนการพัฒนาคุณภาพตามศักยภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ และนำไปต่อยอดการเรียนรู้เพื่อสร้างพื้นที่การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) เพื่อสร้างความร่วมมือในการพัฒนารูปแบบและแนวทางการปฏิบัติงานในโปรแกรมบำบัดฟื้นฟู การศึกษาอบรม สวัสดิการสังคม และช่วยเหลือติดตาม ด้วยกระบวนการจัดการรองรับการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ตาม ศักยภาพ ความถนัดความสามารถ และความสนใจของเด็กและเยาวชนที่แตกต่างกัน โดยมีแนวทางตาม หลักการ ดังนี้ คือ

1. การพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม มีแนวทาง ดังนี้

1.1 หนุนเสริมกระบวนการจัดการเดิม และเพิ่มเติมวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ตรงตามความต้องการพัฒนาตนเองของเด็กและเยาวชนที่มีความหลากหลายขึ้น

1.2 ปรับเปลี่ยนให้กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ/ฝึกการงานอาชีพ มีการรับรองคุณภาพโดยวุฒิการศึกษาเฉพาะทาง หรือ แปลผลคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาการศึกษา/การทำงานต่อเนื่อง ตรงตามวัย วุฒิภาวะ และประสบการณ์ที่ได้รับ

1.3 เชื่อมพื้นที่การเรียนรู้จากศูนย์ฝึก สู่พื้นที่เครือข่ายการศึกษา/การทำงาน ในหน่วยงาน การศึกษาภาครัฐ ภาคเอกชน หรือภาคสังคม เพื่อการศึกษาต่อได้หรือการมีงานทำ

1.4 ขยายการดำเนินการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ต่อยอดการเรียนรู้มาจากความรู้ความสามารถและฐานการศึกษาเดิม โดยการจัดกระบวนการต่อยอดการเรียนรู้เพิ่มเติมอย่างมีเป้าหมายสอดคล้องกับศักยภาพที่หลากหลายของเด็กและเยาวชนรายบุคคล

2. การพัฒนาการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมจากเครือข่ายในระบบนิเวศทางสังคมของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม มีแนวทาง ดังนี้

2.1 การสร้างกระบวนการเพื่อหาคำตอบจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนารูปแบบการจัดการ กิจกรรมด้านการศึกษาและบำบัดฟื้นฟู การให้สวัสดิการทางสังคมทั้งแบบเดิมที่เหมาะสมแล้วและรูปแบบใหม่ โดยเสริมกระบวนการช่วยเหลือติดตามจากบุคคลอาสาในชุมชนทดแทนหรือเสริมการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่

2.2 สรรหาความร่วมมือในการพัฒนาระบบนิเวศเยาวชนเพื่อสร้างความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยการค้นหาแกนนำคนทำงานในพื้นที่เพื่อประสานการปรับพัฒนาระบบสนับสนุนเด็กและเยาวชน (เพิ่มเติมบุคลากรจากกรอบความรับผิดชอบของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเดิม) ให้เกิดเป็นระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วม โดยขยายความรับผิดชอบต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมออกไปเชื่อมร้อยภาคีทางสังคม ร่วมกันใช้ศักยภาพทั้ง

รูปแบบปัจเจกและการเชื่อมโยงมิติสัมพันธ์ภายในพื้นที่การวิจัย ไปให้ถึงความร่วมมือกับครอบครัว สถานศึกษา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาคชุมชนและสังคม ภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน

ทั้งนี้ เพื่อให้กระบวนการดำเนินการวิจัยเป็นหน่วยพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพ เด็กและเยาวชนแบบองค์รวม (Holistic Approach) โดยเพิ่มพื้นที่การมีส่วนร่วมภาคส่วนที่เกี่ยวข้องจากระบบ นิเวศเด็กและเยาวชน โดยการพัฒนาเชื่อมโยงขีดความสามารถของศักยภาพบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือสนใจในการบูรณาการดำเนินงานร่วมกันในการพัฒนาระบบสนับสนุนและ เสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม และ พัฒนาการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมจากภาคี เครือข่ายในระบบนิเวศทางสังคมของเด็กและเยาวชนต่อไป

คำถามวิจัย

ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมควรเป็นอย่างไร มีแนวทางดำเนินการอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา จังหวัดนครปฐม ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี แบบมีส่วนร่วม

2. เพื่อวิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

3. เพื่อออกแบบและกำหนดแนวทางดำเนินการระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและ เยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งนำผลการวิจัยที่ได้ไปขับเคลื่อนการสนับสนุนและพัฒนา เด็กและเยาวชนดังกล่าวกับองค์กร หน่วยงาน สถาบัน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านพื้นที่ ในการดำเนินงานโครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมนี้ ได้รับการเสนอโดย กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเลือกกรณีศึกษาในพื้นที่นำร่องแบบเจาะจง เพื่อดำเนินการวิจัยเชิง ปฏิบัติการในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนในพื้นที่ซึ่งคณะทำงานฝ่ายกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ เยาวชนสรุปร่วมกันเป็นมติว่ามีความพร้อม มีองค์ประกอบของการบริหารจัดการเหมาะสมกับโครงการ ซึ่ง ประกอบด้วย 5 พื้นที่ใน 2 ภูมิภาค ภาคกลาง 3 จังหวัด คือ นครปฐม ราชบุรี ระยอง ภาคใต้ 1 จังหวัด คือ สุราษฎร์ธานี ดังนี้

1. ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม
2. ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา จังหวัดนครปฐม
3. ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง
4. ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี
5. ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมายในระบบปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วม ได้แก่

1. เด็กและเยาวชน ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน 5 พื้นที่ดำเนินงานโครงการ
2. คณะทำงานร่วมฝ่ายเจ้าหน้าที่และบุคลากรของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน
3. ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ บุคลากร ครูวิชาการ ครูวิชาชีพ นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ พยาบาล ผู้ประสานงานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนในขอบเขตพื้นที่ดำเนินงานโครงการ
4. ภาควิชาการศึกษาและพัฒนาสังคมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เครือข่ายวิทยากรกระบวนการ กลุ่มนวัตกรรมการศึกษานอกระบบ เครือข่ายการศึกษาทางเลือก เครือข่ายการศึกษามาตรา 12 (บ้านเรียน และศูนย์การเรียนรู้) เครือข่ายการศึกษานานาชาติชุมชน เครือข่ายโรงเรียนรัฐ/เอกชน/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เครือข่ายโรงเรียนขนาดเล็ก/โรงเรียนวัดอุปถัมภ์พิเศษ
5. บุคคลในระบบนิเวศทางภูมิสังคมของเด็กและเยาวชน ได้แก่ หน่วยงานภาคชุมชนและสังคม ภาครัฐในพื้นที่ หรือภาคธุรกิจเอกชน

นิยามศัพท์

ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กลไกสนับสนุนและกระบวนการจัดการที่เกิดจากฐานคิดและปฏิบัติการของการมีส่วนร่วม การนำเข้าสู่รูปแบบการจัดการศึกษาทางเลือก การออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง และการสร้างเครือข่าย เพื่อพัฒนาศักยภาพให้กับเด็กและเยาวชนที่มีการกระทำความผิดอายุไม่ถึงยี่สิบสี่ปีบริบูรณ์ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ให้สามารถเรียนรู้และดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขระหว่างที่อยู่ภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน และเมื่อออกจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนไปสู่สังคม โดยมีความสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของเด็กและเยาวชนและบริบทของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

สภาพ ปัญหา ความต้องการ หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน สิ่งที่ยังไม่แก้ไข และสิ่งที่คาดหวังให้เกิดในอนาคตของการสนับสนุนและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

การแก้ไข บำบัด ฟื้นฟู หมายถึงมาตรการที่กำหนดเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือสนับสนุนเด็กหรือเยาวชนในศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนให้สามารถพัฒนาตนเองทั้งด้านการศึกษาและทักษะชีวิตเพื่อการดำเนินชีวิตในขณะอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนและเมื่อกลับสู่สังคมได้โดยปกติสุข เช่นการรับคำปรึกษาแนะนำ การเข้าร่วมกิจกรรมบำบัด และการเข้าร่วมกิจกรรมทางเลือกการศึกษาตามความสนใจ

เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม หมายถึง บุคคลที่มีการกระทำความผิดอายุไม่ถึงสิบสี่ปีบริบูรณ์ ที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ผู้ที่เกี่ยวข้อง หมายถึง ส่วนราชการและภาคเอกชนในรูปแบบสหวิชาชีพ ซึ่งประกอบไปด้วย แพทย์ จิตแพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ นักการศึกษา พ่อบ้าน เจ้าหน้าที่พินิจ กรรมการสงเคราะห์ ฯลฯ องค์กรด้านเด็กและเยาวชนตลอดจนเครือข่ายในระบบนิเวศชุมชนของเด็กและเยาวชน บุคคลในส่วนราชการ ภาคธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคมในท้องถิ่น

ระบบนิเวศทางภูมิสังคมของเด็กและเยาวชน หมายถึง ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา องค์กรภาครัฐ องค์กรธุรกิจเอกชน ภาคประชาสังคม ที่มีส่วนในการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของบุคคลที่มีการกระทำความผิดอายุไม่ถึงสิบสี่ปีบริบูรณ์

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการวิจัยที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการศึกษาและดำเนินการวิจัยระหว่างคณะนักวิจัย เจ้าหน้าที่จากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งภาคส่วนต่างๆ ในระบบนิเวศทางภูมิสังคมของเด็กเยาวชน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา จังหวัดนครปฐม ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นข้อมูลสำคัญที่ทำให้ผู้เกี่ยวข้องในระบบนิเวศทางภูมิสังคมของเด็กและเยาวชนมีความเข้าใจบริบทปัญหาพื้นฐานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแต่ละแห่ง

2. ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน และภาคส่วนต่างๆ ในสังคมเห็นความต้องการดังกล่าว และได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์ และทุนทางทรัพยากรที่มีของตนเพื่อสร้างโอกาสใหม่ๆ ให้กับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

3. ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมตามศักยภาพที่มีความหลากหลาย

4. หากการดำเนินงานโครงการ ทำให้โอกาสของเด็กและเยาวชนมีพื้นที่ชีวิตใหม่ สามารถกลับไปเรียนหรือทำงานในสังคมต่อไปได้มากขึ้น ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม จะช่วยตอบโจทย์ปัญหาที่ทางกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีความพยายามในการพัฒนา คือการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับเด็กและเยาวชนในสถานควบคุม ซึ่งหากข้อเสนอในโครงการบรรลุได้ตามเป้าประสงค์ที่ตั้งไว้จะช่วยให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีต้นแบบและแนวทางในการปรับปรุงระบบการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ส่งผลให้เด็กและเยาวชนเกิดแรงบันดาลใจหรือทักษะใหม่ในชีวิต สามารถกลับออกไปใช้ชีวิตที่ดีและมีคุณภาพในครอบครัวและชุมชนได้อย่างแท้จริง เป็นภารกิจใหม่ในระบบปฏิบัติงานของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งสามารถนำแนวทางมาขยายผลการดำเนินงานร่วมกันระหว่างศูนย์ฝึกฯ และภาคีเครือข่ายผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่งานวิจัย ทำให้เกิดความเข้มแข็งในระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม หรือปรับพัฒนาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น รวมทั้งสามารถใช้แนวทางและองค์ความรู้ ข้อมูลและสื่อของโครงการ ไปปฏิบัติหรือปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ณ สถานที่ควบคุมเด็กและเยาวชน ที่อื่นๆ ต่อไป

5. ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมนี้จะเป็นประโยชน์ต่อกระทรวงแรงงาน กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย สำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา องค์กรธุรกิจเอกชน/สถานประกอบการ ครอบครัวของเด็กและเยาวชน และภาคประชาสังคมในการนำไปใช้เพื่อสนับสนุนและช่วยเหลือเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ทั้งขณะที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรม และขณะที่กลับคืนสู่สังคม

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมในบทนี้นั้น นำเสนอเป็น 2 ตอน คือ

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง โดย ทบทวนในเรื่องต่างๆ ดังนี้คือ กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม การศึกษาทางเลือก การลงทุนในการพัฒนาเยาวชนในสถานพินิจ และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน การออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง และการสร้างเครือข่าย

2. กรอบแนวคิดการวิจัย

โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

1.1 กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

1.1.1 ปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ

ซึ่งสหประชาชาติได้ประกาศรับรองไว้ตั้งแต่ปีพ.ศ.2491 โดยในข้อ 26 ทุกคนมีสิทธิได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายใดๆ ทั้งสิ้น และผู้ปกครองมีสิทธิก่อนผู้อื่นที่จะเลือกชนิดของการศึกษาสำหรับบุตรหลานของตน ฯลฯ

1.1.2 กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Convent on Economic, Social and Cultural Rights – ICESCR)

ซึ่งประเทศไทยได้เป็นภาคีและมีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 5 ธันวาคม พ.ศ. 2542 มีกติกาน่าสนใจ เช่น ข้อ 10 ได้ให้การรับรองและคุ้มครอง ครอบครัว มารดา เด็กและผู้เยาว์โดยไม่เลือกปฏิบัติ ข้อ 13 รับรองสิทธิของทุกคนในการศึกษา ซึ่งการศึกษาจะต้องมุ่งพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์และความสำนึกในศักดิ์ศรีของตนอย่างบริบูรณ์และจะต้องเพิ่มพูน การเคารพในสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นพื้นฐาน และการศึกษาจะต้องทำให้ทุกคนสามารถมีส่วนร่วมในสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ ฯลฯ

1.1.3 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก คือ ข้อตกลงระหว่างประเทศที่จัดทำขึ้นโดยสหประชาชาติ โดยได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาสหประชาชาติ (United Nations General Assembly) ในปี 2532 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กบอกถึงนิยาม (เด็กหมายถึงบุคคลทุกคนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี) และมาตรฐานสิทธิมนุษยชนของเด็ก เพื่อช่วยให้ประเทศต่าง ๆ ให้ความคุ้มครองดูแลเด็กได้อย่างเหมาะสม อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิ

เด็ก รวมหลักการสำคัญ คือ การไม่เลือกปฏิบัติ และเพื่อประโยชน์สูงสุดของเด็ก โดยมีเนื้อหา 4 ด้าน ได้แก่ (1) สิทธิในการอยู่รอด (2) สิทธิที่จะได้รับการปกป้องคุ้มครอง (3) สิทธิที่จะได้รับการพัฒนา และ (4) สิทธิในการมีส่วนร่วม

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ (ม.ป.ป.) ได้เสนอสาระสำคัญของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก มี 54 ข้อ แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เริ่มจากข้อที่ 1 ถึง ข้อที่ 41 เป็นข้อที่ว่าด้วยหลักการและเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิต่างๆ ที่เด็กพึงได้รับ

ส่วนที่ 2 เริ่มจากข้อที่ 42 ถึงข้อที่ 45 เป็นข้อที่กำหนดเป็นหลักเกณฑ์และแบบพิธีซึ่งประเทศที่ให้สัตยาบันแก่อนุสัญญาต้องปฏิบัติตาม

ส่วนที่ 3 เริ่มจากข้อที่ 46 ถึงข้อที่ 54 เป็นข้อเกี่ยวข้องกับกลไกของอนุสัญญาซึ่งกำหนดวิธีการสอดส่องดูแลการปฏิบัติตามอนุสัญญาและกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ในการบังคับใช้

สำหรับเนื้อหาในส่วนที่ 1 ซึ่งว่าด้วยหลักการและเนื้อหาเกี่ยวกับสิทธิเด็กที่พึงได้รับ อาจแบ่งได้เป็น 6 หลักการด้วยกันคือ

1) หลักการทั่วไป เป็นการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพทั่ว ๆ ไป ในแง่ทั้งส่วนบุคคลการแสดงความเห็น ศาสนา วัฒนธรรม ความเสมอภาคภายใต้กฎหมายเดียวกันการศึกษาและอื่น ๆ นอกจากนั้นเป็นส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองดูแลเด็ก โดยทั่วไปโดยกำหนดไว้ในรูปหลักพึงปฏิบัติของรัฐบาลฯ ใดๆ ก็ตามมีบทบัญญัติที่ตัดปัญหาผลกระทบทางลบในการบังคับใช้อนุสัญญานี้ปิดท้ายไว้ว่าอนุสัญญานี้ไม่มีผลทำให้เด็กได้รับความคุ้มครองน้อยไปกว่าที่เขาอยู่ตามกฎหมายอื่น ๆ สาระสำคัญของหลักนี้อยู่ในข้อ 1 2 3 4 5 6 11 12 13 14 15 16 25 30 38 และ 41

2) หลักการคุ้มครองร่างกายชีวิต เสรีภาพ และสวัสดิภาพของเด็ก มุ่งคุ้มครอง มิให้เด็กถูกละเมิดสิทธิเหนือร่างกาย ชีวิต และเสรีภาพ ไม่ว่าจะทำร้าย ฆ่า ล่วงเกินทางเพศ ขูดรีด หากทำร้ายทางเพศหรือค้ากำไรทางเศรษฐกิจ หรือนำเด็กไปเป็นวัตถุซื้อขายหรือปฏิบัติต่อเด็กที่ไม่เหมาะสม จนเป็นผลเสียต่อสวัสดิภาพของเด็ก รวมทั้งคุ้มครองให้มีการเยียวยา ฟ้นฟู เด็กที่ถูกกระทำ ละเมิดดังกล่าว ให้กลับคืนสู่สภาพปกติได้ สาระสำคัญของหลักนี้อยู่ในข้อ 19 32 33 34 35 36 และ 39

3) หลักการให้สวัสดิการสังคมแก่เด็ก มุ่งคุ้มครองการให้เด็กได้รับข่าวสารข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการของเด็กให้ได้รับการดูแลด้านสุขภาพอนามัยได้รับการประกันสังคม ได้รับการศึกษาทั้งในแง่การเล่าเรียนและโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนเพื่อพัฒนาการด้านบุคลิกภาพ การมีมนุษยสัมพันธ์อันดี มีความรับผิดชอบต่อตนเอง สังคม และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ได้รับการพักผ่อนหย่อนใจและส่งเสริมชีวิตด้านศิลปวัฒนธรรม มีสาระสำคัญในข้อ 17 24 26 28 29 และ 31

4) หลักการคุ้มครองสิทธิทางแพ่ง มุ่งคุ้มครองให้เด็กได้รับสิทธิในฐานะพลเมืองของรัฐที่มีชื่อเสียงชาติ สามารถติดต่อกับครอบครัวมีภูมิลำเนาหรืออยู่อาศัยร่วมกับบิดามารดาได้รับอุปการะเลี้ยงดูจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง โดยมีรัฐช่วยสนับสนุนและให้หลักประกัน มีสาระสำคัญอยู่ในข้อ 7 8 9 10 และ 27

5) หลักการคุ้มครองเด็กที่มีปัญหาความประพฤติหรือกระทำความผิดทางอาญา มุ่งคุ้มครองให้เด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา ได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากผู้ต้องหาที่เป็นผู้ใหญ่ โดยให้ได้รับผลกระทบจากการต้องถูกดำเนินคดีและควบคุมตัวน้อยที่สุด สำหรับเด็กที่มีปัญหาความประพฤติ หรือกระทำความผิดทางอาญาคู่มือคุ้มครองให้ได้รับโอกาสแก้ไขเยียวยาให้สามารถเติบโตเป็นพลเมืองดีของสังคม โดยมีสมมติฐานว่าเด็กกระทำการใด ๆ เพราะขาดวุฒิภาวะและสิ่งแวดล้อมมีอิทธิพลผลักดันต่อความประพฤติของเด็ก นอกจากนั้นยังมีหลักประกันมิให้เด็กต้องรับโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือประหารชีวิต มีสาระสำคัญอยู่ในข้อ 37 และ 40

6) หลักการคุ้มครองเด็กผู้ด้อยโอกาส มุ่งคุ้มครองให้เด็กด้อยโอกาสเด็กผู้ขาดไร้ผู้อุปการะ เด็กผู้ตกอยู่ในภพภัย และเด็กพิการ ได้รับการดูแลและอุปการะเลี้ยงดูให้เท่าเทียมกับเด็กทั่วไป มีสาระสำคัญอยู่ในข้อ 20 21 22

1.1.4 พระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 และพระราชบัญญัติ การบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561

จากพระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 หมวด 4 ศูนย์ฝึกและอบรม สถานศึกษา สถานฝึกและอบรม และสถานแนะนำทางจิต และหมวด 5 การฝึกอบรม นำมาสู่พระราชบัญญัติ การบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561 ซึ่งมีมาตราที่สำคัญในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด คือ

มาตรา 34 ศูนย์ฝึกและอบรมจะต้องจัดให้มีการศึกษาสายสามัญหรือการฝึกวิชาชีพ และการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมและอารมณ์เด็กและเยาวชน ที่เหมาะสมกับอายุ สภาพร่างกาย สภาพจิต วุฒิภาวะ ระยะเวลาการฝึกอบรม และประโยชน์ที่เด็กและเยาวชนจะได้รับในอนาคต ตามหลักสูตร การฝึกอบรมที่อธิบดีกำหนด

มาตรา 36 ในการจัดทำแนวทางการฝึกอบรม ให้พิจารณาข้อมูล ดังต่อไปนี้ (4) ความสมัครใจ ความถนัด และความต้องการของเด็กและเยาวชน ... (5) หลักสูตรการฝึกอบรมซึ่งสถานที่ควบคุมสามารถจัดได้

มาตรา 37 ให้สถานที่ควบคุมจัดให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ โดยต้องดำเนินการให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งต้องมีการฝึกอบรมด้านคุณธรรมและจริยธรรม และการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มโอกาสในการประกอบอาชีพ ให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาและการฝึกอบรมอย่างเท่าเทียมกัน ให้สถานที่ควบคุมจัดให้เด็กและเยาวชนได้รับความรู้เกี่ยวกับเพศวิถีศึกษาที่เหมาะสมแก่เด็กและเยาวชนแต่ละคน การกำหนดหลักสูตร หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดการศึกษาและการฝึกอบรม ให้แก่เด็กและเยาวชน ให้เป็นไปตามระเบียบที่อธิบดีกำหนด

มาตรา 38 ให้สถานที่ควบคุมรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรมให้แก่เด็กและเยาวชน รวมทั้งต้องจัดหาบรรดาเครื่องอุปกรณในการศึกษาขั้นพื้นฐานและการฝึกอบรม ให้แก่เด็กและเยาวชน

มาตรา 39 ให้สถานที่ควบคุมจัดการกีฬา ดนตรี และนันทนาการ ให้แก่เด็กและเยาวชน ที่เหมาะสมกับวัยและสภาพของเด็กและเยาวชนแต่ละคน รวมทั้งจัดกิจกรรมการแข่งขันกีฬาหรือ การแสดงดนตรีของเด็ก

1.2 การศึกษาทางเลือก

คำว่า “การศึกษาทางเลือก” นั้น มีนักวิชาการและหน่วยงานให้ความหมายที่น่าสนใจ อาทิเช่น สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2558) เห็นว่า การศึกษาทางเลือก หมายถึง แนวคิดการจัดการศึกษาในเชิงอุดมคติ ที่แสดงถึงคุณลักษณะของรูปแบบการศึกษา ที่ไม่ใช่การศึกษาแบบเดิม มักจะถือว่าเป็นโรงเรียนอิสระ (Free School) หรือเป็นการเรียนรู้ตามอัธยาศัย ไม่มีสถาบันการศึกษา (Non-Institutional) และยึดชุมชนเป็นหลัก (Community-Based Learning) ลดบทบาทของการจัดการศึกษาในรูปแบบโรงเรียน และหากเป็นการจัดการศึกษาในโรงเรียน ก็จะเป็นการจัดการศึกษาแบบก้าวหน้า (Progressive Education) ดังนั้นการศึกษาทางเลือกจึงเป็นอีกหนึ่งแนวทาง สำหรับนักการศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง และชุมชน ในการพัฒนาผู้เรียนให้ได้เรียนรู้ตามความต้องการที่แท้จริงของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับยุคปัจจุบันซึ่งจะเห็นว่าผู้เรียนมีความแตกต่างและหลากหลาย ทั้งในมิติของเชื้อชาติ ศาสนา ค่านิยมความเชื่อ การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองการปกครอง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ความต้องการในการศึกษาต่อ การประกอบสัมมาอาชีพ และมุมมองในการเป็นปัจเจกชนที่มีอิสระจากการควบคุมของผู้มีอำนาจ การจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจึงไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่แตกต่างหลากหลาย และนับวันจะทวีความซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ ทางด้านสมเกียรติ อินทะสิงห์ (2559) กล่าวว่า การศึกษาทางเลือกเป็นการจัดการศึกษาแนวใหม่ที่มุ่งตอบสนองความต้องการที่แตกต่างและหลากหลายของผู้เรียน ลดความเป็นทางการและข้อกำหนดกฎเกณฑ์ต่างๆจากหน่วยงานทางการศึกษาของรัฐ มีความยืดหยุ่นสูง อิสระในการกำหนดเนื้อหาสาระต่างๆให้สอดคล้องกับธรรมชาติของผู้เรียนอย่างแท้จริง รวมทั้งให้ความสำคัญกับขนบธรรมเนียม ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และค่านิยมในชุมชนท้องถิ่น ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดและความสามารถ ก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เต็มตามศักยภาพของตนเอง และยุทธชัย เถลิ้มชัย และสานต่อ เถลิ้มชัย (2559) เห็นว่า การศึกษาทางเลือกนั้นเป็นการศึกษาที่ให้ความสำคัญในคุณค่าความเป็นมนุษย์ คำนึงถึงความแตกต่างหลากหลายที่เป็นภาวะตามธรรมชาติ สร้างสรรค์วิธีการเรียนรู้ที่สอดคล้องเหมาะสมกับธรรมชาติในการเรียนรู้ของมนุษย์ พัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นมนุษย์ ได้ค้นพบตนเอง เพื่อเป็นเส้นทางให้ประสบความสำเร็จตามศักยภาพของแต่ละบุคคล รวมทั้งให้ความสำคัญสิทธิเสรีภาพของประชาชนในการเลือกวิธีการศึกษาที่เหมาะสมกับตนได้ด้วยตนเอง และทุกรูปแบบการศึกษาต้องได้รับการคุ้มครองและสนับสนุนจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน

ในส่วนของการพัฒนาการศึกษาทางเลือกในประเทศไทยนั้น ยุทธชัย เฉลิมชัย และสานต่อ เฉลิมชัย (2559) ได้สรุปไว้ในรายงานการวิจัย เรื่องแนวทางจัดการศึกษาและพัฒนามนุษย์ด้วยการศึกษาทางเลือก โดยได้แบ่งพัฒนาการศึกษาทางเลือกในประเทศไทยไว้เป็น 3 ช่วง คือ

1) ช่วงการตื่นรู้

ท่ามกลางเปลี่ยนแปลงจากสังคมเกษตรกรรมเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม การศึกษาคือแบบแผนเครื่องมือของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ผ่านระบบโรงเรียนเปลี่ยนลูกหลานเกษตรกรให้เป็นแรงงานรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นการศึกษาแบบฝรั่ง รวมศูนย์อำนาจการบริหารจัดการไว้ที่ศูนย์กลาง ยึดวิชาการและมาตรฐานกลางเป็นตัวตั้ง ไม่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญา ความหลากหลายในพหุวัฒนธรรมและธรรมชาติที่เป็นต้นทุนสำคัญของสังคมไทย ซึ่งช่วงนี้คำว่า “การศึกษาทางเลือก” ยังเป็นเพียงแนวคิดและวาทกรรมที่ปรากฏอยู่ในงานเขียนบทความ/หนังสือ /วารสาร/นิตยสารบางเล่ม เช่น สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปาจารย์สาร วารสารครุศาสตร์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมีการเผยแพร่แนวคิดปรัชญาการศึกษาทางเลือกทั้งทางตะวันออกและตะวันตกมากมาย เช่น ศานตินิเกศัน โรงเรียนไทร่มไม้ นิโอฮิวแมนนิสต์ ชัมเมอร์ฮิลล์ วอลดอร์ฟ มอนเตอซอรี่ บ้านเรียน เป็นต้น และในปี พ.ศ. 2522 มูลนิธิเด็กโดย พิภพ และรัชนิระงไชย ได้ดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก ขึ้นเพื่อช่วยเหลือเด็กที่ยากไร้ด้วยโอกาสที่จังหวัดกาญจนบุรี โดยนำแนวคิดชัมเมอร์ฮิลล์มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทสังคมไทย ซึ่งถือได้ว่าเป็นโรงเรียนทางเลือกแห่งแรกของประเทศไทย

2) ช่วงมีศักดิ์และสิทธิในกฎหมายแห่งชาติ

ภายใต้รัฐธรรมนูญไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งเป็นรัฐธรรมนูญที่ถือได้ว่าประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุดแม้ว่าจะไม่มีคำว่า “การศึกษาทางเลือก” บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแต่พบว่าในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการ/ปรัชญาของการศึกษาทางเลือกที่บัญญัติไว้ในหมวดที่ 1 บททั่วไปความมุ่งหมายและหลักการ ในมาตรา 6 บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” มาตรา 7 บัญญัติว่า “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” และมาตรา 8 “การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้ (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และ(3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง”

นอกจากนี้ในหมวดที่ 2 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษานอกจากมาตรา 10 และมาตรา 11 ที่บัญญัติให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายแล้ว ในมาตรา 12 บัญญัติว่า “นอกเหนือจากรัฐ เอกชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้บุคคล

ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นมีสิทธิในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง” ซึ่งได้กระจายอำนาจให้สถาบันสังคมเข้ามาร่วมเป็นผู้จัดการศึกษาด้วย โดยปัจจุบันมีกฎกระทรวงจำนวน 6 ฉบับออกมารับรองการจัดการศึกษาของสถาบันสังคมตามมาตรา 12 นี้เรียบร้อยแล้ว

ต่อมา “การศึกษาทางเลือก” ได้ถูกบรรจุไว้ในรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 2550 ส่วนที่ 8 สิทธิและเสรีภาพในการศึกษา ระบุในมาตรา 49 (วรรค3) บัญญัติว่า “การจัดการศึกษาอบรมขององค์กรวิชาชีพหรือเอกชน การศึกษาทางเลือกของประชาชน การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิตย่อมได้รับการคุ้มครองและส่งเสริมที่เหมาะสมจากรัฐ” เป็นเครื่องมือยืนยันว่าการศึกษาไม่ได้มีเพียงการศึกษาตามแบบแผนอย่างเป็นทางการในระบบแต่อย่างเดียว ทั้งมีความจำเป็นที่จะต้องเปิดพื้นที่ให้ความคุ้มครองและส่งเสริมแก่การศึกษาทางเลือก การเรียนรู้ด้วยตนเอง และการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานทางการศึกษาของประชาชน และเพื่อให้จุดมุ่งหมายตามอุดมคติ “การศึกษาเพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์” สามารถพัฒนาปรากฏผลเป็นจริง

โดยช่วงนี้มีงานศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาทางเลือกเกิดขึ้นมากมายในสังคมไทยทำให้งานวิชาการและในทางปฏิบัติได้มีการเกิดขึ้นของศูนย์การเรียนรู้โดยครอบครัว บุคคล องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน สถานประกอบการ ตลอดจนถึงเครือข่ายองค์กรการศึกษาทางเลือกที่รวมตัวกันเป็นเครือข่ายเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้และร่วมกันทำงานทั้งในระดับจังหวัด ภาคและประเทศอย่างกว้างขวาง โดยมี “สมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย (สกล.)” เป็นองค์กรประสานงานกลางที่คอยเชื่อมโยง ประสานงาน และหนุนเสริมการศึกษาทางเลือกของภาคสังคม/สถาบันสังคมอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

3) ช่วงสร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้

ในช่วงนี้กล่าวเกือบสองทศวรรษของการปฏิรูปการศึกษาภายหลังจากกฎหมายของชาติ พ.ศ. 2542 ที่ยังถือว่าไม่บรรลุผลสำเร็จ เนื่องจากปัญหาความ “ติดตัน” ของระบบการศึกษาในระบบกระแสหลัก คุณภาพการศึกษายังคงตกต่ำ เด็กและเยาวชนยังคงหลุดรอดออกจากระบบการศึกษา หรือถูกทอดทิ้งมีปริมาณที่เพิ่มสูงขึ้น ขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวของโลกในศตวรรษที่ 21 ทั้งในระดับโลก อาเซียน และประเทศไทยกำลังเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งสภาพการณ์เช่นนี้ลำพังการศึกษาในระบบและมาตรฐานกลางเพียงรูปแบบเดียวคงไม่สามารถแบกรับ เท่าทันและรองรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆได้ ดังนั้นในช่วงนี้ การศึกษาทางเลือกจึงเป็นทางออก/ทางเลือกของเด็กเยาวชนที่ต้องการแสวงหาความรู้ในสิ่งที่ตนเองชอบและสนใจ รวมทั้งพ่อแม่ผู้ปกครองและสถาบันทางสังคมต่างๆที่มองเห็นและสัมผัสได้ถึงคุณภาพการศึกษาของระบบการศึกษาในระบบกระแสหลักที่ตกต่ำลงเรื่อยๆ จึงมองเห็นว่าการศึกษาทางเลือกเป็นทางเลือกที่น่าสนใจ จึงได้เข้ามาร่วมขับเคลื่อนและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ของการศึกษาทางเลือกอย่างหลากหลายและขยายตัวอย่างกว้างขวางมากขึ้น

ทั้งนี้ ในสภาพการณ์ปัจจุบัน สิทธิการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาของทุกภาคส่วนยังคงได้รับการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน (พุทธศักราช 2560) เป็นการเล็งเห็นความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในการจัดการศึกษาที่มีความหลากหลายเพื่อรองรับความรู้ความสามารถความถนัดของประชาชนทุกวัยอย่างทั่วถึง จึงกำหนดหน้าที่ของรัฐไว้ในหมวด 5 มาตรา 54 (วรรค 3 และ วรรค 4) บัญญัติว่า “รัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต และจัดให้มีการร่วมมือกันระหว่างรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภาคเอกชนในการจัดการศึกษาทุกระดับ ... การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน และมีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” การมีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญต่อเนื่องแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาทางเลือกซึ่งสอดคล้องกับการพัฒนาคนที่มีองค์ประกอบของบริบททางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ที่มีความต้องการในการเลือกรูปแบบการศึกษาได้อย่างเหมาะสม เพื่อเปิดโอกาสในการพัฒนาคนซึ่งเป็นกำลังสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ

สำนักเลขาธิการสภาการศึกษา (2558) ได้นำเสนอคุณลักษณะที่บ่งบอกถึงการเป็นการศึกษาทางเลือกในบริบทของประเทศไทยไว้ ดังนี้

องค์ประกอบ	สถานศึกษาตามแผนเดิม	คุณลักษณะที่บ่งบอกถึงการเป็นการศึกษาทางเลือก
ปรัชญาและ จุดมุ่งหมาย	จุดมุ่งหมาย เน้นความเป็นพลเมือง เพื่อ ความเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ตอบสนองต่อแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฯ ตอบสนองตลาดการจ้างงาน	ให้คุณค่าต่อความเป็นมนุษย์ และความหลากหลาย เพื่อพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีอิสระทางปัญญา มีความ สุขและความสร้างสรรค์สามารถประสบความสำเร็จได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ
หลักสูตร	ยึดตามหลักสูตรอิงมาตรฐาน และ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ ของหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน	มีความสมดุล ผสมผสาน ครอบคลุมองค์รวมความเป็นทั้งหมดของชีวิต ทั้งวิชาการและวิถีชีวิต ความรู้ และคุณธรรม ภูมิปัญญาตะวันตกและตะวันออก ความเป็นสากลและความเป็นไทย พัฒนาหลักสูตรตามแนวปรัชญาการศึกษาใหม่ เช่น วอลดอร์ฟ มอนเตสซอรี นิวโอฮิวแมนนิส Constructionism วิถีพุทธ ฯลฯ และให้ความสำคัญกับหลักสูตรท้องถิ่น
วิธีการเรียน	เน้นการสอนมากกว่าการ เรียนรู้ ครูเป็นศูนย์กลาง เรียนเป็นวิชา	เน้นวิธีการเรียนรู้มากกว่าความรู้ ให้สามารถเลือกใช้ และก้าวทันการเปลี่ยนแปลงของความรู้

องค์ประกอบ	สถานศึกษาตามแผนเดิม	คุณลักษณะที่บ่งบอกถึง การเป็นการศึกษาทางเลือก
	ตามตารางสอน อยู่ในห้องเรียน ใช้หนังสือแบบเรียน สื่อการเรียนการสอนเป็นหลัก ผู้เรียนเป็นฝ่ายรับไปตาม แผนการสอนของครู	ผู้เรียนสร้าง ทางเลือกและวิธีการเรียนรู้ของตัวเองได้ มีความสุข ในการเรียนจนเกิดความรักที่จะเรียนรู้ทั้งสิ่งที่ชอบใจ และไม่ชอบ เกิดความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ด้วย ตัวเองและเรียนรู้ต่อเนื่องไปตลอดชีวิต
การวัดและการประเมินผล	ยึดมาตรฐานกลาง เพื่อคัดคน เก่งทางเทคนิควิชาการ จึงกลายเป็นระบบการแข่งขัน กวดวิชา มุ่งแสวงหา ความสำเร็จส่วนตัว และทำลายความมั่นใจของคนที่มีศักยภาพด้านอื่น ๆ ที่แตกต่าง จากมาตรฐานกลาง	เป็นกระบวนการที่ให้เห็นความต่อเนื่องให้เห็นตามสภาพจริง ผลของการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในตัวผู้เรียน อย่างตระหนักในความแตกต่างกันของทักษะ ปัญญา ความถนัด ความสามารถ ความสนใจตาม ธรรมชาติของตัวผู้เรียน โดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่ หลากหลาย ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล/กลุ่ม สร้างโอกาสให้ทุกคนสามารถที่จะประสบความสำเร็จ ทางการศึกษาได้เสมอกัน
การบริหาร	เป็นสถานศึกษาของรัฐหรือในกำกับของรัฐ ภายใต้การ ควบคุมทั้งในทางวิชาการ มาตรฐาน การวัดและประเมินผล การบริหาร งานบุคคล และงานอื่นๆ	กระจายอำนาจให้สถานศึกษามีฐานะเป็นนิติบุคคล อย่างแท้จริง มีอิสระทั้งในทางวิชาการและการบริหารจัดการอื่น ๆ เปลี่ยนบทบาทของรัฐไปมุ่งการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับคุณภาพตามมาตรฐานขั้นต่ำ

ตารางที่ 2.1 คุณลักษณะที่บ่งบอกถึงการเป็นการศึกษาทางเลือกในบริบทของประเทศไทย

ที่มา : สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2558)

1.3 การลงทุนในการพัฒนาเด็กและเยาวชนในสถานพินิจ และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

นับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา นักเศรษฐศาสตร์ได้ให้ความสำคัญต่อการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์เป็นอย่างมาก โดย Robert M. Solow (1957) ได้ศึกษาเรื่องของฟังก์ชันการผลิตเพื่อจะอธิบายการเปลี่ยนแปลงของเทคนิคการผลิตกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และทำให้เห็นว่าการลงทุนในการศึกษาเป็น

หนึ่งในอีกรูปแบบของการลงทุนที่ไม่ต่างจากการลงทุนในปัจจุบันผลิตอื่น ๆ ต่อมานักเศรษฐศาสตร์คนอื่น เช่น T.W. Schultz ได้เป็นผู้ให้ความสำคัญกับเรื่องของทรัพยากรมนุษย์และการศึกษา เขาค้นพบว่าการลงทุนในการศึกษาเป็นปัจจัยที่สำคัญในการอธิบายการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เขาอธิบายว่าร้อยละ 20-40 ของผลผลิตมวลรวมของประเทศเป็นผลมาจากการลงทุนทางการศึกษา เพราะการศึกษาทำให้แรงงานมีประสิทธิภาพในการผลิตเพิ่มขึ้นและทำให้ผลผลิตรวมเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ (Schultz, 1960) นอกจากนั้นเขายังให้ความเห็นเชิงทฤษฎีว่าการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์รูปแบบอื่น ๆ เช่น การดูแลรักษาสุขภาพ การฝึกอบรมหรือการเรียนรู้ขณะทำงาน การจัดการศึกษาอบรมสำหรับผู้ใหญ่ การอพยพย้ายถิ่นเพื่อแสวงหาโอกาสในการทำงานที่ดีกว่า กิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ทั้งสิ้น (Schultz, 1961) ในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์เป็นการลงทุนที่มีความสำคัญ เพราะสามารถส่งผลทั้งในด้านผลตอบแทนส่วนตัว (Private Benefit) และผลตอบแทนที่สังคมจะได้รับ (Social Benefit) ดังนั้นภาครัฐจึงสมควรที่จะเข้ามาเป็นผู้รับผิดชอบด้วยเนื่องจากผลประโยชน์ที่จะเกิดต่อประเทศชาติและสังคมในภาพรวมมีสูงกว่างบประมาณที่ลงทุนไป ในทางเศรษฐศาสตร์เรียกว่าเป็นผลกระทบเชิงบวก (Positive Externalities) อันเกิดจากการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์

1.3.1 แนวคิดของการลงทุน ต้นทุน และผลประโยชน์ในทางเศรษฐศาสตร์

ในทางเศรษฐศาสตร์จะมีการมองเรื่องต้นทุน (Cost) และผลประโยชน์ (Benefit) ด้วยแนวคิดที่แตกต่างจากการลงทุนในทางบัญชี กล่าวคือ จะมีการพิจารณาถึงเรื่องของต้นทุนและผลประโยชน์แอบแฝงที่มองไม่เห็น เช่น สิ่งที่เราเรียกว่าต้นทุนค่าเสียโอกาส (Opportunity Cost) ซึ่งเป็นต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการที่บุคคลผู้นั้นเสียโอกาสจากการไปทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจอื่น ๆ อาทิ ในกรณีของผู้ต้องโทษ หากเขาต้องได้รับโทษจำคุก ทำให้ไม่สามารถประกอบอาชีพในช่วงเวลานั้น ๆ ได้ รายได้ที่ต้องสูญเสียไปในช่วงนั้นถือว่าเป็นต้นทุนค่าเสียโอกาสที่นำมาใช้คิดหามูลค่าในทางเศรษฐศาสตร์ได้ นอกจากนั้นยังมีต้นทุนในรูปแบบอื่น ๆ เช่น ต้นทุนทางจิตใจ (Psychological Cost) อันเกิดจากสภาวะที่จิตใจต้องประสบภาวะความเครียด ความซึมเศร้า การไม่สามารถมีอารมณ์ที่ปกติ ทำให้ต้องสูญเสียผลิตภาพ (Productivity) ของการทำงาน หรือต้นทุนทางสุขภาพกายที่เกิดจากการใช้สิ่งเสพติดหรือวัตถุแปลกปลอมต่าง ๆ หรือปัญหาทางสุขภาพที่เกิดจากการที่ไม่ได้ดูแลสุขภาพตนเอง การใช้ชีวิตที่ขาดสุขลักษณะ เช่น ไม่ได้ออกกำลังกาย พักผ่อนไม่เพียงพอ ไม่ได้รับประทานอาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการเหมาะสม เป็นต้น สำหรับต้นทุนค่าเสียโอกาสของสังคม (Opportunity Cost of Society) ได้แก่โอกาสที่สังคมต้องเสียไปจากการที่จะได้รับผลประโยชน์ (Benefit) หรือการได้รับความช่วยเหลือ (Contribution) จากสมาชิกในสังคม เช่น การได้รับภาษี การมีแรงงานที่มีผลิต

ภาพในการผลิตของประเทศ การที่รัฐบาลต้องใช้งบประมาณที่สูงเกินควรในการดูแลรักษาผู้ป่วยในโรคที่สามารถป้องกันได้ หรือความเสียหายจากอาชญากรรม เป็นต้น

1.3.2 การลงทุนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สำหรับกลุ่มเยาวชนในสถานพินิจ หรือศูนย์ ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน

สำหรับเยาวชนผู้เคยก้าวพลาดในการดำรงชีวิตและได้รับโทษในสถานพินิจฯ หรือศูนย์ ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ก็ถือเป็นประชากรอีกกลุ่มหนึ่งของสังคมที่ต้องให้ความสำคัญเช่นกัน ทั้งในแง่ของ การปฏิบัติตามปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน และอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก นอกจากนี้ในมุมมองของ การลงทุนด้านทรัพยากรมนุษย์ หากบุคคลกลุ่มนี้ได้รับการศึกษา การฝึกฝนอบรมอุปนิสัย ทักษะการดำรงชีวิต การทำงาน การมีทัศนคติในแนวทางที่ถูกต้อง ก็จะสามารถกลับออกไปทำประโยชน์ให้แก่ตนเอง ครอบครัว และสังคมได้ ในทางตรงกันข้าม หากพวกเขาไม่ได้รับการดูแลที่ดีพอ ปล่อยให้อยู่ในสังคมแบบเดิม ท่ามกลาง ปัจจัยที่เป็นลบต่าง ๆ ก็จะทำให้เกิดโทษทั้งแก่ตนเองและต่อสังคมได้เช่นกัน เช่น หากเขากลับไปสู่ความเคยชินของการกระทำความผิด หรือเข้าสู่เส้นทางของอาชญากรรม ก็จะทำให้ตนเองและผู้อื่น รวมถึงประเทศชาติต้อง เผชิญอันตราย ดังนั้นการพิจารณาถึงการลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในเยาวชนกลุ่มนี้จึงมีความสำคัญเป็นอย่างสูงเช่นกันควรที่รัฐบาลและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมควรใส่ใจ

ดังนั้นเมื่อพิจารณาตามหลักการของการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ตามหลักเศรษฐศาสตร์แล้ว การลงทุนให้กับเยาวชนในสถานพินิจหรือศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนประเภทต่าง ๆ จึงไม่อาจจะมองในแง่ของต้นทุนในรูปแบบตัวเงินที่ภาครัฐหรือสังคมลงไปอย่างเดียว โดยไม่ได้พยายามมองถึงผลประโยชน์ที่ได้ก เยาวชน สังคม และประเทศชาติจะได้รับตอบแทนในรูปแบบต่าง ๆ ได้ มีความจำเป็นที่ต้องพยายามใช้การมอง ถึงการลงทุนในลักษณะเป็นภาพรวมที่กว้างกว่าการมองแค่เรื่องของผลประโยชน์ในระดับบุคคล

1.3.3 แบบจำลอง สมมติฐาน และข้อจำกัด

อย่างไรก็ตาม แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์อาจจะมีข้อจำกัดที่เราไม่สามารถมองเห็นข้อมูล หลาย ๆ อย่าง หรือวัดมูลค่าต่าง ๆ ได้อย่างตรงไปตรงมา เช่น มนุษย์อาจจะไม่สามารถรู้อนาคต หรือสิ่งที่จะ เกิดขึ้น ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้จริง ๆ ดังนั้นนักเศรษฐศาสตร์จึงนิยมใช้วิธีการในการสร้างแบบจำลอง (Model) ขึ้นมาและมีการสันนิษฐานว่า ในสถานการณ์หนึ่ง ๆ จะสามารถส่งผลกระทบได้บ้าง โดยต้องอาศัย สมมติฐาน (Assumption) รวมถึงการคาดการณ์ถึงตัวเลขของต้นทุนและผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้น โดยนำ พื้นฐานของตัวเลขมาจากสถิติข้อมูลที่เป็นจริงในอดีตจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น สำนักงานสถิติระดับชาติที่ อาจจะนำมาใช้ประยุกต์ในกรณีนั้น ๆ ได้

1.3.4 กรณีศึกษาการวิเคราะห์เรื่องการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ในกลุ่มเด็กและเยาวชนผู้ อยู่ในกระบวนการยุติธรรมในสหรัฐอเมริกา

เนื่องจากการวิจัยในเรื่องของการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์โดยเฉพาะในประเภทการลงทุนในเยาวชนที่อยู่ในระบบของกระบวนการยุติธรรมมีการทำมาในกรณีของประเทศสหรัฐอเมริกาค่อนข้างมากกว่าประเทศอื่น ๆ ในส่วนนี้จึงขอยกกรณีศึกษาและงานวิจัยจากประเทศสหรัฐอเมริกามาเป็นตัวตั้งก่อนที่จะกลับไปดูถึงความเป็นไปได้ในการวิเคราะห์ในกรณีของประเทศไทย

โดยหลักการแล้วการดูแลป้องกันรักษาเด็กและเยาวชนซึ่งต้องเข้ามาอยู่ในระบบของกระบวนการยุติธรรมนั้น ทุกประเทศมีแนวทางการปฏิบัติที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ จะเน้นไปที่การบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมและอารมณ์เด็กและเยาวชน ที่เหมาะสมกับอายุ สภาพร่างกาย สภาพจิตใจ วุฒิภาวะ การให้การศึกษอบรม ทั้งในสายสามัญและการฝึกวิชาชีพ รวมถึงการจัดให้มีการสันทนาการ มีการเล่นกีฬา ดนตรี ศิลปะ รวมไปถึงการใช้หลักคำสอนทางศาสนาหรือศีลธรรมเพื่อคอยยึดเหนี่ยวจิตใจผู้ที่อยู่ในกระบวนการนั้น โดยคาดหวังว่าหากพ้นโทษออกไป เขาจะได้กลับไปเป็นพลเมืองที่ทำประโยชน์ให้ตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติได้ แต่ในประเทศสหรัฐอเมริกามีความพิเศษคือเนื่องจากระบบการบริหารราชการจะเป็นในลักษณะของการกระจายอำนาจให้กับแต่ละมลรัฐ ที่จะมีสิทธิในการบริหารจัดการในเรื่องของกระบวนการยุติธรรมเอง ยกเว้นกรณีของคดีระดับชาติที่เป็นเรื่องของรัฐบาลกลางเป็นผู้ดูแล โดยแต่ละมลรัฐก็จะประกอบด้วยเขตปกครองท้องถิ่น (County) หลาย ๆ เขต ในกรณีของระบบการดูแลเยาวชนผู้ต้องขัง ก็จะขึ้นอยู่กับแต่ละมลรัฐเป็นผู้บริหารจัดการ ทั้งนี้ในบางเรื่องจะต้องทำตามกฎหมายของรัฐบาลกลาง และรัฐบาลกลางสามารถเป็นผู้กำหนดแนวทางให้แต่ละมลรัฐปฏิบัติได้ โดยผ่านกระบวนการสร้างแรงจูงใจผ่านงบประมาณ เช่นหากรัฐได้รับเงินอุดหนุนในบางประเด็นจากรัฐบาลกลาง ก็มีข้อกำหนดที่จะต้องทำตามเงื่อนไขที่มาพร้อมกับเงินงบประมาณอุดหนุนนั้น ๆ ปัจจุบันแนวคิดที่เด่น ๆ ของการบริหารจัดการระบบยุติธรรมสำหรับเยาวชนในสหรัฐฯ คือการเน้นให้ชุมชน พ่อแม่ เข้ามามีส่วนร่วม โดยเฉพาะในช่วงก่อนที่จะใกล้ถึงกำหนดปล่อยตัว หรือก่อนหน้านั้น 2-3 เดือน โดยนักวิชาการในสายงานยุติธรรมของสหรัฐอเมริกาเชื่อว่าการที่ชุมชนเป็นผู้คอยดูแลเยาวชนแทนที่จะให้อยู่ในระบบการกักขังหรือดูแลที่เข้มงวดแบบเรือนจำของผู้ใหญ่น่าจะเป็นสิ่งที่ได้ผลดีต่อเยาวชนมากกว่าในระยะยาว แต่อย่างไรก็ตามเนื่องจากการลงทุนจะต้องมีการประเมินความคุ้มค่าของโครงการต่าง ๆ ในลักษณะนี้ เพื่อทบทวนการพิจารณาอุดหนุนงบประมาณจากรัฐบาลทั้งในระดับรัฐบาลกลางและรัฐบาลมลรัฐ จึงจำเป็นที่จะต้องมีการทำการวิเคราะห์ถึงความคุ้มค่าของการลงทุนในรูปแบบต่าง ๆ จึงเป็นเหตุให้ประเทศสหรัฐอเมริกามีการผลิตงานวิจัยในเรื่องของการวิเคราะห์ความคุ้มค่าใน

การลงทุนสำหรับระบบการดูแลช่วยเหลือเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมออกมามาก สำหรับรายงานวิจัยฉบับนี้จะขอยกตัวอย่างกรณีศึกษาเพียงบางส่วนที่สำคัญเท่านั้น

1.3.5 กฎหมายและแนวทางการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องในกรณีของสหรัฐอเมริกา

กฎหมาย Title I, Part D กำหนดให้รัฐบาลในระดับมลรัฐต้องมีแผนในการสร้างหลักประกันว่าหน่วยงานทางการศึกษาในระดับรัฐ จะต้องมีการจัดทำกระบวนการในการทำให้เยาวชนที่เข้าไปอยู่ในสถานพินิจ ต้องได้รับการลงทะเบียนเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษา หรือตามหลักสูตรที่ตรงกับความต้องการของเขามากที่สุด เช่น ระบบการเทียบโอนหน่วยกิตที่เขาได้รับในช่วงอยู่ในสถานพินิจ และสามารถส่งต่อไปยังโรงเรียนหรือวิทยาลัยอาชีวะหรือเทคนิคต่าง ๆ ได้ นอกจากนั้นรัฐที่ได้รับงบประมาณภายใต้กฎหมาย Title I, Part D จะต้องบอกว่ามีแผนจะทำอย่างไรต่อเด็กและเยาวชนที่จะออกจากกระบวนการดูแล เพื่อสามารถกลับเข้าไปอยู่ในสังคมปกติได้

นอกจากนั้น ยังมี**กฎหมาย Juvenile Justice and Delinquency Prevention Act** ซึ่งกำหนดว่าจะต้องมีกระบวนการต่าง ๆ เช่น การฝึกอาชีพ การดูแลปรึกษาปัญหาทางสุขภาพจิต การป้องกันรักษาการติดสารเสพติด กระบวนการของชุมชนที่จะคอยช่วยเหลือเยาวชนผู้ออกมาสู่สังคม มีโครงการของโรงเรียนที่จะคอยป้องกันปัญหาการขาดเรียนแต่เนิ่น ๆ **กฎหมาย Second Chance Act** ในปี 2008 กำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ คอยหาวิธีช่วยเหลือสนับสนุนผู้ออกจากศูนย์เยาวชนหรือเรือนจำ โดยให้หน่วยงานราชการต่างๆ รวมถึงระบบโรงเรียนรัฐ ชุมชน ต้องทำงานร่วมกันในการสนับสนุนเยาวชน มีระบบผู้ดูแลติดตามเด็ก (Case Management) ระบบพี่เลี้ยง

กฎหมาย Title II State Formula Grant เป็นการสนับสนุนให้มลรัฐจัดทรวัตกรรม หรือนโยบายใหม่ ๆ ในการใช้ลดความเสี่ยงของเด็กที่กระทำผิด มีกรณีตัวอย่างที่น่าสนใจ เช่น รัฐฮาวาย ใช้การทำงานโดยร่วมมือกับมูลนิธิเอกชนเพื่อสาธารณะ ทำให้สามารถลดอัตราการติดคุกของเด็กและเยาวชน ลงได้ 18.6% รัฐแมรี่แลนด์ มีการทำศูนย์ซ่อมสร้าง (Repairing Center) ให้กับเยาวชนที่อยู่ในระบบยุติธรรม หลายรัฐมีระบบความร่วมมือระหว่างโรงเรียนของรัฐ (Public School) ในการป้องกันและช่วยเหลือเยาวชนในกลุ่มเสี่ยงหรือผู้ที่อยู่ในระบบควบคุมแล้ว เช่น รัฐมิชิแกน มีการใช้ระบบโรงเรียนเข้ามาดูแล (School to Progression) ใช้หลักสูตรการปรับตัวให้เด็กสามารถปรับตัวออกไปจากสถานดูแลได้ รัฐเทนเนสซีใช้การสอนในระบบโรงเรียน (School-Based Misconduct) ทำให้สามารถลดอัตราการทำผิดซ้ำ หรือการเข้าไปสู่อาชญากรรม นอกจากนั้นรัฐบาลกลางยังมีการสนับสนุนงบประมาณลงไปช่วย เช่น งบประมาณจาก Juvenile Accountability Block Grant Program (JABG) มอบให้ผ่านโครงการในหลาย ๆ รัฐ เพื่อให้เอาไปใช้กับ

ชุมชนในการสร้างหลักสูตร โปรแกรมในการฟื้นฟูซ่อมแซมเยาวชนโดยมาจากชุมชนเป็นรากฐาน (Community-Based Approach) เช่น ชุมชน Hampton Roads ในรัฐเวอร์จิเนีย เป็นต้น (CJJ,2013)

1.3.6 ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการจัดโครงการป้องกัน เฝ้าระวังเยาวชนกลุ่มเสี่ยง โดยชุมชน

จากงานวิจัยพบว่าประเทศสหรัฐอเมริกา ต้องใช้งบประมาณต่อคนประมาณ 88,000 เหรียญต่อปี สำหรับเป็นค่าใช้จ่ายของเยาวชนที่ถูกจองจำ หรือหากคิดเป็นงบรายหัวต่อวัน ก็ตกประมาณ 241 เหรียญต่อวัน แต่อัตราการออกไปกระทำผิดซ้ำ ยังอยู่ที่ประมาณ 55% แต่หากมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการเสริมสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ชุมชน จะใช้การลงทุนเพียงแค่ประมาณ 11 เหรียญต่อวัน และทำให้อัตราการกระทำผิดซ้ำลดลงเกินไปอีก 22% หรือคิดเป็น 12% (CJJ, 2013) Mark Cohen แห่งมหาวิทยาลัย Vanderbilt ได้รายงานไว้ในงานวิจัยว่าการที่รัฐบาลสามารถป้องกันมิให้เยาวชนต้องเข้าไปสู่โลกแห่งอาชญากรรมสามารถทำให้ประหยัดความเสียหายที่มีมูลค่าได้ถึง 1.7-2.3 ล้านดอลลาร์ต่อคน (Cohen, 1988) ซึ่งการป้องกันโดยการลงทุนในเรื่องของการดูแลป้องกัน การให้ชุมชนบริหารจัดการดูแลผู้ที่มีความเสี่ยง มีความคุ้มค่ามาก เมื่อเทียบกับความเสียหายที่จะเกิดขึ้นหากปราศจากการลงทุนนั้น โดยเขาเห็นว่าการศึกษาและเยาวชนต้องเข้าไปอยู่ในเรือนจำหรือสถานพินิจอาจจะส่งผลเสียหากเยาวชนนั้นได้เข้าไปอยู่ร่วมกับผู้ที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ และอาจจะเข้าไปเรียนรู้การทำอาชญากรรมมากกว่าการเข้าไปสู่กระบวนการเพื่อแก้ไขปรับปรุง โดยกระบวนการจากชุมชน (Local Community Service) จะช่วยลดอัตราการกระทำผิดซ้ำสามารถทำให้เขาได้เป็นผู้ใหญ่ที่มีส่วนช่วยสังคมในอนาคตได้

1.3.7 ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการให้การศึกษาในเรือนจำ

มีการวิจัยในเรื่องนี้หลายกรณี นักเศรษฐศาสตร์ John Esperian แห่งมหาวิทยาลัย Vanderbilt เห็นว่าการลงทุนให้การศึกษาต่อผู้ที่อยู่ในเรือนจำจะสร้างความคุ้มค่าในเชิงเศรษฐกิจให้แก่รัฐ โดยผ่านกระบวนการหลัก ๆ สองประการ คือ 1. ลดอัตราการทำผิดซ้ำ 2. ลดต้นทุนที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณในเรื่องของวัสดุอุปกรณ์สถานที่ (Warehousing) ในระยะยาว เขาเก็บข้อมูลพบว่าในระหว่างปี 2008-2009 รัฐเนวาดา สามารถลดจำนวนนักโทษลงได้ 1.6% ซึ่งทำให้ประหยัดงบประมาณของรัฐไปได้ถึง 38 ล้านดอลลาร์ และทำให้ไม่ต้องลงทุนในการก่อสร้างสถานที่อีก 1.2 พันล้านเหรียญ หรือคิดเป็นอัตราได้ว่า การที่ไม่มีนักโทษใหม่เข้ามาต่อคนจะสามารถประหยัดงบประมาณของหลวงได้ถึง 22,000 เหรียญ (Esperian, 2010) ในกรณีของรัฐโอไฮโอ นักโทษที่ได้ลงเรียนในระดับมหาวิทยาลัยเมื่อออกไปแล้วจะมีอัตราการกระทำผิดซ้ำเพียง 18% ในขณะที่นักโทษที่ไม่ได้ลงเรียนในระดับมหาวิทยาลัยจะมีอัตราการกระทำผิดซ้ำถึง 40% เช่นเดียวกับใน

นิวยอร์ก นักโทษที่ลงเรียนระดับปริญญาตรีขณะถูกขังมีอัตราการทำผิดซ้ำน้อยกว่าผู้ไม่ได้เรียนเกินครึ่ง (Vacca, 2004)

1.3.8 ผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์จากการนำเอาระบบครอบครัว ชุมชน มาดูแลช่วยเหลือเด็กและเยาวชน

หลาย ๆ มลรัฐในสหรัฐอเมริกาได้มีการทำโครงการส่งต่อเด็กและเยาวชนจากการควบคุมของสถานพินิจ และพยายามมีการวิเคราะห์ความคุ้มค่าของโครงการเหล่านี้เอาไว้ด้วย เช่น ในปี 2000 มลรัฐวอชิงตัน สหรัฐอเมริกา ได้มีโครงการนำเอาระบบของครอบครัวเข้ามาช่วยเหลือในการเตรียมตัวเพื่อส่งต่อวัยรุ่นผู้กระทำผิด (Family Integrated Transitions Program for Juvenile Offenders หรือ FIT) โดยเข้าไปใช้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มที่มีปัญหาความเจ็บป่วยทางจิตและการติดสารเสพติด โดยใช้กระบวนการ Multi-Systemic Therapy, Motivational Enhancement Therapy, Relapse Prevention, Dialectical Behavior Therapy เริ่มกระบวนการตั้งแต่เยาวชนยังอยู่ในสถานพินิจ ในช่วง 2 เดือนสุดท้าย และติดตามจนเขาออกมาอยู่ชุมชนภายนอก 4-6 เดือน ใช้กระบวนการของครอบครัว ชุมชนในการแก้ปัญหาพฤติกรรมต่อต้านสังคม (Anti-Social) ใช้กระบวนการสนับสนุนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมในบ้าน โดยใช้ครอบครัว เพื่อนฝูง โรงเรียน เพื่อนบ้าน คอยช่วยดูแล โดยมีเยาวชนเข้าร่วมโครงการส่งต่อผ่านระบบครอบครัว (FIT) จำนวน 104 คน เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเยาวชนผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ FIT พบว่าอัตราการกระทำผิดซ้ำของผู้เคยผ่านโครงการ FIT มีลดลงเหลือ 27% เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการที่มีอัตราการกระทำผิดซ้ำ ถึง 40.6% ซึ่งมีค่าที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (Aos et al, 2014)

1.3.9 แนวทางในการวิเคราะห์เพื่อหาผลกระทบของโครงการ (Effect of FIT on Recidivism)

ใช้แนวทางการวิเคราะห์ทางสถิติแบบ Logistic Regression โดยสามารถวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ได้ดังนี้

Cost-Benefit Analysis	รายการ	มูลค่า (US Dollar)
ผลประโยชน์ (Benefit)	ผลประโยชน์ที่เกิดจากผู้เสียภาษีที่จะเกิดการประหยัดจากภาษี	11,749
	ผลประโยชน์จากการสามารถป้องกันความเสียหายจากอาชญากรรม	16,466
	ผลประโยชน์ในภาพโดยรวม (Total Life-	28,215

	Cycle Benefits)	
ต้นทุน (Cost)	ต้นทุนของโครงการ FIT	8,968
Net Present Value (NPV)	19,247	
Benefit to Cost Ratio	3.15	

ตารางที่ 2.2 แนวทางในการวิเคราะห์เพื่อหาผลกระทบของโครงการ (Effect of FIT on Recidivism)

ที่มา : Aos et al (2014) “*Benefits and Costs of Prevention and Early Intervention Programs for Youth*”.

สำหรับค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นได้แก่การจ้างนักบำบัดเพื่อช่วยเหลือเด็กที่มีปัญหาติดยาเสพติดจิตเวช มีพฤติกรรมเสี่ยงที่จะฆ่าตัวตาย โดยมีค่าใช้จ่ายทั้งหมด 636,948 ดอลลาร์ ต่อเด็ก 32 คน ในระยะเวลา 5.4 เดือน หรือคิดเป็นการลงทุนของโครงการ FIT โดยรวมประมาณ 8,968 ดอลลาร์ต่อคน (Aos et al, 2004) โดยเมื่อวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis) แล้ว พบว่า ทุก ๆ การลงทุน 1 ดอลลาร์ จะได้รับผลประโยชน์ตอบแทน 3.15 ดอลลาร์

จะเห็นได้ว่าแนวทางการคำนวณหาผลประโยชน์ (Benefit) ของโครงการ จะพิจารณาในภาพรวม ทั้งจากการประหยัดจากภาษี การป้องกันความเสียหายจากอาชญากรรมประเภทต่างๆหรือผลกระทบจากยาเสพติดที่ค่อนข้างกว้าง และจะมีค่าที่สูงมากกว่าการพิจารณาเฉพาะผลประโยชน์ที่ได้จากในรูปของผลตอบแทนที่เป็นตัวเงินเพียงอย่างเดียว แนวทางการวิเคราะห์เช่นนี้ยังได้ปรากฏในตารางที่ 2 และในตารางที่ 3 ที่นักเศรษฐศาสตร์พยายามตีความต้นทุนของความเสียหายจากอาชญากรรม ยาเสพติด ที่ค่อนข้างกว้าง กล่าวคือ การคำนึงถึงต้นทุน (Cost) ที่เกิดจากปัจจัยเหล่านี้ ซึ่งบางครั้งต้องนำมาจากสถิติในอดีต หรือมีฉะนั้นก็ต้องใช้หลักการทางสถิติในการคำนวณตีความออกมาเป็นตัวเลขนึงซึ่งจะทำให้เห็นว่าตัวเลขของต้นทุนมีค่าสูงมากและเปลี่ยนไปได้ตามสถานการณ์ต่างๆ จนกระทั่งถึงการเสียชีวิต ซึ่งเป็นการหมดโอกาสในการหารายได้โดยสิ้นเชิง ซึ่งทำให้เห็นได้ว่าการลงทุนในการป้องกันหรือฟื้นฟูดูแลเยาวชนผู้ที่อยู่ในกลุ่มเสี่ยงที่จะกลับไปทำความผิด หากสามารถทำได้ก็จะเป็นการป้องกันความเสียหายหรือต้นทุนทางการเงินอันมหาศาลที่อาจจะเกิดขึ้นได้ นี่จึงเป็นที่มาของความพยายามในการทำโครงการในลักษณะป้องกัน ป้องปรามอาชญากรรมที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

สำหรับในรัฐอิลลินอยส์ มีโครงการเช่น Redeploy Illinois ซึ่งทำโดยการนำเด็กและเยาวชนที่กำลังจะถูกดำเนินคดีในเรือนจำให้เข้าไปอยู่ในสถานพินิจของรัฐบาลซึ่งมีความร่วมมือกับภาคชุมชน โดยที่

รัฐบาลจะให้การสนับสนุนงบประมาณให้กับชุมชนเพื่อนำไปบริหารจัดการระบบการดูแลเด็กและเยาวชน แทนที่จะนำเด็กกลุ่มนี้ไปอยู่ในกระบวนการควบคุมจ้องจำในระบบของรัฐ โดยจากการวิเคราะห์ในรูปแบบ Cost-Benefit Analysis พบว่ามีความคุ้มค่ามากกว่า โดยต้นทุนของเมืองที่จะต้องบริหารจัดการคิดเป็นมูลค่า (51,525 เหรียญต่อคน) (CJJ, 2013)

สำหรับรัฐโอไฮโอ มีโครงการชื่อ Reclaim Ohio ซึ่งมี 9 เขตปกครองท้องถิ่นเข้าร่วม โครงการส่งเด็กและเยาวชนออกจากสถานจ้องจำของรัฐไปสู่การดูแลของชุมชน ทำให้ลดจำนวนนักโทษ เยาวชนในเรือนจำของรัฐลงได้ถึง 42% โดยรัฐบาลให้งบประมาณแก่ท้องถิ่นในการนำเงินไปบริหารจัดการ แต่ งบประมาณที่ได้ก็มีเงื่อนไขขึ้นอยู่กับอัตราการลดลงของอาชญากรรมและพยายามสร้างแรงจูงใจให้ท้องถิ่นที่สามารถบริหารจัดการได้ดี จนทำให้อัตราการกระทำผิดซ้ำลดลง มีโอกาสที่จะได้รับงบประมาณจากรัฐบาลมากขึ้น เช่นเดียวกับรัฐวิสคอนซิน มีโครงการชื่อ Youth Aids Program ซึ่งได้รับงบประมาณจากรัฐบาลกลาง (Department of Health and Human Services) เพื่อให้จัดสรรงบประมาณแก่เขตปกครองท้องถิ่น (County) ต่าง ๆ โดยในปี 1980 มี 10 เมืองที่เข้าร่วม แต่ก็มีจำนวนที่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึง 72 เมือง โดยใช้ งบประมาณทั้งหมด 25.5 ล้านเหรียญในเรื่องของการช่วยเหลือเยาวชนผ่านโครงการต่าง ๆ ทั้งในรูปแบบของ งบประมาณสำหรับโครงการและงบลงทุน (CJJ, 2013)

1.3.10 การวิเคราะห์ประมาณการต้นทุนความเสียหายของเหยื่อจากคดีอาชญากรรมประเภทต่าง ๆ

อาชญากรรม	มูลค่าความเสียหายต่อคน (A)	ต้นทุนของกระบวนการยุติธรรม การสืบสวน จับกุม ส่งศาล (B)	ต้นทุนทั้งหมด (A)+(B)	มูลค่าที่สาธารณะยอมจ่ายในการป้องกันภัย (C)	สัดส่วนของ C/ (A+B)
ลักทรัพย์/ย่องเบา	1,612	1,797	3,409	29,000	8.5
ปล้นชิงทรัพย์	29,913	11,750	32,483	232,000	6.5
ทำร้ายร่างกาย	30,353	10,777	41,130	70,000	1.7
ข่มขืน อาชญากรรมทางเพศ	110,379	6,615	116,994	237,000	2.0
ฆาตกรรม	3,729,991	243,274	3,973,625	9,700,000	2.4

ตารางที่ 2.3 การวิเคราะห์ประมาณการต้นทุนความเสียหายของเหยื่อจากคดีอาชญากรรมประเภทต่าง

ที่มา: Cohen & Piquero (2007) โดยอ้างอิงจาก Miller et al (1996), Cohen (1998),

Cohen et al (2004)

1.3.11 ต้นทุนตลอดชีวิตที่เกิดจากการติดยาเสพติดอย่างรุนแรง

	ต้นทุนทั้งหมด	ต้นทุนปัจจุบัน (Present Value) ณ ช่วงอายุ 14 หรือ 18
ทรัพยากรทั้งหมดที่ใช้ในการหาซื้อยาเสพติด	32,000-64,000	27,500-55,000
ค่ารักษาพยาบาล	17,500	15,000
ผลผลิตการทำงานที่ลดลง	50,000	43,500
ต้นทุนค่ารักษาพยาบาล	20,000	17,500
การตายก่อนเวลา	190,000-330,000	125,000-220,000
อาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด	36,000	20,000
อาชญากรรมอื่นๆ เพิ่มเติม	800,000	700,000
รวมทั้งหมด	1,150,000-1,300,000	950,000-1,100,000

ตารางที่ 2.4 ต้นทุนตลอดชีวิตที่เกิดจากการติดยาเสพติดอย่างรุนแรง

ที่มา: Cohen, M และ Piquero (2007)

ตารางที่ 2.4 แสดงถึงต้นทุนตลอดชีวิตที่เกิดต่อผู้ที่ติดยาเสพติดอย่างหนัก โดยมีต้นทุนโดยเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 1.15-1.3 ล้านเหรียญสหรัฐ เมื่อคิดเป็นมูลค่าปัจจุบันขณะอายุ 14/18 ปี คิดได้เป็นประมาณ 950,000 ถึง 1.1 ล้านเหรียญ โดยต้นทุนที่มีมูลค่าสูงที่สุดคิดเป็นประมาณ 60-70% ของต้นทุนทั้งหมดคือการไปก่ออาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับยาเสพติด รองลงมาคือต้นทุนค่าเสียโอกาสที่เกิดจากการที่มีอายุสั้นกว่าที่ควรจะเป็นหรือการเสียชีวิตก่อนวัยอันสมควร (คิดเป็นประมาณ 15-25% ของต้นทุนทั้งหมด)

1.4 การออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง

IDEO.org (2015) กล่าวว่า การออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Human-Centered Design) เป็นการออกแบบที่คิดค้นและพัฒนาขึ้นโดยองค์กร IDEO.Org ทำให้เรามีความเข้าใจ “กลุ่มเป้าหมาย” ที่เราทำงานด้วย เพื่อให้เราทำงานแก้ปัญหาได้อย่างตรงจุด

วิธีคิดของการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางมีความใกล้เคียงกับหลักอริยสัจ 4 ของพุทธศาสนา เป็นเครื่องมือในการสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยมองลึกถึงต้นเหตุของปัญหาที่แท้จริง และให้ความสำคัญกับการเข้าใจความต้องการของคนมากที่สุด โดยในมุมมองของการทำโครงการเพื่อสังคมหรือกิจการเพื่อสังคม จะมีคำถามที่ต้องตอบให้ได้ในกระบวนการคิด คือ (1) จะเข้าใจความต้องการของคนได้

อย่างไร ซึ่งถือเป็นหัวใจหลักของการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง (2) วิธีแก้ไขปัญหานั้นเป็นไปทางใดได้บ้าง (3) จะสร้างสรรค์ความยั่งยืนได้อย่างไร

กระบวนการของการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ การเข้าใจกลุ่มเป้าหมาย (Empathize) การตีกรอบปัญหา (Define) การระดมความคิด (Ideate) การสร้างต้นแบบ (Prototype) และการทดสอบต้นแบบ (Test) ซึ่งกระบวนการนี้ ไม่ใช่การทำตามลำดับขั้นตอน แต่ควรทำซ้ำไปซ้ำมา และย้อนกลับไปทบทวนในขั้นตอนก่อนหน้าเสมอ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการตั้งโจทย์ได้ถูกต้อง มีข้อมูลที่เพียงพอ และสร้างวิธีแก้ได้ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย โดยมีรายละเอียดดังนี้ (IDEO.org, 2015)

1) เข้าใจกลุ่มเป้าหมาย (Empathize) ความชัดเจนในกลุ่มเป้าหมายเป็นสิ่งสำคัญ เพราะปัญหาและการแก้ปัญหาอาจแตกต่างกันไปในแต่ละบริบทของกลุ่มย่อย เช่น เด็กด้อยโอกาส เป็นเด็กหญิงหรือเด็กชาย ช่วงอายุเท่าไร เป็นต้น ในการเก็บข้อมูลควรเก็บจากมุมมองของทุกคนที่เกี่ยวข้องในระบบ เช่นกรณีเด็กด้อยโอกาส ก็ควรหาข้อมูลตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการไปจนถึงเด็กๆ ในชุมชนแออัด ทั้งนี้การสัมภาษณ์เพื่อให้เข้าถึงปัญหานั้น ยิ่งผู้สัมภาษณ์ถามคำถามน้อยเท่าไร ข้อมูลที่ได้ก็จะเป็นข้อมูลที่เกิดจากการพูดคุยที่เต็มไปด้วยพลัง และความคิดที่ออกมาจากความเป็นธรรมชาติของกลุ่มเป้าหมายมากขึ้นเท่านั้น เพราะการถามคำถามเพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ตอบนั้น ข้อมูลที่ได้จะเป็นเพียงความคิดเห็นที่อยู่ในกรอบของคำถาม แต่หากเราสามารถนำตัวเองเข้าไปอยู่ในสภาพแวดล้อมของกลุ่มเป้าหมายจริงๆ ก็จะทำให้เข้าใจปัญหามากขึ้น เช่น ต้องการแก้ปัญหาของชาวเขาก็ไปลองใช้ชีวิตกับชาวเขา เป็นต้น ในการสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูล หมวกใบที่ต้องสวม คือ ความเป็นเด็ก (Beginner Mindset) เพราะเด็กมีเครื่องมือที่สำคัญในการค้นพบต้นตอของปัญหา นั่นคือการถามว่า “ทำไม...” และการสร้างความไว้วางใจ คือ เทคนิคที่ดีในการดึงข้อมูลเบื้องต้น (Insights) จากกลุ่มเป้าหมาย

2) ตีกรอบปัญหา (Define) เป็นกระบวนการที่จะทำให้เราเข้าใจความต้องการของคนถึงระดับต้นตอของปัญหาจริงๆ ซึ่งจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาก็ถูกต้องตรงจุดและเกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน การตีกรอบปัญหาเป็นส่วนที่ยากที่สุดในกระบวนการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง เพราะถ้าข้อมูลหรือกรอบปัญหาไม่ชัดเจนจะทำให้ไม่สามารถตอบโจทย์ปัญหาหรือเดินทางสู่กระบวนการต่อไปได้เลย

3) ระดมความคิด (Ideate) หลังจากได้ปัญหาที่ชัดเจนแล้ว เราต้องหาความคิด (Idea) ที่จะใช้แก้ปัญหา การระดมความคิด (Brainstorming) คือกระบวนการสำคัญของขั้นตอนนี้ และความคิดจะต่อยอดได้ดียิ่งขึ้นเมื่อมีผู้คนจากหลากหลายสาขาความรู้มาช่วยกันระดมความคิด ซึ่งโจทย์ปัญหาหนึ่งข้ออาจมีทางออกได้มากมาย ตั้งแต่เรียบง่ายที่สุดไปจนถึงวิธีเหนือจินตนาการ แต่สิ่งสำคัญของการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางไม่ได้อยู่ที่ปริมาณวิธีที่คิดได้ แต่อยู่ที่กระบวนการที่จะไปถึงวิธีแก้ปัญหานั้นที่ดีที่สุดคืออะไร ซึ่งแนวทางสุดโต่งจะช่วยดึงความคิดออกจากกรอบเดิมๆ ในขณะที่ไอเดียธรรมดาๆ ก็จะช่วยดึงกลับมาสู่ความเป็นไปได้มากขึ้น ซึ่งช่องว่างระหว่างสองสิ่งนี้ คือ “นวัตกรรม”

4) สร้างต้นแบบ (Prototype) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาออกแบบ และสร้างเป็นสิ่งที่จับต้องได้ เพราะอันที่จริงแล้วกลุ่มเป้าหมายอาจไม่รู้ว่าเขาต้องการอะไร แต่เมื่อได้เห็นต้นแบบแล้วจึงรู้สึกชอบและอยากได้ขึ้นมา ขั้นตอนการสร้างต้นแบบนี้อาจใช้เวลานานที่สุดในกระบวนการทั้งหมดของการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และในบางครั้งการสร้างต้นแบบ ก็อาจนำไปสู่สิ่งที่ไม่ได้คาดคิดมาก่อน

5) ทดสอบต้นแบบ (Test) เป็นการนำต้นแบบออกมาให้กลุ่มเป้าหมายใช้จริง เพื่อนำผลตอบรับที่ได้ไปปรับปรุงตัวต้นแบบ ถ้าหากขั้นตอนนี้ (หรือขั้นตอนอื่นๆ) มีปัญหา จะต้องย้อนกลับไปทบทวนขั้นตอนทำความเข้าใจปัญหา (Empathize) อีกครั้งเพื่อทำความเข้าใจกลุ่มเป้าหมายเพื่อกรอบปัญหาให้ชัดเจนขึ้น ดังนั้นการทดสอบต้นแบบจะเกิดการทำความเข้าใจมากขึ้น จนกว่าจะได้สิ่งที่ตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง

สำหรับปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในกระบวนการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลาง มี 3 ปัจจัยสำคัญคือ (IDEO.org, 2015)

1) ทีมงาน ที่มาจากหลากหลายสาขาความรู้ จะทำให้ปัญหาเกิดความเชื่อมโยงจากมุมมองที่แตกต่างกันไป

2) กระบวนการ โดยกระบวนการทำให้สิ่งที่ทำอยู่ตอบโจทย์ปัญหาอย่างแท้จริงจากการที่ต้องคิดวนไปวนมาเกี่ยวกับปัญหานั้นๆ

3) พื้นที่ ที่มีสภาพแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อการระดมความคิด จะทำให้คนกล้าแสดงความคิดเห็น

1.5 การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

ในการอำนวยความสะดวกเพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง นักการศึกษาต้องช่วยให้ผู้เรียนมีการตระหนักและการวิพากษ์ข้อสันนิษฐานของตนเองและผู้อื่น โดยผู้เรียนต้องการการฝึกปฏิบัติในการสร้างความคุ้นเคยกับกรอบอ้างอิงและการใช้มโนภาพเพื่อสร้างคำจำกัดความใหม่ของปัญหาที่มาจากปริทรรศน์ที่แตกต่าง สุดท้ายคือ ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือให้เข้าไปมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพในการมีบทสนทนาหรือวาทกรรม เพราะมีความจำเป็นต่อการให้เหตุผลกับสิ่งหนึ่งและวิธีการที่บุคคลหนึ่งจะสามารถเข้าใจ หรือเข้าถึงการตัดสินใจที่ดีที่สุดที่เกี่ยวกับความเชื่อหนึ่งๆ ซึ่งตามความหมายโดยทั่วไปแล้ว การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคม และการใช้วาทกรรมถือเป็นหัวใจของการสร้างความหมาย (Making Meaning) โดยวาทกรรมที่มีประสิทธิภาพนั้นขึ้นอยู่กับวิธีการที่นักการศึกษาจะสามารถออกแบบสถานการณ์ที่ทำให้การมีส่วนร่วมนั้นเต็มไปด้วยข้อมูล เป็นอิสระจากการถูกบังคับ มีโอกาสเท่ากันในการยอมรับบทบาทที่

หลากหลายในการสนทนา มีการคิดทบทวนข้อสันนิษฐานอย่างมีวิพากษ์ เอาใจใส่และเปิดรับปรัทรศน์ของผู้อื่น เต็มใจที่จะรับฟังและหาจุดยืนร่วมกันหรือสังเคราะห์ความคิดเห็นที่แตกต่าง และสามารถสร้างการตัดสินใจที่ดีที่สุดจากสิ่งที่ยังไม่แน่นอนเพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติได้ นอกจากนี้ แบบอย่างเงื่อนไขของการสนทนาดังกล่าวยังถือเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ของผู้ใหญ่และในการศึกษาทั่วไป ซึ่งการศึกษาที่สนับสนุนการคิดทบทวนอย่างมีวิพากษ์และการตั้งปัญหาตามมโนภาพนั้น จะเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เน้นการมีส่วนร่วมและการมีปฏิสัมพันธ์ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นผ่านการค้นหาและการใช้คำอุปมาเปรียบเทียบ (Metaphors) ตามมโนภาพที่จะแก้ไขปัญหาและสร้างคำจำกัดความใหม่ โดยเมซิโรว์ได้พบวิธีการหลายวิธีที่นำไปใช้ได้ดี ได้แก่ เหตุการณ์วิกฤต (Critical Incidents) การวิเคราะห์การใช้คำอุปมาเปรียบเทียบ (Metaphor Analysis) การทำแผนผังมโนคติ (Concept Mapping) การยกระดับจิตสำนึก (Consciousness Raising) ประวัติชีวิต (Life Histories) ตารางคลังความรู้ (Repertory Grids) และการมีส่วนร่วมในการกระทำทางสังคม ซึ่งวิธีการเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นการสะท้อนความคิดเชิงวิพากษ์และประสบการณ์ในวาทกรรม (Merzirow, 1997) นอกจากนี้ยังมีนักการศึกษาท่านอื่นได้เสนอวิธีที่มักใช้ในหลักสูตรฝึกอบรมด้านจิตบำบัดและการให้คำปรึกษา ได้แก่ การศึกษารายกรณี (Case Studies) การโต้เถียง (Debates) การตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ (Critical Questioning) การทำงานเป็นทีม (Group Work) การออกภาคสนาม (Field Trips) การจำลองสถานการณ์ (Simulations) การแสดงบทบาทสมมติ (Role Plays) การเล่นเกม (Games) และการใช้คำอุปมาเปรียบเทียบ (Metaphors) โดยในบรรยากาศของการเรียนรู้จะต้องสร้างความสัมพันธ์ของการไว้นใจเชื่อใจด้วย (Cranton, 2006; Taylor, 2001 cited in Turner, 2007) รวมทั้งแนวคิดของ คิง (King, 2005 cited in Fullerton, 2010) ซึ่งได้เสนอเทคนิคเชิงปฏิบัติที่เน้นการสะท้อนความคิดเชิงวิพากษ์อันจะช่วยสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ได้แก่ การเรียนรู้แบบร่วมมือกัน (Cooperative Learning) การเขียนรายงานแบบร่วมมือกัน (Cooperative writings) เหตุการณ์วิกฤต (Critical Incidents) การอภิปราย (Discussion) การสัมภาษณ์ (Interviews) วงจรแห่งความคิดเห็น (Circle of Voices) การนำเสนอของนักเรียน (Student Presentations) การใช้วารสารประกอบการอ่าน (Journals) และรายงานการวิจัย (Research Papers) นอกจากนี้ แครนทอน (Cranton, 2002 cited in Fullerton, 2010) ได้ให้ข้อสังเกตว่า ในการสำรวจวิธีการจัดวางเงื่อนไขเพื่อสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้การเปลี่ยนแปลง ต้องตระหนักว่า ไม่มีวิธีการใดวิธีการหนึ่งเท่านั้นหรือไม่มีวิธีการเฉพาะเจาะจงใดที่จะรับประกันได้ ซึ่งแครนทอนได้ให้แนวทางที่จะช่วยจัดวางสภาพแวดล้อมการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงไว้ดังนี้

- 1) การสร้างเหตุการณ์ในการกระตุ้น (Activating event) เพื่อเป็นตัวเร่งปฏิกิริยาสำหรับการเปลี่ยนแปลง ผู้สอนจำเป็นต้องเผยให้เห็นมุมมอง (Viewpoints) บางอย่างที่ไม่สอดคล้อง (Discrepant)

กับมุมมองของผู้เรียน ถ้าเป็นไปได้ ควรใช้สื่อประกอบการอ่าน (Readings) เพื่อเสนอแนวคิดนั้นๆ จากหลายๆ ความคิดเห็น

2) การสื่อให้เห็นความชัดเจนของข้อสันนิษฐาน (Articulating Assumptions) ด้วยเทคนิคการตั้งคำถามเชิงวิพากษ์ (Critical Questioning) จะช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้เนื่องจากคำถามสามารถกระตุ้นให้ผู้เรียนอธิบายสิ่งที่เชื่อและวิธีการได้มาของความเชื่อนั้น นอกจากนี้ อาจใช้การวิเคราะห์ข้อดีข้อเสียประวัติของผู้เรียน การวิเคราะห์ข้อมูลสำรอง (Time Capsules) และการวิเคราะห์การใช้คำอุปมาเปรียบเทียบ (Metaphor)

3) การกระตุ้นการสะท้อนความคิดต่อตนเองเชิงวิพากษ์ (Critical Self-Reflection) ผู้สอนจำเป็นต้องให้โอกาสผู้เรียนได้ตั้งคำถามกับข้อสันนิษฐานต่างๆ เพื่อตรวจสอบว่าผู้เรียนคิดอะไรและรู้สึกอย่างไร และพิจารณาถึงเหตุผลของการยึดถือข้อสันนิษฐานบางอย่างนั้น โดยการใช้เหตุการณ์วิกฤต (Critical Incidents) ซึ่งถือเป็นวิธีที่นิยมใช้เพื่อให้ผู้เรียนได้วิเคราะห์เหตุการณ์

4) การเปิดรับทางเลือก (Open to Alternative Viewpoints) โดยเทคนิคที่ใช้คือ การแสดงบทบาทสมมติ (Role Plays) การโต้วาทีเชิงวิพากษ์ (Critical Debates) และการให้ผู้เรียนเขียนจดหมายหรือจดบันทึกจากปริทรรศน์ที่แตกต่าง

5) การมีส่วนร่วมในวาทกรรม (Engaging in Discourse) โดยใช้เทคนิคการนำเสนอประเด็นปัญหาเดียวกันในสองทางและการเขียนบันทึกบทสนทนา (Dialogue Journals)

6) การปรับปรุงแก้ไขข้อสันนิษฐานและปริทรรศน์ (Revising Assumptions and Perspectives) โดยผู้สอนควรใช้เวลาในการมีปฏิสัมพันธ์ตัวต่อตัวกับผู้เรียนที่กำลังเปลี่ยนความเชื่อเพื่อแสดงการยอมรับหรือชื่นชม

7) การกระทำที่เกิดจากการปรับแก้ (Acting on Revisions) โดยกำหนดแผนการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Projects) ที่ให้ผู้เรียนได้ออกไปสู่โลกแห่งความเป็นจริง สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้ทดสอบมุมมองที่ได้รับการเปลี่ยนแปลง แต่ถ้าหากทำไม่ได้ ผู้สอนอาจจะต้องจัดเตรียมสถานการณ์จำลองให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกปฏิบัติและพูดคุยเกี่ยวกับการเรียนรู้ใหม่ และสุดท้ายคือ ผู้สอนสามารถช่วยผู้เรียนจัดเตรียมแผนปฏิบัติการ (Action Plans) เมื่อผู้เรียนต้องออกจากหลักสูตร (Course) หรือการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

อย่างไรก็ดี เทเลอร์ (Mezirow & Taylor, 2009) ได้สรุปแนวทางการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงโดยมีการทบทวนและสังเคราะห์งานวิจัยอย่างเป็นระบบ โดยกล่าวถึงองค์ประกอบหลักของการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงว่า เป็นองค์ประกอบสำคัญของวิธีการสอนหรือสนับสนุนเพื่อการเปลี่ยนแปลง และองค์ประกอบเหล่านี้มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพากัน โดยมี 6 องค์ประกอบที่ควรพิจารณา ได้แก่

1) ประสบการณ์ส่วนบุคคล (Individual Experiences) ซึ่งจะเกี่ยวกับสิ่งที่ผู้เรียนได้นำประสบการณ์เดิมของตนเข้ามา รวมถึงสิ่งที่ได้สร้างขึ้นจากประสบการณ์ที่ได้รับผ่านกิจกรรมต่างๆ และความสัมพันธ์ต่างๆ ในขณะนั้น

2) การสนับสนุนการสะท้อนความคิดเชิงวิพากษ์ (Promoting Critical Reflection) ระหว่างกลุ่มผู้เรียน โดยตัวชี้วัดที่จะประเมินระดับของการสะท้อนความคิดคือ ตารางคลังความรู้ (A Repertory Grid) และแบบแผนการเข้ารหัส (Coding Schemas) โดยการเขียนแยกแยะประเภทของการสะท้อนความคิด

3) บทสนทนา (Dialogue) โดยการจัดเตรียมข้อมูลที่เป็นจริงและสมบูรณ์ที่สุด และทำให้แน่ใจว่าผู้เรียนเป็นอิสระจากการถูกบังคับ กระตุ้นให้มีการเปิดใจที่จะยอมรับความคิดเห็น เอาใจใส่และสนใจในความคิดและความรู้สึกของผู้อื่น

4) การปรับตัวอย่างรอบด้าน (Holistic Orientation) เป็นการกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการรับรู้เกี่ยวกับอารมณ์และความสัมพันธ์โดยการสร้างความตระหนักร่วมกันจากปัจจัยรอบด้าน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้หรือชุมชนแห่งการเรียนรู้ สร้างประสบการณ์การเชื่อมต่อการสื่อสารผ่านกิจกรรมการแสดงออก เช่น การเล่าเรื่อง (Storytelling) การสืบสอบแบบร่วมมือกัน (Cooperative Inquiry)

5) การพัฒนาความตระหนักในบริบท (Developing an Awareness of Context) เป็นการพัฒนาความสำนึก (Appreciation) และความเข้าใจที่ลึกซึ้งมากขึ้นเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและสังคมวัฒนธรรมที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง

6) การสร้างความสัมพันธ์ที่แท้จริง (Establishing Authentic Relationships) เช่น สร้างความไว้วางใจ สร้างความรัก ความผูกพันและความทรงจำที่ดี หรืออาจใช้การตั้งคำถามอภิปราย การแบ่งปันข้อมูลอย่างเปิดเผย การสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน และการเห็นร่วมกัน

การกระตุ้นผู้เรียนให้สามารถตรวจสอบประสบการณ์ในชีวิต เช่น ความสัมพันธ์กับพ่อแม่และอิทธิพลของการตัดสินใจในอดีตต่อสถานการณ์ชีวิตปัจจุบัน จะช่วยเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้การสอนและ

สนับสนุนการเปลี่ยนแปลงของบุคคลในหลายทาง ทางหนึ่งเมื่อผู้เรียนได้พัฒนาอัตมโนทัศน์ (Self-Concept) ในเชิงบวกมากขึ้น และเริ่มเข้าใจว่า ประสบการณ์ชีวิตมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและแนวทางการตัดสินใจอย่างไร แล้ว ผู้เรียนจะสามารถเลือกวิธีการที่หลากหลายในการพบกับความต้องการทั้งทางส่วนตัวและทางสังคม ดังที่ แนวคิดของเมซีโรว์ (Mezirow, 1991) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงจะเกี่ยวข้องกับ 1) ความรู้สึกมีพลังอำนาจในตัวตน 2) ความเข้าใจอย่างใคร่ครวญมากขึ้นว่าสัมพันธ์ภาพทางสังคมและวัฒนธรรม มีอิทธิพลต่อความเชื่อและความรู้สึกของบุคคลอย่างไร และ 3) เทคนิคและแหล่งทรัพยากรที่มีประโยชน์สำหรับการนำไปสู่การกระทำ นอกจากนี้ นักการศึกษาหลายคนยังเห็นด้วยว่า แนวคิดการเปลี่ยนแปลงปริทรรศน์เป็นแนวคิดของการเสริมพลังอำนาจในตนที่ถูกสร้างขึ้นจากความรู้สึกเห็นคุณค่าของตนเองในทางบวกควบคู่ไปกับเนื้อแท้ของความปรารถนาที่จะบรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายของแต่ละบุคคล

จากการทบทวนแนวคิดข้างต้น สรุปว่า ในการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงสำหรับ เยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จำเป็นต้องมีแนวทางที่เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ สอดคล้องกับ ความต้องการของเยาวชนเป็นสำคัญ ตลอดจนมีเทคนิควิธีการที่สามารถกระตุ้นให้เกิดการสะท้อนความคิดเชิง วิพากษ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันนำไปสู่การค้นหาดนเองอย่างแท้จริงต่อไป

การจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม จำเป็นต้องให้เกียรติต่อปัจจัยซึ่งเป็นองค์ประกอบของบริบทพื้นที่ซึ่งมีความแตกต่างกัน เคารพต่อศักยภาพ ของบุคลากรศูนย์ฝึกซึ่งมีความรู้หลากหลายและความสามารถที่แตกต่างกัน เป็นองค์ประกอบที่เป็นต้นทุนใน การจัดการความสัมพันธ์ให้สอดคล้องกับการพัฒนาระบบสนับสนุน อันนำไปสู่กระบวนการพัฒนาเพื่อเตรียม ความพร้อมในการทำงานร่วมกันในมิติที่ก้าวหน้า

1.6 การสร้างเครือข่าย

เครือข่าย (Network) คือ การเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่**สมัครใจ** ที่จะแลกเปลี่ยน ข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมี**การจัดระเบียบโครงสร้าง**ของคนในเครือข่ายด้วย**ความเป็น อิสระ เท่าเทียมกัน**ภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื่อถือ เอื้ออาทร ซึ่งกันและกัน (Gilchrist, 2019)

ประเด็นสำคัญของนิยามข้างต้น คือ ความสัมพันธ์ต้องเป็นไปโดยสมัครใจ กิจกรรมที่ต้องมีลักษณะ เท่าเทียมหรือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกัน การเป็นสมาชิก ต้องไม่มีผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นตัว ของตัวเองของคนหรือองค์กรนั้น ๆ

การเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย จะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วย ดังนั้น เครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนิน

กิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็น เมื่อภารกิจบรรลุเป้าหมายแล้ว เครือข่ายก็อาจยุบสลายไป แต่ถ้ามีความจำเป็นหรือมีภารกิจใหม่อาจกลับมา รวมตัวกันได้ใหม่ หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้

1.6.1 องค์ประกอบของเครือข่าย

Gilchrist (2019) เห็นว่า เครือข่ายที่แท้ มีองค์ประกอบสำคัญอย่างน้อย 7 อย่างด้วยกัน คือ

1) มีการรับรู้มุมมองที่เหมือนกัน (Common Perception)

ต้องมีความรู้สึกนึกคิดและการรับรู้เหมือนกันถึงเหตุผลในการเข้ามาร่วมกันเป็น เครือข่าย เช่น มีความเข้าใจในตัวปัญหาและมีจิตสำนึกในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ประสบกับปัญหาอย่าง เดียวกันหรือต้องการความช่วยเหลือในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งจะส่งผลให้สมาชิกของเครือข่ายเกิด **ความรู้สึกร่วมกัน** ในการดำเนินกิจกรรมร่วมกันเพื่อแก้ปัญหาหรือลดความเดือดร้อนที่เกิดขึ้น

การรับรู้ร่วมกันถือเป็นหัวใจของเครือข่ายที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง เพราะถ้าเริ่มต้นด้วยการรับรู้ที่ต่างกัน มีมุมมองหรือแนวคิดที่ไม่เหมือนกันแล้ว จะประสานงานและขอความร่วมมือยาก เพราะแต่ละคนจะติดอยู่ในกรอบความคิดของตัวเอง มองปัญหาหรือความต้องการไปคนละทิศละ ทาง แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าสมาชิกของเครือข่ายจะมีความเห็นที่ต่างกันไม่ได้ เพราะมุมมองที่แตกต่างช่วยให้เกิดการสร้างสรรค์ ในการทำงาน แต่ความแตกต่างนั้นต้องอยู่ในส่วนของกระบวนการ (Process) ภายใต้ การรับรู้ถึงปัญหาที่สมาชิกทุกคนยอมรับแล้ว มิฉะนั้นความเห็นที่ต่างกันจะนำไปสู่ความแตกแยกและแตกหัก ในที่สุด

2) การมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน (Common Vision)

วิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึงการที่สมาชิกมองเห็นจุดมุ่งหมายในอนาคตที่เป็นภาพ **เดียวกัน** มีการรับรู้และเข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน และมีเป้าหมายที่จะเดินทางไปด้วยกัน การมีวิสัยทัศน์ ร่วมกันจะทำให้กระบวนการขับเคลื่อนเกิดพลัง มีความเป็นเอกภาพ และช่วยผ่อนคลายความขัดแย้งอัน เนื่องมาจากความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ในทางตรงกันข้าม ถ้าวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของสมาชิกบางกลุ่ม ขัดแย้งกับวิสัยทัศน์หรือเป้าหมายของเครือข่าย พฤติกรรมของสมาชิกกลุ่มนั้นก็จะเริ่มแตกต่างจากแนวปฏิบัติ ที่สมาชิกเครือข่ายกระทำร่วมกัน ดังนั้น แม้ว่าจะต้องเสียเวลามากกับความพยายามในการสร้างวิสัยทัศน์ ร่วมกัน แต่ก็จำเป็นจะต้องทำให้เกิดขึ้น หรือถ้าสมาชิกมีวิสัยทัศน์ส่วนตัวอยู่แล้ว ก็ต้องปรับให้สอดคล้องกับ

วิสัยทัศน์ของเครือข่ายให้มากที่สุดแม้จะไม่ซ้อนทับกันแนบสนิทจนเป็นภาพเดียวกัน แต่อย่างน้อยก็ควรสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน

3) มีความสนใจหรือผลประโยชน์ร่วมกัน (Mutual Interests/Benefits)

คำว่าผลประโยชน์ในที่นี้ครอบคลุมทั้งผลประโยชน์ที่เป็นตัวเงินและผลประโยชน์ไม่ใช่ตัวเงิน ถ้าการเข้าร่วมในเครือข่ายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของเขาหรือมีผลประโยชน์ร่วมกัน ก็จะเป็นแรงจูงใจให้เขามามีส่วนร่วมในเครือข่ายมากขึ้น

ดังนั้น ในการที่จะดึงใครสักคนเขามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของเครือข่าย จำเป็นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับจากการเข้าร่วม ถ้าจะให้ดีต้องพิจารณาล่วงหน้าก่อนที่เขาจะร้องขอ ลักษณะของผลประโยชน์ที่สมาชิกแต่ละคนจะได้รับอาจแตกต่างกัน แต่ควรต้องให้ทุกคนและต้องเพียงพอที่จะเป็นแรงจูงใจให้เขาเขามามีส่วนร่วมในทางปฏิบัติได้จริง ไม่ใช่เป็นเข้ามาเป็นเพียงไม้ประดับเนื่องจากมีตำแหน่งในเครือข่าย แต่ไม่ได้ร่วมปฏิบัติภารกิจ เมื่อใดก็ตามที่สมาชิกเห็นว่าเขาเสียประโยชน์มากกว่าได้ หรือเมื่อเขาได้ในสิ่งที่ต้องการเพียงพอแล้ว สมาชิกเหล่านั้นก็จะออกจากเครือข่ายไปในที่สุด

4) การมีส่วนร่วมของสมาชิกทุกคนในเครือข่าย (Stakeholders Participation)

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่าย เป็นกระบวนการที่สำคัญมากในการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย เป็นเงื่อนไขที่ทำให้เกิดการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือกระทำอย่างเข้มแข็ง ดังนั้น สถานะของสมาชิกในเครือข่ายควรมีความเท่าเทียมกัน ทุกคนอยู่ในฐานะ “หุ้นส่วน (Partner)” ของเครือข่าย เป็นความสัมพันธ์ในแนวนอน (Horizontal Relationship) คือความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน มากกว่าความสัมพันธ์ในแนวตั้ง (Vertical Relationship) ในลักษณะเจ้านายลูกน้อง ซึ่งบางครั้งก็ทำได้ยากในทางปฏิบัติเพราะต้องเปลี่ยนกรอบความคิดของสมาชิกในเครือข่ายโดยการสร้างบริบทแวดล้อมอื่นๆ เข้ามารอบคอบ แต่ถ้าทำได้จะสร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่ายมาก

5) มีการเสริมสร้างซึ่งกันและกัน (Complementary Relationship)

องค์ประกอบที่จะทำให้เครือข่ายดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง คือ การที่สมาชิกของเครือข่ายต่างก็สร้างความเข้มแข็งให้กันและกัน โดยนำจุดแข็งของฝ่ายหนึ่งไปช่วยแก้ไขจุดอ่อนของอีกฝ่ายหนึ่งแล้วทำให้ได้ผลลัพธ์เพิ่มขึ้นในลักษณะพลังทวีคูณ ($1+1 > 2$) มากกว่าผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเมื่อต่างคนต่างอยู่

6) การเกื้อหนุนพึ่งพากัน (Interdependence)

เป็นองค์ประกอบที่ทำให้เครือข่ายดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเช่นเดียวกัน การที่สมาชิกเครือข่ายตกอยู่ในสภาวะจำกัดทั้งด้านทรัพยากร ความรู้ เงินทุน กำลังคน ฯลฯ ไม่สามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายอย่างสมบูรณ์ได้ด้วยตนเองโดยปราศจากเครือข่าย จำเป็นต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันระหว่างสมาชิกในเครือข่าย การทำให้หุ้นส่วนของเครือข่ายยึดโยงกันอย่างเหนียวแน่น จำเป็นต้องทำให้หุ้นส่วนแต่ละคนรู้สึกว่าการเอาหุ้นส่วนคนใดคนหนึ่งออกไปจะทำให้เครือข่ายล้มลงได้ การดำรงอยู่ของหุ้นส่วนแต่ละคนจึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำรงอยู่ของเครือข่าย การเกื้อหนุนพึ่งพากันในลักษณะนี้จะส่งผลให้สมาชิกมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันโดยอัตโนมัติ

7) มีปฏิสัมพันธ์ในเชิงแลกเปลี่ยน (Interaction)

หากสมาชิกในเครือข่ายไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแล้ว ก็ไม่ต่างอะไรกับก้อนหินแต่ละก้อนที่รวมกันอยู่ในถุง แต่ละก้อนก็อยู่ในถุงอย่างเป็นอิสระ ดังนั้นสมาชิกในเครือข่ายต้องทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน เช่น มีการติดต่อกันผ่านทาง การเขียน การพบปะพูดคุย การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน หรือมีกิจกรรมประชุมสัมมนาร่วมกัน โดยที่ผลของการปฏิสัมพันธ์นี้ต้องก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเครือข่ายตามมาด้วย

ลักษณะของปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกควรเป็นการแลกเปลี่ยนกัน (Reciprocal Exchange) มากกว่าที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้รับฝ่ายเดียว (Unilateral Exchange) ยิ่งสมาชิกมีปฏิสัมพันธ์กันมากเท่าใดก็จะเกิดความผูกพันระหว่างกันมากขึ้นเท่านั้น ทำให้การเชื่อมโยงแน่นแฟ้นมากขึ้น มีการเรียนรู้ระหว่างกันมากขึ้น สร้างความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย

องค์ประกอบข้างต้นไม่เพียงแต่จะเป็นประโยชน์ในการนำไปช่วยจำแนกกระหว่างเครือข่ายแท้กับเครือข่ายเทียมเท่านั้น แต่ยังแสดงให้เห็นถึงปัจจัยที่จะมีผลต่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายด้วย

1.6.2 การก่อเกิดของเครือข่าย

Gilchrist (2019) กล่าวว่าเครือข่ายแต่ละเครือข่าย ต่างมีจุดเริ่มต้น หรือถูกสร้างมาด้วยวิธีการต่างกัน แบ่งชนิดของเครือข่ายออกเป็น 3 ลักษณะ คือ

1) เครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติ

เครือข่ายชนิดนี้มักเกิดจากการที่ผู้คนมีใจตรงกัน ทำงานคล้ายคลึงกันหรือประสบกับสภาพปัญหาเดียวกันมาก่อน เข้ามารวมตัวกันเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดและประสบการณ์ ร่วมกันแสวงหาทางเลือกใหม่ที่ดีกว่า การดำรงอยู่ของกลุ่มสมาชิกในเครือข่ายเป็นแรงกระตุ้นที่เกิดขึ้นภายในตัวสมาชิกเอง (ฉันทะ) เครือข่ายเช่นนี้มักเกิดขึ้นในพื้นที่ อาศัยความเป็นเครือญาติ เป็นคนในชุมชนหรือมาจากภูมิลำเนาเดียวกันที่มีวัฒนธรรมความเป็นอยู่คล้ายคลึงกัน มาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มโดยจัดตั้งเป็นชมรมที่มีกิจกรรมร่วมกัน ก่อน เมื่อมีสมาชิกเพิ่มขึ้นจึงขยายพื้นที่ดำเนินการออกไป หรือมีการขยายเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ ของกลุ่มมากขึ้น ในที่สุดก็พัฒนาขึ้นเป็นเครือข่ายเพื่อให้ครอบคลุมต่อความต้องการของสมาชิกได้กว้างขวางขึ้น

เครือข่ายประเภทนี้ มักใช้เวลาก่อร่างสร้างตัวที่ยาวนาน แต่เมื่อเกิดขึ้นแล้ว มักจะเข้มแข็ง ยั่งยืน และมีแนวโน้มที่จะขยายตัวเพิ่มขึ้น

2) เครือข่ายจัดตั้ง

เครือข่ายจัดตั้งมักจะมี ความเกี่ยวพันกับนโยบายหรือการดำเนินงานของภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การจัดตั้งอยู่ในกรอบความคิดเดิมที่ใช้กลไกของรัฐผลักดันให้เกิดงานที่เป็นรูปธรรมโดยเร็ว และส่วนมากภาคีหรือสมาชิกที่เข้าร่วมเครือข่ายมักจะได้ไม่มีความรู้พื้นฐาน ความต้องการ ความคิด ความเข้าใจ หรือมุมมองในการจัดตั้งเครือข่ายที่ตรงกันมาก่อนที่จะเข้ามารวมตัวกัน เป็นการทำงานเฉพาะกิจชั่วคราวที่ไม่มีความต่อเนื่อง และมักจะจางหายไปในที่สุด เว้นแต่ว่าเครือข่ายจะได้รับการชี้แนะที่ดี ดำเนินงานเป็นขั้นตอนจนสามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง เกิดเป็นความผูกพันระหว่างสมาชิกจนนำไปสู่การพัฒนาเป็นเครือข่ายที่แท้จริง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ากลุ่มสมาชิกจะยังคงรักษาสถานภาพของเครือข่ายไว้ได้ แต่มีแนวโน้มที่จะลดขนาดของเครือข่ายลงเมื่อเปรียบเทียบกับระยะก่อตั้ง

3) เครือข่ายวิวัฒนาการ

เป็นการถือกำเนิดโดยไม่ได้เป็นไปตามธรรมชาติตั้งแต่แรก และไม่ได้เกิดจากการจัดตั้งโดยตรงแต่มีกระบวนการพัฒนาผสมผสานอยู่ โดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กรมารวมกันด้วยวัตถุประสงค์

กว้างๆ ในการสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกัน โดยยังไม่ได้สร้างเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์เฉพาะที่ชัดเจน นัก หรืออีกลักษณะหนึ่งคือถูกจุดประกายความคิดจากภายนอก ไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟัง หรือการไปได้เห็น การดำเนินงานของเครือข่ายอื่นๆ มา แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกัน สร้างพันธสัญญาเป็นเครือข่ายช่วยเหลือและพัฒนาตนเอง เครือข่ายที่ว่านี้แม้จะไม่ได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงตั้งแต่แรก แต่ถ้าสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดี เมื่อได้รับการกระตุ้นและสนับสนุน ก็จะสามารถพัฒนาต่อไปจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งทำนองเดียวกันกับเครือข่ายที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายในลักษณะนี้พบเห็นอยู่มากมาย เช่น เครือข่ายผู้สูงอายุ เครือข่ายโรงเรียนสร้างเสริมสุขภาพ เป็นต้น

1.6.3 การสร้างเครือข่าย (Networking)

Gilchrist (2019) เห็นว่าการสร้างเครือข่าย หมายถึงการทำให้มีการติดต่อ สนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการร่วมมือกันด้วยความสมัครใจ การสร้างเครือข่ายควรสนับสนุนและอำนวยความสะดวก ให้สมาชิกในเครือข่ายมีความสัมพันธ์กันฉันท์เพื่อน ที่ต่างก็มีความเป็นอิสระมากกว่าสร้างการควบคุมแบบบังคับ นอกจากนั้นการสร้างเครือข่ายต้องไม่ใช่การสร้างระบบติดต่อกันด้วยการเผยแพร่ข่าวสารแบบทางเดียว เช่นการส่งจดหมายข่าวไปให้สมาชิกตามรายชื่อ แต่จะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันด้วย

ทั้งนี้การพัฒนางานหรือการแก้ปัญหาใดๆ ที่ใช้วิธีดำเนินงานในรูปแบบที่สืบทอดกันเป็นวัฒนธรรมภายในกลุ่มคน หน่วยงาน หรือองค์กรเดียวกัน จะมีลักษณะไม่ต่างจากการปิดประเทศที่ไม่มีการติดต่อสื่อสารกับภายนอก การดำเนินงานภายใต้กรอบความคิดเดิม อาศัยข้อมูลข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ภายใน ใช้ทรัพยากรหรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่พอจะหาได้ใกล้มือ หรือถ้าจะออกแบบใหม่ก็ต้องใช้เวลานานมาก จะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนางานอย่างยิ่งและไม่อาจแก้ปัญหาที่ซับซ้อนได้

การสร้าง “เครือข่าย” สามารถช่วยแก้ปัญหาข้างต้นได้ด้วยการเปิดโอกาสให้บุคคลและองค์กรได้แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารรวมทั้งบทเรียนและประสบการณ์กับบุคคลหรือองค์กรที่อยู่นอกหน่วยงานของตน ลดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ให้ความร่วมมือและทำงานในลักษณะที่เอื้อประโยชน์ซึ่งกันและกัน เสมือนการเปิดประตูสู่โลกภายนอก

1.6.4 ข้อเสนอแนะในการพัฒนาเครือข่าย เพื่อความยั่งยืน

1) สมาชิกที่เข้าร่วม ต้องเข้าใจเป้าหมายในการรวมตัวกันว่าจะก่อให้เกิดความสำเร็จในภาพรวม

2) สร้างการยอมรับในความแตกต่างระหว่างสมาชิก ยอมรับในรูปแบบและวัฒนธรรมองค์กรของสมาชิก

3) มีกิจกรรมสม่ำเสมอและมากพอที่จะทำให้สมาชิกได้ทำงานร่วมกัน เป็นกิจกรรมที่ต้องแน่ใจว่าทำได้ และกระจายงานได้ทั่วถึง ควรเลือกกิจกรรมที่ง่ายและมีแนวโน้มประสบความสำเร็จ อย่าทำกิจกรรมที่ยากโดยเฉพาะครั้งแรกๆ เพราะถ้าทำไม่สำเร็จอาจทำให้เครือข่ายที่เริ่มก่อตัวเกิดการแตกสลายได้

4) จัดให้มีและกระตุ้นให้มีการสื่อสารระหว่างกันอย่างทั่วถึง และสม่ำเสมอ

5) สนับสนุนสมาชิกทุกกลุ่ม และทุกด้านที่ต้องการความช่วยเหลือ เน้นการช่วยเหลือกลุ่มสมาชิกที่ยังอ่อนแอให้สามารถช่วยตนเองได้

6) สร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในเครือข่าย

7) สนับสนุนให้สมาชิกได้พัฒนางานอย่างเต็มกำลังตามศักยภาพและความชำนาญที่มีอยู่ โดยร่วมกันตั้งเป้าหมายในการพัฒนางานให้กับสมาชิกแต่ละกลุ่ม ส่งผลให้สมาชิกแต่ละกลุ่มมีความสามารถพิเศษเฉพาะด้าน เป็นพื้นฐานในการสร้างความหลากหลายและเข้มแข็งให้กับเครือข่าย

8) สร้างความสัมพันธ์ที่แน่นแฟ้น ระหว่างบุคลากรทุกระดับของสมาชิกในเครือข่าย ในลักษณะความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อน

9) จัดกิจกรรมให้สมาชิกใหม่ของเครือข่าย เพื่อเชื่อมต่อกับคนรุ่นเก่ากับคนรุ่นใหม่ในการสืบทอดความเป็นเครือข่ายต่อไป

10) จัดให้มีเวทีระหว่างคนทำงานเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการทำงานด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งการให้กำลังใจซึ่งกันและกัน

11) จัดให้มีช่องทางการทำงานร่วมกัน การสื่อสารที่ง่ายต่อการเข้าถึงที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบัน เช่น สร้างระบบการส่งต่องาน และสร้างเว็บไซต์เพื่อเชื่อมโยงเครือข่ายเข้าด้วยกัน

1.6.5 ผู้จัดการเครือข่าย

มีหน้าที่ในการดูแลรักษาเครือข่ายดังต่อไปนี้

1) ช่วยสร้างแรงจูงใจและกระตุ้นสมาชิกรวมตัวกันทำงาน โดยมีกิจกรรมเป็นสื่อ เช่นการประชุมประจำปี การจัดเวทีแลกเปลี่ยนข้อมูล การแก้ปัญหาาร่วมกัน การวางแผนและดำเนินการจัดกิจกรรมใหม่

2) สมาชิกแกนนำต้องเปิดโอกาสให้มีการสื่อสารระหว่างกัน ส่งข่าวผ่านจดหมาย ข่าวของเครือข่าย มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน เก็บรวบรวมข้อมูลและตั้งเป็นศูนย์ข้อมูลของเครือข่าย เพื่อให้สมาชิกเข้าถึง

3) สร้างความรักความผูกพันและความไว้วางใจระหว่างคนในกลุ่มสมาชิก เริ่มจัดกิจกรรมง่ายๆที่มีโอกาสประสบความสำเร็จร่วมกันก่อน มีกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรในกลุ่มสมาชิกเป็นประจำ จัดเวทีให้มีการพูดคุยกันอย่างตรงไปตรงมาเมื่อเกิดปัญหาขัดแย้งระหว่างกลุ่มสมาชิก จัดกิจกรรมส่งต่องานที่เกี่ยวข้อง

4) จัดให้มีกระบวนการตัดสินใจโดยให้สมาชิกทุกกลุ่มมีส่วนร่วม พยายามสร้างสภาพแวดล้อมให้มีการเสนอความคิดเห็นอย่างเป็นอิสระ ไม่รวบอำนาจ ควรแบ่งกันเป็นผู้นำตามความถนัด ทำการรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกทุกกลุ่มก่อนการตัดสินใจเพื่อทำให้เกิดการยอมรับและเต็มใจที่จะนำผลการตัดสินใจของเครือข่ายไปปฏิบัติ

5) วางแผนในการประสานงานระหว่างสมาชิกและเชื่อมต่อกับเครือข่ายอื่นๆ จัดระบบการประสานงานให้คล่องตัวและทั่วถึง การประสานงานถือเป็นหน้าที่หลักของสมาชิกแกนนำ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสนับสนุนทุกระดับให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

1.6.6 คุณสมบัติของกลุ่มสมาชิกแกนนำ

การพัฒนาสมาชิกแกนนำที่มีประสิทธิภาพ จะเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่กลุ่มสมาชิกเครือข่ายอื่นๆ เป็นที่ยอมรับและเชื่อถือจากคนภายนอก เป็นสิ่งจูงใจที่ทำให้คนภายนอกอยากเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของเครือข่ายมากขึ้น สมาชิกแกนนำจะต้องมีการพัฒนากลุ่มเพื่อให้มีความเข้มแข็ง มีวุฒิภาวะสูง มีความเป็นทีม ประสิทธิภาพสูง มีการรวมตัวของสมาชิกในกลุ่มสูง มีการสื่อสารทั่วถึงและโปร่งใส มีความไว้วางใจระหว่างสมาชิก ใช้กระบวนการการตัดสินใจแบบให้ทุกคนมีส่วนร่วม เคารพความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีการประสานงานระหว่างสมาชิกให้ครบถ้วนไม่ตกหล่นและเป็นเอกภาพ ประสานงานกับองค์กรภายนอกเครือข่ายได้เป็นอย่างดี

1.6.7 การรักษาเครือข่าย

ตราบใดที่ภารกิจเครือข่ายยังไม่สำเร็จย่อมมีความจำเป็นที่จะต้องรักษาเครือข่ายไว้ ประคับประคองให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และบางกรณีหลังจากเครือข่ายได้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายแล้ว ก็จำเป็นต้องรักษาความสำเร็จของเครือข่ายไว้ หลักการรักษาความสำเร็จของเครือข่าย มีดังนี้

1) การจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

เครือข่ายจะก้าวไปสู่ช่วงชีวิตที่ถดถอยหากไม่มีกิจกรรมใดๆที่สมาชิกของเครือข่ายสามารถกระทำร่วมกัน ทั้งนี้เนื่องจาก เมื่อไม่มีกิจกรรมก็ไม่มีกลไกที่จะดึงสมาชิกเข้าหากัน สมาชิกของเครือข่ายก็จะมีโอกาสปฏิสัมพันธ์กัน เมื่อการปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกลดลงก็ส่งผลให้เครือข่ายเริ่มอ่อนแอ สมาชิกจะเริ่มสงสัยในการคงอยู่ของเครือข่าย บางคนอาจพาลคิดไปว่าเครือข่ายล้มเลิกไปแล้ว

ความยั่งยืนของเครือข่ายจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อได้มีการจัดกิจกรรมที่ดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งกิจกรรมดังกล่าวกลายเป็นแบบแผน (pattern) ของการกระทำที่สมาชิกของเครือข่ายยอมรับโดยทั่วกัน ด้วยเหตุนี้ การที่จะรักษาเครือข่ายไว้ได้ต้องมีการกำหนดโครงสร้างและตารางกิจกรรมไว้ให้ชัดเจน ทั้งในแง่ของเวลา ความถี่ และต้องเป็นกิจกรรมที่น่าสนใจเพียงพอที่จะดึงดูดสมาชิกให้เข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมเดียวที่ใช้สำหรับสมาชิกทุกคน ในสำรวจดูความต้องการเฉพาะของสมาชิกในระดับย่อยลงไปในแต่ละคนและแต่ละกลุ่ม กล่าวคือควรมีกิจกรรมย่อยที่หลากหลายเพียงพอที่จะตอบสนองความสนใจของสมาชิกกลุ่มย่อยในเครือข่ายด้วย โดยที่กิจกรรมเหล่านี้ก็ต้องอยู่ในทิศทางที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายของเครือข่าย กิจกรรมเหล่านี้อาจจัดในรูปแบบที่เป็นทางการ เช่น การวางแผนงานร่วมกัน การพบปะเพื่อประเมินผลร่วมกันประจำทุกเดือน ฯลฯ หรือจัดในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เช่น จัดกีฬาสันทนาการระหว่างสมาชิก จัดงานประเพณีท้องถิ่นร่วมกัน เป็นต้น ในกรณีที่เครือข่ายครอบคลุมพื้นที่ที่กว้างขวางมาก กิจกรรมไม่ควรรวมศูนย์อยู่เฉพาะส่วนกลาง ควรกระจายจุดพบปะสังสรรค์หมุนเวียนกันไป เพื่อให้สมาชิกเข้าร่วมได้โดยสะดวก

2) การรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างสมาชิกเครือข่าย

สัมพันธภาพที่ดีเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในการรักษาเครือข่ายให้ยั่งยืนต่อไป ความสัมพันธ์ที่ดีเป็นเสมือนน้ำมันที่หล่อลื่นการทำงานร่วมกันให้ดำเนินไปอย่างราบรื่น เมื่อใดที่สมาชิกของเครือข่ายเกิดความรู้สึกบาดหมางไม่เข้าใจกัน หรือเกิดความขัดแย้งระหว่างกันโดยหาข้อตกลงไม่ได้ สัมพันธภาพระหว่างสมาชิกก็จะเริ่มแตกร้า ซึ่งหากไม่มีการแก้ไขอย่างทันท่วงที ก็จะนำไปสู่ความเสื่อมถอย

และความสิ้นสุดลงของเครือข่ายได้ ดังนั้น ควรมีการจัดกิจกรรมที่มีจุดประสงค์เพื่อกระชับความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกโดยเฉพาะ และควรจัดอย่างสม่ำเสมอไม่ใช่จัดในช่วงที่มีปัญหาเกิดขึ้นเท่านั้น

นอกจากนี้สมาชิกของเครือข่ายพึงตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสัมพันธภาพ เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งหรือความไม่เข้าใจกันที่อาจเกิดขึ้น สมาชิกควรแสดงความเป็นมิตรต่อกัน เมื่อเกิดความขัดแย้งต้องรีบแก้ไขและดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เกิดความเข้าใจกันใหม่ นอกจากนี้ควรมีมาตรการป้องกันปัญหาก่อนที่จะเกิดความขัดแย้งระหว่างกัน เช่น ในการจัดโครงสร้างองค์กรควรแบ่งอำนาจหน้าที่ให้ชัดเจน และไม่ซ้ำซ้อน การกำหนดเป้าหมายการทำงานที่สมาชิกยอมรับร่วมกัน การจัดสรรทรัพยากรอย่างเพียงพอ การกำหนดผู้นำที่เหมาะสม การกำหนดกติกาอันเป็นที่ยอมรับร่วมกัน เป็นต้น

3) การกำหนดกลไกสร้างระบบจิตใจ

สมาชิกจะยังเข้าร่วมกิจกรรมของเครือข่ายตราบเท่าที่ยังมีสิ่งจูงใจเพียงพอที่จะดึงดูดให้เข้าไปมีส่วนร่วม ดังนั้น จึงจำเป็นต้องกำหนดกลไกบางประการที่จะช่วยจูงใจให้สมาชิกเกิดความสนใจอยากเข้ามีส่วนร่วม ซึ่งตามทฤษฎีแรงจูงใจแล้ว ปัจเจกต่างก็มีสิ่งจูงใจที่ต่างกัน ดังนั้นควรทำการวิเคราะห์เพื่อบ่งชี้ถึงแรงจูงใจที่แตกต่างหลากหลายในแต่ละบุคคล แล้วทำการจัดกลุ่มของสิ่งจูงใจที่ใกล้เคียงกันออกเป็นกลุ่ม ๆ อาทิ ค่าตอบแทน เกียรติยศชื่อเสียง การยอมรับ ฯลฯ อันจะนำไปสู่มาตรการในการสร้างแรงจูงใจสำหรับบุคคลในแต่ละกลุ่มอย่างเฉพาะเจาะจง

ถ้าจำเป็นจะต้องให้ค่าตอบแทนเพื่อเป็นสิ่งจูงใจ ควรเป็นการแลกเปลี่ยนกับผลงานมากกว่าการให้ผลตอบแทนในลักษณะเหมาจ่าย กล่าวคือผู้ที่รับค่าตอบแทนต้องสร้างผลงานเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยน โดยผลงานที่ได้ต้องสนับสนุนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการพัฒนาเครือข่าย และควรมีการทำสัญญาเป็นลายลักษณ์อักษรให้ชัดเจน เพื่อสร้างทักษะผูกพันระหว่างผู้รับทุนและผู้ให้ทุน การให้ค่าตอบแทนก็ไม่ควรให้ทั้งหมดในงวดเดียว ทั้งนี้เพื่อให้มีการปรับลดค่าตอบแทนได้หากผู้รับทุนไม่ดำเนินการตามสัญญา

ในกรณีที่ต้องการให้เกียรติยศและชื่อเสียงเป็นสิ่งจูงใจโดยเฉพาะในงานพัฒนาสังคม ที่มักจะไม่มีค่าตอบแทนการดำเนินงาน จำเป็นต้องหาสิ่งจูงใจอื่นมาชดเชยสิ่งตอบแทนที่เป็นตัวเงิน ตามทฤษฎีของ Maslow ความต้องการการยกย่องจากผู้อื่น (Esteem Needs) ที่อยู่ในรูปของอำนาจเกียรติยศชื่อเสียง หรือสถานะทางสังคม เป็นสิ่งที่นำมาใช้จูงใจได้ อาจทำเป็นรูป “สัญลักษณ์” บางอย่าง ที่สื่อถึงการได้รับเกียรติยศ การยกย่องและมีคุณค่าทางสังคม เช่น การประกาศเกียรติยศ เข็มเชิดชูเกียรติ โล่เกียรติยศ เป็นต้น โดยสัญลักษณ์เหล่านี้ต้องมีคุณค่าเพียงพอให้เขาปรารถนาอยากที่จะได้ และควรมีเกียรติยศหลายระดับที่จูงใจ

สมาชิกเครือข่ายให้ร่วมมือลงแรงเพื่อไต่เต้าไปสู่ระดับที่สูงขึ้นต่อไป ซึ่งจะช่วยให้เกิดความต่อเนื่อง และควรมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่รายชื่อคนกลุ่มนี้อย่างกว้างขวาง

4) การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนอย่างเพียงพอ

หลายเครือข่ายต้องหยุดดำเนินการไป เนื่องจากขาดแคลนทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงานที่เพียงพอ ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ และบุคลากร ที่สำคัญคือเงินทุนในการดำเนินงานซึ่งเปรียบเสมือนเลือดที่ไหลเวียนหล่อเลี้ยงเครือข่ายให้สามารถดำเนินการต่อไปได้ เมื่อขาดเงินทุนเพียงพอที่จะจุนเจือ เครือข่ายอาจต้องปิดตัวลงในที่สุด หากได้รับการสนับสนุนจะต้องมีระบบตรวจสอบการใช้จ่ายอย่างรัดกุม และมีการรายงานผลเป็นระยะ หากการดำเนินงานไม่คืบหน้าอาจให้ระงับทุนได้

5) การให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญห

เครือข่ายอาจเกิดปัญหาระหว่างการดำเนินงานได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเครือข่ายที่เพิ่งเริ่มดำเนินการใหม่ๆ การมีที่ปรึกษาที่ดีคอยให้คำแนะนำและคอยช่วยเหลือจะช่วยให้เครือข่ายสามารถดำเนินการต่อไปได้ และช่วยหนุนเสริมให้เครือข่ายเกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ควรมีที่ปรึกษาเพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ เป็นแหล่งข้อมูลให้ศึกษาค้นคว้า และช่วยอบรมภาวะการเป็นผู้นำให้กับสมาชิกเครือข่าย

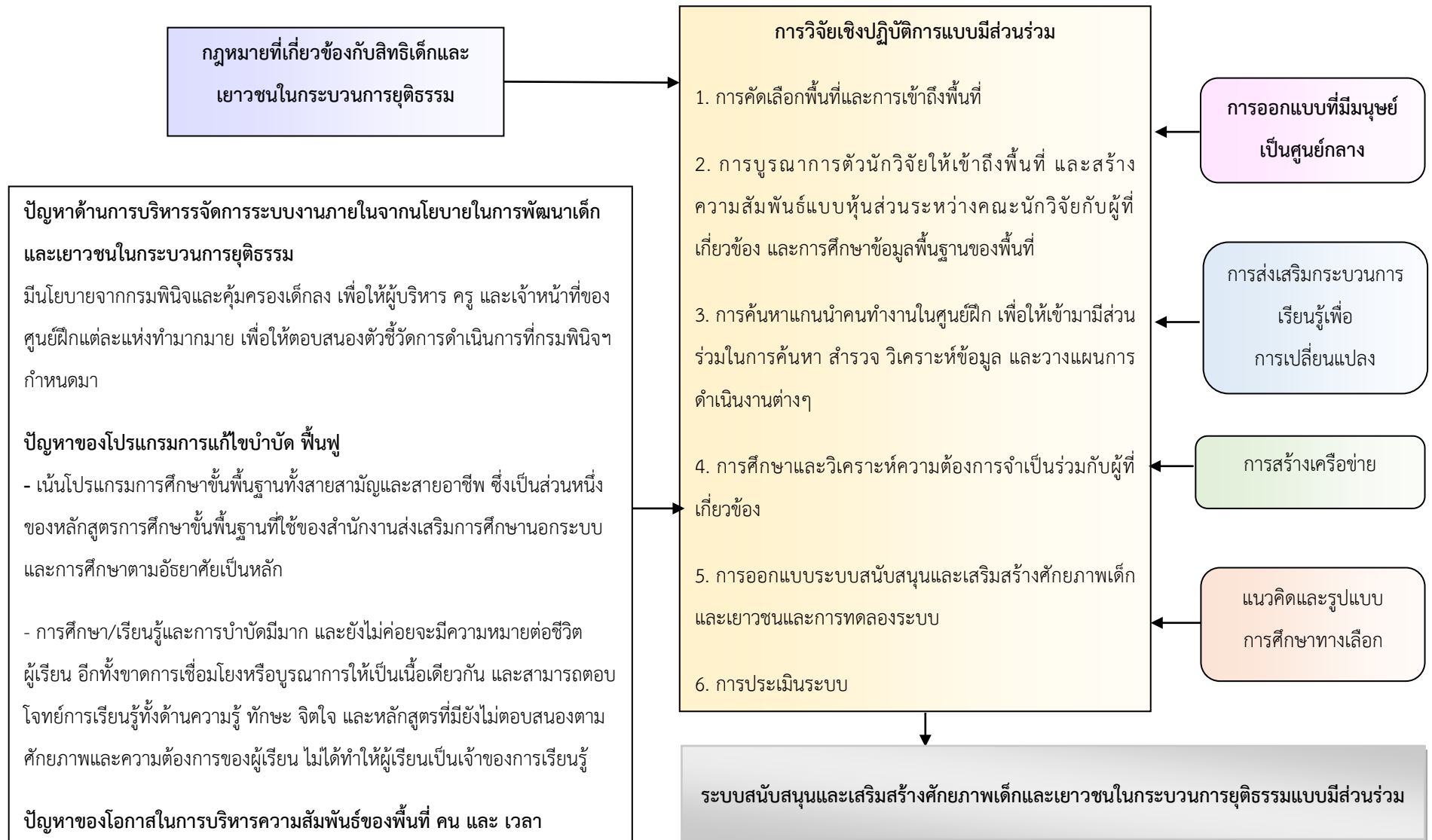
6) การสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง

องค์กรหรือเครือข่ายที่เคยประสบความสำเร็จกลับต้องประสบกับความล้มเหลวอย่างรุนแรงเมื่อเวลาผ่านไป เพราะไม่ได้“สร้างคน” ขึ้นมารับไม้ผลัดต่อจากคนรุ่นก่อนเพื่อสานต่อภารกิจของเครือข่าย จำเป็นต้องสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่อง เครือข่ายต้องคัดเลือกคนที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ทั้งด้านความรู้ความสามารถ การมีประสบการณ์ร่วมกับเครือข่ายและที่สำคัญ คือเป็นที่ยอมรับนับถือและสามารถเป็นศูนย์รวมใจของคนในเครือข่ายได้ ดำเนินการให้คนเหล่านี้เข้าร่วมกิจกรรมเพื่อเพิ่มประสบการณ์ในการทำหน้าที่เป็นสมาชิกแกนหลัก เพื่อสืบสานหน้าที่ต่อไปเมื่อสมาชิกแกนหลักต้องหมดวาระไป

2. กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในคณะผู้วิจัยนำมาสังเคราะห์เชื่อมโยงเพื่อพัฒนารอบแนวคิดการวิจัยแล้วพบว่าในการพัฒนาระบบระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนใน

กระบวนการยุติธรรมนั้นในเชิงแนวคิดทฤษฎีนั้น เชิงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสิทธิเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมนั้นเมื่อพิจารณาแล้วเป็นการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงสิทธิด้านต่างๆ โดยเฉพาะด้านการศึกษาเรียนรู้ที่เน้นความเคารพในความแตกต่างหลากหลายตามศักยภาพ โดยทำความเข้าใจในสภาพปัญหาของการพัฒนาเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทั้งในด้านการบริหาร โปรแกรมการแก้ไข บำบัดฟื้นฟู และการบริหารความสัมพันธ์ของพื้นที่ คน และเวลา โดยใช้กระบวนการวิจัยที่เน้นการมีส่วนร่วม โดยในการออกแบบระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมจะใช้แนวคิดการออกแบบที่มีมนุษย์เป็นศูนย์กลางเป็นฐานในการออกแบบ มีแนวคิดและรูปแบบการศึกษาทางเลือกที่เป็นการศึกษาที่เคารพความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียนทั้งในด้านศักยภาพและบริบทเป็นรูปแบบการศึกษา ที่เชื่อมโยงกับการสร้างเครือข่ายของภาคส่วนต่างๆ ในสังคมในการมาช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชน และครูผู้สอนเด็กและเยาวชน โดยใช้แนวคิดการส่งเสริมการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับความเชื่อหรือกรอบความคิด

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ระหว่างคณะนักวิจัย ได้แก่ หัวหน้าโครงการ นักวิจัย นักวิชาการ นักวิเคราะห์กระบวนการจัดกิจกรรม วิทยากรกระบวนการประจำคณะวิจัย ทีมสื่อสร้างสรรค์ ทำงานร่วมกับวิทยากรกระบวนการจากกลุ่มมะขามป้อม เจ้าหน้าที่จากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้บริหารเจ้าหน้าที่ฝ่ายต่างๆ รวมทั้งเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนในสังกัดของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ที่เป็นพื้นที่เป้าหมายและ ภาคส่วนต่างๆ ที่อยู่ในพื้นที่ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

เนื่องจากการวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามนุษย์ คณะนักวิจัยได้แบ่งงานเป็น 4 ฝ่ายทำงานประสานร่วมกัน ได้แก่ (1) ฝ่ายอำนวยการ (2) ฝ่ายปฏิบัติงาน (3) ฝ่ายสังเกตและบันทึกข้อมูล ซึ่งเข้าร่วมกระบวนการตามที่ฝ่ายปฏิบัติการขอให้มีส่วนร่วม (4) ฝ่ายบริการและประสาน และ (5) ฝ่ายสื่อสร้างสรรค์ ผวนกับการทำงานร่วมกับคณะทำงานฝ่ายกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและแกนนำของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแต่ละศูนย์

นอกจากนี้ในการดำเนินการของแต่ละระยะ ได้มีการเตรียมการก่อนการลงพื้นที่ (Pre-process) การตรวจสอบระบบการทำงานแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (On-process) และมีการประชุมหลังทำกระบวนการ (Post-process) ทุกวันขณะลงพื้นที่ เพื่อเป็นการสะท้อนบทเรียนการดำเนินงานในแต่ละวัน แลกเปลี่ยนสิ่งที่ค้นพบเพื่อพัฒนาการดำเนินงานลำดับต่อไป รวมทั้งมีการสรุปผลโดยภาพรวมของการลงพื้นที่ให้กับทางผู้บริหารของศูนย์และเจ้าหน้าที่ได้ฟังเพื่อสะท้อนความคิดเห็นและให้ข้อมูลย้อนกลับสู่คณะนักวิจัย

ทั้งนี้ในการวิจัยครั้งนี้ มีรายละเอียดของระยะการวิจัยดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่เป็นพื้นที่การวิจัย

1.1 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

วิธีการในการเก็บรวบรวมข้อมูล คณะนักวิจัยใช้การสนทนากลุ่ม การเดินเยี่ยมชมสถานที่ประกอบการสนทนาอย่างเป็นทางการ และ ไม่เป็นทางการ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแนวทางการสนทนากลุ่มเพื่อนำเสนอข้อมูลโครงการ แลกเปลี่ยนการนำเสนอข้อมูลจากพื้นที่เป้าหมาย และเริ่มต้นการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่เป็นพื้นที่วิจัย ในประเด็นเกี่ยวกับ จำนวนเด็กและเยาวชน การดำเนินของศูนย์กับการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน ทั้งด้านการศึกษา การบำบัดฟื้นฟู สวัสดิการ และการติดตามผล ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินของศูนย์ฝึกในการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ ได้แก่ นโยบายจากกรมพินิจฯ ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ และเครือข่าย โดยมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ด้านเด็กและเยาวชน จำนวน 3 ท่านตรวจสอบความตรงของเนื้อหา

1.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ในการสนทนากลุ่ม ผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย ผู้แทนคณะทำงานโครงการฝ่ายกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของฝ่ายต่างๆ ในศูนย์ฝึก ได้แก่ กลุ่มงานการศึกษา กลุ่มงานบำบัดฟื้นฟู กลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย กลุ่มงานประสานงานกิจกรรมชุมชน ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา จังหวัดนครปฐม ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการ เป็นการสนทนากับกลุ่มเด็กและเยาวชนที่พบขณะเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ ของศูนย์ฝึก และการสร้างความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วนด้วยมิตรไมตรี ให้ความเคารพและให้เกียรติการปฏิบัติงานในหน้าที่ของบุคลากรกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและบุคลากรศูนย์ฝึกทุกคน

1.3 การดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยระยะแรกนี้คณะนักวิจัยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยปรับใช้จากแนวทางที่ชอบ เข้มกลัด และโกวิทย์ พวงงาม (2547) เสนอไว้ ซึ่งคณะนักวิจัยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.3.1 การคัดเลือกพื้นที่และการเข้าถึงพื้นที่

คณะนักวิจัยได้รับการเสนอจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการคัดเลือกพื้นที่วิจัย แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยใช้เกณฑ์ในการคัดเลือกพื้นที่วิจัย คือ เป็นศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่ทางกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนแนะนำ โดย มีความประสงค์ให้งานวิจัยนี้ช่วยหารูปแบบการจัดการศึกษาแบบที่เหมาะสม ให้กับกลุ่มเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งมีบริบทแตกต่างกัน ประกอบด้วย

1) เป็นศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่เป็นศูนย์นำร่องในการทำเป็นศูนย์ฝึกและอบรมแบบไว้ความรุนแรง มีการจัดระเบียบวินัยในการใช้ชีวิต ได้แก่ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี

2) เป็นศูนย์ฝึกและอบรมที่มีเด็กเล็กอายุน้อย โดยมีอายุต่ำกว่า 15 ปีทั้งหมด มีร่างกายเล็กง่ายต่อการถูกรังแก มีการจัดการศึกษาเต็มรูปแบบ และเน้นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุขิตา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม

3) เป็นศูนย์ฝึกและอบรมที่มีเครือข่ายการทำงานในการจัดการศึกษากับหน่วยงานภายนอกได้ดี ซึ่งจะช่วยต่อยอดการศึกษาหรือฝึกอาชีพให้เด็กเมื่อพ้นจากศูนย์ ตลอดจนใช้ติดตามรูปแบบการจัดการศึกษาแบบไว้รอยต่อและลดการกระทำผิดซ้ำของเด็กและเยาวชนจากศูนย์ฝึกฯ นี้ ได้แก่ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 อำเภอเมือง จังหวัดระยอง

4) เป็นศูนย์ฝึกที่มีเด็กจากพื้นที่การขยายความเป็นเมืองหลายจังหวัด อาจมีเด็กแรงงานต่างด้าว เด็กชายขอบ มีบริบทการอยู่ร่วมกันหลากหลาย และเป็นพื้นที่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร ได้แก่ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี

คณะนักวิจัย มีความเห็นว่า ศูนย์ฝึก ทั้ง 5 พื้นที่ ดำเนินงานสำหรับเด็กและเยาวชนที่เป็นตัวแทนกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน ซึ่งจะทำให้เกิดผลลัพธ์งานวิจัยที่สัมพันธ์กับแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนตามบริบทที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งเพศ อายุ ระดับการศึกษา มีความหลากหลายทางภูมิโนเวศทางสังคม เศรษฐกิจครอบครัว วัฒนธรรมชุมชนที่อยู่อาศัย บริบทการบริหารจัดการภายในศูนย์ฝึก

และมีระยะทางสำหรับการเดินทางลงพื้นที่ของคณะนักวิจัย ในขอบเขตสัมพันธ์กันได้อย่างเหมาะสมกับระยะเวลา การดำเนินงานวิจัยภายใน 1 ปี จึงมีความเห็นชอบเลือกพื้นที่ดำเนินงานเป็นไปตามข้อเสนอของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน รวมทั้งสิ้น 5 พื้นที่ดำเนินการ

1.3.2 การบูรณาการตัวนักวิจัยให้เข้าถึงศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่คัดเลือกเป็นพื้นที่วิจัย และสร้างความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วนระหว่างคณะนักวิจัยกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกฯ รวมทั้งการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ฝึกฯ

ในขั้นตอนนี้นักวิจัยได้มีการดำเนินการดังต่อไปนี้

1) คณะนักวิจัยเข้าพบผู้แทนกรมพินิจฯ เพื่อปรึกษาหารือ ได้รับความเห็นชอบอนุญาตเข้าดำเนินการวิจัยในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนและดำเนินงานร่วมกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ร่วมกัน

2) คณะนักวิจัยประชุมร่วมกับอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน รองอธิบดี ผู้ตรวจการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของกรมพินิจ และฝ่ายบริหารของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ได้แก่ ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ และ หัวหน้าส่วนศึกษา ในพื้นที่ดำเนินการวิจัยในโครงการ เพื่อชี้แจงข้อมูล โครงการ การขอความร่วมมือ และฟังข้อเสนอแนะในการดำเนินการ เมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2561 ทั้งนี้ในที่ประชุมได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง 4 ท่าน คือ นายเศรษฐ์ อินทร์สุวรรณ นางสาวอัญชลี อารมรุณ นางสุธาสินี เพ็งสูง ชัยชนะ และนายสุนทร เผือกพงษ์ เป็นคณะทำงานฝ่ายกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมในการวิจัย ให้คำปรึกษาแนะนำแนวทางการดำเนินการที่สอดคล้องกับนโยบาย โดยในภายหลังมีการปรับให้ นางสาวนันทวรรณ ชุงสุวรรณ เข้าร่วมเป็นคณะทำงานลงพื้นที่แทน นางสาวสุธาสินี เพ็งสูง ชัยชนะ

3) คณะนักวิจัยประสานกับคณะทำงานฝ่ายกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั้ง 4 ท่านที่เข้าร่วมการวิจัย เพื่อประสานการลงพื้นที่และศึกษาข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ฝึก แต่ละศูนย์

4) คณะนักวิจัยลงพื้นที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2561 เพื่อศึกษาข้อมูลภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่มีความพร้อมของระบบการทำงาน เป็นตัวอย่างเพื่อเรียนรู้เข้าใจระบบการทำงานภายในศูนย์ฝึกและเรียนรู้ระบบนิเวศในการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนเบื้องต้นโดยคำแนะนำของคณะทำงานฝ่ายกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

5) คณะนักวิจัยเตรียมการก่อนการลงพื้นที่ โดยร่วมกันประชุมเพื่อกำหนดวัน แนวทางในการลงพื้นที่ บทบาทหน้าที่ กำหนดการแต่ละวัน ประเด็นในการศึกษา วิธีการและเครื่องมือในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของแต่ละศูนย์ และประสานคณะทำงานฝ่ายกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อเป็นผู้ประสานงานหลักกับ

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนใน 5 พื้นที่เป้าหมาย เพื่อให้พื้นที่เป้าหมายมีโอกาสเลือกวันที่สะดวกให้คณบดีนักวิจัยลงพื้นที่ดำเนินการ

6) คณบดีนักวิจัยลงพื้นที่เพื่อการบูรณาการตัวนักวิจัยให้เข้าถึงศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่คัดเลือกเป็นพื้นที่วิจัย และสร้างความสัมพันธ์แบบหุ้นส่วนระหว่างคณบดีนักวิจัยกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึก รวมทั้งศึกษาข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน โดยพบปะกับบุคคลกลุ่มต่างๆ คือ ผู้อำนวยการศูนย์ ผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของฝ่ายต่างๆ ในศูนย์ ได้แก่ กลุ่มงานการศึกษา กลุ่มงานบำบัดฟื้นฟู กลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย กลุ่มงานประสานงานกิจกรรมชุมชน การเยี่ยมชมสถานที่และกิจกรรม และมีโอกาสได้สนทนากับเด็กและเยาวชนในศูนย์เพื่อทำความเข้าใจและการให้ความร่วมมือในการทำวิจัย ทั้งนี้เพื่อแนะนำเป้าหมายของโครงการและหาจุดร่วมในการทำงานร่วมกัน เป็นการทำความรู้จักพื้นที่และแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกัน และเป็นการค้นหาแกนนำหรือตัวแทนของแต่ละศูนย์ฝึกในการมาทำงานร่วมกัน โดยวันที่ลงพื้นที่ พื้นที่ละ 2 วัน ดังนี้

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี วันที่ 3-4 กรกฎาคม 2561

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา จังหวัดนครปฐม วันที่ 12-13 กรกฎาคม 2561

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 16-17 กรกฎาคม 2561

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง วันที่ 23-24 กรกฎาคม 2561

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม วันที่ 31 กรกฎาคม-1 สิงหาคม 2561

ในการลงพื้นที่เพื่อการเข้าถึงศูนย์ฝึก และการเป็นหุ้นส่วนในการทำงานร่วมกัน รวมทั้งศึกษาข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแต่ละพื้นที่นั้น คณบดีนักวิจัยเริ่มต้นด้วยการร่วมประชุมในรูปแบบการสนทนารูปแบบเป็นทางการกับผู้ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องของฝ่ายต่างๆ ซึ่งเป็นการประสานงานภายในศูนย์ฝึก ได้แก่ กลุ่มงานการศึกษา กลุ่มงานบำบัดฟื้นฟู กลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย กลุ่มงานประสานงานกิจกรรมชุมชน ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งอาจมาร่วมประชุมไม่ได้ครบทุกท่านเนื่องจากบางท่านมีภารกิจที่ต้องทำอยู่ ทั้งนี้เพื่อชี้แจงเกี่ยวกับที่มาของโครงการวิจัย เป้าหมายของโครงการแนวทางในการดำเนินการวิจัย การขอความอนุเคราะห์ในการร่วมมือ การสนทนากลุ่มในประเด็นต่างๆ ดังนี้ คือ จำนวนเด็กและเยาวชน การดำเนินของศูนย์กับการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนทั้งด้านการศึกษา การบำบัดฟื้นฟู สวัสดิการ และการติดตามช่วยเหลือ เครือข่ายที่ร่วมจัดกิจกรรมให้กับเด็กและเยาวชนหรือบุคลากรของศูนย์ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของศูนย์ฝึกในการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ ได้แก่ นโยบายจากกรม

พินิจฯ ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ เครือข่าย และการเยี่ยมชมศูนย์ ประกอบการสนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่และเด็กและเยาวชนที่พบขณะเยี่ยมชมกิจกรรมที่ทางศูนย์ดำเนินการอยู่

ทั้งนี้ในขั้นตอนที่ (1) ถึง (6) ดังกล่าวนี้นี้เป็นไปเพื่อเป็นการกำหนดบทบาทระหว่างคณะนักวิจัยกับผู้ที่เกี่ยวข้องในการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนให้เข้าใจ โดยเฉพาะความชัดเจนในเรื่องของวัตถุประสงค์ เป้าหมายและความคาดหวังว่า ใครมีปัญหาอะไร จะทำอะไร และจะได้อะไร เพื่อจะรวบรวมแนวทางการจัดการกับปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนในศูนย์และฝึกอบรมเด็กและเยาวชน รวมทั้งจะมีระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์อย่างไร ทั้งนี้เพื่อสร้างความเป็นหุ้นส่วน หรือเพื่อให้ทุกฝ่ายตอบคำถามให้ได้ว่า ทำไมจะต้องมาร่วมมือกัน

1.3.3 การค้นหาแกนนำคนทำงานในศูนย์ฝึก เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหา สำนวน วิเคราะห์ข้อมูล และวางแผนการดำเนินงานต่างๆ

ในการลงพื้นที่แต่ละศูนย์ หลังจากทีคณะนักวิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานแล้ว คณะนักวิจัยได้ร่วมประชุมสรุปกับผู้อำนวยการแต่ละศูนย์และฝึกอบรมเด็กและเยาวชน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ของศูนย์ ถึงการลงพื้นที่ในแต่ละครั้ง และได้ร่วมกันพิจารณาข้อตกลงว่าด้วยเงื่อนไขและความต้องการ สำหรับการลงพื้นที่ครั้งที่ 2 เพื่อนำไปสู่การออกแบบกระบวนการวิเคราะห์ความต้องการที่จำเป็นร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง เฉพาะพื้นที่แต่ละศูนย์ รวมทั้งได้ร่วมกันกำหนดแกนนำคนทำงานภายในศูนย์ฝึก เพื่อเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยในระยะต่างๆ ได้แก่

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี ได้แก่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ นักสังคม

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา จังหวัดนครปฐม ได้แก่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ครู นักจิตวิทยา

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้แก่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง ได้แก่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม ได้แก่ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ

และทีมHappyEd

1.3.4 การสรุปข้อมูลการลงพื้นที่เพื่อการออกแบบแนวทางในการจัดกระบวนการในระยะต่อไป

ในขั้นตอนนี้คณะนักวิจัยร่วมกับทีมวิเคราะห์ข้อมูลประชุมประเมินชุดข้อมูลการลงพื้นที่ และสรุปข้อมูลที่ต้องการเพิ่มเติม มีการประชุมสรุปภาพรวมแนวทางการดำเนินโครงการ และข้อมูลการลงพื้นที่ 5 ศูนย์

ฝึกๆ ของคณะทำงานโครงการวิจัยทุกทีม มีการเสนอข้อมูลจากคณะนักวิจัยที่ลงพื้นที่เพื่อหาแนวทางการออกแบบกระบวนการเพื่อการหาความต้องการในการลงพื้นที่ครั้งต่อไป และรับฟังข้อเสนอจากคณะทำงานร่วมกัน

1.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั้ง 5 ศูนย์ ที่ได้จากการประชุมร่วม การสนทนากลุ่ม การเดินเยี่ยมชมศูนย์ฝึกและสนทนาแบบไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่และเด็กและเยาวชนในศูนย์ ทั้งรวมกลุ่มใหญ่ แยกเป็นกลุ่มย่อยตามหน่วยการเรียนรู้หรือหน่วยงาน และการสนทนารายบุคคลแบบไม่เป็นทางการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์คือ การพิจารณา จำแนก และจัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์องค์ประกอบ หาความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยง ตลอดจนลักษณะร่วมหรือโครงสร้างร่วมของข้อมูล ดีความหาความหมายหรือคำอธิบายของแบบแผนความสัมพันธ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น สรุปข้อมูล และมีการทบทวนตรวจสอบความครบถ้วนและความสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง

ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย ระยะที่ 2 นี้ เป็นการทำกระบวนการเฉพาะแต่ละศูนย์ฝึก เพื่อหาความต้องการสำหรับนำมาออกแบบระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึก และเจ้าหน้าที่ที่ได้รับการอนุญาตจากผู้อำนวยการศูนย์ให้เข้าร่วมกิจกรรม ให้ตรงกับความต้องการในการปฏิบัติงานตามนโยบายของแต่ละศูนย์ฝึกมากที่สุด

2.1 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1.1 วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ กิจกรรมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ แบบสอบถาม กิจกรรม การ์ดเกม ศิลปะ การละคร เป็นกระบวนการเพื่อสร้างความสนใจ และบรรยากาศที่เป็นเจ้าของร่วมกันระหว่างเด็กและเยาวชนและคณะทำงานของโครงการ หรือเจ้าหน้าที่และคณะทำงานของโครงการในการสนทนา การวิเคราะห์ความต้องการ ทำความเข้าใจปัจจัยที่มา และออกแบบการทำงานในอนาคต

ทั้งนี้การตรวจสอบคุณภาพของกิจกรรมทำด้วยการนำเสนอให้ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ ด้านเด็กและเยาวชนจำนวน 3 ท่านตรวจสอบความเป็นไปได้ในการนำไปใช้ ซึ่งทั้งสามท่านให้ความเห็นตรงกันว่ากิจกรรมสามารถนำไปใช้ได้ทุกกิจกรรม

2.1.2 การบันทึกข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เครื่องมือคือแบบบันทึกภาคสนามและแบบบันทึกการสังเกต ผลงานของเด็กและเยาวชนและเจ้าหน้าที่ที่ได้จากการทำกิจกรรม ภาพถ่าย เพื่อบันทึกรายละเอียดของกิจกรรมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

2.1.3 การสนทนากับผู้บริหารศูนย์ฝึกฯ หรือเจ้าหน้าที่เป็นรายบุคคล และการสนทนากลุ่มกับเจ้าหน้าที่

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรม

2.2.1 เด็กและเยาวชนของแต่ละศูนย์ฝึก ที่ทางศูนย์ฝึก ให้เข้าร่วมกิจกรรม

2.2.2 เจ้าหน้าที่ที่ได้รับการอนุญาตจากผู้อำนวยการให้เข้าร่วมกิจกรรม

2.3 การดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยระยะที่สองนี้คณะนักวิจัยปรับใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางที่ชอบ เข้มกลัด และโกวิท พวงงาม (2547) เสนอ ซึ่งคณะนักวิจัยแบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.3.1 การประสานการลงพื้นที่ในศูนย์ฝึกเพื่อศึกษาความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

เป็นการทำงานประสานและวางแผนร่วมกันระหว่างคณะนักวิจัย คณะทำงานฝ่ายกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และผู้บริหารศูนย์ฝึก หรือแกนนำคนทำงานในแต่ละศูนย์ฝึก เพื่อกำหนดช่วงเวลาในการลงพื้นที่ พื้นที่ละ 3 วัน โดยวันที่ลงพื้นที่ มีดังนี้ คือ

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง วันที่ 12-14 กันยายน 2561

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม วันที่ 17-19 กันยายน 2561

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา จังหวัดนครปฐม วันที่ 24-26 กันยายน 2561

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 1-3 ตุลาคม 2561

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี วันที่ 5-7 พฤศจิกายน 2561

2.3.2 การเตรียมการก่อนการลงพื้นที่ศึกษาความต้องการจำเป็นร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง (Pre-process)

เป็นการประชุมของคณะทำงานในโครงการวิจัยระหว่างฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายปฏิบัติงานซึ่งเป็นวิทยากรกระบวนการในการออกแบบกระบวนการในการจัดกิจกรรม ฝ่ายสังเกตและบันทึกข้อมูลซึ่งเป็นนักวิจัย ทีมวิชาการ ฝ่ายบริการและประสาน และทีมสื่อ เพื่อเป็นการเตรียมการรับรู้แนวทางการจัดกระบวนการร่วมกันในการลงพื้นที่ รวมทั้งเป็นการให้ข้อเสนอแนะและเติมเต็มในการดำเนินการร่วมกัน และประสานกับคณะทำงานฝ่ายกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนของพื้นที่ร่วมกับผู้บริหารศูนย์ฝึก หรือแกนนำคนทำงานในศูนย์ฝึก แต่ละศูนย์ เพื่อให้ข้อแนะนำในการดำเนินกระบวนการ

2.3.3 การศึกษาและวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง

1) จัดกิจกรรมเชิงกระบวนการการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมร่วมกับแกนนำคนทำงานและเจ้าหน้าที่ที่ทางศูนย์ให้เข้าร่วม และเด็กและเยาวชนของแต่ละศูนย์ฝึก โดยมีวิทยากรกระบวนการจากกลุ่มมะขามป้อมและจากคณะนักวิจัยเป็นผู้ดำเนินการ เพื่อระดมความคิดเห็น รวบรวมประเด็นความต้องการจำเป็นในการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน การลำดับความสำคัญ ความต้องการจำเป็น และวิธีการในการตอบสนองความต้องการที่จำเป็น

2) วิทยากรกระบวนการได้ใช้กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเชิงรุก (Active Learning) และเกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง (Transformative Learning) กับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกฯ แต่ละพื้นที่เพื่อวิเคราะห์หาความต้องการของตนเอง และในส่วนระบบการสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ ระบบการช่วยเหลือ ติดตาม และ การดูแลระบบนิเวศทางภูมิสังคมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยคณะนักวิจัยและทีมวิชาการเป็นผู้สังเกตการณ์เพื่อบันทึกความต้องการดังกล่าว

ในขั้นตอนนี้มีการตรวจสอบระบบการทำงานกระบวนการแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย (On-Process) ทำความเข้าใจกับการทำงานของแต่ละพื้นที่ มีการคอยดูแลและแก้ไขสภาพการณ์ให้ดำเนินงานด้วยความเรียบร้อย และมีการประชุมหลังทำกระบวนการ (Post-Process) ทุกวันขณะลงพื้นที่ เพื่อเป็นการสะท้อนบทเรียนการดำเนินงานในแต่ละวัน แลกเปลี่ยนสิ่งที่ค้นพบและข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทำงานของศูนย์ฝึก สะท้อนมุมมองที่พึงระวัง การเลือกประเด็นเพื่อดำเนินการวิจัยตามกรอบผลลัพธ์ที่มีนัยยะกับระยะเวลาที่เหมาะสมตามความเห็นชอบร่วมกัน และคณะนักวิจัยมีการสรุปการดำเนินงานโดยภาพรวมและทิศทางของ

ความต้องการจำเป็นในการส่งเสริมระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนของศูนย์ฝึก
ในช่วงท้ายของวันสุดท้ายในการลงพื้นที่ให้กับทางผู้บริหารของศูนย์และเจ้าหน้าที่ได้ฟังเพื่อสะท้อนความคิดเห็น
และให้ข้อมูลย้อนกลับสู่คณะนักวิจัย

2.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการบันทึกภาคสนามและแบบบันทึกการสังเกตการจัดกิจกรรมของวิทยากร กระบวนการ ผลงานของเด็กและเยาวชน และเจ้าหน้าที่ที่ได้จากการทำกิจกรรม ภาพถ่าย และคลิปวิดีโอ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) และวิเคราะห์กระบวนการ (Process Analysis) โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์คือ การพิจารณา จำแนก และจัดกลุ่มข้อมูล วิเคราะห์องค์ประกอบ หาความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยง ตลอดจนลักษณะร่วม หรือ โครงสร้างร่วมของข้อมูล ตีความ หาความหมายหรือคำอธิบายของแบบแผนความสัมพันธ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น สรุปข้อมูล และมีการทบทวน ตรวจสอบความครบถ้วนและความสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง

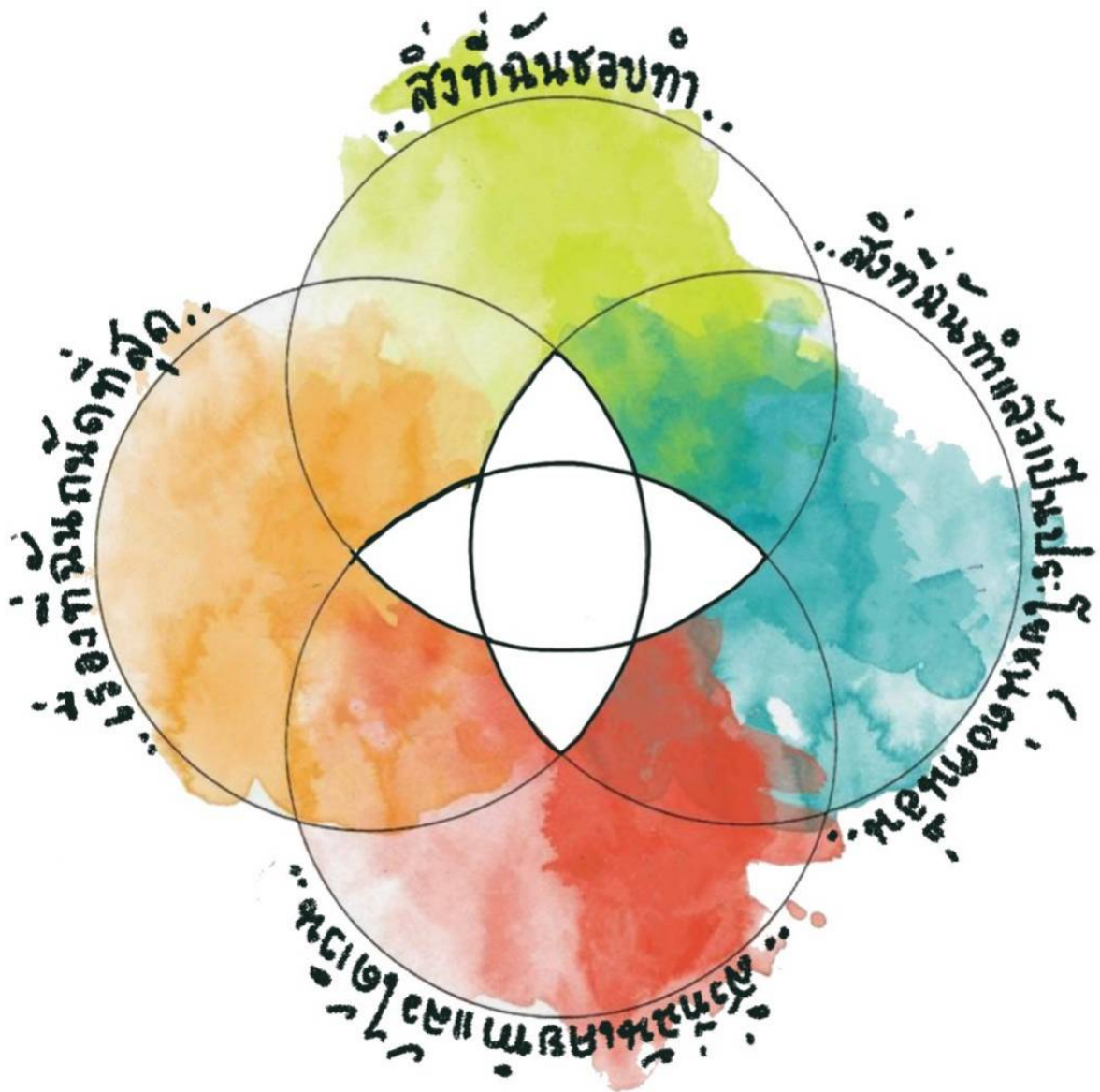
ระยะที่ 3 การออกแบบและกำหนดแนวทางดำเนินการระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งนำผลการวิจัยที่ได้ไปขับเคลื่อนการสนับสนุนและเสริมสร้างเด็กและเยาวชนดังกล่าวกับองค์กร หน่วยงาน สถาบัน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1.1 แนวทางการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาผลการออกแบบและการดำเนินการระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม โดยมีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิ/ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา ด้านเด็กและเยาวชนจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา

3.1.2 แบบสำรวจทะเลลึกภายในใจ (Deep Sea Exploration) ใช้เพื่อสำรวจตัวตนและค้นหาความต้องการในการเรียนรู้ตามความสนใจของเด็กและเยาวชนของศูนย์ฝึกทั้ง 5 พื้นที่

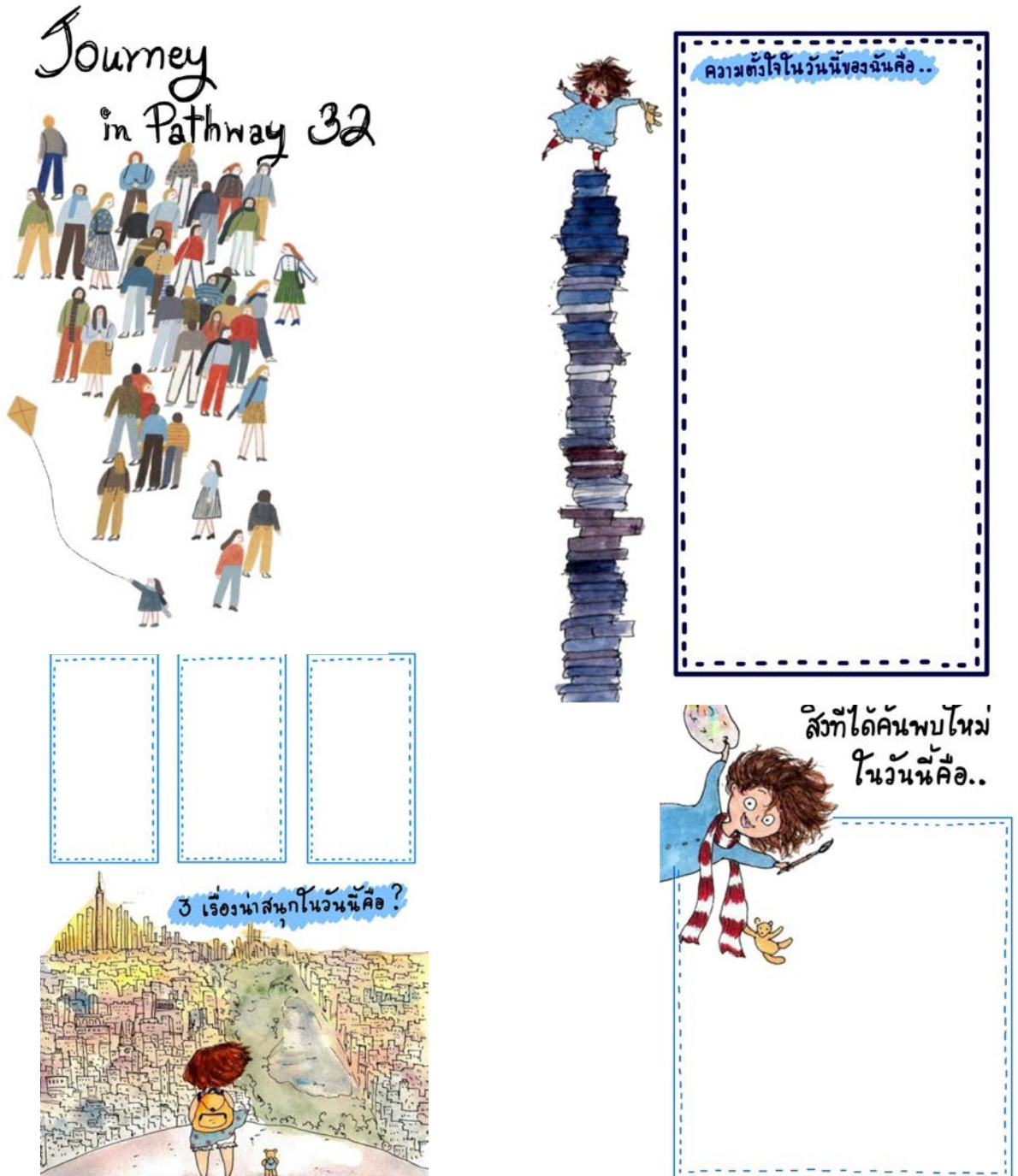
Deep sea Exploration

แผนภาพที่ 3.1 แสดงแบบสำรวจตัวตนและค้นหาความต้องการในการเรียนรู้ตามความสนใจ

(ย่อส่วนจากขนาดจริงเท่ากับขนาดกระดาษ A4)

3.1.3 สมุดบันทึกการเรียนรู้ในกิจกรรมศึกษาดูงาน ณ ศูนย์การเรียนรู้กลสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง

แผนภาพที่ 3.2 แสดงภาพสมุดบันทึก

เพื่อค้นหาความต้องการการเรียนรู้ตามความสนใจ (1 ภาพ เท่ากับขนาดกระดาษ A4)

3.1.4 ร่องรอยการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่เกิดจากกระบวนการการเรียนรู้ตามสภาพจริงจากกิจกรรมในระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

3.2.1 เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมในระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมของแต่ละศูนย์ฝึก

3.2.2 เจ้าหน้าที่ที่เข้าร่วมในระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมของแต่ละศูนย์ฝึก

3.2.3 คณะนักวิจัยและคณะทำงานของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และศูนย์ฝึกสะท้อนความรู้สึกและให้ข้อเสนอต่อการดำเนินการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง คณะนักวิจัยเก็บข้อมูลเข้าสู่การพัฒนา ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาเป็นข้อมูลสำคัญทุกระยะ

3.3 การดำเนินการวิจัย

3.3.1 การออกแบบระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

มีขั้นตอนการออกแบบ ดังนี้

1) คณะนักวิจัยประชุมนำข้อมูลที่เป็นสภาพของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนจากขั้นตอนการวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการ บริบทของศูนย์ฝึก ทั้งในด้านข้อจำกัด เงื่อนไข ทรัพยากร การรักษาเป้าหมายร่วมในการทำงานเพื่อตอบสนองความต้องการในการพัฒนาศักยภาพตามความสนใจของเด็กและเยาวชนเป็นแนวทางหลัก การสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมในการทำงานของศูนย์ฝึกให้เชื่อมโยงแนวทางการจัดกิจกรรมด้วยระบบบริหารจัดการที่เหมาะสมภายในแต่ละศูนย์ฝึก คัดเลือกผู้ทรงคุณวุฒิ การจัดหาทรัพยากรบุคคล การบริหารระบบการทำงานและงบประมาณให้กับเครือข่ายภายนอกศูนย์ฝึก โดยร่วมกันวิเคราะห์สรุปแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่

เมื่อวันที่ 24 เมษายน 2562 โดยมีแนวทางการดำเนินการในระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วมตามลำดับ ดังนี้

1.1) การออกแบบแบบสำรวจตัวตนและค้นหาความต้องการในการเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียนด้วยแบบสำรวจทะเลลึกภายในใจ (Deep Sea Exploration) เพื่อส่งให้ศูนย์ฝึกแต่ละพื้นที่ทำกิจกรรมร่วมกับเด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการทำแบบสำรวจค้นหาตัวตนและความสนใจในการเรียนรู้จากความต้องการของเด็กและเยาวชนเป็นตัวตั้ง

1.2) การออกแบบกิจกรรมภูมิคุ้มกันเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Immunity for Change) ด้วยกระบวนการภารกิจสำรวจทะเลลึกที่อยู่ภายในตัวเรา (Deep Sea Exploration) คือ นำข้อมูลจากแบบสำรวจตัวตนและค้นหาความต้องการในการเรียนรู้ตามความสนใจของผู้เรียน มาออกแบบกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมเพื่อทำกิจกรรมสร้างความตระหนักรู้ในการดำเนินการจัดกิจกรรมตามความสนใจของตนเอง

1.3) ออกแบบกระบวนการจัดกิจกรรม “ห้องเรียนทดลอง” ตามแนวทาง Project-Based Learning ตามความต้องการในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองของเด็กและเยาวชน สอดคล้องกับกิจกรรมที่มีรูปแบบแตกต่างกันซึ่งแต่ละศูนย์ฝึกจัดอยู่ภายใต้นโยบายของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

1.4) ออกแบบ กิจกรรมการถอดคุณภาพการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ ด้วยเครื่องมือของทีมนักวิจัย The Lost in Childhood ที่ร่วมทำงานวิจัยของสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อแสดงผลคุณภาพการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ของ “ห้องเรียนทดลอง” เทียบเคียงกับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.5 การสนับสนุนการจัดกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจองค์ความรู้การศึกษาทางเลือก สอดคล้องกับบริบทความเข้าใจและแนวทางการเชื่อมโยงกับภารกิจงานของแต่ละศูนย์ฝึก

2) คณะนักวิจัยประชุมเพื่อสรุปข้อมูลการลงพื้นที่ของแต่ละศูนย์ฝึกฯ และจัดประชุมตรวจสอบแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมกับผู้ทรงคุณวุฒิ คณะทำงานและจากกรมพินิจฯ และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อเสนอแนะแนวทางการดำเนินงานสำหรับของระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม เมื่อวันที่

17 พฤษภาคม 2562 และนำเสนอแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวให้กับอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้บริหาร ได้แก่ รองอธิบดี และ ผู้ตรวจราชการ คณะทำงานฝ่ายกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และผู้อำนวยการศูนย์ฝึกฯ หรือตัวแทนทั้ง 5 พื้นที่ เพื่อให้ข้อเสนอแนะเมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2562 หลังจากนั้น คณะนักวิจัยนำข้อเสนอแนะดังกล่าวมาสรุปแนวทางการดำเนินงานดังกล่าว และกำหนดเวลาในการลงพื้นที่ ร่วมกับศูนย์ฝึกแต่ละพื้นที่

3) คณะนักวิจัยนำแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมไปร่วมประชุมกับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแต่ละพื้นที่เพื่อเป็นการตรวจสอบแนวทางการดำเนินงานสำหรับนำมาออกแบบระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมที่สอดคล้องกับความต้องการของแต่ละศูนย์ฝึกมากที่สุด รวมทั้งตรวจสอบช่วงเวลาในการดำเนินงาน โดยวันที่ลงพื้นที่ มีดังนี้ คือ

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี วันที่ 31 พฤษภาคม 2562

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม วันที่ 2 มิถุนายน 2562

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา จังหวัดนครปฐม วันที่ 3 มิถุนายน 2562

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง วันที่ 5 มิถุนายน 2562

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 15-16 มิถุนายน 2562

4) คณะนักวิจัย รวบรวมและประมวลผลข้อมูลสำรวจตัวตนและค้นหาความต้องการในการเรียนรู้ตามความสนใจจากการตอบแบบสำรวจทะเลลึกภายในใจ (Deep Sea Exploration) ประสานแกนนำคณะทำงานตามที่ศูนย์ฝึกมอบหมายเตรียมการจัดกิจกรรมตามกำหนดนัดหมายร่วมกับโครงการ เปิดโอกาสให้ศูนย์ฝึกมีโอกาสเลือกเด็กและเยาวชนกลุ่มเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรม ดำเนินการประชาสัมพันธ์ทางพื้นที่สื่อสารออนไลน์เพื่อกระจายข่าวถึงเครือข่ายที่สนใจทำงานร่วมกับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึก จัดทำระบบการคัดเลือกเครือข่ายเพื่อเชื่อมโยงความร่วมมือจากบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กรภายนอกศูนย์ฝึกเข้ามาเสริมการทำงานตามเป้าหมายร่วมกับโครงการที่สอดคล้องกับข้อมูลความต้องการของเด็กและเยาวชนและแนวทางการบริหารจัดการที่เหมาะสมกับ 5 พื้นที่

5) การนำแนวทางการดำเนินงานสำหรับพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและ

เยาวชนในกระบวนการยุติธรรมไปลงปฏิบัติ โดยให้ความสำคัญกับต้นทุนการบริหารจัดการภายในของแต่ละศูนย์ ฝึก ออกแบบกระบวนการใช้องค์ความรู้ของการศึกษาทางเลือกมาถอดคุณภาพการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงจากกิจกรรม การเรียนรู้ เพื่อการนำแนวทางการดำเนินงานสำหรับพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและ เยาวชนในกระบวนการยุติธรรมไปปฏิบัติ โดยวันที่ลงพื้นที่ มีดังนี้ คือ

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี วันที่ 22-23 กรกฎาคม 2562

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม วันที่ 3, 11, 27 และ 30 กรกฎาคม 2562

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา จังหวัดนครปฐม วันที่ 2, 31 กรกฎาคม และ 1 สิงหาคม 2562

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง วันที่ 19 มิถุนายน 3, 11, 15, 26 กรกฎาคม และ 9 สิงหาคม 2562

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 1-31 กรกฎาคม 2562

6) การสรุประบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบ มีส่วนร่วมที่ได้จากการดำเนินงาน

7) การคืนข้อมูลระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ให้กับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2562

8) การนำระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมไป ขับเคลื่อนเชิงรูปธรรมกับศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั้ง 5 แห่ง และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่ สนใจ เจ้าหน้าที่ด้านการศึกษาของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และเครือข่ายศูนย์การเรียนของสถาบัน สังคม โดยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการถอดหลักสูตรจากกิจกรรมภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เมื่อ วันที่ 1-2 ตุลาคม 2562

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเพื่อศึกษาผลการออกแบบและการดำเนินการระบบสนับสนุนและ เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม และร่องรอยการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนใน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่เกิดจากการใช้ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนใน

กระบวนการยุติธรรม วิเคราะห์ข้อมูลจากองค์ประกอบของสาระต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น มีขั้นตอนการวิเคราะห์ซึ่งดำเนินการตามลำดับคือ (1) พิจารณา จำแนก และจัดกลุ่มข้อมูล (2) วิเคราะห์องค์ประกอบ หาความสัมพันธ์ ความเชื่อมโยง ตลอดจนลักษณะร่วมหรือโครงสร้างร่วมของข้อมูล (3) ตีความ หาความหมายหรือคำอธิบายของแบบแผนความสัมพันธ์หรือปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น (4) สรุปข้อมูล และ (5) ทบทวน ตรวจสอบความครบถ้วนและความสมบูรณ์อีกครั้ง

การพิทักษ์สิทธิผู้ให้ข้อมูล

งานวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยดำเนินการประชุมร่วมกับทางกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเพื่อชี้แจงโครงการ และได้รับการอนุญาตทำวิจัยจากอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนในการทำวิจัยเพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา จังหวัดนครปฐม ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัด สุราษฎร์ธานี และในแต่ละครั้งของการลงพื้นที่ไปยังศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนได้จัดทำหนังสือขออนุญาตถึงอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทุกครั้ง รวมทั้งแจ้งรายชื่อคณะนักวิจัย รวมทั้งอุปกรณ์ที่จะนำไปภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการพิทักษ์สิทธิของผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าว โดยการแนะนำตัวชี้แจงในการเข้าร่วมวิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทราบวัตถุประสงค์และขั้นตอนการวิจัย โดยชี้แจงสิทธิที่ผู้ให้ข้อมูลสามารถเข้าร่วมการวิจัย หรือสามารถปฏิเสธที่จะไม่เข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้ได้ โดยไม่มีผลต่อการทำงานหรือกิจกรรมที่ผู้ให้ข้อมูลดำเนินการอยู่ สำหรับข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้จะไม่มีการเปิดเผยให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยเสนอการวิจัยในภาพรวมและนำมาใช้ประโยชน์ในการศึกษาเท่านั้น

บทที่ 4

ผลการศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

จากการได้ประชุม สันทนากลุ่ม กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา โดยคณณักรวิจยนำเสนอโครงการ วัตถุประสงค์ กิจกรรมนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งได้เดินเยี่ยมชมสถานที่และกิจกรรม รวมทั้งได้สนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่และเด็กและเยาวชนบางคน พบข้อมูลพื้นฐานที่น่าสนใจดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานโดยทั่วไป

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา ตั้งอยู่ในเขตอำเภอฟุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม มีพื้นที่รับผิดชอบในเขตกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และนนทบุรี มีการสร้างตัวอาคารเป็นที่กำบังทุกทิศทาง มีจำนวน 4 อาคาร เป็นอาคาร 2 ชั้น จำนวน 3 อาคาร อาคาร 3 ชั้น จำนวน 1 อาคาร มีจำนวนเด็กและเยาวชนทั้งสิ้น 164 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 12 กรกฎาคม 2561) เป็นเยาวชนชายทั้งหมด มีการแบ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนออกเป็น 3 กลุ่มตามความสามารถในการเรียนรู้ ได้แก่ กลุ่มที่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ กลุ่มที่เรียนยังไม่จบ คือ เด็กที่เรียนได้เพียง 1 ภาคการเรียน แล้วถูกส่งตัวเข้ามารับการฝึกที่ศูนย์ฝึก และกลุ่มสมบูรณ์แบบที่อ่านออก เขียนได้แล้ว จากการสังเกตพบว่า อาคารถูกสร้างให้มีลักษณะเป็นแนวสี่เหลี่ยมล้อมรอบลานซีเมนต์กว้างขวางไม่มีหลังคา กันแดดและมีต้นไม้้อย ใช้เป็นพื้นที่สำหรับการเข้าแถว และปรับเป็นลานกีฬาากลางแจ้ง มีต้นไม้้น้อยมากซึ่งมีการตัดในส่วนที่ใกล้ชิดอาคารออกไปเนื่องจากมีเด็กและเยาวชนโน้มกิ่งป็นลงมาจากอาคาร ระหว่างทางเดินจากจุดตรวจเข้าอาคารด้านในได้อาคารปีกซ้าย หน้าห้องพักรุก่อนเดินไปยังอาคารเรียนส่วนท้าย มีการติดบอร์ดข่าวสารหรือการให้ความรู้กับเยาวชน ทั้งรายชื่อเด็กและเยาวชน การประกาศแจ้งแผนการเรียน และความรู้อื่นๆ มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์งานต่างๆ มีลานว่างใต้ตึกใช้สำหรับการซ้อมปิงปอง ชั้นสองเป็นห้องเรียน ที่อาคารแนวขวางส่วนท้ายชั้นล่างมีห้องเรียนศิลปะ คอมพิวเตอร์ ชั้นสองและสามเป็นห้องนอน และ ห้องจัดกิจกรรมรวม ชั้นสองปีกขวาเป็นห้องตัดผมที่แบ่งส่วนเป็นชั้นเรียน และมีห้องสมุดซึ่งไม่มีการเปิดใช้ได้ตลอดเวลา ระหว่างตัวอาคารกว้างขวาง ห้องหลายห้องถูกปิดไว้ก่อนการใช้งาน มีชอกหลืบซึ่งทำให้เจ้าหน้าที่พินิจต้องคอยดูแลนับจำนวนและระมัดระวังการหลบหลีกซ่อนตัวของเด็กและเยาวชน มีห้องพ่อบ้าน ซึ่งใช้เป็นห้องรวมเด็กและเยาวชนเพื่อทำกิจกรรมดูหนังสารคดี พักผ่อนทดแทนเวลาที่ครูขาดและต้องพาเด็กและเยาวชนไปรายงานตัวที่ศาล

ระบบการจัดผู้สอนและครูที่ปรึกษา/ให้คำแนะนำแก่เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึก มีจำนวนครู 7 คน มีครูที่ปรึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนในทุกชั้นที่เยาวชนสามารถปรึกษาได้ทุกเรื่อง และมีนักจิตวิทยาสำหรับเด็กและเยาวชนที่ต้องการปรึกษาในระดับที่ลึกซึ้งขึ้น

โครงสร้างการบริหารในศูนย์ฝึก ได้แก่ ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายบริหารงานทั่วไป กลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย ซึ่งแบ่งเป็นงานการศึกษาอบรมและฝึกวิชาชีพ งานอภิบาลและการพินิจ กลุ่มงานบำบัดแก้ไขฟื้นฟู และกลุ่มงานประสานงานชุมชน

ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนนอกเวลาเรียน มีกลุ่มเด็กที่สนใจกีฬาได้รับการสนับสนุนให้ใช้เวลาว่างในการซ้อมกีฬาที่สนใจ มีกลุ่มเด็กที่ว่างและไม่ได้สนใจกีฬาหรือไม่มีกีฬาที่ตนสนใจนั่งคุยกันเฉยๆ มีเด็กกลุ่มเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยและผ่านการคัดเลือกทำหน้าทำงานบริการอยู่ในส่วนอาคารงานบริหาร ทำหน้าที่ฝึกงานเกี่ยวกับการดูแลเครื่องมือสำหรับแขก หรือ การดูแลงานตามที่บุคลากรศูนย์ฝึกมอบหมาย ในภาพรวมนั้น ยังเห็นแววตาของความตั้งใจ ความช่างสังเกต และการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมายในเด็กหลายกลุ่มที่พยายามใช้เวลาภายในศูนย์ฝึกเล่นกีฬายามว่าง ทำงานที่ได้รับมอบหมาย คุยกับเพื่อน คุยกับคณะวิจัยอย่างเป็นธรรมชาติ แสดงถึงการรับสภาพและสามารถปรับตัวในความเป็นอยู่และการดำเนินงานฝึกและอบรมภายในศูนย์ฝึก

1.2 ข้อมูลการดำเนินการโปรแกรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

กระบวนการคัดกรองเด็กและเยาวชนเข้าสู่โปรแกรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่หน่วยพยาบาลมีความแตกต่างกันมากทั้งระดับสติปัญญาและปัญหาทางสุขภาพกายและใจ มีการพูดคุยกับเด็กและเยาวชนถึงระดับการศึกษาที่ผ่านมา มีการทดสอบสภาวะทางจิตวิทยา เพื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาและกระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม ทั้งนี้ทางศูนย์ฝึกได้แบ่งห้องเรียนเป็นประถมศึกษา 2 ห้อง มัธยมศึกษาตอนต้น 2 ห้อง และมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 ห้อง มีจัดการเรียนการสอนขั้นพื้นฐาน โดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นหลัก โดยครูที่ศูนย์ฝึก เป็นครูสอนสายสามัญ 2 คน ครูวิชาชีพ 5 คน ครูทั้ง 7 คน ต้องสอนวิชาตามหลักสูตรการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐานเป็นหลัก ครูทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้น มีนักจิตวิทยาในการทำกระบวนการบำบัดฟื้นฟูจิตใจ และนักสังคมสงเคราะห์ทำงานเชื่อมโยงระหว่างเด็กและเยาวชน โดยทั้งหมดทำงานร่วมกันแบบสหวิชาชีพ

1.3 ปัญหาที่พบในการดำเนินการโปรแกรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

1.3.1 ด้านครู พบปัญหาดังนี้

1.3.1.1 การขาดแคลนของบุคลากรครู โดยที่ศูนย์ฝึก มีครูจำนวน 7 คน ซึ่งอาจจะไม่เพียงพอต่อจำนวนของเด็กและเยาวชน ทำให้ครูต้องรับผิดชอบเด็กและเยาวชนที่มีมาก พบกรณีที่ครูมีภาระหน้าที่อื่นๆ นอกเหนือจากการสอน เช่น ประชุม ไปศาล การเจ็บป่วย ทำให้เด็กและเยาวชนไม่ได้เรียนรู้ เกิดข้อโม่งว่าง ต้องฝากการดูแลไว้กับพ่อแม่หรือพนักงานพินิจ

1.3.1.2 ครูผู้สอนไม่มีความถนัดในการสอนวิชาทางสายสามัญ เนื่องจากครูส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น ศิลปะ กีฬา หรือด้านวิชาชีพ เช่น ช่างตัดผม เด็กๆ ไม่ชอบเรียนสายสามัญ ทำให้การเรียนขาดประสิทธิภาพ ยังขาดการจัดกระบวนการเรียนรู้เชื่อมโยงความสนใจภายในและการต่อยอดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้รายบุคคลเป็นไปค่อนข้างยาก เมื่อออกจากศูนย์ฝึก เด็กและเยาวชนมักจะละทิ้งการเรียนไม่กลับเข้ามาสอบ และกลับไปอยู่ในสภาพเดิมที่เคยเป็นอยู่ โดยครูส่วนใหญ่มีวิสัยทัศน์ด้านการศึกษาเชิงระบบโรงเรียน และแยกส่วนการบูรณาการวิชาการด้านต่างๆ กับ ฐานกิจกรรมการเรียนรู้อื่นๆ ซึ่งครูศูนย์ฝึก หรือเครือข่ายดำเนินการจัดกิจกรรมนอกเวลาเรียนและทดแทนเวลาเรียน

1.3.2 ด้านหลักสูตร พบปัญหาดังนี้

1.3.2.1 เนื่องจากศูนย์ฝึก เน้นการจัดการศึกษาสายสามัญ โดยใช้หลักสูตรการศึกษา นอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ซึ่งมุ่งไปที่การให้มีความรู้พื้นฐานทางวิชาการตามสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาที่กำหนดโดยหลักสูตร โดยนโยบายสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนซึ่งส่วนใหญ่ในศูนย์ฝึกแห่งนี้เป็นเด็กในวัยเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานตั้งแต่ระดับประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้นต้องเข้ารับการศึกษาระดับชั้นเรียนทุกคน ซึ่งทำให้ขาดความหลากหลาย ไม่มีแผนการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนใช้การเรียนรู้พื้นฐานของความเป็นมนุษย์ที่มีในตน เพื่อการค้นพบตนเองว่าสนใจและถนัดอะไร จะไปต่อยอดการเรียนรู้ที่มาจากการค้นพบตนเองอย่างไรได้ตามความแตกต่างหลากหลายของเด็กและเยาวชน พบว่าการเรียนวิชาสามัญเป็นการเรียนการสอนที่ครูกำหนดเนื้อหาและวิธีการเรียนให้เรียนตามวัตถุประสงค์ การเข้าเรียนเป็นเหมือนการกำกับพื้นที่ในการเช็คชื่อพร้อมนั่งฟังตามคำสั่ง ในส่วนระบบการประเมินผลเป็นไปตามสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) กำหนด ขาดการเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการการเรียนรู้ได้กับกระบวนการประเมินผลเพื่อพัฒนาความสามารถตามศักยภาพของบุคคล

1.3.3 กลไกสนับสนุนการเรียนรู้

1.3.3.1 สื่อการเรียนรู้ยังมีน้อย หนังสือเรียน อุปกรณ์การเรียน เช่น หอคอมพิวเตอร์ ไม่ได้เปิดใช้ หลายห้องถูกปิด ห้องสมุดไม่ได้เปิดใช้ได้เป็นประจำขึ้นกับการจัดครูดูแลในบางโอกาส อุปกรณ์และสื่อมีข้อจำกัดในการนำไปใช้ประโยชน์

1.3.3.2 มีวิทยากรจากภายนอกเข้ามาจัดกิจกรรม แต่จบเป็นครั้งๆ ไป ขาดการเชื่อมต่อกับคุณค่าภายในเพื่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

1.3.3.3 การจัดการเครือข่ายที่เข้ามาสนับสนุนมีทั้งเป็นการทดแทนวันเวลาที่ขาดครู หรือ การขอเข้ามาตามวันเวลาที่เครือข่ายสะดวก ขาดการวางแผนทั้งระบบและไม่มีกรวางแผนเป้าหมายไปถึงแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามบริบทความต้องการ

1.3.3.4 มีทรัพยากรการเรียนรู้ที่ได้รับบริจาค เช่น สื่ จำนวนมาก ครูไม่มีเวลานำมาใช้ประโยชน์เพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึก เนื่องจากภาระงานประจำวัน ขาดผู้ช่วยในการบริหารจัดการและติดขัดในการคิดวางแผนงานที่จะต้องจัดหาอุปกรณ์อื่นๆ มาเพิ่มเติม

1.3.3.5 ระบบการศึกษายังรองรับการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนทางทักษะการเรียนรู้ทางกายภาพได้ไม่ครอบคลุมกับการเข้าเรียนตามชั้นเรียนที่สอดคล้องกับวัย เข้าไม่ถึงปัญหาด้านจิตเวชซึ่งมีความต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัว

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตาบนพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาสภาพข้อมูลและปัญหาของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา คณะนักวิจัยได้นำข้อมูลมารวบรวมกันออกแบบกระบวนการเพื่อวิเคราะห์ความต้องการที่จำเป็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง และได้นำกระบวนการมาดำเนินการจัดสำหรับ 2 กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มครูและบุคลากรสหวิชาชีพทุกหน่วย และ กลุ่มเด็กและเยาวชนทั้งศูนย์ฝึก ได้ผลการวิเคราะห์ความต้องการ โดยแบ่งเป็นความต้องการของครูและบุคลากรสหวิชาชีพและความต้องการของเด็กและเยาวชน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความต้องการของครูและเจ้าหน้าที่

2.1.1 ในวงสนทนาแลกเปลี่ยนและรับฟังเสียงภายในใจกันอย่างตั้งใจและวางใจ มีประเด็นความคิดสะท้อนความรู้สึกเรื่องความเหลื่อมล้ำและความไม่เสมอภาคระหว่างระบบสวัสดิการข้าราชการและลูกจ้างสูงมาก แม้ทั้งสองจะมีสิทธิเท่ากัน แต่ค่าตอบแทนไม่เท่ากัน และโดยกิจกรรมแสดงกราฟชีวิต พบว่าข้าราชการมีเส้นกราฟชีวิตที่มีความมั่นคง และมีความเห็นร่วมกันว่า หากความสุขในตัวครูและเจ้าหน้าที่ยังไม่เกิด จะส่งผลต่อความสุขในเด็กและเยาวชนด้วยเช่นกัน

2.1.2 มีความต้องการให้ทำกระบวนการเพื่อสร้างการทำงานเป็นทีมให้กับบุคลากรทุกฝ่ายภายในศูนย์ฝึก ผลลัพธ์จากการทำกระบวนการได้ข้อสรุปเป็นหลักการร่วมกันจัดตั้ง “**ประชาคมขามูทิตา**” ที่แสดงความพร้อมและสัญญาใจร่วมกันสร้างพื้นที่ใหม่ของชุมชนตนเองขึ้น มีเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล ยอมรับและเข้าใจกัน มีการประชุมที่ไม่เป็นแบบทางการ เพื่อจะได้พูดคุยถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและร่วมกันพูดคุยแก้ปัญหาด้วยกัน ในลักษณะ “**องค์กรแห่งความสุขที่มีการสื่อสารด้วยความสร้างสรรค์**” เป็นโครงสร้างการทำงานร่วมกันแนวราบ (Collaborative Team in Horizontal Network) จากล่างสู่บนที่จะพยายามทำงานคู่ขนานกับโครงสร้างอำนาจการบริหารจากส่วนกลางที่สั่งมาจากข้างบนลงล่าง (Top-Down Approach) เพื่อเป็นทางเลือกในการลดผลกระทบด้านการทำงานและเปิดพื้นที่ร่วมให้กับความคิดที่หลากหลายและการแก้ปัญหาที่เห็นร่วมกัน

2.1.3 การจัดการเรียนรู้และการดูแลเด็กในบ้านมูทิตาโดยการจัดการดูแลตัวเองหรือปกครองกันเอง (Self-Directing) มากกว่าใช้แนวคิดอำนาจระเบียบวินัย (Disciplinary Power)

2.1.4 ต้องการให้คณะวิจัยทำกระบวนการค้นหาความต้องการกับเด็กและเยาวชน

2.2 ความต้องการของเด็กและเยาวชน

จากการจัดกระบวนการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของทีมกระบวนการที่มีเป้าหมายให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้ทบทวนชีวิตตนเองผ่านการทำกิจกรรม ID Card และการทบทวนชีวิตของตนเองทั้งอดีต ปัจจุบัน และการวางเป้าหมายชีวิต พบประเด็นความต้องการที่เป็นสิ่งจำเป็นของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมูทิตา ซึ่งเกิดเป็นจุดร่วมของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนเช่นเดียวกันทั้งห้าพื้นที่และเป็นผลลัพธ์จากกิจกรรมต่างๆ มีดังนี้

2.2.1 **ความต้องการด้านการรู้จักตนเอง** เป็นความสามารถในการวิเคราะห์เพื่อการรู้จักตนเอง เห็นสิ่งดีในตนเองที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และสิ่งที่ควรปรับปรุงเพื่อลดอุปสรรคในการพัฒนาตนเอง

เห็นความต้องการในการพัฒนาตนเอง สามารถค้นหาปัจจัยเกื้อหนุนเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของความต้องการที่ตั้งไว้

2.2.2 ความต้องการด้านความสัมพันธ์ เป็นความต้องการที่จะทำให้ตนมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อน ครู เจ้าหน้าที่ ขณะอยู่ในศูนย์ฝึก และการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวตามบทบาทที่ตนมี เช่น มีความต้องการเป็นคนดีของพ่อแม่ ครอบครัว สังคม และเป็นสามีที่ดี รวมทั้งเป็นพ่อที่ดีที่มีความรับผิดชอบต่อลูก ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเมื่อออกจากศูนย์ไป และความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและบุคลากรในศูนย์

2.2.3 ความต้องการด้านการศึกษา เป็นความต้องการที่จะจบการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสายสามัญหรือสายอาชีพ เพื่อไปเชื่อมต่อกับการทำงานที่สนใจในอนาคต ทั้งนี้ทุกคนมีความต้องการที่จะพยายามเรียนให้จบการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่ได้รับคำสั่งศาลมา แต่เมื่อออกจากศูนย์ฝึกไปแล้วแม้ว่าต้องการศึกษาต่อ แต่ส่วนใหญ่ก็ยังไม่มีและไม่เห็นความแน่นอนในชีวิต

2.2.4 ความต้องการด้านการทำงานหรืออาชีพ เป็นความต้องการในการทำงานหรือประกอบอาชีพที่มีรายได้มั่นคงและสุจริตเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งมีทั้งการเป็นลูกจ้างหรือพนักงานในสถานประกอบการ รับราชการ หรือการเป็นเจ้าของกิจการเองที่สร้างขึ้นเองตามความสนใจหรือความถนัด หรือสืบทอดกิจการของครอบครัว

จากกระบวนการสำรวจความต้องการของพื้นที่ดำเนินการวิจัย คณะวิจัยมีการประชุมและหารือเพื่อประสานเตรียมการนัดหมายจัดกิจกรรมร่วมกับแกนนำของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตาทุกระดับ ตั้งแต่ ผู้อำนวยการเป็นแกนนำด้านการตรวจสอบความสอดคล้องของนโยบายไปสู่การสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติกิจกรรมของโครงการทุกระยะ ผู้ช่วยผู้อำนวยการเป็นแกนนำขับเคลื่อนกิจกรรมโครงการร่วมกับทีมสหวิชาชีพ และครูแกนนำกิจกรรมโครงการของศูนย์ฝึกซึ่งเป็นครูศัลปะ และมีการใช้พื้นที่ออนไลน์เพื่อประสานงานระหว่างคณะนักวิจัยกับคณะทำงานร่วมกับโครงการของทีมบ้านมุทิตาทาง ทางกลุ่มไลน์ ชื่อ “ทางเดินที่ 32 @บ้านมุ”

ตอนที่ 3 การนำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุกดา

จากข้อค้นพบทั้งสภาพพื้นฐาน และจากการวิเคราะห์ความต้องการของครู เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุกดา ซึ่งคณะนักวิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวกลับไปนำเสนอให้กับผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึก เพื่อร่วมกันหาแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับความต้องการของเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับการบริหารจัดการภายในศูนย์ฝึก ซึ่งสรุปได้ว่ามีแนวทางการดำเนินงาน 3 ประการคือ

ประการแรก การดำเนินงานของทีมงานมุกดาประชาคม ตามนโยบายของกรมฯ

ประการที่สอง การจัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) ที่เชื่อมโยงกับงานที่สอดคล้องกับนโยบายของกรมและความต้องการของเด็กและเยาวชน

ประการที่สาม การส่งเสริมกิจกรรมการเรียนรู้ตามความต้องการของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึก

ดังภาพที่ 4.1

ภาพที่ 4.1 แนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน
ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุกดา

โดยมีรายละเอียดของแนวทางการดำเนินการ คือ

1) คณะนักวิจัยเชิญเครือข่ายบ้านเรียน ทีมเด็กชู้ย (ครอบครัวศิลปะ โดย พ่อตุน-แม่อ๊อบ-น้องเพ้นท์-น้องเพรย์) เข้าสำรวจพื้นที่และจัดกิจกรรมศิลปะสร้างชีวิตให้เด็กบ้านมุทิตาต่อเนื่อง รวม 8 ครั้ง ได้แก่ กิจกรรมเส้นสีสร้างสรรค์ อาคาร อวกาศ เพ้นท์หมวก-กระเป๋-เสื้อยืด โดยทีมเด็กชู้ยร่วมกับเครือข่ายบ้านเรียนได้รวบรวมทุนเพิ่มเติมจากทุนในโครงการเพื่อสนับสนุนซื้อสี หมวก กระเป๋าผ้า เสื้อยืด ในกิจกรรม

2) หลังจากการเห็นผลลัพธ์การเรียนรู้และความสุขร่วมกันในการจัดกิจกรรมศิลปะสร้างชีวิต 3 ครั้ง แรกของทีมนักชู้ย คณะนักวิจัยจึงได้รับความร่วมมือจากโครงการปฏิบัติการร่วมสร้างการเรียนรู้เพื่ออนาคตด้วยการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่เรียนรู้สาธารณะและการสื่อสารสร้างสรรค์แก่สังคม (พื้นที่เรียนรู้สาธารณะ) ให้การสนับสนุนทีมนักชู้ยจัดกิจกรรมต่อเนื่องให้กับบ้านมุทิตา 5 ครั้ง ในชื่อ โครงการจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง สำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม **“กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ชีวิต ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน บ้านมุทิตา”** โดยมีเป้าหมายร่วมกัน คือ **การนำครูไปสู่ผู้เรียน** และได้รับความร่วมมือจากเครือข่ายบ้านเรียนสลับกันทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยครอบครัวศิลปะผู้รับผิดชอบโครงการ ร่วมกันจัดกิจกรรมสอนเทคนิคการใช้สีน้ำรูปแบบต่างๆ โดยทีมนักชู้ย และได้รับการสนับสนุนอุปกรณ์ สี และ อุปกรณ์ทำงานศิลปะจากโครงการ ผู้ผลิตสี และเครือข่ายบ้านเรียน

3) ทีมนักชู้ยจัดกิจกรรม **“ศิลปะพักใจ พักน้อง”** เป็นครั้งสุดท้าย โดยมอบหมายให้เด็กบ้านมุทิตาเป็นครูผู้แนะนำให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมซึ่งเป็นกลุ่มพ่อแม่และเด็กบ้านเรียน ร่วมกันผลิตชิ้นงาน ได้แก่ โปสเตอร์ ที่คั่นหนังสือ เพ้นท์หน้าปกสมุดโน้ต เพ้นท์กระเป๋าใส่ดินสอ เพื่อนำไปขายในงานวันเด็กที่ช่างชู้ย (Creative Art Space) ซึ่งจะมีผู้แทนของเด็กบ้านมุทิตาและเครือข่ายบ้านเรียนไปร่วมกันเปิดบูธชวนผู้ร่วมงานทำกิจกรรมศิลปะสีน้ำ และจำหน่ายผลผลิตจากกิจกรรมร่วมกันที่ช่างชู้ย โดยรายได้ทั้งหมดนั้น เด็กและเยาวชนเสนอความคิดให้นำเข้ากองทุนเพื่อซื้ออุปกรณ์ศิลปะ ไว้ให้น้องๆ ของบ้านมุทิตาได้ทำงานศิลปะต่อไป ทั้งนี้ระหว่างการจัดกิจกรรมที่บ้านมุทิตา วงดนตรีของเด็กบ้านมุทิตาได้มาร่วมบรรเลงเพลงให้กิจกรรมมีบรรยากาศของการแบ่งปันพื้นที่เรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเรียนรู้ศิลปะและดนตรี มีกลุ่มบิ๊บบอยมาแสดงให้แขกผู้มาเยือนชมการแสดงด้วยความชื่นชม ซึ่งการแสดงดนตรีและการเต้นบิ๊บบอยได้ไปร่วมแสดงในงานวันเด็กที่ช่างชู้ยกับเพื่อนกลุ่มเรียนรู้ศิลปะด้วย

4) การตั้งคณะกรรมการในการขับเคลื่อนการส่งเสริมการศึกษาทางเลือกรูปแบบศูนย์การเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความถนัดของเด็กและเยาวชน คู่ขนานไปกับการศึกษาโดยใช้หลักสูตร

การศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (หมายเหตุ : ไม่มีการเริ่มปฏิบัติการในระยะที่ 2 เนื่องจากภาระงานซึ่งเน้นระบบการศึกษาตามนโยบายปัจจุบันของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและภาระงานประจำของบ้านมุทิตาที่ไม่สามารถนัดหมายการดำเนินงานร่วมกัน)

5) การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) เพื่อสร้างโอกาสและทดลองนำร่องการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจของเด็กและเยาวชน ประสานทำงานกับมุทิตาประชาคมภายหลังโครงการเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกับเครือข่ายภาคสังคมให้กับเด็กและเยาวชนบ้านมุทิตา

หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้จัดประชุมตรวจสอบแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตากับผู้ทรงคุณวุฒิ คณะทำงานและจากกรมพินิจฯ และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อเสนอแนะ และนำเสนอแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวให้กับอธิบดีกรมพินิจฯ ผู้บริหารกรมพินิจฯ คณะทำงานกรมพินิจฯ และผู้อำนวยการศูนย์ฝึกหรือตัวแทนทั้ง 5 พื้นที่ ซึ่งที่ประชุมมีความเห็นถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน

ต่อมาคณะนักวิจัยได้ลงพื้นที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) ที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตาเพื่อเสนอแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตาอีกครั้งหนึ่ง พบว่าเมื่อศูนย์ฝึกได้วิเคราะห์บริบทของศูนย์ฝึกกับภาระงานปัจจุบันแล้ว มีข้อเสนอสรุปร่วมกันกับคณะนักวิจัยในการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน คือ

1) มีการจัดกิจกรรมภูมิคุ้มกันที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Immunity for Change) โดยใช้แบบสำรวจตนเอง ด้วยกระบวนการภารกิจสำรวจทะเลลึกที่อยู่ภายในตัวเรา (Deep Sea Exploration) เป็นการเริ่มต้นก่อนเข้าสู่กิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) และจัดกิจกรรม **Innovator Survey to Startup Project-Based Learning** เพื่อชวนเด็กเยาวชนวางแผนการจัดกิจกรรมเรียนรู้ร่วมกันตามความสนใจ

2) การจัดกิจกรรม “ห้องเรียนทดลอง” ตามแนวทาง Project-Based Learning ที่สอดคล้องกับกิจกรรมที่ศูนย์ฝึกจัดอยู่ภายใต้นโยบายของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยมีความสอดคล้องกับความต้องการของเด็กและเยาวชน และมีการประสานการทำงานร่วมกับเครือข่ายภายนอกในการจัดกระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ **กิจกรรมผู้นำสุขภาวะจิตอาสา จัดกิจกรรมสมุดทำมือเพื่อน้องร่วมกับเครือข่ายบ้านเรียน และกิจกรรมทำความดีด้วยหัวใจถวายพ่อหลวงร่วมกับกรมยุทธศึกษาทหารเรือ อำเภอยุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม กิจกรรม**

เกษตรอินทรีย์และเศรษฐกิจพอเพียง จัดกิจกรรมการเลี้ยงไส้เดือน ที่ประสานความร่วมมือกับวิทยากรเจ้าของ D Farm จังหวัดเพชรบุรี **กิจกรรมศิลปะสร้างอาชีพ** ที่ใช้ศักยภาพครูศิลปะของบ้านมุทิตาดำเนินการผลิตสื่ออัดจากงานออกแบบโดยเด็กและเยาวชนกลุ่มที่สนใจด้านศิลปะ และ **กิจกรรมผลิตสินค้าจำหน่ายและการทำการค้าออนไลน์** ที่ประสานความร่วมมือกับกลุ่มปลาตาว

3) ก่อนการดำเนินการจัดห้องเรียนทดลองที่บ้านมุทิตา ครูศิลปะแกนนำโครงการศิลปะสร้างอาชีพ จัด **กิจกรรมนวัตกรรมสื่อสร้างสรรค์** รูปแบบห้องเรียนทดลองร่วมกับชุมชน ภายใต้การสนับสนุนการเดินทางของ ศูนย์ฝึกและค่าอาหารให้กับกลุ่มเด็กในโครงการ โดยทีมวิจัยประสานกับคุณอรุณ นวราช กรรมการผู้จัดการตลาดสุขใจ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม ให้กลุ่มเด็กและเยาวชนลงพื้นที่ถ่ายทำคลิปวิดีโอสัมภาษณ์ผู้จัดการตลาดสำรวจและเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการตลาดเพื่อนำมาให้เพื่อนที่ศูนย์ฝึกได้เรียนรู้แนวทางการดำเนินงานของตลาดสุขใจซึ่งเป็นตลาดผลิตสินค้าอินทรีย์และมีระบบการจัดการขยะร่วมกับชุมชนและเป็นชุมชนต้นแบบ “สามพรานโมเดล”

4) **กิจกรรมการถอดคุณภาพการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้** ด้วยเครื่องมือของทีมนักวิจัย The Lost in Childhood ที่ร่วมกับงานวิจัยของสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อแสดงผลคุณภาพการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ ของ “ห้องเรียนทดลอง” เทียบกับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน

ระหว่างดำเนินงานโครงการ มีกรณีศึกษาของเด็กและเยาวชน 2 ราย เข้าข่ายต้องการได้รับความช่วยเหลือด้านการศึกษาและอาชีพเป็นกรณีเร่งด่วน เนื่องจากเป็นเยาวชนที่กำลังอยู่ในขั้นตอนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย รายที่ 1 เป็นเยาวชนที่มีความประพฤติดี ได้รับเลือกให้ทำหน้าที่บริการในโซนบริหารนอกเขตพื้นที่ควบคุมด้านใน สนใจทำงานบริการในโรงแรมเครือข่ายของโครงการวิจัย แต่ด้วยไม่มีโอกาสเรียนรู้สังคมภายนอกจึงมีความลังเลและไม่แน่ใจในตนเอง ต้องการการเห็นโลกและเข้าใจพื้นที่ทางสังคมมากพอที่จะตัดสินใจเลือกทางเดินในอนาคต รายที่ 2 เป็นเยาวชนที่มีความสามารถพิเศษ ได้รับเลือกเป็นผู้ช่วยครูในการถ่ายภาพกิจกรรม มีความรับผิดชอบที่ดีและครูสามารถไว้วางใจได้ เยาวชนทั้ง 2 คนเป็นเด็กโตและได้รับการศึกษาไม่ตรงตามเกณฑ์อายุ มีหน้าที่ประจำทำให้ไม่มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ มีความสนใจในการจัดกิจกรรมของโครงการและหาโอกาสเข้าหารือกับนักวิจัยเรื่องการเตรียมพื้นที่การทำงานและการศึกษาหลังจากได้รับการปล่อยตัวเสมอ เยาวชนทั้ง 2 รายนี้มีแววตาของความไม่แน่นอนในชีวิต ประเมินจากภายนอกว่ามีความต้องการทำกิจกรรมบำบัดภายในเพื่อ

ค้นหาแนวทางทำให้เกิดวิธีคิดเพื่อสร้างความมั่นใจกับอนาคตและมีพื้นที่ที่เข้าใจในการหล่อเลี้ยงศักยภาพให้เกิดพื้นที่เพื่อการยกระดับการศึกษาและฝึกการทำงานให้ตรงตามศักยภาพ โดยทีมวิจัยมีโอกาสนำกรณีทั้งสองนี้ เข้าหารือกับที่ประชุมคณะทำงานของศูนย์ฝึก ซึ่งมีความเห็นร่วมกันที่เด็กทั้งสองจะได้รับโอกาส ที่ประชุมมีการเสนอให้ติดต่อประสานงานกับนักสังคมสงเคราะห์ผู้รับผิดชอบกิจกรรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย แต่เมื่อประสานแล้วไม่มีการมอบหมายดำเนินการอย่างเป็นทางการ โครงการไม่สามารถติดต่อและทางศูนย์ฝึกไม่ติดต่อกลับมาเพื่อหารือร่วมกันต่ออย่างจริงจัง ในที่สุดในระยะที่ 2 เมื่อทีมวิจัยเข้าจัดกิจกรรมที่ศูนย์ฝึก พบว่า เยาวชนทั้งสองได้รับการปล่อยตัวไปแล้ว รายที่ 1 กลับบ้านไปโดยไม่สามารถติดต่อได้ รายที่ 2 ถูกส่งตัวไปอยู่ที่มูลนิธิบ้านพระพรและกลับไปกระทำความผิดซ้ำ

บทที่ 5

ผลการศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

จากการได้ประชุม สันทนากลุ่ม กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี โดยคณะนักวิจัยนำเสนอโครงการ วัตถุประสงค์ กิจกรรมนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งได้เดินเยี่ยมชมสถานที่และกิจกรรม รวมทั้งได้สนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับครูและเจ้าหน้าที่ เด็กและเยาวชนบางคน ได้พบข้อมูลพื้นฐานที่น่าสนใจ ดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานโดยทั่วไป

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ตั้งอยู่ในอำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม พื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ฝึก คือ จังหวัดนครปฐม นนทบุรี ปทุมธานี กรุงเทพมหานคร และ สมุทรปราการ ตัวอาคารในศูนย์ฝึก มีการแยกพื้นที่อย่างชัดเจนระหว่างส่วนการบริหาร และอาคารเรียนกับหอนอน การจัดพื้นที่ทำได้เป็นสัดส่วนที่ชัดเจน โดยอาคารเรียนและหอนอนจะอยู่พื้นที่ด้านหลังโดยมีเส้นทางเชื่อมที่ต้องผ่านการลงลายมือชื่อการตรวจร่างกาย เมื่อเข้าสู่อาคารเรียนและหอนอนจะเป็นอาคารสองชั้นรอบทั้งสี่ด้าน ตรงกลางเป็นพื้นที่กว้างที่สามารถจัดกิจกรรมกลางแจ้ง ภายในอาคารเรียนยังแบ่งเป็นห้องเรียน หลายๆ กลุ่มทั้งการศึกษาสามัญและอาชีพ ในบางกลุ่มจะมีการแบ่งแยกห้องอย่างชัดเจน มีพื้นที่แบ่งเป็นจุดเพื่อการเฝ้าระวัง ห้องน้ำเป็นห้องอาบน้ำแบบรวมอยู่ในเส้นทางเดินผ่านไปยังห้องเรียนเพื่อสะดวกในการตรวจความเรียบร้อย มีเพียงม่านกันไว้เท่านั้น มีลิ้อคเกอร์ประจำตัวของแต่ละคน ห้องเรียนอาชีพ มีทั้งการตัดเย็บ การทำอาหาร การนวด เสริมสวย กาแฟและเครื่องดื่ม และงานศิลปะประดิษฐ์ มีห้องคอมพิวเตอร์ซึ่งเด็กและเยาวชนมีโอกาสได้ใช้จริงในส่วนงานออกแบบกราฟฟิก ในหอนอนเองยังมีห้องนอนของเยาวชนที่มีลูกอ่อนซึ่งจัดแยกออกไปเพื่อความสะดวกในการเลี้ยงเด็กจากการสังเกตพบว่าอาคารเรียนกลุ่มนี้มีการติดบอร์ดข่าวสาร หรือการให้ความรู้กับเยาวชนโดยรอบทั้งแผนการเรียน และความรู้อื่นๆ มีการสื่อสารประชาสัมพันธ์ระหว่างกัน

มีเด็กและเยาวชนหญิงจำนวน 96 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2561) ครูและเจ้าหน้าที่ที่มีการจัดตั้งเป็นกรรมการวิชาชีพ ประกอบด้วยทุกฝ่าย ตั้งแต่ นักวิชาการ แม่บ้าน ครู นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพยาบาล ครูผู้สอนต้องสอนทั้งสามัญ และวิชาชีพ แต่บางครั้งวิชาชีพได้รับอนุญาตจากบุคคลภายนอกมาสอนให้

โครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์ฝึก ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายบริหารทั่วไป กลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย กลุ่มงานบำบัด แก้ไข พื้นฟู กลุ่มงานประสานกิจกรรมชุมชน สหวิชาชีพ และเครือข่าย และชุมชน

1.2 ข้อมูลการดำเนินการโปรแกรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

กระบวนการคัดกรองเด็กและเยาวชนเข้าสู่โปรแกรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ที่มีความแตกต่างกันมากทั้งระดับสติปัญญาและปัญหาทางสุขภาพกายและใจ มีการพูดคุยกับเด็กและเยาวชนถึงระดับการศึกษาที่ผ่านมา มีการทดสอบสถานะทางจิตวิทยา เพื่อพิจารณาถึงระดับการศึกษาและกระบวนการบำบัดฟื้นฟูที่เหมาะสม มีการแยกกลุ่มเด็กเป็น เกรด A-D ด้วยเหมือนศูนย์อื่น แต่ละกลุ่มจะมีกิจกรรมหลักอยู่ 3 กิจกรรม ได้แก่ การเรียน การบำบัด และกีฬา มีการจัดการเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นหลัก ชั่วโมงเรียน 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ของแต่ละกลุ่ม แบ่งเป็นเรียนวิชาพื้นฐาน และเรียนวิชาชีพที่เป็นส่วนหนึ่งในหลักสูตรการศึกษานอกระบบฯ ครูโดยส่วนใหญ่จบด้านอาชีพ หรือ เรียนทักษะอาชีพเพิ่มเติมต้องเข้าสอนวิชาสามัญตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลัก ครูทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้น มีนักจิตวิทยาในการทำกระบวนการบำบัดฟื้นฟูจิตใจ และนักสังคมสงเคราะห์ทำงานเชื่อมโยงระหว่างเด็กและเยาวชน โดยทั้งหมดทำงานร่วมกันแบบสหวิชาชีพ ครู 1 คนสอนหลายวิชา มีระบบครูที่ปรึกษาให้แก่เด็ก แบ่งตามกลุ่มของเด็ก ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน และทุกๆ ฝ่ายจะช่วยกันดูแลเด็ก มีการปรึกษากันตลอดเวลาเมื่อเห็นความผิดปกติของเด็ก เด็กบางคนต้องรับการบำบัดต้องแจ้งครูผู้สอนเพื่อเข้ารับการบำบัดตามแผนที่กำหนดไว้ตั้งแต่เริ่มเข้าและต้องทำครบชั่วโมงที่กำหนด ถ้าไม่ครบจะมีผลต่อคะแนนที่อาจลดทอนสิทธิบางอย่าง เช่น การเยี่ยมบ้าน เป็นต้น

ครู แม่บ้าน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเป็นกลไกสำคัญในการช่วยกันพัฒนาเด็กและเยาวชน ความใกล้ชิดความไว้วางใจจะช่วยให้เด็กและเยาวชนกล้าที่จะบอกปัญหาและขอความช่วยเหลือ การมีจิตวิทยาจึงเป็นสิ่งสำคัญในการดูแลเด็กและเยาวชนที่แตกต่างกัน นอกจากนี้การประชุมกันของครูทั้งแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการเป็นการสื่อสารหรือให้ข้อมูลระหว่างกันที่ดีที่ช่วยกันประคับประคองเด็กและเยาวชนเหล่านี้ให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้

1.3 ปัญหาที่พบในการดำเนินการโปรแกรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

1.3.1 ด้านครู พบปัญหาดังนี้

1.3.1.1 ครูผู้สอนไม่มีความถนัดในการสอนวิชาทางสายสามัญ เนื่องจากครูส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญด้านวิชาชีพ เด็กๆ ไม่ชอบเรียนสายสามัญ ทำให้การเรียนขาดประสิทธิภาพ ยังขาดการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงและการต่อยอดการเรียนรู้เป็นไปค่อนข้างยาก

1.3.1.2 ครูหลายท่านมีทักษะและความรู้สูง แต่อาจขาดทักษะของการสอน หรือควรเพิ่มพูนเทคนิคการสอนรวมทั้งเครื่องมือเพื่อช่วยการสอนที่ดึงดูดความสนใจทั้งครูและเด็กไปพร้อมกัน

1.3.2 ด้านหลักสูตร พบปัญหาดังนี้

1.3.2.1 เนื่องจากศูนย์ฝึก เน้นการจัดการศึกษาสายสามัญ โดยใช้หลักสูตรการศึกษา นอกระบบขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งไปที่การให้มีความรู้พื้นฐานทางวิชาการตามสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาที่กำหนดโดยหลักสูตร ทำให้ขาดความหลากหลายที่สอดคล้องกับความถนัดหรือความสนใจของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึก

1.3.2.2 การเรียนการสอนในการศึกษาขั้นพื้นฐานยังไม่ได้เชื่อมโยงกับงานด้านแก้ไข บำบัด พื้นฟู ที่จะทำให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มีทุกมิติทั้งวิชาการและทักษะชีวิต ทำให้คุณภาพการเรียนรู้ยังอยู่เพียงด้านเนื้อหา

1.3.2.3 การฝึกอาชีพ ไม่มีการฝึกให้ผู้เรียนจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน บันทึกวิธีการเรียนรู้ไว้ทุกครั้ง หรือศูนย์ฝึกไม่มีหลักสูตรภายในเพื่อมอบประกาศนียบัตรรับรองวิชาชีพให้กับเด็กและเยาวชน เพื่อใช้เป็นหลักฐานการสมัครงานในทักษะอาชีพที่เกี่ยวข้อง หรือ นำบันทึกการเรียนรู้ไปทบทวนหรือฝึกการประกอบอาชีพด้วยตนเองตามที่ตนเองสนใจได้เมื่อออกจากศูนย์ฝึก

1.3.2.4 การประเมินการเรียนรู้ที่ยังติดรอบกับการใช้แบบทดสอบความรู้ขั้นพื้นฐาน เป็นรายวิชา ทำให้การประเมินไม่ได้ประเมินตามสภาพจริง ไม่มีการเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการการเรียนรู้ได้กับกระบวนการประเมินผลเพื่อพัฒนาความสามารถภายในของบุคคล

1.3.3 กลไกสนับสนุนการเรียนรู้

1.3.3.1 มีวิทยากรจากภายนอกเข้ามาจัดกิจกรรม แต่จบเป็นครั้งๆ ไป ขาดความต่อเนื่อง ยังไม่ได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง และต้องการความหลากหลายที่สอดคล้องกับความสนใจของเด็กและเยาวชน

1.3.3.2 การรับเครือข่ายเข้ามาจัดกิจกรรม ขาดการวางแผนเป้าหมายและสร้างความเข้าใจร่วมกัน ไม่สามารถคัดเลือกผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ด้วยศูนย์ฝึก ซึ่งเป็นผลทำให้เด็กและเยาวชนบางคนได้รับประโยชน์ไม่ตรงตามความต้องการ หรือ ได้รับผลกระทบจากการขาดความตระหนักในการแสดงท่าทีกิริยาจาบจ้วงรยาพที่เคารพต่อสิทธิความเป็นมนุษย์และปัญหาภายในของเด็กและเยาวชนบางคน ทำให้เป็นภาระของเจ้าหน้าที่ต้องปรับแก้ไข/เยียวยาบาดแผลทางจิตใจซึ่งเกิดขึ้นกับเด็กและเยาวชน

1.3.3.3 ปัญหาจากข้อ 2 ส่งผลต่อการเริ่มต้นทำความเข้าใจกับคณะทำงานของศูนย์ฝึก ซึ่งเอกสารชี้แจงไม่สามารถอธิบายให้เกิดการยอมรับคณะวิจัยในฐานะเป็นเครือข่ายจากภายนอกได้ นอกจากกระบวนการสร้างความไว้วางใจในปฏิบัติการที่จะทำงานร่วมกันในลำดับต่อไป และสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมมอบความเคารพต่อการประสานงานและเตรียมการจัดกิจกรรมร่วมกันทุกขั้นตอนด้วยมิตรไมตรี

1.3.3.4 ระบบการศึกษายังไม่มีหลักสูตรทางเลือกรองรับการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนที่มีทักษะด้านวิชาชีพ และไม่ครอบคลุมกับการเข้าเรียนตามชั้นเรียนที่สอดคล้องกับพัฒนาการที่ต้องการเสริมทักษะการอ่าน เขียน และเกณฑ์การเรียนรู้พร้อมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน เข้าไม่ถึงปัญหาด้านจิตเวชซึ่งมีความต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเสียก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัว

1.3.3.5 ไม่มีระบบกองทุนสำหรับพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพเป็นผู้ประกอบการที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีพื้นที่การพัฒนาการผลิตสินค้าอย่างเป็นระบบให้สามารถหมุนเวียนทุนได้อย่างต่อเนื่อง

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาสภาพข้อมูลและปัญหาของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี คณะนักวิจัยได้นำข้อมูลมาร่วมกันออกแบบกระบวนการเพื่อวิเคราะห์ความต้องการที่จำเป็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง และได้นำกระบวนการมาดำเนินการในแต่ละพื้นที่ ได้ผลการวิเคราะห์ความต้องการ โดยแบ่งเป็นความต้องการของครูและเจ้าหน้าที่ และความต้องการของเด็กและเยาวชน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความต้องการของครูและเจ้าหน้าที่

2.1.1 ต้องการให้ทำกระบวนการเพื่อเปิดพื้นที่ให้บุคลากรในศูนย์ฝึกได้พูดคุยร่วมกัน มีกิจกรรมเยียวยาอาการบาดเจ็บทางใจให้กับเจ้าหน้าที่ซึ่งทำงานหนักติดต่อกันเป็นระยะเวลายาวนาน ไม่มีเวลาพักผ่อนต้องใช้

มาตรการสลับกันหยุดพัก โดยการขอให้มีการบวนการในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในองค์กร และการลดสภาวะของความทุกข์และความสับสนในการทำงานและการอยู่ร่วมกัน ซึ่งผลลัพธ์จากกระบวนการ มีการรวมทีมที่มีความตั้งใจในการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นจากบริบทปัญหาที่ต้องการทำงานเพื่อเด็กและเยาวชนอย่างจริงจัง ในนาม กลุ่ม HappyEd ซึ่งบูรณาการบุคลากรจากสาขาวิชาชีพที่มีความสนใจในการมีส่วนร่วม เป็นการคัดเลือกจากแกนนำของพื้นที่ เพื่อมาร่วมเป็นแกนนำขับเคลื่อนการออกแบบระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมในพื้นที่ของตน

2.1.2 ต้องการเครือข่ายและทรัพยากรในการเสริมทักษะอาชีพด้านอื่นๆ ให้มากขึ้น เพื่อตอบ
โจทย์การพัฒนาอาชีพตามความสนใจและความต้องการของเด็กและเยาวชน

2.1.3 ต้องการให้ทำกระบวนการค้นหาความต้องการกับเด็กและเยาวชนที่เตรียมความพร้อม
ก่อนปล่อยตัว และกลุ่มที่มีความสนใจเรียนรู้ฐานการเป็นผู้ประกอบการเพื่อสังคม (Entrepreneurship Learning)

2.1.4 ต้องการพัฒนาพื้นที่ว่างของอาคารด้านหน้าศูนย์ฝึก ให้เป็นสถานประกอบการเพื่อสังคม
จากงานอาชีพที่เด็กและเยาวชนมีโอกาสฝึกหัดและพัฒนาในศูนย์ฝึก โดยต้องการทำให้เกิดการพื้นที่ฝึกงานสมจริง

2.2 ความต้องการของเด็กและเยาวชน

จากการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการที่มีเป้าหมายให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการได้ทบทวนชีวิตตนเองผ่านการทำกิจกรรม ID Card และการทบทวนชีวิตของตนเองทั้งอดีต ปัจจุบัน และการวางเป้าหมายชีวิต พบประเด็นความต้องการที่เป็นสิ่งจำเป็นของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ที่เกิดจากการวิเคราะห์จุดร่วมของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนทั้งห้าพื้นที่ ที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ มีดังนี้

2.2.1 ความต้องการด้านการรู้จักตนเอง เป็นความสามารถในการวิเคราะห์เพื่อการรู้จักตนเอง
เห็นสิ่งดีในตนเองที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และสิ่งที่ควรปรับปรุงเพื่อลดอุปสรรคในการพัฒนาตนเอง
เห็นความต้องการในการพัฒนาตนเอง สามารถค้นหาปัจจัยเกื้อหนุนเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของความ
ต้องการที่ตั้งไว้

2.2.2 ความต้องการด้านความสัมพันธ์ เป็นความต้องการที่จะทำให้ตนมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ครู เจ้าหน้าที่ ขณะอยู่ในศูนย์ฝึก และการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวตามบทบาทที่ตนมี เช่น มีความต้องการเป็นคนดีของพ่อแม่ ครอบครัว สังคม และเป็นภรรยาที่ดี รวมทั้งเป็นแม่ที่ดีที่มีความรับผิดชอบต่อลูก ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเมื่อออกจากศูนย์ไป และความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและบุคลากรในศูนย์

2.2.3 ความต้องการด้านการศึกษา เป็นความต้องการที่จะจบการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสายสามัญหรือสายอาชีพ เพื่อไปเชื่อมต่อกับการทำงานที่สนใจในอนาคต ทั้งนี้ทุกคนมีความพยายามที่จะเรียนให้จบการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่ได้รับคำสั่งศาลมา แต่เมื่อออกจากศูนย์ฝึกไปแล้วแม้ว่าต้องการศึกษาต่อแต่กลับพบแวตาที่ไม่มั่นใจในความไม่แน่นอนที่จะเกิดขึ้น มีจำนวนน้อยมากที่พบว่าจะสามารถออกไปเรียนต่อหลังการปล่อยตัว มีเด็กและเยาวชนหญิงบางส่วนมีความสนใจแนวทางการเรียนที่เหมาะสมกับการได้รับการศึกษาทางเลือกเพื่อทำการฝึกอาชีพและการทำงานเลี้ยงชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการศึกษา

2.2.4 ความต้องการด้านการทำงานหรืออาชีพ เด็กและเยาวชนของศูนย์ฝึกฯ บ้านปราณี สะท้อนความปรารถนาอย่างแรงกล้าในความมุ่งมั่นในการออกไปประกอบอาชีพ ได้รับโอกาสเข้าทำงานหรือประกอบอาชีพที่มีรายได้มั่นคงและสุจริตเพื่อหาเลี้ยงตนเองและครอบครัว ซึ่งมีทั้งการเป็นลูกจ้างหรือพนักงานในสถานประกอบการ รับราชการ หรือการเป็นเจ้าของกิจการเองที่สร้างขึ้นเองตามความสนใจหรือความถนัด หรือสืบทอดกิจการของครอบครัว อยากได้รับโอกาสฝึกการขายสินค้าจากสถานการณ์จริงเพื่อเรียนรู้ปัญหาในขณะที่มีครู บุคลากร หรือ คณะนักวิจัยสามารถให้คำปรึกษาแนะแนวได้

จากกระบวนการสำรวจความต้องการของพื้นที่ดำเนินการวิจัย คณะวิจัยมีการประชุมและหารือเพื่อประสานเตรียมการนัดหมายจัดกิจกรรมร่วมกับแกนนำขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมโครงการของบ้านปราณี คือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ผ่านการหารือกลุ่มย่อยของแกนนำกับเจ้าหน้าที่ซึ่งแกนนำใช้ประสบการณ์การทำงานภายในคัดเลือกเข้าร่วมกิจกรรมโครงการ ภายใต้ ทีม HappyEd มีการใช้พื้นที่ออนไลน์เพื่อประสานงานและนัดหมายทางกลุ่มไลน์ชื่อ “ทางเดินที่ 32 บ้านปราณี” และเมื่อมีการจัดกิจกรรมในพื้นที่ จะมีการประชุมวางแผนเป้าหมายกับทีม HappyEd และการเข้าพบผู้ช่วยราชการ เพื่อเป็นรายงานแนวทางการดำเนินงานโครงการและตรวจสอบความสอดคล้องของนโยบายไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมของโครงการ

ตอนที่ 3 การนำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี

จากข้อค้นพบทั้งสภาพพื้นฐาน และจากการวิเคราะห์ความต้องการของครู เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ซึ่งคณะนักวิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวกลับไปนำเสนอให้กับผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึก เพื่อร่วมกันหาแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับความต้องการของศูนย์ฝึก ซึ่งสรุปได้ว่ามีแนวทางการดำเนินงาน 4 ประการคือ คือ

ประการแรก การขับเคลื่อนของทีมทำงานภายในศูนย์ฝึก HappyEd

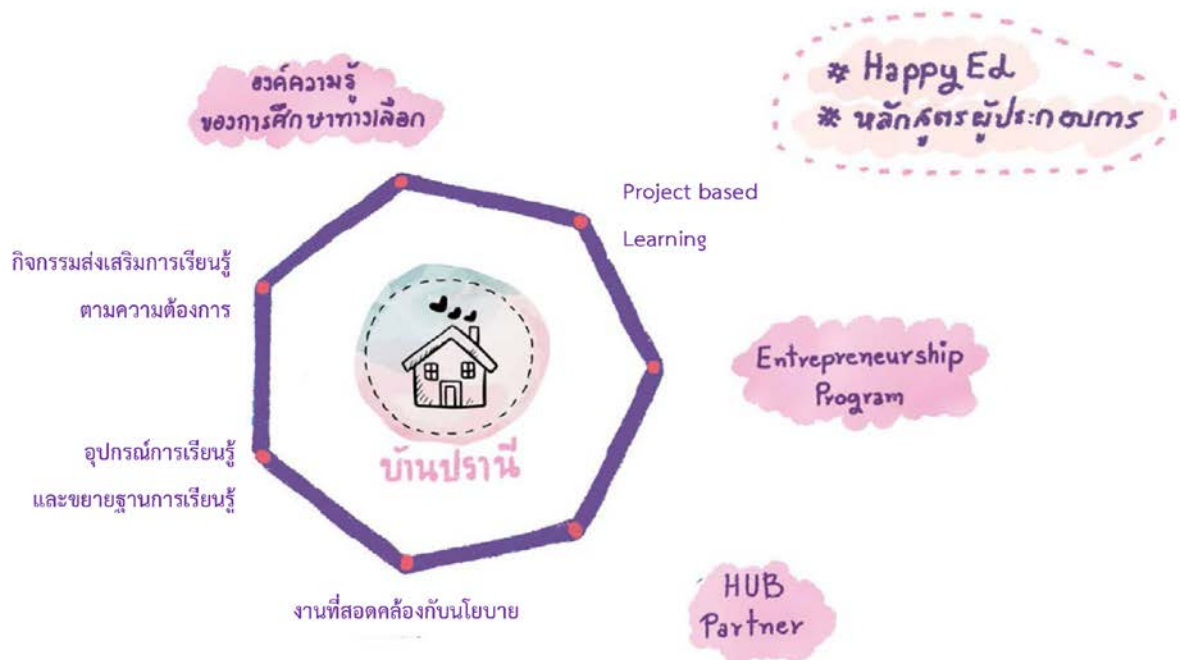
ประการที่สอง การส่งเสริมหลักสูตรผู้ประกอบการ

ประการที่สาม การสร้างความเข้าใจในองค์ความรู้ของการศึกษาทางเลือก

ประการที่สี่ การมีศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายการศึกษาทางเลือก

ประการที่ห้า คือ การคัดรายชื่อเด็กและเยาวชนที่หลุดจากระบบการศึกษามานาน เพื่อเตรียมทำงานร่วมกันในการนำเข้าสู่การจัดการศึกษาทางเลือกร่วมกับศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายการศึกษาทางเลือก (Hub Partner)

ดั่งภาพที่ 5.1

ภาพที่ 5.1 แนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี

โดยมีรายละเอียดที่ดำเนินการ คือ

1) ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ตั้งกลุ่มที่ไม่ได้เป็นรูปแบบของคณะกรรมการร่วมชื่อ HappyEd เพื่อทำความเข้าใจองค์ความรู้การศึกษาทางเลือกที่นำมาขับเคลื่อนการส่งเสริมการศึกษาและการจัดกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพความถนัดตามความสนใจของเด็กและเยาวชน โดยมีกิจกรรมดังนี้ คือ (1) การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการออกแบบการจัดการเรียนรู้/หลักสูตรที่สอดคล้องกับศักยภาพผู้เรียน การจัดกิจกรรมภายในศูนย์ฝึกบ้านปรานี และการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องประเมินคุณภาพการเรียนรู้ตามคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานจากคุณภาพเด็กและเยาวชนที่ทำกิจกรรมร่วมกับศูนย์ฝึก (2) การพิจารณาว่าเด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมการเรียนรู้ในศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายการศึกษาทางเลือก เพื่อประเมินคุณภาพการเรียนรู้และจบการศึกษาตามวัยและความพร้อมได้ (3) การศึกษาความเป็นไปได้ในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนรู้ภายในศูนย์ฝึก (4) การเชื่อมโยงกิจกรรมของหน่วยงานต่างๆ ที่มาจัดที่ศูนย์ฝึก ไปสู่การประเมินคุณภาพการเรียนรู้ที่สามารถทำให้จบการศึกษาขั้นพื้นฐานได้

2) การเตรียมความพร้อมในการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ด้วยหลักสูตร 2 แนวทาง คือ หลักสูตรเต็มเต็มกิจกรรมตามความถนัดและความสนใจของเด็กและเยาวชนร่วมกับกิจกรรมที่มีอยู่ภายในศูนย์ฝึก และ หลักสูตรผู้ประกอบการสังคมด้านการทำร้านกาแฟและจำหน่ายผลิตภัณฑ์จากงานฝีมือ

3) การประสานเครือข่าย โดยได้รับความร่วมมือจากโครงการปฏิบัติการร่วมสร้างการเรียนรู้เพื่ออนาคตด้วยการขับเคลื่อนเครือข่ายพื้นที่เรียนรู้สาธารณะและการสื่อสารสร้างสรรค์แก่สังคม (พื้นที่เรียนรู้สาธารณะ) ให้การสนับสนุนกลุ่มเรียนรู้บ้านบางพล่ย ในชื่อ โครงการจัดกิจกรรมศิลปะและการละครเพื่อการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

4) การเตรียมรายชื่อเด็กและเยาวชนที่ตกหล่นจากระบบการศึกษามานานและสามารถนำเข้ารับการศึกษาทางเลือกร่วมกับศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายการศึกษาทางเลือกเพื่อปรับระดับวุฒิการศึกษาในระบบการเทียบโอนของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อกลับเข้าสู่ชั้นเรียนตามวุฒิภาวะและวัยที่เหมาะสมตามสิทธิทางการศึกษาเป็นไปตามหลักการสิทธิเด็กและสิทธิมนุษยชน

หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้จัดประชุมตรวจสอบแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานีกับผู้ทรงคุณวุฒิ คณะทำงานและจากกรมพินิจฯ และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อเสนอแนะ และนำเสนอแนวทางการดำเนินงาน

ดังกล่าวให้กับอธิบดีกรมพินิจฯ ผู้บริหารกรมพินิจฯ คณะทำงานกรมพินิจฯ และผู้อำนวยการศูนย์ฝึกหรือตัวแทนทั้ง 5 พื้นที่ ซึ่งที่ประชุมมีความเห็นถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน

ต่อมาคณะนักวิจัยได้ลงพื้นที่ที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี เพื่อตรวจสอบข้อสรุปจากแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานีอีกครั้งหนึ่งพบว่าเมื่อศูนย์ฝึกได้วิเคราะห์บริบทการปฏิบัติงานแล้วมีข้อสรุปใหม่ในแนวทางการจัดกิจกรรมร่วมกันกับคณะนักวิจัยในการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน คือ

1) การอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการออกแบบการจัดการเรียนรู้/หลักสูตรที่สอดคล้องกับศักยภาพผู้เรียน การจัดกิจกรรมภายในศูนย์ฝึกฯบ้านปรานี และการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่องการประเมินคุณภาพการเรียนรู้ตามคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานจากคุณภาพเด็กและเยาวชนที่ทำกิจกรรมร่วมกับศูนย์ฝึก ให้กับ ทีม HappyEd

2) ประสานเครือข่ายในการเรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการทางสังคม อาทิ เช่น

- ผู้ประกอบการทางสังคมจากทีมโรงแรมพระนครนอนเล่น ลงพื้นที่แนะนำการวิเคราะห์และประเมินแนวทางการเป็นผู้ประกอบการสังคม และการออกแบบพื้นที่ร้านค้าของศูนย์ฝึก

- การลงพื้นที่เรียนรู้นอกศูนย์ฝึกร่วมกับชุมชน กับกลุ่มสามพรานโมเดลที่ตลาดสุขใจ เพื่อศึกษาข้อมูลและร่วมเรียนรู้เรื่องการลดปริมาณขยะ อาหารอินทรีย์ การดูแลสิ่งแวดล้อมในระบบการจัดการตลาดสุขใจ

- การเรียนรู้กับกลุ่มปลาดาว เพื่อการแลกเปลี่ยนการพัฒนาสินค้าและแนวทางการผลิต และการส่งงานไปวางขาย เป็นต้น

3) จัดกิจกรรมภูมิคุ้มกันที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Immunity for Change) โดยใช้แบบการสำรวจตนเอง และกระบวนการในการกิจสำรวจทะเลลึกที่อยู่ภายในตัวเรา (Deep Sea Exploration) เพื่อรวบรวมจัดหมวดหมู่การจัดกิจกรรมเรียนรู้บนฐานการประกอบการเพื่อสังคม และจัดกิจกรรม Innovator Survey to Startup Project-Based Learning เพื่อชวนเด็กเยาวชน กลุ่มเป้าหมายและทีม HappyEd ร่วมกันออกแบบการเรียนรู้โดยการวางแผนการทำงานเป็นผู้ประกอบการทางสังคม (Entrepreneurship)

4) เครือข่ายบ้านเรียน 4 ครอบครัว ลงพื้นที่จัดกิจกรรมทดลองการผลิตสินค้า จากการลงทุนซื้ออุปกรณ์ หนังสืองานประดิษฐ์งานฝีมือและการทำอาหาร เพื่อใช้ในการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ การบริจาคกระดาษโคโपाจากทีมงานวิจัย ตามความต้องการของเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับกลุ่มงานอาชีพภายในศูนย์ฝึก ได้แก่ การทำขนมปังทอด การเย็บกระเป๋าผ้า การนวด การทำเล็บเจล ศิลปะการทำดอกบัว การปั้นดินญี่ปุ่น ศิลปะโอชิเอะ การทำของใช้ด้วยศิลปะโคโपा โดยมีการนัดหมายการลงพื้นที่จัดกิจกรรมทุกเดือนต่อเนื่อง และทางศูนย์ฝึกขอให้จัดผู้สอนการใช้อุปกรณ์พิมพ์งานคอมพิวเตอร์ให้กับเด็กและเยาวชนที่สนใจฝึกงานและทำงานกับผู้ประกอบการที่เสนองานให้สำหรับเด็กและเยาวชนที่มีความสามารถใช้อุปกรณ์คอมพิวเตอร์ได้ ในโอกาสต่อไป

ระหว่างดำเนินงานโครงการ มีกรณีศึกษาของเด็กและเยาวชนเข้าข่ายต้องการได้รับความช่วยเหลือด้านการศึกษาและอาชีพเป็นกรณีเร่งด่วน จำนวนมาก แบ่งเป็น 2 กลุ่ม

กลุ่มที่ 1 ส่วนใหญ่เป็นกรณีที่ถูกจากระบบการศึกษามา ทำให้ปัจจุบันได้รับการศึกษาไม่ตรงตามเกณฑ์อายุ ทางครูที่เห็นชอบในการตกลงจากที่ประชุมให้ตัดเลือกรายชื่อมาเพื่อเตรียมการประชุมหารือในการช่วยเหลือด้านการศึกษาและการเสริมสร้างศักยภาพในการทำงานที่ตนสนใจ แต่ไม่มีการประสานงานเชิงระบบอย่างจริงจัง ทำให้ไม่สามารถทำงานร่วมกับศูนย์ฝึก

กลุ่มที่ 2 เป็นเด็กที่มีทักษะพิเศษ อยู่ในขั้นตอนเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เป็นเด็กที่ไม่ได้ศึกษาตามเกณฑ์อายุ ทั้ง 2 กรณีมีความเป็นไปได้ในการทำเรื่อง Hub Partner เข้ามารับรองด้านการศึกษา และใช้กิจกรรมโครงการเข้ามาหนุนเสริมกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน ขาดการประสานงานกันอย่างเห็นเป้าหมายในการสนับสนุนเด็กและเยาวชนในกระบวนการทัศน์เดียวกัน ทางศูนย์ฝึกจึงไม่ได้ประสานเพื่อดำเนินงานร่วมกับโครงการวิจัย และ ดำเนินงานร่วมกันได้ไม่คล่องตัวนักเนื่องจากภาระงานตามแผนงานของศูนย์ฝึกมีมาก

ทั้ง 2 กลุ่ม ทีมวิจัยไม่สามารถเข้าร่วมปฏิบัติการได้เต็มที่ เนื่องจากแผนงานตามนโยบายของศูนย์ฝึกที่ผูกพันกับการกิจการปฏิบัติงานในแผนงานเดิมตามนโยบายกรม

บทที่ 6

ผลการศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

จากการได้ประชุม สันทนากลุ่ม กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง โดยทางศูนย์ฝึกมีการนำเสนอแนวทางการดำเนินงานให้กับคณะทำงานโครงการเรียนรู้ภาพรวมของระบบการปฏิบัติงานภายในศูนย์ฝึก ทางคณะนักวิจัยนำเสนอโครงการ วัตถุประสงค์ กิจกรรมนำไปสู่การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน อีกทั้งได้เดินเยี่ยมชมสถานที่และกิจกรรม รวมทั้งได้สนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับครูในช่วงสอนกิจกรรมฝึกอาชีพ คุยกับเจ้าหน้าที่สหวิชาชีพ และเด็กและเยาวชนบางคนภายในศูนย์ฝึกชาย เข้าร่วมสังเกตการณ์การเตรียมเข้าร่วมการประกวดเรียงความ ชมผลงานงานผลิตสินค้าของที่ระลึก ชิมกาแฟของหน่วยการเรียนรู้ที่บ้านหญิง ได้พบข้อมูลพื้นฐานที่น่าสนใจดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานโดยทั่วไป

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดระยอง พื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ฝึก คือ จังหวัดระยอง จันทบุรี ตราด ปราจีนบุรี สระแก้ว นครนายก พื้นที่อาคารระหว่างเด็กและเยาวชนชายและหญิงแยกออกจากกันโดยอยู่คนละรั้ว ในศูนย์ฝึกจะมีพื้นที่กว้าง มีอาคารที่แบ่งเป็นห้องในการเรียนรายวิชาสามัญและวิชาสายอาชีพ เช่น ช่างไม้ ช่างเชื่อม ช่างไฟ เป็นต้น มีสนามหญ้า และต้นไม้ใหญ่ร่มรื่น มีสถานที่ปลูกต้นไม้ แปลงสาธิตการทำนา และมีลานเวทีสำหรับจัดกิจกรรมสำคัญให้เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึก มีหอพระ รั้วรอบซึ่งเป็นผลงานงานช่างของเด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง มีเยาวชนชายจำนวน 126 คน เยาวชนหญิง 24 คน และเยาวชนหญิงรับฝากจากศูนย์ฝึกฯ อีก 5 คน รวมเยาวชนหญิงเป็น 29 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 23 กรกฎาคม 2561) ครูและเจ้าหน้าที่มีการจัดตั้งเป็นกรรมการวิชาชีพ ประกอบด้วยทุกฝ่าย ตั้งแต่ นักวิชาการ แม่บ้าน ครู นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพยาบาล ครูผู้สอนต้องสอนทั้งสามัญ และวิชาชีพ แต่บางครั้งวิชาชีพได้รับอนุเคราะห์จากบุคคลภายนอกมาสอนให้

โครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์ฝึก ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายบริหารทั่วไป กลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย กลุ่มงานบำบัด แก้ไข พื้นฟู กลุ่มงานประสานกิจกรรมชุมชน สหวิชาชีพ และเครือข่าย และชุมชน เช่นเดียวกับศูนย์อื่นๆ มีจุดเด่นที่เห็นภาพตรงกันในคณะนักวิจัยว่า สภาพบรรยากาศโดยภาพรวมและการทำงาน และความสัมพันธ์ของครูเจ้าหน้าที่ กับเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกนี้ มีความเป็นบ้าน พบว่าครูและ

เจ้าหน้าที่มีการทำงานร่วมกันเป็นทีมกันมายาวนาน มีความเชื่อร้อยภารกิจด้วยรูปแบบการมีส่วนร่วมด้วยการประชุมทุกสัปดาห์และมีท่าทีเป็นมิตรกับเด็กและเยาวชนที่แตกต่างไปจากการเป็นบุคลากรของหน่วยงานราชการ

1.2 ข้อมูลการดำเนินการโปรแกรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

มีการจำแนกเด็กเมื่อเข้ามาในศูนย์ฝึก เพื่อจะได้เรียนตามความเหมาะสม มีการเรียนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย มีชั่วโมงบำบัดให้กับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในโปรแกรมบำบัด มีการประเมินเด็กและเยาวชนเป็นระยะ มีการแยกกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็น เกรด A-D เช่นเดียวกับศูนย์อื่น มีการจัดการเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นหลัก โดยในการจัดระบบการศึกษา เด็กและเยาวชนจะอยู่ในช่วงระยะการฝึกอบรมจากการตัดสินใจของศาลที่ไม่เท่ากัน การจัดการเรียนการสอนจะต้องให้สอดคล้องกับที่ระยะเวลาที่ศาลกำหนดให้อยู่ในศูนย์ฝึก เช่น ศาลจัดมาให้เรียนกวีวิชาชีพ ศูนย์ฝึกก็ต้องจัดตามนั้น สารการเรียนรู้ของการศึกษาขั้นพื้นฐานจะมี 5 สารการเรียนรู้ เรียนจำนวน 20 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ โดยสารการเรียนรู้ได้แก่ ความรู้พื้นฐาน ทักษะการเรียนรู้ ทักษะการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ และการพัฒนาสังคม ศูนย์ฝึก มีการแบ่งห้องเรียนออกเป็น 4 ระดับชั้น คือ ผู้ไม่รู้หนังสือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาปลาย ครูโดยส่วนใหญ่จบด้านอาชีวศึกษาต้องสอนวิชาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลัก ครูทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้น มีนักจิตวิทยาในการทำกระบวนการบำบัดฟื้นฟูจิตใจ และนักสังคมสงเคราะห์ทำงานเชื่อมโยงระหว่างเด็กและเยาวชน โดยทั้งหมดทำงานร่วมกันแบบสหวิชาชีพ ศูนย์ฝึก มีระบบครูที่ปรึกษาให้แก่เด็ก แบ่งตามกลุ่มของเด็ก ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน และทุกๆ ฝ่ายจะช่วยกันดูแลเด็ก วันแรกของการลงพื้นที่สำรวจตรงกับวันจัดการเรียนการสอนวิชาสามัญในชั้นเรียน เด็กๆ ดูซึมเศร้า ไม่สนุก ตามโต๊ะเรียนและในสมุดมีผลงานวาดรูปที่น่าสนใจ มีห้องเรียนที่ครูสอนสนุกเรียกเสียงตอบเด็กๆ ได้ดี อยู่เพียงห้องเดียว วันที่สองลงพื้นที่อีกครั้งเป็นวันเรียนวิชาชีพ พบความสนุกและแววตาที่สดใสกับการทำกิจกรรม

1.3 ปัญหาที่พบในการดำเนินการโปรแกรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

1.3.1 ด้านครู พบปัญหาดังนี้

1.3.1.1 ครูผู้สอนส่วนใหญ่ไม่มีความถนัดในการสอนวิชาทางสายสามัญ เนื่องจากครูส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญด้านวิชาชีพ เด็กๆ ไม่ชอบเรียนสายสามัญ ทำให้การเรียนขาดประสิทธิภาพ มีคุณครูแกนนำด้านวิชาการจำนวนน้อยที่สามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพทำให้ห้องเรียนสนุกสนาน

1.3.1.2 ในชั่วโมงการสอนวิชาชีพ ครูมีความเชี่ยวชาญ เด็กและเยาวชนมีความกระตือรือร้นในการร่วมกิจกรรม ครูหลายท่านมีทักษะและความรู้สูง แต่อาจขาดทักษะการสอน หรือควรเพิ่มพูนเทคนิคการสอนรวมทั้งเครื่องมือเพื่อช่วยการสอนที่ดึงดูดความสนใจทั้งครูและเด็กให้เรียนรู้ไปพร้อมกัน

1.3.1.3 มีบุคลากรด้านพยาบาล มีความสนใจในการสร้างการเรียนรู้แบบองค์รวม พยายามออกแบบการเรียนรู้ในชั่วโมงบำบัดได้น่าสนใจ แต่เป็นการทำงานแยกส่วนกับหน่วยการศึกษา ซึ่งทำให้ไม่เชื่อมโยงกับการประเมินคุณภาพการศึกษา

1.3.1.4 ชั่วโมงการเรียนรู้ที่ถูกเตรียมเด็กเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมประกวด/การแข่งขัน เช่น เรียงความ กล่าวสุนทรพจน์ การออกแบบโปรแกรมบังคับหุ่นยนต์ กิจกรรมการประกวดเหล่านี้เหล่านี้ ทำให้ครูเฉพาะทางต้องให้ความสนใจกับการเตรียมตัวของเด็กจำนวนน้อยเพียงไม่กี่คน แต่ทำให้เด็กจำนวนมากทั้งชั้นเรียนว่างจากการทำกิจกรรม หรือนั่งรออยู่เฉยๆ รวมทั้งในวันจัดการแข่งขันที่ครูต้องเดินทางไปดูแลเด็กที่เข้าประกวด/แข่งขันทำให้เด็กส่วนใหญ่ที่ศูนย์ฝึกขาดครูเข้าชั้นเรียน

1.3.2 ด้านหลักสูตร พบปัญหาดังนี้

1.3.2.1 เนื่องจากศูนย์ฝึกเน้นการจัดการศึกษาสายสามัญ โดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งไปที่การให้มีความรู้พื้นฐานทางวิชาการตามสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาที่กำหนดโดยหลักสูตร ทำให้ขาดความหลากหลายที่สอดคล้องกับความถนัดหรือความสนใจของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึก

1.3.2.2 การเรียนการสอนยังสอนโดยใช้เนื้อหาเป็นหลัก ขาดการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกที่ทำท่าย ทำให้คุณภาพการเรียนรู้ยังอยู่เพียงด้านเนื้อหา การเรียนการสอนในชั้นเรียนไม่เหมาะกับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ สังเกตได้จากความไม่กระตือรือร้นในชั้นเรียนแต่มีความสุขสนุกสนานกับวันเรียนภาคปฏิบัติการวิชาชีพ

1.3.2.3 การประเมินการเรียนรู้ที่ยังติดรอบกับการใช้แบบทดสอบความรู้ขั้นพื้นฐานเป็นรายวิชา ทำให้การประเมินไม่ได้ประเมินตามสภาพจริง ไม่มีการทำบันทึกร่องรอยผลงานการฝึกอาชีพเพื่อเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการรับรองความสามารถที่ได้รับการฝึกและปฏิบัติงานจริงในขณะที่อยู่ในศูนย์ฝึก

1.3.2.4 การฝึกอาชีพแยกส่วนกับการพัฒนาคุณภาพการฝึกการงานอาชีพ ควรมีการฝึกให้ผู้เรียนจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน บันทึกวิธีการเรียนรู้ไว้ทุกครั้ง หรือศูนย์ฝึกสามารถสร้างหลักสูตรภายในเพื่อมอบประกาศนียบัตรรับรองวิชาชีพให้กับเด็กและเยาวชน เพื่อใช้เป็นหลักฐานการสมัครงานในอาชีพที่เกี่ยวข้อง หรือ

นำบันทึกการเรียนรู้ไปฝึกการประกอบอาชีพด้วยตนเองตามที่ตนเองสนใจ หรือ อาจมีการประสานเชื่อมโยงกับ หลักสูตรของกรมพัฒนาฝีมือแรงงานในการร่วมจัดกิจกรรมการฝึกอาชีพและรับประกาศนียบัตรการฝึกวิชาชีพตาม เกณฑ์ร่วมกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

1.3.2.5 ระบบการศึกษายังไม่มีหลักสูตรทางเลือกรองรับการพัฒนาศักยภาพเด็กและ เยาวชนที่มีทักษะด้านวิชาชีพ และไม่ครอบคลุมกับการเข้าเรียนตามชั้นเรียนที่สอดคล้องกับพัฒนาการที่ต้องการ เสริมทักษะการอ่าน เขียน และเกณฑ์การเรียนรู้พร้อมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน

1.3.3 กลไกสนับสนุนการเรียนรู้ พบปัญหาดังนี้

1.3.3.1 หนังสือและสื่อการเรียนรู้ และอุปกรณ์การฝึกด้านอาชีพมีจำนวนและคุณภาพ จำกัด เด็กและเยาวชนได้รับการฝึกไม่ทั่วถึง ใช้ระบบการรอคอย ขาดการสนับสนุนทักษะการออกแบบงานเพื่อ ตอบโจทย์ตลาดหรือผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตได้ในศูนย์ฝึก

1.3.3.2 มีวิทยากรจากภายนอกเข้ามาจัดกิจกรรม แต่จบเป็นครั้งๆ ไป ขาดความ ต่อเนื่อง และยังไม่ได้เกิดการเรียนรู้เชื่อมต่อกับระบบการรับรองการศึกษาอย่างแท้จริง

1.3.3.3 มีเครือข่ายในการฝึกอาชีพในจังหวัดระยอง แต่รองรับเด็กและเยาวชนได้จำนวน ไม่มากนัก ในระยะหลังไม่มีการเชื่อมต่อกับกรมพัฒนาฝีมือแรงงาน

1.3.3.4 หน่วยพยาบาลมีกิจกรรมฝึกกระบวนการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกหัดซึ่งออกแบบโดย ครูพยาบาล มีความน่าสนใจเพราะเป็นการทำแบบทดสอบแบบบูรณาการวิชาการตามความสนใจและ ความสามารถของเด็กละเยาวชน รวมทั้งมีการใช้ศักยภาพด้านงานช่าง งานซ่อมแซม งานจัดสวน งานปลูกพืชผัก สวนครัว งานศิลปะ มาใช้ร่วมกับชั่วโมงการบำบัดให้กับเด็กและเยาวชนที่กำลังเข้ารับการบำบัด ซึ่งเป็นแนวทาง เดียวกับการศึกษาทางเลือกที่มีแนวทางพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้แบบองค์รวม เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติงานจาก กิจกรรมการเรียนรู้ แต่การเรียนรู้ที่หน่วยพยาบาลไม่ได้ถูกเชื่อมโยงเป็นชั่วโมงในหน่วยการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม

จากการศึกษาสภาพข้อมูลและปัญหาของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง คณะนักวิจัยได้นำข้อมูลมารวบรวมกันออกแบบกระบวนการเพื่อวิเคราะห์ความต้องการที่จำเป็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง และได้นำกระบวนการมาดำเนินการในแต่ละพื้นที่ ได้ผลการวิเคราะห์ความต้องการ โดยแบ่งเป็นความต้องการของครูและเจ้าหน้าที่ และความต้องการของเด็กและเยาวชน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความต้องการของครูและเจ้าหน้าที่

2.1.1 ต้องการให้ทำกระบวนการเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ด้านเทคนิคในการจัดการเรียนการสอนที่สนุก สร้างสรรค์ ดึงความสนใจเด็กได้ให้กับบุคลากรในศูนย์ฝึก สามารถเชื่อมโยงวิธีออกแบบกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิบัติงานของตนเอง และเกิดความตระหนักในการพิจารณาเครื่องมือการเรียนรู้แบบใหม่ที่จะมีส่วนร่วมทำให้เด็กและเยาวชนเรียนรู้ได้อย่างมีความสุขตอบสนองความต้องการที่หลากหลายและความสนใจของเด็กแต่ละคนได้

2.1.2 ต้องการให้ทำกระบวนการค้นหาความต้องการกับเด็กและเยาวชนที่เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว

2.1.3 ครูและเจ้าหน้าที่กลุ่มแรกที่คณะนักวิจัยได้พบ มีความสนใจและเล็งเห็นร่วมกันถึงประโยชน์ของการจัดการศึกษาตามแนวทางการศึกษาทางเลือกได้ว่า จะเกิดประโยชน์สำหรับเด็กและเยาวชน

2.2 ความต้องการของเด็กและเยาวชน

จากการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการที่มีเป้าหมายให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการได้ทบทวนชีวิตตนเองผ่านการทำกิจกรรม ID Card และการทบทวนชีวิตของตนเองทั้งอดีต ปัจจุบัน และการวางเป้าหมายชีวิต พบประเด็นความต้องการที่เป็นสิ่งจำเป็นของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง ที่เกิดจากการวิเคราะห์ความต้องการของเด็กและเยาวชนที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ มีดังนี้

2.2.1 ความต้องการด้านการรู้จักตนเอง เด็กเกือบทั้งหมดเป็นเด็กค่อนข้างโตระดับมัธยมเป็นส่วนใหญ่ มีความสนใจงานศิลปะ ใช้เวลากับการใช้สีในกิจกรรมเขียนป้ายชื่อตนเองอย่างตั้งใจ ชอบการสนทนาโต้ตอบ ร่วมกิจกรรมในการวิเคราะห์เพื่อการรู้จักตนเองได้อย่างมีความสุข สนุกสนาน มีความพร้อมและตื่นตัวในการเรียนรู้ มีโอกาสมองเห็นสิ่งดีในตนเองที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และสิ่งที่ควรปรับปรุงเพื่อลดอุปสรรคในการพัฒนาตนเอง เห็นความต้องการในการพัฒนาตนเอง สามารถค้นหาปัจจัยเกื้อหนุนเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของความต้องการที่ตั้งไว้ในกิจกรรมมีกระบวนการที่ให้โอกาสฝึกการทำงานเป็นทีม มีทักษะการคิดวิเคราะห์จากการร่วมคิดแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์ได้อย่างน่าสนใจมาก การเรียนรู้ความเห็นอกเห็นใจจากเกมในสถานการณ์สมมติของการได้รับการกลั่นแกล้งหรือการตัดสินใจร่วมมือกันในสถานการณ์ยากลำบาก สามารถแสดงแนวทางแก้ปัญหาด้วยความพร้อมเพรียง และคลี่คลายสถานการณ์ได้ด้วยการสร้างความเข้าใจและเรียนรู้ร่วมกันได้อย่างน่าชื่นชม

2.2.2 ความต้องการด้านความสัมพันธ์ มีความพร้อมในการทำงานร่วมกับเพื่อน สะท้อนความต้องการที่จะทำให้ตนมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ครู เจ้าหน้าที่ ขณะอยู่ในศูนย์ เนื่องจากที่ศูนย์ฝึกแห่งนี้มีพื้นที่กว้างขวาง การบริหารภายในเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในการทำกิจกรรมร่วมกับกิจกรรมของศูนย์ฝึกหลากหลายด้าน เช่น งานสร้าง งานซ่อม งานดูแลพื้นที่ งานช่วยเหลือครู บุคลากรในการยกของส่งของ เป็นต้น ทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสฝึกการทำงานร่วมกับครูและเจ้าหน้าที่ และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและบุคลากรในศูนย์

ในส่วนการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัวตามบทบาทที่ตนมี เด็กและเยาวชนนี้มีความตอบสำเร็จรูปเหมือนกับเด็กที่อื่นๆ คือ มีความต้องการเป็นคนดีของพ่อแม่ ครอบครัว สังคม และเป็นสามเณรภรรยาที่ดี รวมทั้งเป็นพ่อและแม่ที่ดีที่มีความรับผิดชอบต่อลูก ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเมื่อออกจากศูนย์ไป อยากรับโอกาสแก้ตัวให้เป็นคนดี

2.2.3 ความต้องการด้านการศึกษา หากถามด้วยคำถามว่า “หากได้รับการปล่อยตัวแล้ว จะไปทำอะไร” คำตอบแรกที่ได้รับอย่างเป็นระบบอัตโนมัติ คือ “เรียนหนังสือต่อ” แสดงความต้องการที่จะจบการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสายสามัญหรือสายอาชีพ ทุกคนมีความพยายามที่จะเรียนให้จบการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่ได้รับคำสั่งศาลมา หลายคนพูดแบบท่องไว้อยู่ในใจ แต่เมื่อวงพูดคุยอย่างสบายๆ ให้โอกาสการพูดถึงบรรยากาศการกลับไปอยู่ที่บ้านทีละคน เด็กและเยาวชนจะเริ่มมีระยะเวลาของการทบทวนตัวเอง ค่อยๆ คิด ฟังชีวิตเพื่อนที่

ละคนและเล่าถึงบ้านตนเอง แต่ไม่รู้ว่าจะมีโอกาสหรือไม่ สายตาหลายคู่เริ่มบ่งบอกความไม่แน่นอน มีคำถามย้อนกลับมาจากหลายคนว่า หากออกจากไปศูนย์ฝึกแล้วไม่ได้เรียนต่อจะทำอย่างไร เป็นการพบว่าแนวทางการแนะแนวการศึกษาต่อไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามสภาพจริงของเด็กและเยาวชน

2.2.4 ความต้องการด้านการทำงานหรืออาชีพ การสะท้อนวงสนทนากับเด็กและเยาวชนหลายคนอยากกลับไปร่วมทำงานที่บ้านหรือทำงานด้านที่สนใจ ทุกคนต้องการโอกาสทำงานหรือประกอบอาชีพที่มีรายได้มั่นคงและสุจริตเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งมีความต้องการทั้งการเป็นลูกจ้างหรือพนักงานในสถานประกอบการ รับราชการ เป็นทหาร อยากทำการค้าขายหรือเป็นเจ้าของกิจการที่สร้างขึ้นเองตามความสนใจหรือความถนัด หรือสืบทอดกิจการของครอบครัว

จากกระบวนการสำรวจความต้องการของพื้นที่ดำเนินการวิจัย คณะวิจัยมีการประชุมและหารือเพื่อประสานเตรียมการนัดหมายจัดกิจกรรมร่วมกับแกนนำขับเคลื่อนการจัดกิจกรรมโครงการของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง คือ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ผ่านการหารือกลุ่มย่อยของแกนนำกับเจ้าหน้าที่ซึ่งติดตามกิจกรรมโครงการ โดยใช้พื้นที่ออนไลน์เพื่อประสานงานและนัดหมายทางกลุ่มไลน์ ชื่อ “ทางเดินที่ 32 @ระยอง” หากมีโอกาส คณะนักวิจัยจะเข้าพบผู้อำนวยการเพื่อรายงานแนวทางการดำเนินงานโครงการการและตรวจสอบความสอดคล้องของนโยบายไปสู่การปฏิบัติกิจกรรมของโครงการ

ตอนที่ 3 การนำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง

จากข้อค้นพบทั้งสภาพพื้นฐาน และจากการวิเคราะห์ความต้องการของครู เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง ซึ่งคณะนักวิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวกลับไปนำเสนอให้กับผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึก เพื่อร่วมกันหาแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับความต้องการของศูนย์ฝึก ซึ่งสรุปได้ว่ามีแนวทางการดำเนินงาน 4 ประการ คือ

ประการแรก จัดกิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจในการเชื่อมโยงแนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานจากกิจกรรมภายในศูนย์ฝึก

ประการที่สอง จัดการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) ด้านการเกษตรตามศาสตร์พระราชา ซึ่งเป็นงานที่สอดคล้องกับนโยบาย

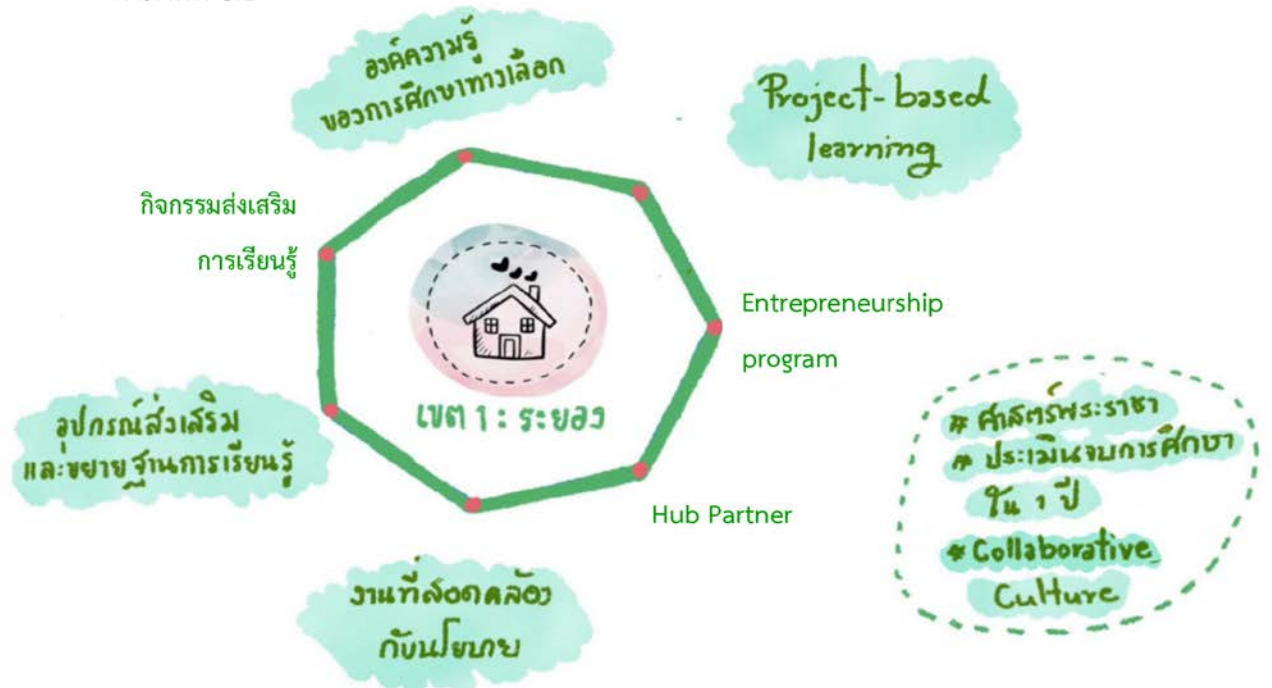
ประการที่สาม ประสานความร่วมมือในการจัดการศึกษาทางเลือกให้กับเด็กและเยาวชนซึ่งหลุดจากระบบมาเป็นระยะเวลาที่ไม่สัมพันธ์กับการลงทะเบียนเรียนการศึกษานอกระบบ ในหลักสูตร กศน. และนำเข้าสู่

ระบบการวัดและประเมินผลโดยการเทียบโอนผลการเรียนให้จบการศึกษาภายใน 1 ปี เพื่อกลับเข้าสู่ชั้นเรียนตาม ศักยภาพ วัยและความพร้อม

ประการที่สี่ ส่งเสริมและสนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาเรียนรู้ด้านการเกษตรตามศาสตร์ พระราชา ของครูและเด็กและเยาวชน โซน L ร่วมกับ เครือข่ายการศึกษาทางเลือก ภาคตะวันออก

ประการที่ห้า เชื่อมโยงองค์ความรู้ของการศึกษาทางเลือก

ดังภาพที่ 6.1

ภาพที่ 6.1 แนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง

โดยคณะครูและเจ้าหน้าที่ได้เรียนรู้ร่วมกับคณะนักวิจัยในการถอดคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วย กิจกรรมที่จัดเป็นปกติภายในศูนย์ฝึก เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันว่า กิจกรรมภายในศูนย์ฝึกที่รวมกับกิจกรรมฝึก วิชาชีพจัดขึ้นอยู่นั้น สร้างคุณภาพการเรียนรู้ครอบคลุมคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว เพียงแต่ทางศูนย์ฝึกยังไม่ มีการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจตามความถนัดเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้เพื่อศึกษาและการ ประกอบอาชีพตามเป้าหมายของเด็กและเยาวชนโดยตรง ทั้งนี้ หากมีกลุ่มกิจกรรมเพิ่มเติมดังกล่าว จะทำให้ การ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในศูนย์ฝึกสร้างกระบวนการเรียนรู้ไปสู่คุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อเด็กและเยาวชน เป็นสำคัญ

หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้จัดประชุมตรวจสอบแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง กับผู้ทรงคุณวุฒิ คณะทำงานและจากกรมพินิจฯ และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อเสนอแนะ และนำเสนอแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวให้กับอธิบดีกรมพินิจฯ ผู้บริหารกรมพินิจฯ คณะทำงานกรมพินิจฯ และผู้อำนวยการศูนย์ฝึกหรือตัวแทนทั้ง 5 พื้นที่ ซึ่งที่ประชุมมีความเห็นถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน

ต่อมาคณะนักวิจัยได้ประสานนัดหมาย ดร.วิวัฒน์ ศัลยกำธร ผู้อำนวยการศูนย์การเรียนรู้กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง (โรงเรียนปทุมทะเลย์มหาวิทยาลัย) อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี และท่านมอบหมายให้ทีมเลขานุการ ประชุมหารือแนวทางจัดกิจกรรมการเรียนรู้เรื่องศาสตร์พระราชา ให้กับครูพร้อมกับเด็กและเยาวชน โชน L ของ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง โดยการสนับสนุนของโครงการ จึงถือเป็นการเริ่มต้นระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง และพัฒนาแนวทางการดำเนินงานร่วมกันจากความต้องการของเด็กและเยาวชนและศูนย์ฝึก มาเป็นลำดับ คือ

1) จัดกิจกรรมศึกษาอบรมเรื่อง ศาสตร์พระราชา สำหรับ ครู บุคลากร เด็กและเยาวชน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 ระยอง จำนวน 43 คน เยาวชนโชน L และเจ้าหน้าที่ ณ ศูนย์การเรียนรู้กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง และ แบบสำรวจข้อมูลจากแบบสำรวจทะเลลึกที่อยู่ภายในตัวเรา (Deep Sea Exploration) และ บันทึกการเรียนรู้ ในกระบวนการศึกษาอบรมและดูงานที่ศูนย์การเรียนรู้กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง (โรงเรียนปทุมทะเลย์มหาวิทยาลัย)

ภาพแสดงการศึกษาอบรมและดูงาน

ณ ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง

08.45 ลงทะเบียน ณ อาคารอบรมใหญ่

09.00-09.30 เปิดชีวิตทัศน์แนะนำศูนย์ฯ และปูทะเลย์ฯ

09.30 -10.00 แบ่งกลุ่มพาเดินดูศูนย์การเรียนรู้
และวิถีของปูทะเลย์

10.00-10.15 เบรก

10.15-11.45 กิจกรรมฐานเรียนรู้

(2 ฐานสลับกัน— ปู่แห้งและน้ำยาอเนกประสงค์)

11.45-12.00 สรุปการเรียนรู้

12.00-13.00 รับประทานอาหาร

13.00-13.30 สะท้อนการเรียนรู้

2) จัดกิจกรรม Innovator Survey to Startup Project-Based Learning ที่สอดคล้องกับนโยบายของ ศูนย์ฝึกและสอดคล้องกับความต้องการของเด็กและเยาวชนในเรื่องเกษตรพอเพียงตามศาสตร์พระราชา เพื่อ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และออกแบบการดำเนินงานร่วมกันระหว่างทีมก่อการดี (เด็กและเยาวชนชาย โชน L ที่ศูนย์ฝึก) และ ทีมปุทะเลย์ (ศูนย์การเรียนรู้กลสิกรรมธรรมชาติ มาบเอื้อง) ณ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง

3) จัดกิจกรรมเยือน โดย ทีมปุทะเลย์ – ครูและเพื่อนจาก ศูนย์การเรียนรู้กลสิกรรมธรรมชาติมาบเอื้อง นำทีมมาทำงานร่วมกับทีมก่อการดี ณ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง วันที่ 15 กรกฎาคม 2562

- กิจกรรม ทบทวนความรู้ “โคกหนองนาโมเดล” การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง 5 ระดับ

- กิจกรรม ลงมือสร้างพื้นที่ต้นแบบ (แปลงข้างหอพัก) เรียนรู้การจัดการน้ำ การจัดการดิน และการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง

- ฐานเรียนรู้ที่ 1 คนรักแม่ธรณี: ทำปุ๋ยน้ำหมักชีวภาพ (รสจืดและรสเปรี้ยว)

- ฐานเรียนรู้ที่ 2 คนรักน้ำ: ทำระเบิดจุลินทรีย์

- ฐานเรียนรู้ที่ 3 คนมีน้ำยา: ทำน้ำยาอเนกประสงค์ (ล้างจาน/ซักผ้า)

- ฐานเรียนรู้ที่ 4 คนรักสุขภาพ: ทำสบู่สมุนไพร

- กระบวนการสะท้อนการเรียนรู้ สรุปกิจกรรมและวางแผนกิจกรรมต่อไป

3) จัดกิจกรรมถอดคุณภาพการเรียนรู้และการประเมินผลด้วยเครื่องมือของทีมนักวิจัย The Lost in Childhood ที่ร่วมกับงานวิจัยของสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อแสดงผลการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงานต่างๆ ที่ทำมา

4) จัดกิจกรรมการศึกษาทางเลือกให้กับ เด็กเยาวชนที่ลงทะเบียนกับศูนย์การเรียนรู้ภายนอก 8 คน

4.1 การประเมินคุณภาพการเรียนรู้ตามศักยภาพเดิมจากข้อมูลพื้นฐาน

4.2 จัดกระบวนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาและการทำ Portfolio สำหรับเด็กและเยาวชนใน ศูนย์ฝึก 8 คน เพื่อเตรียมการประเมินคุณภาพการเรียนรู้รายบุคคลไว้เป็นต้นแบบเพื่อพัฒนาต่อไป

4.3 กิจกรรมสร้างความรู้ความเข้าใจเรื่องระบบการวัดและประเมินผลคุณภาพการศึกษาขั้น พื้นฐานให้กับทีมครูผู้ดูแลเด็กและเยาวชนในกลุ่มการศึกษาทางเลือก และใช้กระบวนการพูดคุยกับเด็กและเยาวชน

8 คน เพื่อเตรียมความพร้อมในการเก็บร่องรอยการเรียนรู้จากความถนัดและสิ่งที่ทำได้ดีที่สุด เพื่อเทียบเคียงคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานตามระดับชั้น ความพร้อมของเด็กและเยาวชน

4.4 นวัตกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ ตามวิธีการวัดและประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

4.4.1 โฟล์ภาพ หรือ โฟล์เอกสาร ได้แก่

4.4.1.1 โฟล์ภาพ ผลงานการเรียนรู้และร่องรอยการเรียนรู้ ของเด็กที่มีอยู่ (ร่องรอยการเรียนรู้, แฟ้มสะสมผลงาน : Portfolio, ผลงาน(บันทึก/รูปถ่าย/วิดีโอ,...)

4.4.1.2 สรุปรายงานการประเมินซึ่งศูนย์ฝึกฯทำอยู่แล้ว (รายงานที่ทำส่งศาล หรือ รายงานผลการประเมินของคุณครู ที่มีเอกสารแต่ละด้านของเด็กๆ :- ผลการสังเกต/ผลการประเมินของบุคคลที่เกี่ยวข้อง, ร่องรอยรายงานจากหน่วยงานภายในศูนย์ฝึกฯ ของ เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรม โดย พยาบาล/นักจิต/ นักสังคม/ครู/พ่อบ้าน/เครือข่าย ฯลฯ)

4.4.2 คลิป วิดีโอ

4.4.2.1 แนะนำตัว ประมาณ 1 นาที

4.4.2.2 เล่าเรื่อง หรือ ทำการแสดง หรือ สาธิต ในหัวข้อที่มีความถนัดและอยากนำเสนอภายใน 5 นาที หรือเขียนขั้นตอนการทำให้สนใจ หรือ มีความถนัด (ตามที่ได้พูดคุย ในวันที่ประชุมเตรียมประเมินกับเด็ก)

4.4.2.3 อ่านหนังสือภาษาไทย/คำศัพท์ ที่เกี่ยวกับเรื่องเล่า หรือ ในข้อ 4.4.2.2

4.4.2.4 อ่านภาษาอังกฤษ หรือ อ่านคำศัพท์ ที่เกี่ยวกับสิ่งที่สนใจ หรือ เขียนเรื่องเล่าสั้นๆ เกี่ยวกับ ข้อ 4.4.2.2 พร้อมคำแปล หรือ อ่านหนังสือ/คำศัพท์ ที่สนใจ

8) เตรียมพัฒนาหลักสูตรการศึกษาทางเลือก 2 หลักสูตร คือ หลักสูตรเกษตรพอเพียงตามศาสตร์พระราชา หลักสูตร On-the-Job Training สำหรับเด็กและเยาวชนที่ได้ออกไปฝึกงานในสถานประกอบการภายนอกศูนย์ฝึก (หากทางศูนย์ฝึกสนใจดำเนินการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับ กลุ่มเด็กและเยาวชนโซน L และ กลุ่มฝึกงานกับเครือข่ายสถานประกอบการภาคเอกชนภายนอก)

บทที่ 7

ผลการศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

จากการได้ประชุม สันทนากลุ่ม กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี อีกทั้งได้เดินเยี่ยมชมสถานที่และกิจกรรม รวมทั้งได้สนทนาวางอย่างไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่และเด็กและเยาวชนบางคน ได้พบข้อมูลพื้นฐานที่น่าสนใจดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานโดยทั่วไป

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี พื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ฝึก คือ จังหวัดราชบุรี กาญจนบุรี นครปฐม สุพรรณบุรี สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี และประจวบคีรีขันธ์ พื้นที่ภายในศูนย์ฝึก มีอาคารบริหารตั้งอยู่เป็นอาคารแรก มีอาคารเรียนที่แบ่งเป็นห้องที่เรียนวิชาขั้นพื้นฐาน และห้องเรียนวิชาชีพ มีอาคารที่มีสนามกีฬาในร่ม และมีหอนอน

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี มีเยาวชนชายจำนวน 236 คน และมีการรับฝากจากศูนย์ฝึกอื่นๆ อีกจำนวน 10 คน เยาวชนหญิงจำนวน 20-25 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 3 กรกฎาคม 2561) ครูและเจ้าหน้าที่ที่มีการจัดตั้งเป็นกรรมการสหวิชาชีพ ประกอบด้วยทุกฝ่าย ตั้งแต่ นักวิชาการ แม่บ้าน ครู นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพยาบาล ครูผู้สอนต้องสอนทั้งสามัญ และวิชาชีพ

โครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์ฝึก ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายบริหารทั่วไป กลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย กลุ่มงานบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู (ที่มีงานการศึกษาอบรมและฝึกวิชาชีพ กับ งานอภิบาลและการพินิจ) กลุ่มงานประสานกิจกรรมชุมชน เช่นเดียวกับศูนย์ฝึกอื่นๆ

1.2 ข้อมูลการดำเนินการโปรแกรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

มีการจำแนกเด็กเมื่อเข้ามาในศูนย์ฝึก เพื่อจะได้เรียนตามความเหมาะสม มีการเรียนระดับประถม มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย มีชั่วโมงบำบัดให้กับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในโปรแกรมบำบัด และมีการประเมินเด็กและเยาวชนเป็นระยะ มีการแยกกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นระดับ A-D เช่นเดียวกับศูนย์อื่น (A คือ ผู้ปกครองของเด็กพร้อม เด็กและเยาวชนพร้อม B คือ ผู้ปกครองของเด็กไม่พร้อมแต่เด็กและเยาวชนพร้อม C คือ ผู้ปกครองของเด็กพร้อมแต่เด็กและเยาวชนไม่พร้อม และ D คือ ผู้ปกครองของเด็กรวมทั้งเด็กและเยาวชนไม่พร้อมทั้งคู่)

ในอดีตศูนย์ฝึกเน้นการฝึกวิชาชีพอย่างมาก แต่ปัจจุบันมีการจัดการเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นหลัก ตามนโยบายของกรมพินิจฯ โดยมีการแบ่งห้องเรียนออกเป็น 4 ระดับชั้น คือ ผู้ไม่รู้หนังสือ 1 ห้อง ประถมศึกษา 1 ห้อง มัธยมศึกษาตอนต้น 6 ห้อง และมัธยมศึกษาปลาย 2 ห้อง ครูโดยส่วนใหญ่จบด้านอาชีวศึกษาต้องสอนวิชาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลัก ครูทำหน้าที่เป็นครูประจำชั้น มีนักจิตวิทยาในการทำกระบวนการบำบัดฟื้นฟูจิตใจ และนักสังคมสงเคราะห์ทำงานเชื่อมโยงระหว่างเด็กและเยาวชน โดยทั้งหมดทำงานร่วมกันแบบสหวิชาชีพ

1.3 ปัญหาที่พบในการดำเนินการโปรแกรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

1.3.1 ด้านครู พบปัญหาดังนี้

1.3.1.1 ครูผู้สอนไม่มีความถนัดในการสอนวิชาทางสายสามัญ เนื่องจากครูส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญด้านวิชาชีพ

1.3.1.2 ครูหลายท่านมีทักษะและความรู้สูง แต่อาจขาดทักษะของการสอน หรือควรเพิ่มพูนเทคนิคการสอนรวมทั้งเครื่องมือเพื่อช่วยการสอนที่ดึงดูดความสนใจทั้งครูและเด็กไปพร้อมกัน

1.3.1.3 ครูผู้สอนกิจกรรมวิชาชีพ สอนเฉพาะทักษะเพียงการฝึกการผลิตสินค้าแบบลูกจ้าง ไปไม่ถึงการมีทักษะการผลิตงานด้วยความเข้าใจในการเรียนรู้ ใช้ระบบการผลิตสินค้าบนฐานให้เด็กและเยาวชนเป็นแรงงาน ไม่มีการสอนบูรณาการความรู้ในการผลิตตั้งแต่การคิดต้นทุน การออกแบบ ตลาดสินค้า กำไร ระบบทุนหมุนเวียน การผลิตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ไม่ได้สอนทักษะการเป็นผู้ประกอบการทางสังคม

1.3.1.4 ครูด้านเกษตรกรรม ไม่มีเวลามากพอที่จะวางแผนการผลิตสินค้าพืชผักอินทรีย์ เพื่อให้เด็กที่สนใจด้านการปลูกผักได้ฝึกการขายอย่างต่อเนื่อง

1.3.1.5 ครูด้านศิลปะมีทักษะความถนัดที่หลากหลาย แต่มีครูเพียง 1 คน ทำหลายหน้าที่ ทั้งการผลิตสินค้าเพื่อขาย การฝึกอาชีพ การสอนศิลปะหลากหลายรูปแบบ การดูแลและงานซ่อมแซมสินค้า

1.3.2 ด้านหลักสูตร พบปัญหาดังนี้

1.3.2.1 เนื่องจากศูนย์ฝึก เน้นการจัดการศึกษาสายสามัญ โดยใช้หลักสูตรการศึกษา
นอกระบบขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งไปที่การให้มีความรู้พื้นฐานทางวิชาการตามสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาที่กำหนดโดย
หลักสูตร ทำให้ขาดความหลากหลายที่สอดคล้องกับความถนัดหรือความสนใจของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึก

1.3.2.2 การเรียนการสอนยังสอนโดยใช้เนื้อหาเป็นหลัก ขาดการจัดกระบวนการเรียนรู้
เชิงรุกที่ทำท่าย ทำให้คุณภาพการเรียนรู้ยังอยู่เพียงด้านเนื้อหา และการประเมินการเรียนรู้ที่ยังติดกรอบกับการใช้
แบบทดสอบความรู้ขั้นพื้นฐานเป็นรายวิชา ทำให้การประเมินไม่ได้ประเมินตามสภาพจริง

1.3.2.3 หลักสูตรยังไม่เชื่อมโยงงานด้านการศึกษากับงานด้านอื่นๆ ให้เป็นเนื้อเดียวกัน
ที่สะท้อนคุณภาพการเรียนรู้ที่หลากหลายมากกว่าความรู้ด้านวิชาการ

1.3.2.4 เด็กและเยาวชนที่เข้ามาอยู่ศูนย์ฝึกในระยะเวลาอันสั้นจะไม่ได้ทักษะ/ความรู้
ตามที่ควรจะเป็น เด็กและเยาวชนที่ออกไปแล้วอาจไม่ได้ทำงานหรือเรียนต่อจากที่เคยเรียนในศูนย์ฝึก เพราะเมื่อ
เด็กและเยาวชนออกไปจากศูนย์ฝึกแล้วจะอยู่กับครอบครัว สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ภายนอก

1.3.2.5 การฝึกอาชีพ ไม่มีการฝึกให้ผู้เรียนจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน บันทึกวิธีการเรียนรู้
ไว้ทุกครั้ง หรือศูนย์ฝึกไม่มีหลักสูตรภายในเพื่อมอบประกาศนียบัตรรับรองวิชาชีพให้กับเด็กและเยาวชน เพื่อใช้
เป็นหลักฐานการสมัครงานในทักษะอาชีพที่เกี่ยวข้อง หรือ นำบันทึกการเรียนรู้ไปทบทวนหรือฝึกการประกอบ
อาชีพด้วยตนเองตามที่ตนเองสนใจได้เมื่อออกจากศูนย์ฝึก

1.3.3 กลไกสนับสนุนการเรียนรู้ พบปัญหาดังนี้

1.3.3.1 อุปกรณ์ในการฝึกด้านอาชีพมีไม่เพียงพอ มีข้อจำกัดในการใช้อุปกรณ์ฝึกในโรง
ฝึก ไม่สามารถใช้อุปกรณ์ฝึกได้หากไม่มีครูคอยควบคุมดูแล และไม่สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลภายนอกได้

1.3.3.2 หนังสือมีน้อย เพื่อป้องกันการนำกระดาษไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม เช่น การ
สูบบุหรี่ เป็นต้น

1.3.3.3 มีวิทยากรจากภายนอกเข้ามาจัดกิจกรรม แต่จบเป็นครั้งๆ ไป ขาดความ
ต่อเนื่อง และยังไม่ได้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง

1.3.3.4 มีเครือข่ายในการฝึกอาชีพและจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน แต่รองรับเด็กและเยาวชนได้จำนวนไม่มากนัก และเข้าร่วมจัดกิจกรรมได้ไม่สม่ำเสมอ ทำให้เด็กที่เลือกกิจกรรมตามความสนใจว่างในวันที่ครูจากเครือข่ายไม่เข้ามาสอน

1.3.3.5 ระบบการศึกษายังไม่มีหลักสูตรทางเลือกรองรับการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนที่มีทักษะด้านวิชาชีพ และไม่ครอบคลุมกับการเข้าเรียนตามชั้นเรียนที่สอดคล้องกับพัฒนาการที่ต้องการเสริมทักษะการอ่าน เขียน และเกณฑ์การเรียนรู้พร้อมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน เข้าไม่ถึงปัญหาด้านความต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมก่อนที่จะได้รับการปล่อยตัว

1.3.3.6 ไม่มีระบบทดแทนการขาดครู ทั้งครูภายในและการเข้ามาสอนทักษะพิเศษจากครูภายนอก

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาสภาพข้อมูลและปัญหาของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี คณะนักวิจัยได้นำข้อมูลมารวบรวมกันออกแบบกระบวนการเพื่อวิเคราะห์ความต้องการที่จำเป็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง และได้นำกระบวนการมาดำเนินการในแต่ละพื้นที่ ได้ผลการวิเคราะห์ความต้องการ โดยแบ่งเป็นความต้องการของครูและเจ้าหน้าที่ และความต้องการของเด็กและเยาวชน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความต้องการของครูและเจ้าหน้าที่

2.1.1 การมีกรอบความคิดในการจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนใหม่ สามารถจัดการเรียนรู้ให้เด็กและเยาวชนสามารถเรียนรู้อย่างมีเป้าหมายในชีวิต ซึ่งจะส่งผลให้เด็กไม่กระทำผิดซ้ำอีก โดยวิธีการที่จะส่งเสริมให้เด็กเรียนรู้นั้นเด็กต้องมีตัวแบบที่เขามั่นใจว่าสามารถเอื้อมถึงและจับต้องได้ตลอดจนสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนเมื่อเด็กออกไป

2.1.2 มีครูวิชาการสนใจแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือกในศูนย์ฝึก และอยากให้ศูนย์ฝึกออกแบบหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนรู้แบบกลุ่มประสบการณ์ (Experience Approach) ที่สามารถเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันด้วยมีองค์ประกอบของการที่เด็กและเยาวชนสามารถ 1) เรียนรู้เนื้อหาสาระ 2) เรียนรู้ทักษะชีวิต 3) มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์มีลักษณะองค์รวมของการเรียนรู้ เช่น ดนตรี กีฬา งานช่าง และงานเกษตร เป็นต้น

2.1.3 ต้องการให้ทำกระบวนการค้นหาความต้องการกับกับเด็กและเยาวชนที่เตรียมความพร้อมก่อนปล่อยตัว

2.1.4 ต้องการให้ครูฝึกทักษะพิเศษตามความสนใจจากเครือข่าย เข้ามาดำเนินการสอนอย่างต่อเนื่อง เมื่อครูขาดเด็กๆ ในกลุ่มที่ไม่มีครูสอนจึงมีชั่วโมงว่าง

2.2 ความต้องการของเด็กและเยาวชน

จากการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการที่มีเป้าหมายให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการได้ทบทวนชีวิตตนเองผ่านการทำกิจกรรม ID Card และการทบทวนชีวิตของตนเองทั้งอดีต ปัจจุบัน และการวางเป้าหมายชีวิต พบประเด็นความต้องการที่เป็นสิ่งจำเป็นของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี ที่เกิดจากการวิเคราะห์จุดร่วมของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนทั้งห้าพื้นที่ ที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ มีดังนี้

2.2.1 ความต้องการด้านการรู้จักตนเอง เป็นความสามารถในการวิเคราะห์เพื่อการรู้จักตนเอง เห็นสิ่งดีในตนเองที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และสิ่งที่ควรปรับปรุงเพื่อลดอุปสรรคในการพัฒนาตนเอง เห็นความต้องการในการพัฒนาตนเอง สามารถค้นหาปัจจัยเกื้อหนุนเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของความ ต้องการที่ตั้งไว้

2.2.2 ความต้องการด้านความสัมพันธ์ เป็นความต้องการที่จะทำให้ตนมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ครู เจ้าหน้าที่ ขณะอยู่ในศูนย์ และการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ตามบทบาทที่ตนมี เช่น มีความต้องการเป็นคนดีของพ่อแม่ ครอบครัว สังคม และเป็นสามีและภรรยาที่ดี รวมทั้งเป็นพ่อและแม่ที่ดีมีความรับผิดชอบต่อลูก ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเมื่อออกจากศูนย์ฝึกไป และความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและบุคลากรในศูนย์ฝึก

2.2.3 ความต้องการด้านการศึกษา เป็นความต้องการที่จะจบการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสายสามัญ หรือสายอาชีพ เพื่อไปเชื่อมต่อกับการทำงานที่สนใจในอนาคต ทั้งนี้ทุกคนมีความพยายามที่จะเรียนให้จบ การศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่ได้รับคำสั่งศาลมา แต่เมื่อออกจากศูนย์ฝึกไปแล้วแม้ว่าต้องการศึกษาต่อแต่ยังไม่มี ความแน่นอน

2.2.4 ความต้องการด้านการทำงานหรืออาชีพ เป็นความต้องการในการทำงานหรือประกอบอาชีพที่มีรายได้มั่นคงและสุจริตเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งมีทั้งการเป็นลูกจ้างหรือพนักงานในสถานประกอบการ รับราชการ หรือการเป็นเจ้าของกิจการเองที่สร้างขึ้นเองตามความสนใจหรือความถนัด หรือสืบทอดกิจการของครอบครัว ในกลุ่มช่วงตัดผมต้องการได้รับอนุญาตฝึกตัดผมในสไตล์ทันสมัยเพื่อจะได้ออกไปทำงานได้ตรงตามความต้องการของตลาด นอกจากนี้ เด็กกลุ่มฝึกอาชีพอยากจะได้รับโอกาสฝึกอาชีพการเป็นผู้ประกอบการในการค้าขายตั้งแต่เรื่องเงินทุน การเลือกวัตถุดิบ การผลิตอย่างมีคุณภาพ การตลาด กำไร-ทุนหมุนเวียน-การออม

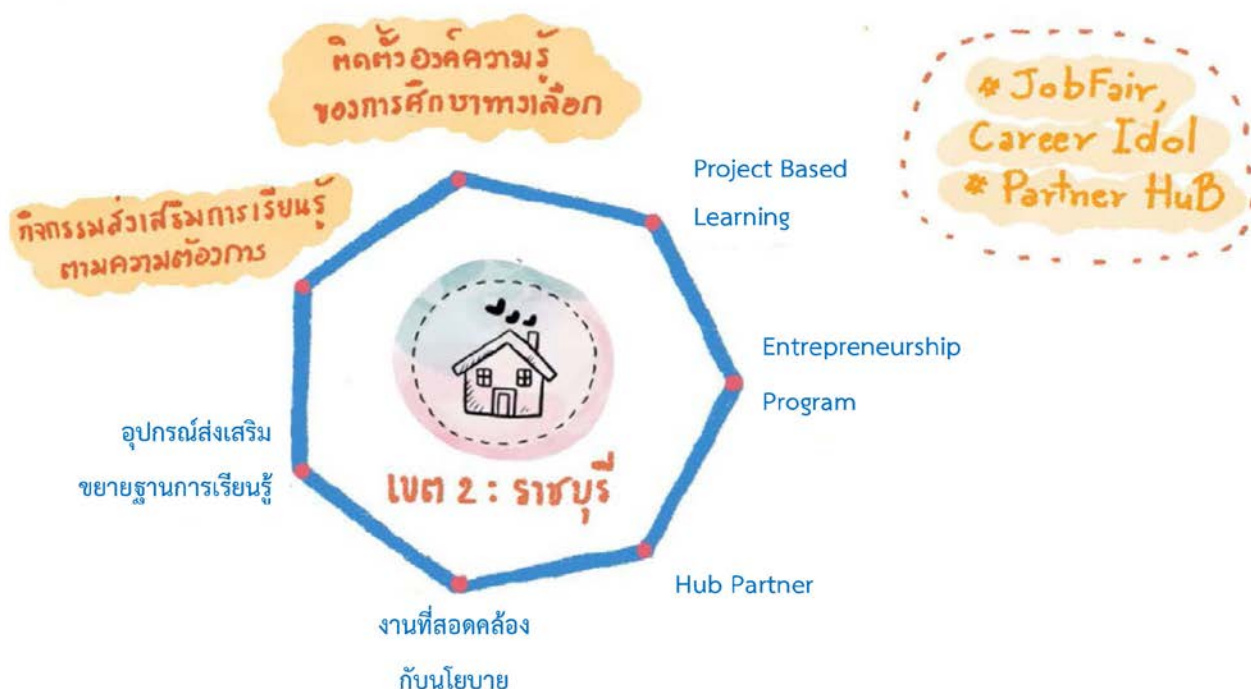
ตอนที่ 3 การนำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี

จากข้อค้นพบทั้งสภาพพื้นฐาน และจากการวิเคราะห์ความต้องการของครู เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี ซึ่งคณะนักวิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวกลับไปนำเสนอให้กับผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึก เพื่อร่วมกันหาแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับความต้องการของศูนย์ฝึก ซึ่งสรุปได้ว่ามีแนวทางการดำเนินงาน 2 ประการด้วยกัน คือ

ประการแรก ต้องการให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะงาน Job Fair และ Career Idol

ประการที่สอง การมีองค์ความรู้ของการศึกษาทางเลือก

ดังภาพที่ 7.1

ภาพที่ 7.1 แนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน
ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี

โดยในระยะแรกมีการเตรียมจัดตั้งคณะกรรมการร่วมในการส่งเสริมการศึกษาทางเลือกที่สอดคล้องกับ
ความถนัดของเด็กและเยาวชน โดยผู้อำนวยการมอบหมายให้คณะทำงานฝ่ายกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ
เยาวชนช่วยดำเนินการ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้บนฐานการลงมือปฏิบัติจากประสบการณ์ตรงเพื่อเสริมสร้าง
ศักยภาพในความถนัดด้านอาชีพ รวมทั้งเสริมแรงบันดาลใจด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากผู้ประสบ
ความสำเร็จจากอาชีพสายต่างๆ ที่เด็กๆ สนใจจากกลุ่มคนธรรมดาที่มีนิเวศการเรียนรู้ใกล้เคียงกับเด็กและเยาวชน

หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้จัดประชุมตรวจสอบแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและ
เสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี กับผู้ทรงคุณวุฒิ
คณะทำงานและจากกรมพินิจฯ และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อเสนอแนะ และนำเสนอแนวทางการดำเนินงาน
ดังกล่าวให้กับอธิบดีกรมพินิจฯ ผู้บริหารกรมพินิจฯ คณะทำงานกรมพินิจฯ และผู้อำนวยการศูนย์ฝึก หรือ ผู้แทน
ทั้ง 5 พื้นที่ ซึ่งที่ประชุมมีความเห็นถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน

ต่อมาคณะนักวิจัยได้ลงพื้นที่ที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี เพื่อเสนอแนว
ทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็ก

และเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี อีกครั้งหนึ่ง พบว่าเมื่อศูนย์ฝึกได้วิเคราะห์บริบทของศูนย์แล้วมีข้อเสนอแนะร่วมกันกับคณะนักวิจัยในการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน คือ

1) จัดกิจกรรมภูมิคุ้มกันที่เกิดการเปลี่ยนแปลง (Immunity for Change) เป็นการสำรวจข้อมูลค้นหาตัวตน ความต้องการและความสนใจของตนเองจากแบบสำรวจทะเลลึกที่อยู่ภายในตัวเรา (Deep Sea Exploration) สร้างแรงบันดาลใจในการเปลี่ยนแปลงให้กับเด็กและเยาวชน

2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจของเด็กและเยาวชนและความต้องการตามบริบทของศูนย์ฝึก คือ การจัดงาน Job Fair (กิจกรรมการเรียนรู้ตามความสนใจ) และ Career Idol (เวทีคนต้นแบบ) เพื่อเสริมแรงบันดาลใจด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในเรื่องที่เด็กและเยาวชนสนใจ และเวทีการพูดคุยกับผู้ที่จากผู้ประสบความสำเร็จจากอาชีพสายต่างๆ จากกลุ่มคนธรรมดาที่มีวิถีการดำเนินวิถีชีวิตใกล้เคียงกันกับเด็กและเยาวชน

3) จัดกระบวนการถอดคุณภาพการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการประเมินผลด้วยเครื่องมือของทีมนักวิจัย The Lost in Childhood ที่ร่วมกับงานวิจัยของสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อแสดงผลการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงการต่างๆ ที่ทำมา

4) การมีศูนย์การเรียนรู้เครือข่ายที่อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง (Learning Hub) หรือ ทีมงานการศึกษาทางเลือก มาช่วยศูนย์ฝึกในการจัดการศึกษาทางเลือกให้กับเด็กที่ไม่เหมาะกับการเรียน กศน. หรือ ประสานช่วยเหลือลูกหลานบุคลากรและเด็กอื่นๆ รอบๆ ศูนย์ฝึก ซึ่งมีปัญหาไม่สามารถเรียนในระบบโรงเรียนได้

บทที่ 8

ผลการศึกษาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐาน

จากการได้ประชุม สันทนากลุ่ม กับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี อีกทั้งได้เดินเยี่ยมชมสถานที่และกิจกรรม รวมทั้งได้สนทนาอย่างไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่และเด็กและเยาวชนบางคน ได้พบข้อมูลพื้นฐานที่น่าสนใจดังนี้

1.1 ข้อมูลพื้นฐานโดยทั่วไป

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งอยู่ในอำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี พื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ฝึก คือ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ชุมพร นครศรีธรรมราช กระบี่ พังงา ภูเก็ต ระนอง และบางส่วนของสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ พื้นที่ภายในศูนย์ฝึก มีการแยกพื้นที่อย่างชัดเจนระหว่างกลุ่มเด็กและเยาวชนชายกับเด็กและเยาวชนหญิง โดยมีอาคารอำนวยการคั่นกลาง มีระบบความปลอดภัยสูง มีพื้นที่กว้าง มีสนามฟุตบอล มีบริเวณรอบสนามเพื่อวิ่งออกกำลังกาย มีพื้นที่สีเขียวด้านหน้าอาคารเรียนของเด็กและเยาวชนชาย ให้ปลูกต้นไม้ขนาดเล็กและดอกไม้ มีพื้นที่พักผ่อนหน้าอาคาร ในอาคารมีพัดลมและสิ่งสนับสนุนการเรียนพื้นฐาน เช่น โต๊ะ เก้าอี้ โทรทัศน์ กระดาน อาคารสถานที่แยกเป็น 2 ฝั่งถนนโดยแบ่งเป็นของเด็กและเยาวชนหญิง และเด็กและเยาวชนชาย คือ ฝั่งเด็กและเยาวชนหญิงมีอาคารหลัก 2 อาคาร เป็นอาคารใต้ถุนสูงเพื่อใช้เป็นสถานที่เรียนแบบเปิดโล่ง และเป็นที่ทำกิจกรรมและพักผ่อน ชั้นบนเป็นห้องนอนแบบรวม อีกอาคารหนึ่งเป็นอาคารใต้ถุนสูงเช่นกันไม่ค่อยได้ใช้งาน นอกจากนี้ในฝั่งเดียวกันยังมีบ้านของเด็กและเยาวชนชายประเภทที่ไม่สามารถเข้ากับคนอื่นได้ ต้องแยกพัก ซึ่งมีรั้วกันและลวดหนามอย่างแน่นหนา สำหรับฝั่งเยาวชนชาย มีอาคารหลายอาคารแบ่งตามประเภทของเด็กตามระดับความเสี่ยง แต่ละอาคารของเด็กจะมีพื้นที่ให้จัดแต่งต้นไม้ หรือสวนหย่อมกันเอง บางอาคารเป็นสองชั้นโดยชั้นบนจะเป็นห้องนอน บางอาคารมีชั้นเดียวเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ส่วนห้องนอนจะเป็นอาคารสูงหลายชั้น มีอยู่ประมาณ 2-3 อาคาร

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีเด็กและเยาวชน ทั้งหมด 203 คน แบ่งเป็นชาย 196 คน และหญิง 7 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 16 กรกฎาคม 2561) ครูและเจ้าหน้าที่ที่มีการจัดตั้งเป็นกรรมการสหวิชาชีพ ประกอบด้วยทุกฝ่าย ตั้งแต่ นักวิชาการ แม่บ้าน ครู นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ และพยาบาล ครูผู้สอนต้องสอนทั้งสามัญ และวิชาชีพ เช่นเดียวกับศูนย์อื่นๆ ดังกล่าวมา

โครงสร้างการดำเนินงานของศูนย์ฝึก ประกอบไปด้วย ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ ฝ่ายบริหารทั่วไป กลุ่มงานพัฒนาพฤตินิสัย กลุ่มงานบำบัด แก้ไข พื้นฟู (ที่มีงานการศึกษาอบรมและฝึกวิชาชีพ กับ งานอภิบาลและการพินิจ) กลุ่มงานประสานกิจกรรมชุมชน เช่นเดียวกับศูนย์อื่นๆ

1.2 ข้อมูลการดำเนินการโปรแกรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีการแบ่งกลุ่มเด็กและเยาวชนตามความเสี่ยงของเด็กและการกระทำผิดซ้ำ คือ (1) ระดับความเสี่ยงต่ำ (L) ที่รวมกลุ่มของเด็กแรกจับไว้ด้วย (2) ระดับความเสี่ยงปานกลาง (M) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ อายุต่ำกว่า 18 ปี และอายุ 18-24 ปี (3) ระดับความเสี่ยงสูง (H) ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มย่อย คือ อายุต่ำกว่า 17 ปี และอายุ 17-24 ปี มีการจำแนกเด็กเมื่อเข้ามาในศูนย์ฝึก เพื่อจะได้เรียนตามความเหมาะสม มีการเรียนระดับประถม มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย มีชั่วโมงบำบัดให้กับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในโปรแกรมบำบัด และมีการประเมินเด็กและเยาวชนเป็นระยะๆ

ในอดีตศูนย์ฝึกเน้นการฝึกวิชาชีพอย่างมาก แต่ปัจจุบันมีการจัดการเรียนการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 เป็นหลัก ตามนโยบายของกรมพินิจฯ โดยมีการแบ่งห้องเรียนออกเป็น 4 ระดับชั้น คือ ผู้ไม่รู้หนังสือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ศูนย์ฝึกฯ มีวิชาชีพที่ใช้เวลาเรียนน้อย ให้เด็กได้เรียนเสริมแทนวิชาชีพที่เคยมี ครูโดยส่วนใหญ่จบด้านอาชีวศึกษาต้องสอนวิชาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหลัก ครู 1 คนสอนหลายวิชา ซึ่งจะแบ่งตามความถนัดและมีระบบครูที่ปรึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน แบ่งตามบ้าน ซึ่งครูแต่ละบ้านจะดูแลเด็กโดยเข้าใจลักษณะของเด็กที่ตนดูแลอยู่ การคัดเลือกพ่อแม่บ้านหรือครูที่ปรึกษาของแต่ละบ้านมีปัจจัยหลายอย่างทั้งบุคลิกและความสามารถเข้ากับเด็กได้ ในศูนย์ฝึก มีนักจิตวิทยาในการทำกระบวนการบำบัดฟื้นฟูจิตใจ พยาบาล และนักสังคมสงเคราะห์ทำงานเชื่อมโยงระหว่างเด็กและเยาวชน โดยทั้งหมดทำงานร่วมกันแบบสหวิชาชีพ เช่นเดียวกับศูนย์อื่นๆ

เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่จำกัดต่อการดำเนินการอย่างมีความระมัดระวังพ้องกับป้องกันความเสี่ยง ทำให้การจัดการสำหรับเด็กทุกคนต้องมีความเสมอภาคและเท่าเทียม เพื่อลดและไม่สร้างชนวนปัญหาอันเกิดความไม่พอใจ อันอาจก่อเหตุได้

1.3 ปัญหาที่พบในการดำเนินการโปรแกรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

1.3.1 ด้านครู พบปัญหาดังนี้

1.3.1.1 ครูผู้สอนไม่มีความถนัดในการสอนวิชาทางสายสามัญ เนื่องจากครูส่วนใหญ่มีความเชี่ยวชาญด้านวิชาชีพ การเรียนการสอนจึงเป็นบรรยากาศของห้องเรียนที่ครูมีความพยายามสอนความรู้เพื่อนำไปสอบมากกว่าการสร้างการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน

1.3.1.2 ครูขาดทักษะของการสอน หรือควรเพิ่มพูนเทคนิคการสอนรวมทั้งเครื่องมือเพื่อช่วยการสอนที่ดึงดูดความสนใจทั้งครูและเด็กไปให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุขไปพร้อมกัน

1.3.1.3 ครูและเจ้าหน้าที่มีจำนวนมาก และมีศักยภาพ แต่ยังดึงความสามารถในการส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนออกมาใช้ได้ไม่เต็มที่

1.3.1.4 ครูและเจ้าหน้าที่มีภารกิจที่ต้องดำเนินงานประจำวันอย่างรอบคอบ ลดความเสี่ยงทุกด้าน จึงอาจทำให้การพัฒนาศักยภาพหลายด้านถูกจำกัดการงานที่ใช้เครื่องมือและของมีคม เช่น การแกะสลัก อุปกรณ์ในการปลูกต้นไม้ พืชผักสวนครัว จึงทำให้ไม่มีการฝึกงานและทดลองการฝึกอาชีพตามที่เด็กสนใจ

1.3.2 ด้านหลักสูตร พบปัญหาดังนี้

1.3.2.1 เนื่องจากศูนย์ฝึก เน้นการจัดการศึกษาสายสามัญ โดยใช้หลักสูตรการศึกษา นอกระบบขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งไปที่การให้มีความรู้พื้นฐานทางวิชาการตามสาระการเรียนรู้หรือเนื้อหาที่กำหนดโดยหลักสูตร ทำให้ขาดความหลากหลายที่สอดคล้องกับความถนัดหรือความสนใจของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึก

1.3.2.2 การเรียนการสอนยังสอนโดยใช้เนื้อหาเป็นหลัก ขาดการจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุกที่ทำทลายการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและเข้าถึงความถนัดที่แตกต่างกัน ทำให้คุณภาพการเรียนรู้ยังอยู่เพียงการสนับสนุนด้านเนื้อหาที่จำกัดเฉพาะเรื่อง และใช้วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ที่ยังติดกรอบกับการใช้แบบทดสอบความรู้ขั้นพื้นฐานเป็นรายวิชา ทำให้การประเมินไม่ได้ประเมินตามสภาพจริงและไม่นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้รายบุคคลเพื่อเลือกแนวทางการศึกษาต่อหรือการพัฒนาความถนัดในสายอาชีพที่เป็นเป้าหมายของเด็กและเยาวชนซึ่งมีศักยภาพหลากหลาย

1.3.2.3 การจัดกลุ่มเด็กและเยาวชนตามระดับความเสี่ยงแบบที่ใช้อยู่ได้ช่วยลดปัญหาความรุนแรงของเด็กที่อาจเกิดขึ้นภายในศูนย์ฝึกได้ แต่มีผลด้านการจัดการเรียนการสอนเพราะใน 1 บ้านระดับความรู้และความสนใจรวมทั้งศักยภาพของเด็กและเยาวชนแตกต่างกัน

1.3.2.4 หลักสูตรยังไม่เชื่อมโยงงานด้านการศึกษากับงานด้านอื่นๆ ให้เป็นเนื้อเดียวกัน ที่สะท้อนคุณภาพการเรียนรู้ที่หลากหลายมากกว่าความรู้ด้านวิชาการ และไม่มีการรับรองวุฒิการศึกษา หรือ ประกาศนียบัตรการฝึกวิชาชีพให้เป็นหลักฐานการเรียนรู้เชิงประจักษ์

1.3.2.5 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อฝึกอาชีพเกิดขึ้นได้ยาก เนื่องจากศูนย์ฝึกมี มาตรการป้องกันความเสี่ยงระดับสูง ลดการทำกิจกรรมที่ใช้อุปกรณ์เครื่องมือเครื่องใช้ และจำเป็นต้องบริหารจัดการ กิจกรรมให้เหมือนกันทุกบ้านตามหลักความเสมอภาค การจัดกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายแยกส่วนกับการพัฒนา คุณภาพการเรียนรู้ในชั้นเรียน ควรมีการฝึกให้ผู้เรียนจัดทำแฟ้มสะสมผลงาน บันทึกวิธีการเรียนรู้ไว้ทุกครั้งด้วย ตนเอง

1.3.2.6 ไม่มีหลักสูตรทางเลือกรองรับการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนที่มีทักษะด้าน ต่างๆ และไม่ครอบคลุมกับการเข้าเรียนตามชั้นเรียนที่สอดคล้องกับพัฒนาการที่ต้องการเสริมทักษะการอ่าน เขียน และเกณฑ์การเรียนรู้พร้อมกับเพื่อนในวัยเดียวกัน

1.3.3 สิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ พบปัญหาดังนี้

1.3.3.1 อุปกรณ์ในการฝึกด้านอาชีพมีไม่เพียงพอ มีข้อจำกัดในการใช้อุปกรณ์ฝึกในโรง ฝึก ไม่สามารถใช้อุปกรณ์ฝึกได้หากไม่มีครูคอยควบคุมดูแล

1.3.3.2 ความหลากหลายของหนังสือยังมีน้อย

1.3.3.3 พื้นที่การเรียนรู้มีมากพอสมควร เหมาะกับการจัดการให้เกิดการเรียนรู้ด้าน การเกษตร เป็นต้น แต่เนื่องจากการเกิดภาวะความรุนแรงระหว่างเด็กและเยาวชนเสมอ จึงเป็นข้อจำกัดในการ อนุญาตให้อุปกรณ์การเกษตรทำให้ใช้พื้นที่ส่งเสริมงานด้านการเกษตรได้ไม่เต็มที่

1.3.3.4 มีวิทยากรจากภายนอกเข้ามาจัดกิจกรรม แต่จบเป็นครั้งๆ ไป ขาดความ ต่อเนื่อง และยังไม่ได้ส่งเสริมการเรียนรู้ให้เป็นกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนได้อย่างแท้จริง ระบบการป้องกันความเสี่ยงเป็นข้อจำกัดของการเปิดรับเครือข่ายซึ่งทำให้โอกาสการหนุนเสริมการเรียนรู้มี ข้อจำกัด

1.3.3.5 มีเครือข่ายในการเรียนรู้ทั้งด้านการเรียนรู้และการฝึกอาชีพในพื้นที่ภาคใต้ที่หลากหลาย แต่การเชื่อมโยงยังมีไม่มากนัก

1.3.3.6 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สำหรับกลุ่มเด็กและเยาวชนแรกเข้ามีข้อจำกัด ทำให้เด็กขาดโอกาสในการเข้าร่วมกิจกรรมโดยที่เด็กสนใจและรู้สึกขาดการมีส่วนร่วม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาสภาพข้อมูลและปัญหาของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี คณะนักวิจัยได้นำข้อมูลมารวบรวมกันออกแบบกระบวนการเพื่อวิเคราะห์ความต้องการที่จำเป็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง และได้นำกระบวนการมาดำเนินการในแต่ละพื้นที่ ได้ผลการวิเคราะห์ความต้องการ โดยแบ่งเป็นความต้องการของครูและเจ้าหน้าที่ และความต้องการของเด็กและเยาวชน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ความต้องการของครูและเจ้าหน้าที่

ต้องการให้ทำกระบวนการค้นหาความต้องการกับเด็กและเยาวชนทั้งศูนย์ฝึก โดยทำกระบวนการแยกกันเป็นบ้าน ตามข้อจำกัดของพื้นที่

มีบุคลากรหลายท่านสนใจแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือกซึ่งใช้กิจกรรมภายในศูนย์ฝึกเป็นฐานการพัฒนาคุณภาพศึกษา จะทำให้วงจรชีวิตในวิถีของศูนย์ฝึกเป็นประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนในการเรียนรู้ และมีผลการศึกษาต่อเนื่อง เป็นการเพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดกับความเสี่ยงในศูนย์ฝึก

ศูนย์ฝึกสนใจกระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ รู้สึกสนุกและมีความสุขในรูปแบบที่ทีมกระบวนการของโครงการลงพื้นที่จัดกิจกรรมให้กับเด็กและเยาวชน

2.2 ความต้องการของเด็กและเยาวชน

จากการจัดการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงของกระบวนการที่มีเป้าหมายให้เด็กและเยาวชนที่เข้าร่วมกระบวนการได้ทบทวนชีวิตตนเองผ่านการทำกิจกรรม ID Card และการทบทวนชีวิตของตนเองทั้งอดีต ปัจจุบัน

และการวางแผนชีวิต พบประเด็นความต้องการที่เป็นสิ่งจำเป็นของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่เกิดจากการวิเคราะห์จุดร่วมของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชนทั้งห้าพื้นที่ ที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ มีดังนี้

2.2.1 ความต้องการด้านการรู้จักตนเอง เป็นความสามารถในการวิเคราะห์เพื่อการรู้จักตนเอง เห็นสิ่งดีในตนเองที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และสิ่งที่ควรปรับปรุงเพื่อลดอุปสรรคในการพัฒนาตนเอง เห็นความต้องการในการพัฒนาตนเอง สามารถค้นหาปัจจัยเกื้อหนุนเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของความต้องการที่ตั้งไว้ เด็กหลายคนมีข้อจำกัดในครอบครัวทำให้ไม่มีพื้นที่การเติบโตทางกระบวนการคิดเชื่อมต่อการพัฒนาตนเองได้ตามความสนใจ เด็กส่วนใหญ่นิยมการสักรายตามตัวมากกว่าศูนย์ฝึกอื่นๆ ส่วนใหญ่ขาดต้นแบบขาดต้นทุนชีวิตครอบครัว และเป็นเยาวชนที่ต้องการพื้นที่การเชื่อมต่อการเติบโตอย่างมั่นคงด้วยตนเองร่วมกับสังคม เด็กส่วนใหญ่สนใจดนตรีและการรวมกลุ่มร้องเพลง เด็กๆ ชอบคุยแลกเปลี่ยนและสนใจการเรียนรู้

2.2.2 ความต้องการด้านความสัมพันธ์ เป็นความต้องการที่จะทำให้ตนมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ครู เจ้าหน้าที่ ขณะอยู่ในศูนย์ และการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว ตามบทบาทที่ตนมี เช่น มีความต้องการเป็นคนดีของพ่อแม่ ครอบครัว สังคม และเป็นสามีและภรรยาที่ดี รวมทั้งเป็นพ่อและแม่ที่ดีมีความรับผิดชอบต่อลูก ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเมื่อออกจากศูนย์ไป และความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและบุคลากรในศูนย์

2.2.3 ความต้องการด้านการศึกษา เป็นความต้องการที่จะจบการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสายสามัญหรือสายอาชีพ เพื่อไปเชื่อมต่อการทำงานที่สนใจในอนาคต ทั้งนี้ทุกคนมีความพยายามที่จะเรียนให้จบการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่ได้รับคำสั่งศาลมา แต่เมื่อออกจากศูนย์ฝึกไปแล้วแม้ว่าต้องการศึกษาต่อแต่ยังไม่มีความแน่นอน

2.2.4 ความต้องการด้านการทำงานหรืออาชีพ เป็นความต้องการในการทำงานหรือประกอบอาชีพที่มีรายได้มั่นคงและสุจริตเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งมีทั้งการเป็นลูกจ้างหรือพนักงานในสถานประกอบการ รับราชการ หรือการเป็นเจ้าของกิจการเองที่สร้างขึ้นเองตามความสนใจหรือความถนัด หรือสืบทอดกิจการของครอบครัว

ตอนที่ 3 การนำเสนอแนวทางการดำเนินงานระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี

จากข้อค้นพบทั้งสภาพพื้นฐาน และจากการวิเคราะห์ความต้องการของครู เด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี ซึ่งคณะนักวิจัยได้นำข้อมูลดังกล่าวกลับไปนำเสนอให้กับผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึก เพื่อร่วมกันหาแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับความต้องการของศูนย์ฝึก ซึ่งสรุปได้ว่ามีแนวทางการดำเนินงาน 2 ประการด้วยกัน คือ

ประการแรก การมีกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ตามความสนใจของเด็กและเยาวชนเกี่ยวกับ ดนตรี ภาษาอังกฤษ และศิลปะ เน้นการเรียนรู้แบบผ่อนคลายไม่เป็นระบบการสอนจริงจัง

ประการที่สอง ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกมีความเห็นชอบให้ดำเนินการจัดการศึกษาทางเลือกรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ประการที่สาม องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีความสนใจจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ โดย องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดการศึกษาทางเลือก ให้กับเด็กนอกระบบและเชื่อมร้อยการดำเนินงานให้กับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8

ดังภาพที่ 8.1

ภาพที่ 8.1 แนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โดยมีการประสานเครือข่ายจัดกิจกรรมเสริม/ทดแทน ครูและเจ้าหน้าที่ ในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้กับเด็กและเยาวชน รวมทั้งครูและเจ้าหน้าที่ และประสานเครือข่ายการศึกษาทางเลือกในพื้นที่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานีเพื่อการทำงานกับกลุ่มเด็กที่มีเป้าหมายและความต้องการเฉพาะไม่กลับเข้าสู่ระบบ

หลังจากนั้นคณะผู้วิจัยได้จัดประชุมตรวจสอบแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี กับผู้ทรงคุณวุฒิ คณะทำงานและจากกรมพินิจฯ และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ข้อเสนอแนะ และนำเสนอแนวทางการดำเนินงานดังกล่าวให้กับอธิบดีกรมพินิจฯ ผู้บริหารกรมพินิจฯ คณะทำงานกรมพินิจฯ และผู้อำนวยการศูนย์ฝึกหรือตัวแทนทั้ง 5 พื้นที่ ซึ่งที่ประชุมมีความเห็นถึงความเป็นไปได้ในการดำเนินงาน

ต่อมาคณะนักวิจัยได้ลงพื้นที่ที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเสนอแนวทางการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี อีกครั้งหนึ่ง พบว่าเมื่อศูนย์ฝึกได้วิเคราะห์บริบทของศูนย์แล้วมีข้อเสนอแนะร่วมกันกับคณะนักวิจัยในการดำเนินงานสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน คือ

1) จัดกิจกรรมเพื่อค้นหาตนเองและสำรวจความสนใจการเรียนรู้จากความสนใจของเด็กและเยาวชน ด้วยแบบสำรวจทะเลลึกที่อยู่ภายในตัวเรา (Deep Sea Exploration) กับ เด็กและเยาวชนทั้งศูนย์ฝึก

2) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ **“ห้องเรียนทดลอง”** ตามแนวทาง **Project-Based Learning** ที่สอดคล้องกับกิจกรรมตามความสนใจของเด็กและเยาวชน คือ ศิลปะ ภาษาอังกฤษ และดนตรี โดยครู ของเครือข่ายการศึกษาทางเลือกภาคใต้ (จังหวัดสุราษฎร์ธานี) ซึ่งทีมวิจัยประสานคัดเลือกเครือข่ายครูศิลปะ ภาษาอังกฤษ ดนตรี (กีตาร์และการร้องเพลง) จากเครือข่ายการศึกษาทางเลือกซึ่งมีทัศนคติและมีประสบการณ์การจัดกิจกรรมให้กับเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ มาพบและพูดคุยกับผู้อำนวยการและผู้ช่วยผู้อำนวยการศูนย์ฝึกเพื่อหารือและมีมติเห็นชอบในตัวบุคคลและแนวทางการจัดกิจกรรม โดยนัดหมายการจัดกิจกรรมตามตารางเวลาที่ศูนย์ฝึกกำหนดให้ โดยคุณครูทั้ง 3 ท่าน สลับกันเข้าจัดกิจกรรมการเรียนรู้ **“ห้องเรียนทดลอง”** ครบทุกบ้าน เป็นเวลา 1 เดือน โดยครูศิลปะ และ ครูภาษาอังกฤษ จัดการเรียนรู้แบบบูรณาการโดยการสอนคำศัพท์และประโยคง่ายๆ ที่เกี่ยวกับงานศิลปะที่กำลังฝึกทำงาน เช่น ทำผ้ามัดย้อม พันท์กระเป๋ ทำการ์ดวันแม่ เป็นต้น ในบางวันที่ครูศิลปะได้เข้ามาสอนร่วมห้องเดียวกับครูศิลปะและครูภาษาอังกฤษ โดยแบ่งพื้นที่กัน พบว่าเด็กและเยาวชนรู้หน้าที่ของตนเอง ไม่วุ่นวายข้ามกิจกรรม และกลุ่มที่ทำศิลปะ ก็ฮัมเพลงไปกับเพื่อนระหว่างทำงานศิลปะไปด้วย

3) จัดกิจกรรมถอดคุณภาพการเรียนรู้เทียบเคียงคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการประเมินผลด้วยเครื่องมือของทีมนักวิจัย The Lost in Childhood ที่ร่วมกับงานวิจัยของสมาคมสภาการศึกษาทางเลือกไทย สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อแสดงผลการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ทำมา โดยทางศูนย์ฝึกจัดเด็กกลุ่มเป้าหมายจำนวน 20 คน เข้าร่วม เนื่องจากศูนย์ฝึกมีภาระงานมากในช่วงเวลานัดหมาย

ผลลัพธ์จากการจัดกิจกรรมถอดคุณภาพการเรียนรู้ ทำให้เด็กเข้าใจตนเอง เข้าใจพัฒนาการของตนเอง มีเด็ก จำนวน 5 คน ลงชื่อแสดงความสนใจในการเรียนตามแนวทางการศึกษาทางเลือกในศูนย์การเรียนรู้ แต่เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงท่านผู้อำนวยการ และไม่มีการประสานงานจากศูนย์ฝึก จึงทำให้คณะนักวิจัยพักเรื่อง ศูนย์การเรียนรู้การศึกษาทางเลือกในศูนย์ฝึกแห่งนี้ไว้ในขณะที่สิ้นสุดโครงการ ในอีกด้านหนึ่งของการจัดกิจกรรม ทางศูนย์ฝึกมีหนังสือตอบขอบคุณและหวังว่า เครือข่ายการศึกษาทางเลือกจะมีโอกาสสนับสนุนการจัดกิจกรรม ร่วมกับศูนย์ฝึกในแนวทางนี้ต่อไป

4) การเตรียมการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ ร่วมกับ กองการศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อเสนอคณะกรรมการสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานีอนุมัติในหลักการ และดำเนินการ โดยเมื่อจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้เรียบร้อยแล้ว ทางองค์การบริหารส่วนจังหวัดสุราษฎร์ธานี จะดำเนินการเป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่าย (Learning Hub) ให้กับเด็กและเยาวชนของศูนย์ฝึก เริ่มจากเด็กที่หลุดจากระบบการศึกษาทั้งในและนอกศูนย์ฝึก ทั้งนี้ หัวหน้าโครงการวิจัยได้เสนอหลักสูตรตามแนวทางเมืองคนดีตามคำสอนของท่านพุทธทาส ตามกระบวนการปรึกษาหารือกับผู้ผู้อำนวยการกองการศึกษา ส่งให้ อบจ.สุราษฎร์ธานี เพื่อนำมาหารือเพื่อปรับใช้ให้ตรงกับเป้าหมายของศูนย์การเรียนรู้ในอนาคต หลังจบโครงการมีการประสานงานและเชิญคณะนักวิจัยในฐานะ เครือข่ายการศึกษาทางเลือกลงพื้นที่เพื่อเตรียมดำเนินการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ร่วมกันต่อไป

บทที่ 9

การสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้

ในการวิจัยระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วมครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการดำเนินการวิจัยโดยศึกษาข้อมูลและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนใน 5 พื้นที่เป้าหมาย โดยร่วมมือกับหลายภาคส่วนทั้งกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้บริหาร ครู เจ้าหน้าที่ รวมทั้งเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกแต่ละแห่ง ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคสังคม พบว่ามีข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้ที่สำคัญ ดังนี้

1. ภาพรวมของสถานการณ์ปัญหาที่มีอยู่เดิมของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนใน 5 พื้นที่เป้าหมายที่อาจเป็นอุปสรรคต่อการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบที่มีความแตกต่างหลากหลาย

1.1 ด้านนโยบาย

จากการศึกษาพบว่ากรมพินิจและคุ้มครองเด็กมีนโยบายที่มอบหมายมามากและเปลี่ยนแปลงบ่อยเพื่อให้ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนแต่ละแห่งทำ ประกอบกับมีการกำหนดตัวชี้วัดในการทำงานของเจ้าหน้าที่มีมาก ทำให้เจ้าหน้าที่ต้องทำงานตามตัวชี้วัด เพื่อให้ตอบสนองตัวชี้วัดการดำเนินการที่กำหนดมา ทำให้เจ้าหน้าที่มีภาระงานมากโดยเฉพาะการทุ่มเทการใช้ศักยภาพทำงานในเชิงเอกสาร ซึ่งประเด็นนี้น่าจะเป็นผลทำให้เจ้าหน้าที่มีภาวะเหนื่อยและล้า ไม่มีโอกาสเข้าถึง เรียนรู้ และร่วมพัฒนาเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกได้อย่างแท้จริง โดยเน้นการทำงานที่เป็นกิจวัตรประจำวันและตามนโยบาย ทำให้ไม่สามารถมีเวลาไปเรียนรู้ในสิ่งที่เปลี่ยนแปลงในโลกของการจัดการเรียนรู้แบบใหม่ๆ การติดตามสถานการณ์ปฏิรูปการศึกษาที่ตอบสนองการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ

อีกทั้งศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนขาดการจัดทำยุทธศาสตร์ เพื่อกำหนดเป้าหมายในการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนที่มีความแตกต่างหลากหลาย จึงทำให้การบริหารจัดการเวลา การบริหารจัดการการศึกษาและอบรม การบำบัดฟื้นฟู การช่วยเหลือติดตาม การบริหารงานเชื่อมร้อยเครือข่าย ยังไม่ได้รับการบริหารจัดการไปสู่การจัดทำแนวปฏิบัติที่นำไปสู่ผลลัพธ์ที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้อง มีบทบัญญัติเอื้อให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนสามารถจัดทำหลักสูตรการศึกษาอบรมเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมได้ แต่ในปัจจุบันทางกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนวางนโยบายการศึกษาไว้กับรูปแบบการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) รูปแบบเดียว ทำให้บุคลากรของศูนย์ฝึกโยธาเป็นแนวทางดำเนินงานหลัก ขาดนโยบายสนับสนุนการบริหารจัดการศึกษาทางเลือกอื่นๆ ได้ในปฏิทินเวลาอันจำกัด ทำให้ศูนย์ฝึกแต่ละพื้นที่ขาดเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนให้เกิดความแตกต่างหลากหลาย การบริหารจัดการเวลาเพื่อการเรียนและการอบรม การบำบัดฟื้นฟู การช่วยเหลือติดตาม การเชื่อมร้อยเครือข่ายจึงยังไม่ได้รับการพิจารณาไปสู่การจัดทำแนวปฏิบัติอันทันทั่วทั้งที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวเด็กและเยาวชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในส่วนของการสัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องพบว่า มีแนวทางดำเนินงานบางประการซึ่งเป็นระเบียบล้อมกรอบพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กและเยาวชนจากสิ่งแวดล้อมภายในศูนย์ฝึก แต่ในมุมมองจากตัวเด็กและเยาวชนเป็นตัวตั้ง แนวทางการดำเนินงานเหล่านั้นคือสิ่งแวดล้อมภายนอกที่ยังไม่สามารถส่งผลกระทบเข้าไปสร้างจุดเปลี่ยนในกระบวนการตัดสินใจในสถานการณ์ชีวิตประจำวันอย่างเท่าทันต่อการละวางพฤติกรรมที่เป็นทุกขโทษในตัวตนของเด็กและเยาวชน แนวทางการดำเนินงานที่ขาดการเชื่อมโยงหลักการมีส่วนร่วมอย่างมีความพอดีกับการสร้างความตระหนักรู้ภายในจิตใจของเด็กและเยาวชนต่อวิถีชีวิตแต่ละก้าวอย่างภายในศูนย์ฝึกจึงไม่สอดคล้องกับความมุ่งหวังที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีวิสัยทัศน์ในการมุ่งมั่นที่จะพัฒนาเด็กและเยาวชนให้สามารถเปลี่ยนแปลงไปสู่ชีวิตที่ดีขึ้นได้ตามนโยบายอย่างแท้จริง การขาดบุคลากรภายในนโยบายและกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนให้เกิดความเปลี่ยนแปลงความตระหนักรู้ทุกเวลาที่สำคัญต่อการหล่อหลอมการเติบโตที่งดงามอย่างมั่นคงจากสภาวะภายในได้ด้วยตนเอง เราจึงพบว่าเด็กจึงเป็นฝ่ายเล่นเกมจากกระบวนการตัดสินใจแบบเดิมๆ เสียเอง หรือ ถูกสั่งให้เกมจากกรอบปฏิบัติภายนอกที่ขาดการเชื่อมต่อกับความตระหนักรู้ภายในก่อนการตัดสินใจจะทำหรือไม่ทำอะไรใดๆ อยู่เสมอ นอกจากนี้ ยังพบสิ่งที่สะท้อนความจริงอันสำคัญกับแนวทางการดำเนินงานโดยคณะวิจัยเข้าใจได้ว่า เป็นแนวทางตั้งอยู่บนความปรารถนาดีจากผู้เกี่ยวข้องเกี่ยวกับแนวทางการดำเนินกิจกรรมการเข้าเยี่ยมชมนักโทษและอบรมเด็กและเยาวชนของกลุ่มผู้บริหารหรือกลุ่มบุคคลใดๆ เป็นดาบสองคม พบมุมมองสะท้อนจากเด็กและเยาวชนทุกพื้นที่ เปรียบชีวิตของเขาภายในศูนย์ฝึกเป็นเหมือนสัตว์ในสวนสัตว์ที่มีคนเข้า-ออกเพื่อมาเยี่ยมชมมาให้การสงเคราะห์ อาจปลอมปนด้วยพฤติกรรมและสายตาที่ไม่พึงประสงค์ส่งไปถึงเด็กและเยาวชน ในมุมกลับกันจากเด็กและเยาวชน การถูกจัดแถวให้ต้อนรับเป็นการกดให้พวกเขารู้สึก

ด้อยค่าและใช้เวลาเปล่าตายแบบไม่มีทางเลือกกับชีวิตที่ถูกจำกัดสิทธิการมีส่วนร่วมภายในศูนย์ฝึก การผ่านมาและจากไปสร้างบาดแผลในจิตสำนึกส่วนลึกของเด็กและเยาวชนไม่น้อย

1.2 ด้านการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชน

จากการศึกษาพบว่า หลักสูตรการศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) เป็นหลักสูตรซึ่งขาดความยืดหยุ่น ยังคงเน้นเนื้อหาและผลลัพธ์ (Outcome-Based) มีกระบวนการเรียนการสอนซึ่งกำหนดวิธีการวัดและประเมินผลให้ผู้เรียนมีความรู้ชุดเดียวกัน ไม่ตอบสนองความแตกต่างของเด็กและเยาวชน ระบบการศึกษาภายในศูนย์ฝึกจึงไม่เชื่อมต่อกับประวัติการศึกษาของเด็กและเยาวชนตามคุณภาพจริง ไม่สอดคล้องกับความต้องการ บริบทวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิสังคม นิเวศวัฒนธรรม ช่องการสื่อสาร ชุมภาษา วิถีคิด วิถีตัดสินใจเดิมผู้เรียน ขาดการเชื่อมโยงวิชาการ วิชาชีพ และวิชาชีพทำให้เกิดเป็นสมรรถนะสำคัญที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน การพัฒนาทักษะสายอาชีพไม่หลากหลายขาดความสอดคล้องกับศักยภาพครูและเครือข่าย โครงสร้างการจัดการเรียนรู้ ทั้บซ้อนในโครงสร้างอำนาจการบริหารหลักสูตรที่ทำให้ผู้เรียนเป็นเพียงผู้รับสาร การพัฒนาทักษะอาชีพเป็นกระบวนการนำไปสู่การปฏิบัติงานในฐานะลูกจ้างมากกว่าการพัฒนาเป็นผู้รับจ้างที่มีคุณภาพหรือการมีทักษะการเป็นผู้ประกอบการได้

ทั้งนี้ ยังพบข้อจำกัดของแต่ละพื้นที่ในการบริหารจัดการหลักสูตรไม่ตอบสนองต่อกิจกรรมภายในศูนย์ฝึก ซึ่งจัดกิจกรรมฝึกอาชีพโดยการใช้ศักยภาพของบุคลากรศูนย์ฝึกโดยตรง การจัดกิจกรรมเสริมจากเครือข่าย และกิจกรรมส่งเสริมการพัฒนาความถนัดของเด็กและเยาวชนนอกเวลาเรียน ซึ่งการฝึกอาชีพและกิจกรรมต่างๆ ล้วนเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการเรียนรู้และเป็นผลต่อการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชน จากการศึกษพบว่า กิจกรรมที่เกิดขึ้นทั้งหมดภายในศูนย์ฝึกสามารถนำมาเชื่อมโยงกับหลักสูตรการศึกษานอกระบบเพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษาขั้นพื้นฐาน สมรรถนะสำคัญในการเรียนรู้ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่สอดคล้องกับเกณฑ์ในการจบการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จากการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง รวมทั้งการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนส่วนใหญ่เป็นไปตามรูปแบบการศึกษาในยุคศตวรรษที่ 19-20 เน้นผู้จัดกิจกรรมเป็นครูผู้สอน หรือผู้ให้ข้อมูล ไม่เชิ่อมร้อยการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นการสนับสนุนให้เด็กมีทักษะการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง

หากแต่การขาดหลักการมีส่วนร่วมในการเชื่อมโยงคุณค่าที่เกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง รวมทั้งกิจกรรมการศึกษายังไม่เป็นการเชื่อมร้อยกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นการ

สนับสนุนให้บุคคลมีทักษะการเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง อีกทั้งการจัดกิจกรรมจากบุคคลภายนอกส่วนใหญ่เป็นรูปแบบการสงเคราะห์จึงนำไปสู่แนวทางการดำเนินงานโดยขาดการวางเป้าหมาย หลักการ และแนวทางร่วมกับศูนย์ฝึก โดยคำนึงถึงประโยชน์ของการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนตามความสนใจ มีการพบว่าในเด็กบางกลุ่มที่มีเงื่อนไขในการเข้าร่วมกลุ่มกิจกรรมเพื่อได้รับการลดโทษพักโทษ จึงพบว่ากระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นไม่ตรงต่อความสนใจและความต้องการพัฒนาตนเองที่จะทำให้เกิดจุดเปลี่ยนเชิงพฤติกรรมและพฤติกรรมเสียได้อย่างแท้จริง

นอกจากนี้ ทุกศูนย์ฝึกมีการจัดกิจกรรมมากทั้งตามนโยบายและการมีบุคคลหรือหน่วยงานภายนอกมาจัดกิจกรรมให้กับเด็กและเยาวชนแต่ปรากฏว่าเด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณค่าในตนเองน้อย เพราะขาดหลักการมีส่วนร่วมในการเชื่อมโยงคุณค่าที่เกิดประโยชน์กับเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง บางกิจกรรมจัดขึ้นเพื่อตอบโจทยความต้องการทำงานสงเคราะห์จากผู้จัดโดยมิได้มีการวางเป้าหมาย หลักการ และแนวทางร่วมกับศูนย์ฝึกโดยคำนึงถึงประโยชน์ของการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ ในบางโอกาสทางศูนย์ฝึกเองต้องใช้เวลาในการบำบัดเยียวยาเด็กและเยาวชนที่ได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ของผู้เข้ามาจัดกิจกรรมโดยขาดความรอบคอบในการเคารพพื้นที่ความเป็นมนุษย์ของเด็กและเยาวชนซึ่งได้รับผลกระทบทางจิตใจจากพื้นฐานชีวิตที่แตกต่างกัน

การวิจัยพบข้อมูลสำคัญว่า คุณภาพการเรียนรู้และคุณภาพชีวิตจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นทั้งหมดภายในศูนย์ฝึกตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอน การทำกิจกรรมในเวลาเรียน นอกเวลาเรียน กิจกรรมในกิจวัตรประจำวัน กิจกรรมบำบัดฟื้นฟู กิจกรรมพัฒนาทักษะตามความสนใจ งานอดิเรก งานจิตอาสา สามารถนำมาเชื่อมโยงกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สมรรถนะสำคัญในการเรียนรู้ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่สอดคล้องกับเกณฑ์การวัดและประเมินผลเทียบกับคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานได้จากการประเมินผลตามสภาพจริง เพียงมีการเพิ่มเติมกระบวนการเรียนรู้ตามความสนใจ พัฒนาทักษะให้เป็นความถนัดและความเชี่ยวชาญ ก็จะเป็นโอกาสในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนได้ทุกพื้นที่บริหารจัดการได้ตามบริบทศักยภาพทั้งผู้จัดการศึกษาและเด็กและเยาวชน โดยวางเป้าหมายได้ตรงต่อการฝึกการทำงานอาชีพและการศึกษาตามความต้องการของเด็กและเยาวชน

การบริหารจัดการเวลาในการออกแบบระบบเป็นสิ่งสำคัญของการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนตามความสนใจ การมีโอกาสนเรียนรู้ เข้าใจบริบทสภาพ เข้าถึงความต้องการในการเสริมพัฒนาการโดยการทำงานร่วมกับเด็กและเยาวชนซึ่งต้องการความหลากหลายในการเสริมสร้างศักยภาพใหม่ เป็นกระบวนการสร้างความสุข

ในการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อความสัมพันธ์ทางกายและใจให้เกิดมิติใหม่ในการกิจการศึกษาที่รวมภารกิจบำบัดฟื้นฟู การช่วยเหลือติดตาม และการจัดกิจกรรมจากเครือข่ายให้มีการประสานเป้าหมายร่วมกันเป็นหนึ่งเดียว มีความยืดหยุ่นในกลไกการจัดการ จะสามารถลดข้อจำกัดของภาระงานได้อย่างมีคุณภาพ ตัวอย่างเช่น **กิจกรรมศิลปะ**มีผลในการสร้างสมาธิ เสริมจินตนาการสู่การคิดวิเคราะห์สังเคราะห์ ความสัมพันธ์ของการใช้อุปกรณ์-สี-รูปทรง-พื้นที่-สัดส่วน การสะท้อนและพัฒนาตัวตน การรู้จักและได้รับโอกาสพัฒนาความสามารถของตนเอง เป็นส่วนประกอบในกิจกรรมบำบัดฟื้นฟูและเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาได้ในเวลาเดียวกัน **กิจกรรมกีฬา**สามารถสร้างการเรียนรู้ด้านการฝึกวินัย ความมีน้ำใจ การพัฒนาบุคลิกภาพภายใน การคิดคำนวณ ความสัมพันธ์ในหมู่คณะ การใช้ภาษา วิทยาศาสตร์การกีฬา โภชนาการ การพัฒนาสุขภาวะทางกาย-ใจ-อารมณ์-สังคม-สติปัญญา กิจกรรมกีฬาจึงมิได้เป็นเพียงงานอดิเรกหรือวิชากีฬา แต่ถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมบำบัดและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาแบบองค์รวม **งานช่าง** ฝึกการเรียนรู้ด้านศิลปะการออกแบบ การคิดคำนวณ ความงาม ความแม่นยำ ความประณีต ความรู้วิทยาศาสตร์เรื่องสี พื้นผิว วัสดุ อุปกรณ์ ความปลอดภัยในการทำงานและการใช้งาน ต้นทุน ราคาซื้อราคาขายที่เป็นธรรม การประสานประโยชน์ในคุณภาพงานระหว่างผู้ทำงาน-ผู้ใช้งาน งานช่างจึงเป็นได้ทั้งกิจกรรมบำบัดการเชื่อมมิติสัมพันธ์ในพัฒนาการด้านกายใจอารมณ์ความรู้สึกและกระบวนการเรียนรู้ใหม่ในเวลาเดียวกัน รวมทั้งเมื่อได้รับการพัฒนาทักษะจนมีความเชี่ยวชาญแล้วทุกกิจกรรมยังสามารถต่อยอดเป็นอาชีพได้ กิจกรรมทั้งหลายเหล่านี้ รวมทั้งกิจกรรมการฝึกการใช้วิถีชีวิตประจำวันตั้งแต่เช้าจนเข้านอน ล้วนเกิดขึ้นเป็นกระบวนการเรียนรู้นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตและทักษะการเรียนรู้ได้อย่างเป็นรูปธรรมภายในศูนย์ฝึก สิ่งที่ควรเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนเพิ่มเติม คือ การฝึกทักษะความถนัดในการทำงานและอาชีพตามความต้องการที่สอดคล้องกับบริบทชีวิตของตนเองอย่างแท้จริง

1.3 ด้านผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่

จากการศึกษาพบว่าโดยภาพรวมผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเป็นผู้มีความตั้งใจและมีจิตใจที่จะทำงานเพื่อเด็ก มีทุนความรู้ ความสามารถและความคิดสร้างสรรค์ระดับสูง แต่ครูยังใช้ความรู้ความสามารถที่มีรวมทั้งมีโอกาสนำความเชี่ยวชาญได้ไม่เต็มที่ ด้วยภาระงานที่มีมากตามที่นโยบายกำหนด คนหนึ่งอาจต้องมีหลายหน้าที่เพราะบุคลากรไม่เพียงพอ และด้วยองค์ความรู้ที่ยังมีไม่มากนักในการออกแบบหลักสูตรบูรณาการและหลักสูตรที่ใช้ผู้เรียนเป็นตัวตั้ง เนื่องจากถูกกำหนดวิธีการมาอย่างตายตัวตามหลักสูตร การศึกษานอกระบบ ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ทำให้ครูไม่มีข้อมูลเรื่องกฎหมายการศึกษาและแนวปฏิบัติ เข้าไม่ถึงการออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลที่ตอบคุณภาพการเรียนรู้ที่แตกต่าง

กันเพื่อให้ผู้เรียนขับเคลื่อนการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง โดยศูนย์ฝึกสามารถออกแบบวิธีการจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลที่มีความหลากหลายให้สัมพันธ์กับวิธีการเรียนรู้ตามความสามารถที่แตกต่างกันของผู้เรียนไปสู่คุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามจุดเน้นในการพัฒนาศักยภาพ อีกทั้งระบบการศึกษาที่ใช้อยู่ไม่มีการจัดระบบการจัดการในการเชื่อมโยงบุคคล ชุมชน เอกชน เครือข่าย เพื่อเสริมหรือทดแทนการทำงานของครูและเจ้าหน้าที่เพื่อพัฒนาเป้าหมายการปฏิบัติการกิจในทิศทางเดียวกับเป้าหมายการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละศูนย์ฝึก

การมีแผนปฏิบัติการและตัวชี้วัดเป็นกรอบการดำเนินงานตามนโยบาย ทำให้ ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่ ไม่กล้าตัดสินใจในการทำงานที่มีการเปลี่ยนแปลงแนวทางการดำเนินงาน โดยพบว่าทุกศูนย์ฝึกสนใจแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือกในศูนย์ฝึก มีกรณีเร่งด่วนที่คณะนักวิจัยพบว่า สามารถเชื่อมโยงกิจกรรมในโครงการดำเนินการพัฒนาหรือเสริมการทำงานของศูนย์ฝึกเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนปล่อยให้กับเด็กและเยาวชนให้เข้าถึงการเสริมทักษะเพื่อยกระดับคุณภาพการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนรายบุคคล/บางกลุ่มที่หลุดจากระบบการศึกษาและสามารถจัดกิจกรรมให้ได้รับการศึกษาสอดคล้องกับความพร้อมและศักยภาพตามเกณฑ์อายุและคุณภาพได้ แต่ไม่มีการประสานทำงานร่วมกันในระบบการเชื่อมโยงกิจกรรมโครงการของศูนย์ฝึก ครู/เจ้าหน้าที่/ฝ่ายบริหารไม่สามารถทำงานกับโครงการได้ตามลำพัง โดยมีข้อเสนอต่อคณะวิจัยว่า หากทางนโยบายจากส่วนกลางมอบหมายให้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงกรอบในแผนปฏิบัติงานตามนโยบายเดิมได้ ทางผู้ปฏิบัติงานทางศูนย์ฝึกจะยินดีดำเนินการร่วมด้วยทันที ดังนั้นจึงพบว่า เป็นความท้าทายของ **ผู้บริหาร ครู และเจ้าหน้าที่** ของศูนย์ฝึกในการพัฒนาระบบงานสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในทุกด้านให้เป็นทิศทางเดียวกันกับการมุ่งสร้างการเปลี่ยนแปลงเด็กและเยาวชนตามความต้องการสอดคล้องกับวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนสู่การร่วมรังสรรค์นวัตกรรมเพื่อทำให้ความรับผิดชอบของศูนย์ฝึกมีส่วนร่วมสำคัญในการก่อกำเนิดจุดเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงวิธีการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพได้อย่างทั่วถึงสอดคล้องกับตัวชี้วัดด้านการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปประเทศเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

1.4 ด้านเครือข่าย

จากการศึกษาพบว่าทุกศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนมีเครือข่ายมาก ทำประโยชน์ร่วมกันได้อย่างไม่เต็มที่ โดยบางเครือข่ายกำหนดกิจกรรมที่จะได้รับสำหรับเด็กและเยาวชนเฉพาะบางกลุ่ม บางกิจกรรมจัดเป็นครั้งๆ ไป ไม่มีความต่อเนื่อง บางกิจกรรมตอบเป้าหมายเฉพาะของผู้จัดกิจกรรม รวมทั้งบางเครือข่ายเข้ามาทำ

กิจกรรมแบบสงเคราะห์ ไม่สอดคล้องสัมพันธ์กับการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมซึ่งไม่เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสพัฒนาการใช้ชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเอง บางลักษณะกิจกรรมทำให้เกิดโอกาสแฝงทางพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์โดยขาดความเอาใจใส่ในรายละเอียด การให้โอกาสการทำงานจากเครือข่ายภายนอกส่วนใหญ่เป็นแรงงานรับจ้างมากกว่าเป็นผู้รับจ้างที่มีโอกาสเรียนรู้ให้เป็นแรงงานฝีมือคุณภาพหรือได้รับการสนับสนุนให้เป็นผู้สร้างงานด้วยตนเอง ขาดการออกแบบร่วมกันเพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาศักยภาพให้กับเด็กและเยาวชนอย่างมีเป้าหมายสอดคล้องกับบริบทของเด็กและเยาวชน เพื่อให้การเชื่อมโยงเครือข่ายนำไปสู่การพัฒนากระบวนการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมโดยศูนย์ฝึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในขณะเดียวกัน แนวทางการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องภายหลังการปล่อยตัว ยังขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายในระบบนิเวศทางภูมิสังคมของเด็กและเยาวชนให้หลากหลายทั้งรูปแบบและแนวทางดำเนินงานรับรองการกลับเข้าสู่พื้นที่ทางสังคมให้กับเด็กและเยาวชนออกไปเชื่อมรอยต่อพื้นที่การดำเนินชีวิตจริงที่จะเกิดโอกาสครั้งใหม่ได้จริง ทั้งนี้ เพื่อสร้างกระบวนการเป็นเครือข่ายที่มีหลากหลายรูปแบบทั้ง เครือข่ายเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ เครือข่ายจัดตั้ง และเครือข่ายวิวัฒนาการ เพื่อรองรับความร่วมมือพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วมกับสังคมภายนอกศูนย์ฝึก และขยายผลจนกลายเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งในการสร้างโอกาสการดำเนินชีวิต ศึกษาต่อ และการมีงานทำได้อย่างสอดคล้องกับบริบทความต้องการและศักยภาพที่เด็กและเยาวชนจะมีโอกาสพัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง เป็นระบบป้องกันไม่ทำให้เด็กและเยาวชนกลับไปตกอยู่ในสภาพแวดล้อมและวงจรชีวิตแบบเดิมอย่างไม่มีทางเลือก

2. ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม

การดำเนินชีวิตผิดพลาดทำให้เด็กและเยาวชนถูกตัดสินให้เข้ามาอยู่ในกระบวนการยุติธรรม เป็นผลมาจากการกระทำซึ่งขาดชุดความคิดในวิธีตัดสินใจแบบเดิมที่ไม่เท่าทันต่อการหยุดยั้งพฤติกรรมและพฤติกรรมอันก่อให้เกิดความเสียหายต่อตนเองและผู้อื่น โดยความตระหนักว่า “บุคคลทุกคนที่มีโอกาสปะทะสังสรรค์กับเด็กและเยาวชนทุกเวลานาที” ล้วนคือสิ่งแวดล้อมที่ดำรงฐานะเป็น “สื่อการเรียนรู้ที่มีนัยสำคัญและสัมพันธ์ต่อการร่วมหล่อเลี้ยงการเติบโตทางความคิดเชิงบวกและ/หรือลบได้ในทุกขณะเวลาด้วยเช่นกัน” โดยทุกกิจกรรมภายในศูนย์ฝึกที่มีบุคคล/กลุ่มบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้อง จึงมีความสำคัญต่อการเสริมสร้างศักยภาพด้านร่างกาย อารมณ์ ความคิด จิตใจ สังคมและสติปัญญา ต่อเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมทั้งสิ้น การส่งมอบหัวใจความเป็น

มนุษย์ทุกขณะของทุกฝ่ายที่มีโอกาสเข้ามาเกี่ยวข้องล้วนมีส่วนร่วมในกระบวนการเปลี่ยนแปลงระบบประมวลผลภายในเพื่อเข้าสู่จุดเริ่มต้นเปลี่ยนชุดความคิดด้วยวิธีการตัดสินใจแบบใหม่ การมีส่วนร่วมด้วยการเคารพในหัวใจความเป็นมนุษย์ของเด็กและเยาวชนที่รอรับโอกาสของการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค จึงถูกยกเข้ามาเป็นเป้าหมายการทำงานและเลือกคณะทำงานเข้าร่วมดำเนินการวิจัยโดยผ่านกระบวนการพิจารณาทบทวนไตร่ตรองสร้างความเข้าใจร่วมกันตลอดเวลา

ในมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ การลงทุนเพื่อจัดกิจกรรมเรียนรู้เชิงปฏิบัติการหรือการฝึกทักษะการทำงานอาชีพให้กับเด็กและเยาวชนตามความสนใจ จะส่งผลในระยะยาวต่อมุมมองทางอาชีพและทัศนคติในอาชีพของพวกเขาในระยะยาว มีความคุ้มค่าในการลงทุน ผลจากการลงทุนในการจัดกิจกรรมฝึกอบรมต่าง ๆ ทำให้เด็กและเยาวชนได้ข้อมูลด้านอาชีพ ทางเลือกในอนาคต รวมไปถึงอุปนิสัยใจคอที่ดี การได้รับโอกาสลงมือทำงานด้วยความสนใจเป็นสารตั้งต้นความสุขทำให้เกิดการเชื่อมโยงประสานสัมพันธ์ของฐานกาย(Hand)-ฐานใจ(Heart) ให้รวมตัวหล่อเลี้ยงฐานคิด(Head) ให้มีความหวังต่ออนาคตที่ดีขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นผลพลอยได้ที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมากกว่าแค่การวัดจากการลงทุนในด้านการฝึกอบรมเป็นตัวเงินเท่านั้น

จากการสังเคราะห์ข้อมูลโดยผ่านการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในทุกกระบวนการวิจัย รวมถึงการคืนข้อมูลให้กับผู้ที่จะนำระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้โดยตรง คือ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน พบว่าระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วมมีองค์ประกอบที่เป็นแนวทางการดำเนินงาน ดังนี้

การค้นหาความต้องการของเด็กและเยาวชน (Explore) คือ การจัดกิจกรรมสำรวจความต้องการของเด็กและเยาวชนโดยมีเป้าหมายหลัก คือ การเริ่มต้นเปลี่ยนชุดความคิดในวิธีการตัดสินใจแบบใหม่ ด้วยกระบวนการทำงานผ่านฐานการเรียนรู้ทั้งฐานกาย ฐานจิต และฐานคิดมีโอกาสดทบทวนใคร่ครวญตนเองค้นหาความต้องการที่แท้จริงของตนเอง โดยมี **หลักการในการดำเนินการ 2 เรื่อง คือ**

1. หลักการสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อการเปลี่ยนแปลง (Immunity for Change) โดยใช้การสำรวจตนเอง อาทิ กระบวนการภารกิจสำรวจทะเลลึกที่อยู่ภายในตัวเรา (Deep Sea Exploration) กระบวนการละคร ศิลปะ หรืออื่นๆ เพื่อการค้นหาความต้องการที่แท้จริงก่อนการมีส่วนร่วม โดยใช้หลักการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงที่ผสมผสานการเรียนรู้ผ่านความรู้สึก ความคิด และลงมือทำ ทั้งนี้สิ่งสำคัญคือโอกาสในการมองเห็นหรือค้นพบตัวเองของเด็กและเยาวชน (Exposure) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อให้เด็กและ

เยาวชนได้เห็นมากหรือทดลองทำมากเท่าไร จะยังทำให้มองเห็นศักยภาพตนเองในมุมใหม่ เห็นความต้องการที่แท้จริงของตนเองมากยิ่งขึ้น

2. หลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม (Collaborative Team) ในกระบวนการค้นหาความต้องการ พัฒนาการเรียนรู้และอาชีพที่สนใจ เพื่อสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนจากความร่วมมือของผู้เกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วม (Share) โดยใช้วิธีการประชุม สัมภาษณ์ สนทนา พูดคุย หรือใช้กระบวนการชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ฯลฯ เน้นการปรับสภาพแวดล้อมให้บรรยากาศเปิดกว้างต่อการมีส่วนร่วม เพื่อสอบถามความต้องการหรือความกระหายในการเรียนรู้หรือการพัฒนาตนเองในเรื่องอะไร อย่างไร และมีความเป็นไปได้มากน้อยเพียงใด ทีมวิจัยได้ออกแบบเป้าหมายการจัดกิจกรรมในข้อ 1 ให้เกิดการทำงานร่วมกันของผู้เกี่ยวข้องทุกระยะ ทั้ง **ระยะก่อนการจัดกิจกรรม (Pre-Process)** ได้แก่ การประชุมภายในทีมวิจัย การประชุมระหว่างทีมวิจัยกับผู้แทนกรมและบุคลากรศูนย์ฝึก การทำงานร่วมกันของบุคลากรศูนย์ฝึกกับเด็กและเยาวชน **ระยะระหว่างกิจกรรม (Process)** ได้แก่ การทำงานร่วมกันก่อนการจัดกิจกรรม การรักษาสัญญาความสัมพันธ์อันดีให้เกียรติกันทุกฝ่ายระหว่างการจัดกิจกรรม **ระยะหลังการจัดกิจกรรม (Post-Process)** ได้แก่ การสะท้อนความรู้สึกรับรู้ความคิดเห็นจากเด็กและเยาวชน การสรุปผลการจัดกิจกรรมกับบุคลากรศูนย์ฝึกและผู้แทนกรม การสะท้อนผลการเรียนรู้ในทีมวิจัยระหว่างการทำงานร่วมกันทุกระยะมีเป้าหมายให้เกิดเป็นกระบวนการให้ความสำคัญกับการรักษาบทบาทหน้าที่แบบมีส่วนร่วมของบุคคลทุกคนทุกฝ่าย คือ ผู้แทนจากกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ทีมวิจัย บุคลากรของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน รวมทั้งเด็กและเยาวชนทั้ง 5 พื้นที่ ทั้งนี้มีเหตุผลตามหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างทุกฝ่ายในกลไกเวลาของระยะวิจัยให้เดินไปร่วมกันอย่างมีความหมาย สะท้อนแนวทางการพัฒนาที่เหมาะสมควรกลับไปมาด้วยความสัมพันธ์ที่ีระหว่างกัน โดยให้ความสำคัญกับเป้าหมายในการยอมรับความต้องการของเด็กและเยาวชนเป็นตัวตั้ง

การปรับสร้างแผนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชน (Edit) โดยคำนึงถึง **ความสมดุลระหว่างสามฝ่าย (Balance)** ทั้งความต้องการของเด็กและเยาวชน ข้อจำกัดและทรัพยากรศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ข้อจำกัดและทรัพยากรของเครือข่าย รวมทั้งกฎหมาย ระเบียบ และแนวปฏิบัติของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งทั้งศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เครือข่าย และตัวเด็กและเยาวชน ต้องสื่อสาร

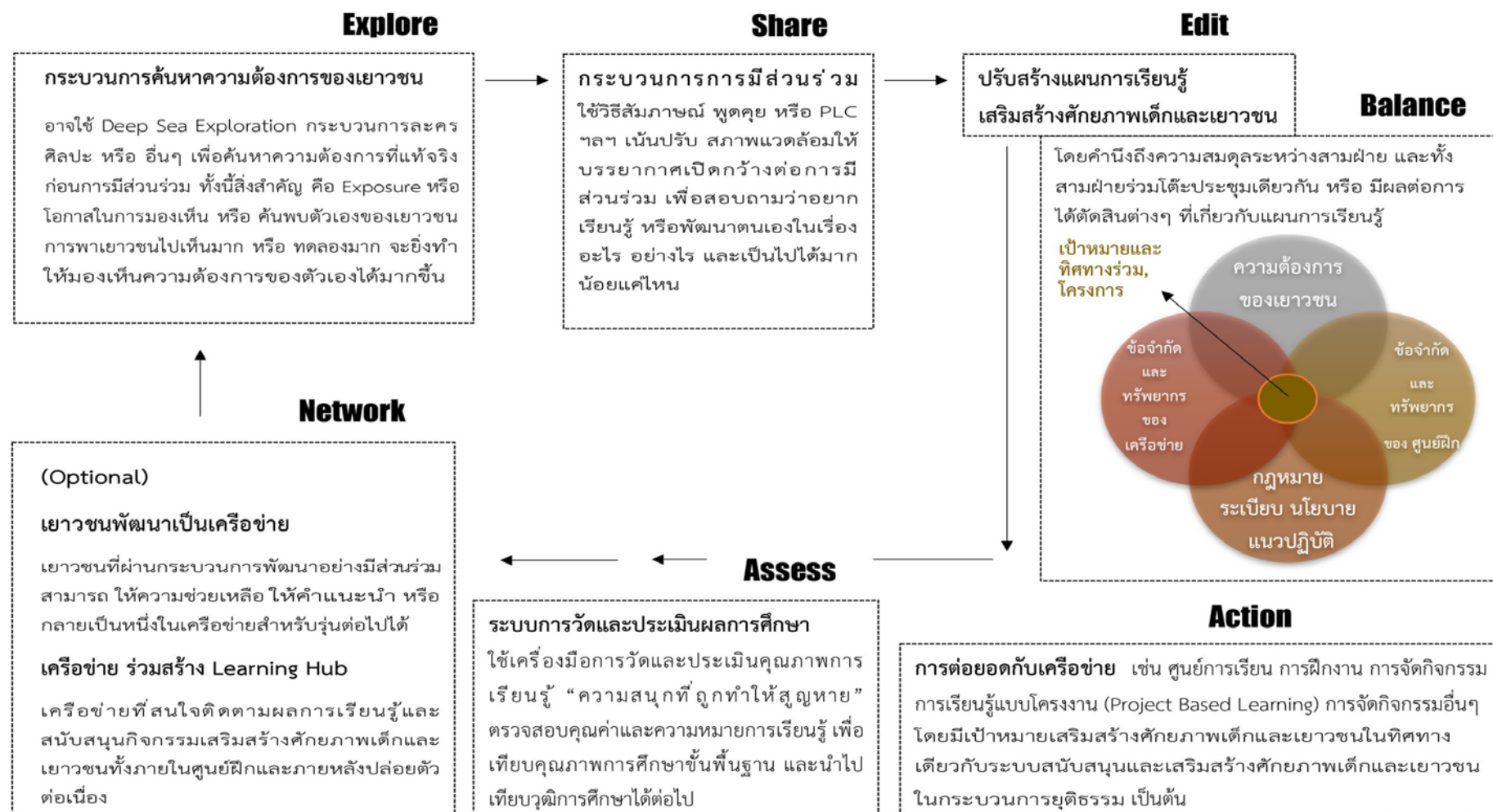
หรือประชุมแลกเปลี่ยนกันเพื่อกำหนดเป้าหมายและทิศทางร่วมของโครงการ รวมทั้งมีผลต่อการตัดสินใจเกี่ยวกับแผนการเรียนรู้

การต่อยอดเครือข่ายเพื่อการดำเนินการ (Action) เช่น ศูนย์การเรียนรู้ การฝึกงาน การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) การจัดกิจกรรมอื่นๆ โดยมีเป้าหมายเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในทิศทางเดียวกับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม เป็นต้น

ระบบการวัดผลและประเมินผลการศึกษา (Assess) โดยใช้เครื่องมือการวัดและประเมินคุณภาพการเรียนรู้ “ความสนุกที่ถูกทำให้สูญหาย” ตรวจสอบคุณค่าและความหมายการเรียนรู้ เพื่อเทียบคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน และนำไปเทียบวุฒิการศึกษาได้ต่อไป

การขยายเครือข่าย (Network) ซึ่งมี 2 แนวทาง คือ (1) **เยาวชนพัฒนาเป็นเครือข่าย** โดยเยาวชนที่ผ่านกระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมสามารถให้ความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ หรือกลายเป็นหนึ่งในเครือข่ายสำหรับเด็กและเยาวชนรุ่นต่อไปได้ (2) **เครือข่ายร่วมสร้าง Learning Hub** โดยมีเครือข่ายที่สนใจติดตามผลลัพธ์การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และสนับสนุนกิจกรรมเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนทั้งภายในศูนย์ฝึกและภายหลังปล่อยตัวอย่างต่อเนื่อง โดยสรุปเป็นภาพได้ดังภาพที่ 9.1 ดังนี้

แผนผังการทำงานในระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม

3. นวัตกรรมการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน ในกระบวนการยุติธรรม

จากการวิจัยพบว่าองค์ความรู้ในเชิงนวัตกรรมการจัดการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม มีทั้งในด้านรูปแบบ แนวคิดปรัชญา เป้าหมายการจัดการศึกษา กระบวนการ และคุณภาพผู้เรียน กล่าวคือ

รูปแบบ สามารถจัดในรูปแบบดังนี้ (1) การเรียนรู้แบบกลุ่มประสบการณ์ (Experience Approach) ตามความถนัดหรือความสนใจของเด็กและเยาวชน หรือสอดคล้องกับนโยบายที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกำหนดมา (2) การพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (3) การประสานกับเครือข่ายศูนย์การเรียนรู้ภายนอกเพื่อส่งต่อเด็กและเยาวชนที่ได้รับการปล่อยตัวเพื่อศึกษาต่อ

แนวคิด ปรัชญา เป็นการศึกษาที่แท้โดยเชื่อว่าเด็กและเยาวชนทุกคนมีศักยภาพพร้อมที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองสู่การเปลี่ยนแปลงแบบองค์รวม และ เป็นสิทธิประชาธิปไตยขั้นพื้นฐานที่มนุษย์ทุกคนได้รับการคุ้มครองสิทธิทางการศึกษาตามปฏิญญาสากลสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติเพื่อพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

เป้าหมายของการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนในแต่ละบุคคลที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงอย่างสมดุลและมีความสุขในการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นองค์รวม ทั้งโลกทัศน์ (Affective Attributes) ความรู้ความเข้าใจ (Cognitive Attributes) และพฤติกรรม (Psychomotor Attributes)

หลักสูตร ประกอบด้วย (1) **แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้** เน้นการศึกษาบูรณาการในตัวของมนุษย์ แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เน้นการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ได้ด้วยตนเองเพื่อให้ผู้เรียนค้นพบตนเอง ค้นพบศักยภาพในตนเอง การเสริมสร้างแรงบันดาลใจ และพัฒนาคุณภาพชีวิตด้วยการเสริมสร้างทักษะชีวิตและการทำงานอาชีพ (2) **กระบวนการเรียนรู้** เน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้จากกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เด็กและเยาวชนใช้ศักยภาพที่มีอยู่เรียนรู้ด้วยตนเอง พัฒนาทักษะการเรียนรู้ตามความชอบและความสนใจเป็นความถนัดและความเชี่ยวชาญ ออกแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยตนเองร่วมกับครู/โค้ช เรียนรู้จากผู้จริง การปฏิบัติจริง ศักยภาพการเรียนรู้ในพื้นที่วิถีชีวิตจริงในวัฒนธรรมชุมชน เรียนรู้ผ่านกระบวนการฝึกเป็นโค้ช/ผู้จัดการศึกษาให้เพื่อน พี่ น้อง และผู้อื่น เรียนรู้ผ่านกระบวนการฝึกจากวิทยากรผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้และภูมิปัญญา ใช้เครื่องมือ ประสบการณ์ ความรู้ และทักษะทั้งตะวันตกและตะวันออก บูรณาการให้เหมาะสมกับผู้เรียน และเรียนในภูมิทัศน์การเรียนรู้ใหม่ทั้งในและนอกสถานศึกษาควบคู่กันไปอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับบริบทและขอบเขตที่มีอยู่หรือแปรเปลี่ยนได้อย่างยืดหยุ่น (3) **สื่อ** มีความหลากหลายโดยบูรณาการใช้อย่างเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนและภูมิทัศน์การเรียนรู้ต่างๆ คือ แบบออนไลน์ (On

Line) แบบออฟไลน์ (Off Line) แบบออนแอร์ (On Air) และ แบบออนกราวด์ (On Ground) ท่ามกลางการแบ่งปันทรัพยากรร่วมของบุคคล หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ในสังคม (4) **การวัดและประเมินผลการศึกษา** มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน การสะท้อนคุณภาพของผู้เรียนจากผู้เกี่ยวข้อง การวัดประเมินผลที่สะท้อนคุณภาพการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนตามสภาพจริงด้วยเครื่องมือที่หลากหลายสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียน และการจัดแสดงผลงานจากร่องรอยการเรียนรู้ โครงงาน ชิ้นงานทุกรูปแบบของผู้เรียน (5) **ผู้จัดการศึกษา ครู และผู้จัดการเรียนรู้** ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูกระบวนการ ครูวิชาชีพ ครูที่ปรึกษา ครูพ่อครูแม่ ครูชุมชน ครูภูมิปัญญา ราชภัฏชาวบ้าน ครูอาสา ครูธรรมชาติ (ทุกสรรพสิ่งคือครู) ครูสื่อ รวมทั้งอนุญาตให้ผู้เรียนเป็นครูของตนเองและผู้อื่น (6) **แหล่งเรียนรู้** “ทุกพื้นที่คือแหล่งเรียนรู้” ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่เรียกว่า “ภูมิทัศน์การเรียนรู้ใหม่” ประกอบด้วยพื้นที่ภายในจิตใจของตนเองและพื้นที่ร่วมของผู้เรียนกับพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งที่รับรู้ด้วยกายภาพ (Co-Learning Space: CLS) และพื้นที่ร่วมของเครือข่ายผู้เรียนที่โยงใยในระบบนิเวศการเรียนรู้ต่างๆ เป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Co-Learning Community) รวมถึงการเรียนรู้ในพื้นที่พิเศษเฉพาะของแต่ละคนด้วย (7) **การจัดการ** เป็นการจัดการที่เน้นการมีส่วนร่วมจากผู้เรียน บุคลากรทุกคนในศูนย์ฝึก เครือข่ายร่วมพัฒนา รวมทั้งการเชื่อมโยงกับครอบครัวและชุมชนในวิถีชีวิตของเด็กและเยาวชนภายหลังการได้รับการปล่อยตัวและอยู่ในการติดตามของศูนย์ฝึก

4. หลักสูตรการศึกษาแบบกลุ่มประสบการณ์ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

จากการถอด**หลักสูตรต้นแบบ**จากกิจกรรมภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ทั้ง 5 ศูนย์ พบองค์ความรู้และแนวทางการจัดประสบการณ์ ซึ่งแบ่งฐานการเรียนรู้เป็น 5 **กลุ่มประสบการณ์** คือ (1) Love & Soul (2) We can do it (3) Good Life (4) ปักเป้า (5) คิดเป็นเห็นบวก โดยมีผลการพัฒนาคุณภาพที่มุ่งหวังครอบคลุมคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย โดยหลักสูตรต้นแบบนี้ มีการทดลองนำร่องใช้ในการจัดการศึกษาทางเลือกให้กับเด็กและเยาวชน 8 คน ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง และนำไปปรับใช้ได้ต่อไปกับการจัดการศึกษาทางเลือกในศูนย์ฝึกทั้ง 5 ศูนย์ และศูนย์ฝึกอื่นๆ ในอนาคต โดยมีรายละเอียด ดังจะแสดงในตารางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ในหลักสูตรต้นแบบซึ่งอยู่ในหัวข้อที่ 5 ลำดับถัดไป

ทั้งนี้การถอดหลักสูตรจากกิจกรรมภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่ได้ 5 กลุ่มประสบการณ์ดังที่กล่าวมานี้ได้ใช้กระบวนการย้อนกลับ (Backward Process) โดยมีขั้นตอนคือ การถอดต้นทุน การจัดประเภท การเขียนหลักสูตร และการออกตารางเรียน โดยการเริ่มสนทนาโดยใช้ตารางเรียนแต่ละศูนย์จะมีผลดีมากกว่าและทำให้ครูและบุคลากรภายในศูนย์มีส่วนร่วมในการออกแบบได้มากกว่าการให้หลักสูตรไปกว้างๆ แล้วต้องตีความเพื่อการประยุกต์ใช้ขั้นตอน D to A โดยมีรายละเอียดแต่ละขั้นตอนดังแผนผัง ดังนี้

A to D

D to A

A ถอดต้นทุน

(ทำอะไร? ได้อะไร? แต่ละศูนย์ฝึกมีกิจกรรมอะไรอยู่แล้วบ้าง

อะไรที่น่าจะเพิ่มเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนได้ อะไรที่เป็นกิจกรรมพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม
ร่วมในขั้นตอนนี้ให้ระดมความคิดออกมารวมกัน)

B จัดประเภท

จัดประเภทและจุดเน้นของแต่ละกิจกรรม

C เขียนหลักสูตร

นำจุดเน้นดังกล่าวมาพัฒนาเป็นหลักสูตร

โดยคำนึงการได้มีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

D ออกตารางเรียน

ออกเป็นแผนตารางเรียนต่อหนึ่งอาทิตย์ว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง

5. ร่างหลักสูตร/แผนการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ สำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพ ของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

จากการวิจัย นอกจากการถอดหลักสูตรจากกิจกรรมภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เพื่อให้
เห็นภาพของการจัดทำหลักสูตรการศึกษาทางเลือกซึ่งออกแบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยฐานการ
เรียนรู้รูปแบบกลุ่มประสบการณ์ที่มาจากฐานการทำกิจกรรมในด้านต่างๆ ที่ทางศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและ
เยาวชนแต่ละศูนย์ดำเนินการอยู่แล้ว จากการที่ทางกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนมีจุดมุ่งหมายในการ
จัดการศึกษาทางเลือกในรูปแบบของศูนย์การเรียนรู้ จึงได้มีความต้องการในการทำหลักสูตร/แผนการจัดการ

ศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ที่อยู่ในแต่ละศูนย์ฝึก ซึ่งคณะนักวิจัยได้เสนอร่างหลักสูตร/แผนการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

หลักสูตร / แผนการจัดการศึกษา ของศูนย์การเรียนรู้ ...(ชื่อศูนย์การเรียนรู้)

สำหรับเด็กในกระบวนการยุติธรรม กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม

1. ชื่อศูนย์การเรียนรู้

.....

2. วัตถุประสงค์ของศูนย์การเรียนรู้

การดำเนินการของศูนย์การเรียนรู้เป็นไปตามความมุ่งหมายและหลักการของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ตามมาตราที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพรู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

- (1) เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน
- (2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
- (3) การพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ศูนย์การเรียนรู้ ...(ชื่อศูนย์การเรียนรู้) มีวัตถุประสงค์ในการจัดโปรแกรมการฝึกและอบรมสำหรับเด็กและเยาวชนซึ่งอยู่ในความดูแลของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ให้ได้รับโอกาสรับการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพในโปรแกรมการศึกษาและแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามบริบทข้อมูลพื้นฐานของบุคคลที่หลากหลาย ด้วยกระบวนการปฏิบัติงานที่สอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ.2546 พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 เป็นไปตามมาตรฐานสหประชาชาติ (UN) โดยการบูรณาการให้สอดคล้องกับ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และ ฉบับที่แก้ไข ภายใต้วิสัยทัศน์ พันธกิจ ในบทบาทภารกิจของหน่วยงานโดยมีทิศทางในการสร้างสรรค์นวัตกรรมการดำเนินงานแบบมีส่วนร่วมเพื่อสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสพัฒนาระบบสุขภาวะ ทักษะชีวิต ทักษะการเรียนรู้ เพื่ออนาคตในการศึกษาต่อหรือมีงานทำ สามารถดำเนินชีวิตร่วมกับสังคมในปัจจุบันและอนาคตอย่างมีความสุข

3. ที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้

(แนบแผนที่ตั้งศูนย์การเรียนรู้)

4. รูปแบบการจัดการศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้จัดการศึกษาผสมผสานทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยใช้เป้าหมายการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมให้ได้รับโอกาสและพื้นที่การเรียนรู้ ดังนี้

1.1 จัดโปรแกรมการศึกษอบรมด้วยกระบวนการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนด้วยหลักการหนุนเสริมทุนชีวิต (Life Assets) ที่เป็นทั้งทุนชีวิตภายใน (Internal Assets) และทุนชีวิตภายนอก (External Assets) ให้เด็กและเยาวชนมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพตนเองจากแนวทางการศึกษาที่เคารพสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล โดยจัดกิจกรรมรูปแบบใหม่ให้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็กและเยาวชนเป็นส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนได้รับโอกาสพัฒนาตนเองให้ตอบโจทย์เป้าหมายชีวิตอนาคตของตนเอง

1.2 จัดโปรแกรมการศึกษอบรมหนุนเสริมให้เด็กเป็นเจ้าของการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Ownership of Learning) และสามารถกำกับทิศทางการพัฒนาตนเองได้ (Self Directed Learner) ตามหลักการสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานด้านการศึกษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่จะวางแผนชีวิตของตนเองให้ก้าวหน้าทั้งในด้านการศึกษา มีการวางเป้าหมายใหม่ให้ตนเองสามารถกลับไปสู่ทางเลือกในการศึกษาต่อหรือ ดำเนินชีวิตร่วมกับครอบครัว ชุมชน และสังคมอย่างมีความสุขได้

1.3 จัดโปรแกรมการศึกษอบรมในการเสริมสร้างพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยตนเองจากกิจกรรมพัฒนาศักยภาพตามความถนัดและความสนใจตามแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่เหมาะสมตามศักยภาพรายบุคคล และพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อทำให้บุคคลได้รับการศึกษาตลอดชีวิต สอดคล้องกับหลักการ แนวทาง และจุดหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับที่แก้ไข

1.4 จัดโปรแกรมการศึกษาอบรมที่มีระบบการประเมินคุณภาพการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ 2 แนวทาง คือ

(1) การเข้าชั้นเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้วยโปรแกรมการศึกษาในระบบ เพื่อรับการประเมินผลคุณภาพการเรียนรู้ตามชั้นเรียนต่อเนื่องจากพื้นฐานการศึกษาเดิม

(2) จัดการศึกษาตามแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือกและจัดระบบประเมินคุณภาพการศึกษาเทียบเคียง/เทียบเท่ามาตรฐานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ตามหลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สำหรับ กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ สอดคล้องตามศักยภาพผู้เรียนเป็นสำคัญ ด้วยรูปแบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยมุ่งเน้นการเรียนรู้แบบ Experiential Approach ที่สร้างสรรค์กระบวนการการเรียนรู้ต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตประจำวัน ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การฝึกทักษะและพัฒนาการจากการลงมือปฏิบัติจริงด้วยตัวผู้เรียนเอง นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสถานการณ์จริงอย่างเหมาะสม โดยกำหนดคุณภาพที่มุ่งหวังไว้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ เต็มเต็มในส่วนการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยการสร้างองค์ความรู้ตามศักยภาพรายบุคคลด้วยตนเอง

ศูนย์การเรียนรู้ ... (ระบุชื่อศูนย์การเรียนรู้) บริหารจัดการโดยบุคลากรสหวิชาชีพ ได้แก่ นักการศึกษาพยาบาล นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ฝ่อาภบาลและการพินิจ เพื่อร่วมกันจัดการเรียนรู้ภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนโดยเชื่อมโยงการเรียนรู้สู่วิถีชีวิตของครอบครัว ชุมชนที่สัมพันธ์กับอาชีพของครอบครัว ชุมชนที่อยู่อาศัย และเชื่อมโยงเครือข่ายโดยการกำหนดเป้าหมายและทิศทางการดำเนินงานร่วมกันเพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนเป็นสำคัญ

เน้นการเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษใหม่ให้กับเด็กและเยาวชน ข้อมูลการเรียนรู้ต่างๆ ที่เป็นรายละเอียดของเนื้อหาสาระและการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ต่างๆ จะเกิดขึ้นในรูปแบบบูรณาการ ซึ่งหมายถึงรายละเอียดของเนื้อหาการเรียนรู้ จะถูกเพิ่มเติมในบันทึกการเรียนรู้ระหว่างกระบวนการการเรียนรู้ในแต่ละวัน โดยจะปรากฏเป็นข้อมูลร่องรอยแสดงคุณภาพการเรียนรู้เชิงประจักษ์ได้เพิ่มเติมในแบบบันทึกการประเมินรายเทอม/รายปีสำหรับเด็กและเยาวชน (SAR - Self Assessment Report) ซึ่งใช้ในกระบวนการประเมินผลการศึกษารายปี

5. ระดับการศึกษา

ศูนย์การเรียนรู้ ... (ระบุชื่อศูนย์การเรียนรู้) จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้ง 3 ระดับ คือ ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย

ระดับการศึกษาที่จัดให้สำหรับเด็กและเยาวชนโดยศูนย์การเรียนรู้ ดำเนินการโดยสอดคล้องกับพื้นฐานการเรียนรู้เดิมของเด็กและเยาวชน เน้นการจัดโปรแกรมการศึกษาให้เด็กและเยาวชนได้รับสิทธิทางการศึกษาจากต้นทุนศักยภาพเดิม และเสริมโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้โอกาสเด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาตามความพร้อมของวัย และศักยภาพความถนัดความสนใจในการศึกษาต่อและการฝึกการทำงานอาชีพพื้นฐาน

6. หลักสูตร หรือ ลักษณะกิจกรรมการเรียนการสอน

ศูนย์การเรียนรู้ ...(ระบุชื่อศูนย์การเรียนรู้) จัดการศึกษารูปแบบการศึกษา 3 รูปแบบ

1. จัดการศึกษาในระบบ สำหรับ กลุ่มเด็กและเยาวชนที่มีความพร้อมในการเรียนด้วยรูปแบบชั้นเรียนเสริมทักษะวิชาการ
2. จัดการศึกษานอกระบบ ด้วยโปรแกรมบำบัดฟื้นฟู สำหรับเด็กที่ต้องการแก้ไขปัญหาด้านสุขภาวะทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และจิตใจ เพื่อสร้างความพร้อมในการดำเนินชีวิตที่มีคุณภาพและมีความสุข ร่วมไปกับโปรแกรมการศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้เฉพาะทาง วิชาการหรือการทำงานอาชีพ และต่อยอดการฝึกทักษะการเรียนรู้ตามความสนใจให้เป็นความเชี่ยวชาญ
3. จัดการศึกษาตามอัธยาศัย โดยส่งเสริมการเรียนรู้ในวิถีชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ตามความถนัด ความสนใจ ความต้องการ โอกาส ความพร้อม และศักยภาพในการเรียนรู้รายบุคคล และการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง อันเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยมี เป้าหมายและแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ดังต่อไปนี้

6.1 เป้าหมายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

ศูนย์การเรียนรู้จัดการศึกษาตามแนวทางการศึกษาทางเลือก โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ “**กลุ่มประสบการณ์**” เพื่อให้เกิดคุณภาพการเรียนรู้ด้วยองค์ความรู้ครอบคลุมชุดความรู้ตามมาตรา 23 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ได้รับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เกิดเป็นสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างเป็นองค์รวม โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนเป็นสำคัญตามสาระหลักของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม โดยจัดโปรแกรมการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ (การศึกษาทางเลือก) เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 และฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560

โปรแกรมการเรียนรู้จัดทำสำหรับการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามแผนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ดังนี้

6.1.1 โปรแกรมแรกรับ เป็นการสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อการปรับตัวสำหรับเด็กและเยาวชนในการเข้าสู่กระบวนการดำรงชีวิตนอกบ้านเพื่อเตรียมรับการฝึกและอบรม ได้รับการประเมินศักยภาพการเรียนรู้เดิม และได้รับการศึกษาที่เหมาะสม หรือ ร่วมกิจกรรมแก้ไขบำบัดฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจให้มีความพร้อมในการพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมในการดำเนินชีวิตและพัฒนาการเรียนรู้ในโปรแกรมการฝึกและอบรมอย่างมีคุณภาพ

6.1.2 โปรแกรมฝึกและอบรม ระยะเวลา 3 เดือน 6 เดือน 1 ปี หรือมากกว่า 1 ปี ตามที่ได้รับคำสั่งศาล เป็นการจัดการศึกษา ฝึกและอบรมให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษาที่เหมาะสมกับศักยภาพการเรียนรู้ตามความถนัดความสนใจ และได้รับการประเมินคุณภาพการเรียนรู้เทียบเคียงหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับชั้นที่สอดคล้องกับศักยภาพตามวัยและความพร้อม

6.1.3 โปรแกรมเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย เป็นการจัดการแผนการเตรียมความพร้อมเพื่อการศึกษาต่อและมีงานทำซึ่งสอดคล้องกับบริบทการดำเนินวิถีชีวิตจริงต่อไปในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

6.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

ศูนย์การเรียนรู้ใช้แนวทางการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 4 มีหลักการและแนวทางในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน โดยยึดหลักตามจุดมุ่งหมาย การพัฒนาสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

(สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางฯ และเพิ่มเติมอัตลักษณ์ของศูนย์การเรียนรู้)

7. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

จัดการศึกษาตามแนวทางการศึกษาทางเลือก โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ด้วยรูปแบบ “**กลุ่มประสบการณ์**” เพื่อให้เกิดคุณภาพการเรียนรู้ด้วยองค์ความรู้ครอบคลุมชุดความรู้ตามมาตรา 23 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้รับการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เกิดเป็นสมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์อย่างเป็นองค์รวม โดยเน้นการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนเป็นสำคัญตามสาระหลักของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม โดยจัดแผนการเรียนรู้ตามหลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ (การศึกษาทางเลือก) เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพการศึกษาเทียบเคียงมาตรฐานตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 และฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560

โดยจัดกลุ่มประสบการณ์การเรียนรู้เป็น 5 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

1. Love & Soul 2. We can do it 3. Good Life 4. ปักเป้า 5. คิดเป็นเห็นบวก

7.1 ตัวอย่าง ตารางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ศูนย์การเรียนรู้...(ชื่อศูนย์การเรียนรู้)

ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น

กลุ่มประสบการณ์	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรม
1. Love & Soul	1.1 รู้จักดูแลรักษาทำความสะอาดร่างกาย ได้อย่างถูกสุขลักษณะที่ดีเป็นประจำสม่ำเสมอ 1.2 เรียนรู้การเลือกบริโภคให้ถูกสุขลักษณะที่ดีเหมาะสมกับช่วงวัย ดูแลตนเองอย่างถูกสุขลักษณะทั้งในบ้านและนอกบ้านได้อย่างเหมาะสม 1.3. มีจิตสำนึกในการรักษาคุณค่าของตัวเอง คำนึงถึงปัจจัยในการเลือกทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสมาชิกในครอบครัวและชุมชน ละเว้นสิ่งที่เป็นโทษ 1.4 เรียนรู้จักการควบคุมอารมณ์ รักและเข้าใจตนเอง มีสุนทรียะด้านจิตใจและอารมณ์ ความสมดุลของการฝึกร่างกายให้สัมพันธ์กัน รู้จักวางเป้าหมายในชีวิตของตนเองตามประสบการณ์และวุฒิภาวะในแต่ละช่วงวัย 1.5 ฝึกฝนการใช้หลักคุณธรรมในชีวิตประจำวัน รู้จักเสียสละ อดทนอดกลั้น ตัดสินใจอย่างมีเหตุผล ดำเนินชีวิตด้วยความพอเพียง รักและเห็นคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ มีความเคารพและเห็นคุณค่าในความแตกต่างหลากหลายของผู้คนที่มีความหลากหลายทางอาชีพ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี 1.6 พัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน การแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับเรื่องของตนเอง การฝึกวางเป้าหมายชีวิต วิเคราะห์ประสบการณ์/ข่าว/เหตุการณ์ปัจจุบันอย่างมีเหตุผล มีทักษะการใช้ข้อเท็จจริงในการคิดอย่างสร้างสรรค์ และการตัดสินใจที่ดี มีทักษะในการสื่อสารด้วยการรักษา	- กิจกรรมรักตัวเอง - วิชาก่อการดี - จิตอาสา - การให้อภัยตนเอง - วิชาก่อนอนุบาล - ส่งเสริมศักยภาพเชิงบวก - การดูแลสุขภาพกายและจิตของตนเอง - การยอมรับความเป็นจริงของชีวิต

กลุ่มประสบการณ์	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรม
	เจตคติของตนเองที่มีต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการต่อสุขภาพและชีวิตในช่วงวัยอย่างเหมาะสม 1.7 รู้จักการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง รวมถึงหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเหมาะสม 1.8 ฝึกทักษะการพัฒนาตนเองในสิ่งที่ชอบและสร้างสรรค์การเรียนรู้ตามความถนัดความสามารถที่มีในตัวเองอย่างมีความสุข 1.9 มีความเข้าใจในวิถีชีวิต วิถีชุมชน ในท้องถิ่นของตนเอง และท้องถิ่นอื่น คำนึงถึงสุขอนามัยในครอบครัว และการปฏิบัติต่อชุมชน 1.10 มีความรักในธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างจำกัดและคุ้มค่า ดำเนินชีวิตประจำวันด้วยการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม	
2. We can do it	2.1 มีความสามารถในการใช้ทักษะภาษาเพื่อการเรียนรู้และดำเนินชีวิต รวมทั้งพัฒนาทักษะจำเป็นในการทำงานตามความสนใจ 2.2 มีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับจำนวนจริง และนำความรู้เกี่ยวกับจำนวนไปใช้ในชีวิตจริง พัฒนาทักษะความรู้ในการคิดคำนวณ ผ่านการทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน/การทำงาน/ฝึกอาชีพ สามารถนำหลักคณิตศาสตร์ใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น ความเข้าใจเรื่องการซื้อขาย ราคา ต้นทุน กำไร-ขาดทุน สัดส่วน อัตราส่วน ร้อยละ สามารถดำเนินการเกี่ยวกับจำนวนเต็ม เศษส่วน ทศนิยม ใช้การประมาณค่าในการดำเนินการและแก้ปัญหา การเลือกซื้อวัสดุที่เหมาะสมและมีคุณภาพ การใช้ปริมาณวัตถุดิบในการประกอบอาหาร การใช้เงินในการจ่ายตลาดและรู้จักการออม การวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพของกินของใช้ การสังเกตอุณหภูมิ การเปรียบเทียบและเลือกใช้สีส่น	- กิจกรรมในกิจวัตรประจำวัน - กิจกรรมพัฒนาความถนัดและความสนใจ ได้แก่ - ศิลปะ - เสริมสวย - ช่างตัดผม - จัดสวน - จัดดอกไม้ - หัตถศาสตร์ - การทำไข่เค็ม - การแกะสลักหนังใหญ่ - ช่างไฟฟ้า - ช่างเชื่อมโลหะ - ช่างปูกระเบื้อง

กลุ่มประสบการณ์	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรม
	ศิลปะในการจัดอาหาร เป็นต้น 2.3 มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดในระบบต่างๆ เกี่ยวกับความยาว พื้นที่และปริมาตรได้ตามกิจกรรมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยง พร้อมทั้งสามารถนำความรู้เกี่ยวกับการวัดไปใช้ในชีวิตจริงได้ 2.4 มีทักษะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการฝึกงาน ฝึกทักษะการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำเสนอข้อมูล จัดเก็บข้อมูลเชิงสถิติอย่างง่ายเพื่อใช้เป็นข้อมูลสำคัญในการพิจารณาข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับสถิติ มีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเรื่องสถิติ มีความเข้าใจเกี่ยวกับการทดลอง สุ่ม เหตุการณ์ และความน่าจะเป็นของเหตุการณ์ สามารถใช้ความรู้เกี่ยวกับความน่าจะเป็นในการคาดการณ์และประกอบ การตัดสินใจในสถานการณ์ต่างๆได้ 2.5 ฝึกปฏิบัติทักษะการทำงานพื้นฐานที่จำเป็นในชีวิตประจำวัน มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมาย รู้และเข้าใจกระบวนการทำงาน/ฝึกการทำงานตามขั้นตอน มีทักษะในการแสวงหาความรู้ การแก้ปัญหา และทักษะการจัดการ มีการวางแผน การบริหารจัดการ และลงมือปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจ 2.6 รู้จักการใช้งานอุปกรณ์ต่างๆ เลือกใช้วัสดุ การเก็บรักษาเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพอย่างถูกต้องเหมาะสม และคำนึงถึงความปลอดภัย ฝึกฝนการปรับใช้เพื่อการสร้างสรรค์ผลงานตามจินตนาการ 2.7 รู้จักประเมินทางเลือกในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับความรู้ ความถนัด และความสนใจของตนเอง เพื่อฝึกพื้นฐานในการประกอบอาชีพ 2.8 เข้าใจแนวทางการเลือกอาชีพ มีเจตคติที่ดี เห็นคุณค่าและความสำคัญของอาชีพต่างๆ ที่มีความสัมพันธ์เกื้อกูล	- โหราศาสตร์ - งานศรัทธา - การค้าขาย - กล้องบรรจุภัณฑ์ - คหกรรม - การจับจีบผ้า - การทำอาหาร - การทำเบเกอรี่ - การนวดกดจุด - ช่างซ่อมรถยนต์ - ช่างซ่อมรถจักรยานยนต์ - ช่างซ่อมเครื่องปรับอากาศ - กิจกรรมการสนทนา สื่อสารอย่างเท่าทันในชีวิตประจำวัน

กลุ่มประสบการณ์	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรม
	กันในสังคม 2.9 รู้จักพัฒนาและประยุกต์ใช้ภาษาอังกฤษ/ภาษาต่างประเทศ ในด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน เพื่อการสื่อสารและการดำเนินชีวิตประจำวันได้ตามความเหมาะสมและความสามารถ 2.10 ศึกษาข้อมูลความรู้จากการเรียนรู้เพิ่มเติม รู้จักการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการสืบค้นความรู้ พัฒนาเขาวงกตปัญญา และการสื่อสารอย่างรู้เท่าทันและรับผิดชอบต่อนตนเองสังคม	
3. Good Life	3.1 เรียนรู้การรู้จักคุณค่าของตนเอง รักตนเองและครอบครัว ฝึกทักษะในการดำเนินชีวิตร่วมกับครอบครัวในสังคมอย่างมีความสุข เพิ่มพูนทักษะ ในการดำรงชีวิตร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข 3.2 เรียนรู้สิ่งที่เป็นประโยชน์ไม่ไช่ประโยชน์ สิ่งที่เป็นโทษ รู้จักระมัดระวัง ป้องกันและหลีกเลี่ยงปัจจัยที่เสี่ยงต่อชีวิต สุขภาพ การคบเพื่อน อุบัติเหตุ การใช้ยาในชีวิตประจำวัน สารเสพติด เรียนรู้ทักษะการปฏิเสธพฤติกรรมที่ส่งผล กระทบอันเกิดจากยาเสพติดและความรุนแรง ทั้งภายในและภายนอกบ้าน 3.3 ตระหนักในคุณค่าของตนเองและผู้อื่น มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักและเข้าใจตนเอง (จุดอ่อนจุดแข็ง) พร้อมทั้งแนวทางการนำจุดแข็งมาใช้เพื่อเป็นโอกาส และการพัฒนาจุดอ่อน 3.4 รู้จักสร้างสรรค์องค์ประกอบของการจัดการงาน การจัดที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมให้สวยงาม ฝึกทักษะการใช้ประสาทสัมผัสระหว่าง ขนาด รูปทรง วัสดุ ระยะสัมพันธ์กับภาพ การเคลื่อนไหว หรือการออกแบบพื้นที่การทำงาน ได้อย่างสมดุลด้านสุขภาวะ	- กิจกรรมในกิจวัตรประจำวัน - กิจกรรมบำบัดพื้นฐาน - กิจกรรม "รู้จักข้อดีของฉันและเพื่อน" - กิจกรรมบำบัด"สมองดีดิดา" - กิจกรรมเรียนรู้ "โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์" - กิจกรรมทักษะชีวิต เช่น การทำอาหาร เครื่องดื่ม งานบ้าน การจัดสวน การเป็นเพื่อนที่ดี เป็นต้น - กิจกรรมครูที่ปรึกษา พัฒนา กิจกรรมการเรียนรู้รายบุคคลตามความสนใจ - กิจกรรมถอดการเรียนรู้จาก Time line และวางแผนชีวิตในศูนย์ฝึกฯ - กิจกรรมจิตอาสา เช่น เก็บขยะ ทำความสะอาด ปฏิบัติธรรมตามโอกาส - กิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่อต่างๆ เช่น อ่านหนังสือ ทำ

กลุ่มประสบการณ์	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรม
	3.5 ตระหนักถึงความสำคัญของการมีเพศสัมพันธ์อย่างปลอดภัย และผลกระทบที่เกิดจากโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ 3.6 สื่อสารข้อมูลเกี่ยวกับประสบการณ์ของตนเอง ขวาทเหตุการณ์ ประเด็นเกี่ยวกับยาเสพติด อย่างเท่าทัน แสดงความคิดเห็นของตนเองและให้เหตุผลประกอบได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ควบคุมการใช้น้ำเสียงกิริยาท่าทางให้เหมาะสมกับบุคคลและโอกาส 3.7 ฝึกทักษะกระบวนการคิด ทักษะการคิดวิเคราะห์ ทักษะการตัดสินใจ ทักษะการคิดสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการจัดการกับอารมณ์ และทักษะการกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งเข้าใจและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล 3.8 เรียนรู้สิทธิและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองที่ดี ตามระบอบประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นได้อย่างปกติสุข รู้จักกฎ กติกา มารยาท รู้จักปรับตัว ยอมรับ และเคารพในความแตกต่างทางความคิด ความรู้สึก และพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น ทั้งในครอบครัว ชุมชนที่อยู่อาศัย 3.9 รู้จักและปฏิบัติตนตามกฎหมาย ในการคุ้มครองสิทธิของตนเอง รู้จักสิทธิหน้าที่ของตนเอง มีจิตอาสา แบ่งปัน มีน้ำใจเกื้อกูลผู้อื่นตามกำลัง 3.10 เรียนรู้จักความสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตจากระบบนิเวศ ธรรมชาติรอบตัว ภูมิประเทศ ภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อม เชื่อมสู่การเรียนรู้เรื่องเกี่ยวกับประเทศต่างๆ ในโลก เชื่อมโยงกับเรื่องที่สนใจ	บันทึกการอ่าน ทวี Internet การละคร - กิจกรรมรักการอ่าน เช่น การเข้าห้องสมุด - กิจกรรมกลุ่มเรียนรู้ตามโอกาสต่างๆ
4. ปักเป้า	4.1 รู้จักและเข้าใจเป้าหมายการเรียนรู้ของตนเอง สามารถเลือกพัฒนางิจกรรมตามความสนใจ ฝึกกีฬาที่เหมาะสมกับตนเอง และออกกำลังกายเพื่อสุขภาพได้ตามโอกาสและความสนใจ รักษาตนให้มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง	- กิจกรรมในชีวิตประจำวัน - กิจกรรมการเรียนรู้และฝึก

กลุ่มประสบการณ์	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรม
	4.2 มีพื้นฐานในการทำงาน และรู้จักการทำงานเป็นทีม และทำกิจกรรม/เดินไปถึงเป้าหมายที่วางไว้ 4.3 มีเจตคติที่ดีและเห็นความสำคัญของการประกอบอาชีพ/วิธีการเตรียมพัฒนาตนเองให้มีทักษะการทำงานตามความสามารถ เข้าใจแนวทางการเลือกประกอบอาชีพ มองเห็นโอกาสและช่องทางในการเลือกประกอบอาชีพที่สุจริต พัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการทำงานและอาชีพที่สนใจ พัฒนาความรู้ความถนัดเพื่อนำไปประกอบอาชีพที่สนใจ 4.4 รู้จักรักษากฎ กติกา มารยาทในการนิยมนชีวิต/ทำงานร่วมกับผู้อื่น รู้และเข้าใจการปฏิบัติตามกฎกติกาของกีฬาแต่ละประเภท มีทักษะทางด้านกีฬาที่ถูกต้อง รู้และเข้าใจการทำงานเป็นทีม รู้จักรักและสามัคคีกันในกลุ่มคณะ 4.4 พัฒนาทักษะการเขียน การอ่าน การฟัง การสื่อสาร ได้อย่างเหมาะสมถูกต้องตามกาลเทศะ 4.5 รู้และเข้าใจความหมาย การใช้คำ การเขียนประโยคต่างๆ ในการติดต่อประสานงาน ใช้ถ้อยคำได้ถูกต้องเหมาะสมตามลักษณะการใช้งาน 4.6 เรียนรู้สุนทรียะทางภาษา การเขียนคำขวัญ คำคม คำอวยพร ในโอกาสต่างๆ ใช้ถ้อยคำได้ถูกหลักภาษา 4.9 รู้จักที่มา ประโยชน์ และการเลือกใช้พลังงานต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอย่างประหยัดและคุ้มค่า 4.10 รู้จักการรวบรวมข้อมูล นำเสนอข้อมูล การจัดเก็บข้อมูลในเชิงสถิติได้ตามศักยภาพของตนเอง เพื่อการพิจารณา ประยุกต์ใช้ข้อมูลสำคัญเพื่อการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม	การงาน/อาชีพครอบครัว - กิจกรรมเรียนรู้ร่วมกับคนในชุมชน - กิจกรรมรักการอ่าน - กิจกรรมสืบค้นความรู้จากสื่อได้แก่ หนังสือ ทีวี หรืออินเทอร์เน็ต - กิจกรรมการเรียนรู้กับครู/ผู้เชี่ยวชาญ/ผู้ประกอบอาชีพต่างๆ ในสังคม - กิจกรรมบันทึกการเรียนรู้
5. คิดเป็นเห็นบวก	5.1 เรียนรู้จักและทราบซึ่งในวิธีการดำเนินชีวิตตามหลักวิถี	-การเข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญ

กลุ่มประสบการณ์	เป้าหมายคุณภาพผู้เรียน	กิจกรรม
	ความเป็นไทย เรียนภูมิปัญญาไทย ดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาที่ครอบครัวนับถือ ใช้หลักคุณธรรมในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาอย่างสันติ 5.2 กล้าแสดงออก รู้จักตนเอง และกำหนดทิศทางการพัฒนาการเรียนรู้ด้วยตนเอง ฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ นำข้อคิดไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน 5.3 เรียนรู้พัฒนาตนเอง ฝึกแสดงความคิดเห็นวิเคราะห์วิจารณ์จากการฟัง การอ่าน การพูด การเขียน ตามความถนัด มีการแสดงออกในสิ่งที่ถูกต้องเป็นธรรม 5.3 มีศิลปะในการพูด พูดโน้มน้าวน่าเชื่อถือจากข้อเท็จจริง มีมารยาทในการฟังและพูด ฝึกวิธีการพูดเพื่อสร้างสันติ 5.4 มีทักษะการเขียนภาษาไทยถูกต้อง พัฒนาทักษะการอ่านหนังสือและการสื่อสารอย่างสร้างสรรค์ 5.5 รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ เลือกทำกิจกรรมตามความสนใจและพัฒนาทักษะความรู้ความสามารถของตน 5.6 รู้จักเลือกรับข้อมูลทางศิลปะ ดนตรี หรือกิจกรรมเพื่อความบันเทิงได้อย่างมีความสุข มีมารยาทในการเข้าร่วมชมการแสดง/นิทรรศการต่างๆ รู้จักชื่นชมผลงานทางด้านศิลปะ ดนตรี ทั้งของตนเองและผู้อื่น 5.7 ศึกษาเรียนรู้วิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องในชุมชนและสังคม เพื่อเข้าใจมิติสัมพันธ์ของผู้คนกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม มีความเคารพความแตกต่างในวิถีชีวิตผู้คนด้านเชื้อชาติ ศาสนา อาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ วัฒนธรรม มีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และดำเนินชีวิตด้วยการเป็นมิตรกับธรรมชาติ	ทางศาสนา การเวียนเทียน การทำบุญต่างๆการออกโรงทาน - กิจกรรมเรียนรู้ข่าวสารบ้านเมืองรอบด้านในทีวีและโลกโซเชียล - กิจกรรมแสดงความคิดเห็นเริ่มต้นจากสังคม-ครอบครัว - กิจกรรมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม - การทำจิตอาสาต่างๆเท่าที่สามารถทำได้ - กิจกรรมการเดินทาง/ทัศนศึกษา - กิจกรรมติดตามข่าว - การเข้าร่วมกิจกรรมในครอบครัว เครือญาติ ชุมชน และกลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน

7.2 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

การจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมนักเรียน กิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมสาธารณประโยชน์ เป็นรูปแบบบูรณาการกับกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มประสบการณ์ตามโอกาส และจังหวะเวลาที่เหมาะสม เพื่อบ่มบ่มผู้เรียนได้พัฒนาตนเองตามศักยภาพ พัฒนาอย่างเป็นองค์รวมทั้งสาระ ทักษะ และเจตคติที่ดีเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคม ทั้งนี้ยังมุ่งหวังให้เป็นการเสริมสร้างให้ผู้เรียนเป็นผู้มีศีลธรรม จริยธรรม มีระเบียบ วินัย มีความรู้เข้าใจแนวทางในการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเอง ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกของการทำประโยชน์เพื่อสังคม

ดังมีกิจกรรม 3 รูปแบบ ดังต่อไปนี้

กิจกรรมแนะแนว ได้แก่

กิจกรรมนักเรียน ได้แก่

กิจกรรมสาธารณประโยชน์ ได้แก่

(สามารถบันทึกกระหว่างการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นร่องรอยการเรียนรู้ตามสภาพจริง)

8. โครงสร้างเวลาเรียน

โครงสร้างเวลาเรียน

กลุ่มประสบการณ์	สัดส่วนการเรียนรู้ (100%)		
	ป.4-6	ม.1-3	ม.4-6
1. Love & Soul			
2. We can do it			
3. Good Life			
4. ปักเป้า			
5. คิดเป็นเห็นบวก			
รวมเวลาเรียนต่อชั้น/ต่อปี	ไม่น้อยกว่า 1,000 ช.ม.	ไม่น้อยกว่า 1,200 ช.ม.	ไม่น้อยกว่า 1,200 ช.ม.

หมายเหตุ : ศูนย์การเรียนรู้สามารถกำหนดร้อยละการเรียนรู้แต่ละกลุ่มประสบการณ์ได้ตามจุดเน้น
ของศูนย์การเรียนรู้ และ เป้าหมายของผู้เรียน

9. การวัดและประเมินผล และการเทียบโอน

9.1 การวัดและประเมินผล

ศูนย์การเรียนรู้...(ชื่อศูนย์การเรียนรู้) จัดการวัดและประเมินผลการเรียนรู้เพื่อพัฒนาและ
ประเมินผลพัฒนาผู้เรียนรายบุคคลตามแนวทางหลักเกณฑ์วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตร
แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีแนวทางและหลักการดังนี้

1. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนและตัดสินผล
การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสิทธิทางการศึกษาตามความพร้อมของวัยและศักยภาพของ
ผู้เรียนเป็นสำคัญ
2. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้สอดคล้องและครอบคลุมการจัดประสบการณ์
การเรียนรู้ตามลักษณะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทของเด็กและ
เยาวชนเป็นสำคัญ
3. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ในกิจกรรม
ของแต่ละกลุ่มประสบการณ์ซึ่งดำเนินการด้วยเทคนิควิธีการที่หลากหลาย
4. การประเมินผู้เรียนพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกต
พฤติกรรมการเรียนรู้ การร่วมกิจกรรมและการทดสอบ ควบคู่ไปในกระบวนการเรียน
การสอน ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา
5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องตรวจสอบผลการวัดและประเมินผลการ
เรียนรู้
6. ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนระหว่างศูนย์การเรียนรู้และรูปแบบการศึกษาต่างๆ
7. การประเมินเพื่อตัดสินผลการเรียนรู้โดยใช้การประเมินผลคุณภาพผู้เรียนตาม
หลักสูตร แกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และหลักเกณฑ์และวิธีการ ปรับ
ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยจัดให้มีการ วัดและ
ประเมินผลเพื่อตัดสินผลการเรียนรู้ ตามระดับขั้นที่สอดคล้องกับศักยภาพการเรียนรู้
และโปรแกรมการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ
8. ศูนย์การเรียนรู้มีวิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ดังนี้

1. การประเมินตามสภาพจริง
2. ประเมินผลจากผลงานภาระงานหรือประสบการณ์ของผู้เรียน/ชิ้นงาน
3. จัดให้มีการประเมินผลโดยการมีส่วนร่วมจากผู้ที่เกี่ยวข้องในรูปแบบ

คณะกรรมการสอดคล้องกับจุดหมายการจัดการศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้
ของศูนย์การเรียนรู้

หมายเหตุ

- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย: ศูนย์การเรียนรู้อาจจัด
กิจกรรมการเรียนรู้ หรือ การเรียนวิชาการ หรือ การทำโครงการ เพิ่มเติมตาม
ความต้องการและวัตถุประสงค์ของผู้เรียนในศูนย์การเรียนรู้ หรือ ตาม
ลักษณะเฉพาะทางของผู้เรียนในแต่ละระดับ / แต่ละบุคคล

- กิจกรรมเสริมทักษะชีวิตเป็นการนำกระบวนการต่าง ๆ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน
จัดให้ ผู้เรียนได้เข้าร่วมกิจกรรม อย่างน้อย 1 กิจกรรม/ปี

- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาจให้ระดับคะแนน เป็น ตัวเลข 8 ระดับ

ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ควรให้ระดับคะแนน เป็น ตัวเลข 8 ระดับ

9.2 การตัดสินผลการเรียน

ศูนย์การเรียนรู้ตัดสินผลการเรียนสำหรับผู้เรียนที่เรียนตามหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน
ของศูนย์การเรียนรู้ปรับจากข้อกำหนดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ใช้การ
ประเมินผลคุณภาพผู้เรียนตามหลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พ.ศ. 2551 โดยให้ พิจารณาตัดสินผลการเรียนเป็นไปตามระเบียบการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ที่
หลักสูตรศูนย์การเรียนรู้กำหนด

เกณฑ์การตัดสินผลการเรียน

ศูนย์การเรียนรู้ตัดสินผลการเรียนตามเป้าหมายคุณภาพตามกลุ่มประสบการณ์
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ การอ่านคิดวิเคราะห์ เขียน รวมทั้งกลุ่มประสบการณ์ เป็นระยะตามที่เหมาะสม
มีการเก็บข้อมูลของผู้เรียนทุกด้านอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนรู้โดยตัดสินผล การ
เรียนตามเป้าหมายการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

1. เวลาเรียนยืดหยุ่นตามบริบท จุดเน้นปรัชญาของการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ โดยมีร่องรอยหลักฐานที่ผู้เรียนได้เรื่องใดเรื่องหนึ่งมากพอที่จะนำมาใช้ตัดสินผล การเรียนได้
2. คุณภาพผู้เรียนผู้เรียนสอดคล้องสัมพันธ์กับ มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ ศูนย์ การเรียนกำหนด
3. ได้รับการประเมินและตัดสินผลการเรียนครอบคลุม ทั้งในด้านความรู้ทักษะ กระบวนการ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ และกลุ่มประสบการณ์ ตามที่ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และศูนย์การเรียนรู้ร่วมกันกำหนด

9.3 การให้ระดับผลการเรียน

ศูนย์การเรียนรู้กำหนดระดับผลการเรียนเป็นระดับคุณภาพ โดยใช้ระบบ

(สามารถเลือกได้ ตามตารางแสดงระบบการให้ระดับผลการเรียนถัดไป)

ตารางเกณฑ์การประเมิน: การเลือกให้ระดับคะแนน

ระบบตัวเลข	ระบบตัวอักษร	ระบบร้อยละ	5 ระดับ	4 ระดับ	2 ระดับ
4	A	80-100	ดีเยี่ยม	ดีเยี่ยม	ผ่าน
3.5	B+	75-79	ดี	ดี	ผ่าน
3	B	70-74	ดี	ดี	ผ่าน
2.5	C+	65-69	พอใช้	ดี	ผ่าน
2	C	60-64	พอใช้	ผ่าน	ผ่าน
1.5	D+	55-59	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
1	D	50-54	ผ่าน	ผ่าน	ผ่าน
0	F	0-49	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน	ไม่ผ่าน

เกณฑ์การเลื่อนชั้นระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีดังนี้

1. ผู้เรียนมีเวลาในการเรียนรู้ซึ่งสามารถพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ทุกกลุ่มประสบการณ์ตามโปรแกรม การศึกษาที่ศูนย์การเรียนรู้จัดให้

2. ผู้เรียนมีผลการประเมินทุกกลุ่มประสบการณ์ ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินที่เลือกใช้ตาม
โปรแกรมการศึกษารายบุคคลในหลักสูตรศูนย์การเรียนรู้
3. ผู้เรียนมีผลการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน ในระดับผ่าน ตามโปรแกรมการศึกษา
รายบุคคลในหลักสูตรศูนย์การเรียนรู้

เกณฑ์การจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น มีดังนี้

1. ผู้เรียนมีเวลาในการเรียนรู้ซึ่งสามารถพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ทุกกลุ่มประสบการณ์ตามโปรแกรม
การศึกษาที่ศูนย์การเรียนรู้จัดให้
2. ผู้เรียนมีผลการประเมินทุกกลุ่มประสบการณ์ ในระดับผ่านเกณฑ์การประเมินที่เลือกใช้ตาม
โปรแกรมการศึกษารายบุคคลในหลักสูตรศูนย์การเรียนรู้
3. ผู้เรียนมีผลการประเมินการอ่าน คิด วิเคราะห์และเขียน ในระดับผ่าน ตามโปรแกรมการศึกษา
รายบุคคลในหลักสูตรศูนย์การเรียนรู้
4. ผู้เรียนมีผลการประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ในระดับผ่าน ตามโปรแกรมการศึกษารายบุคคลใน
หลักสูตรศูนย์การเรียนรู้
5. ผู้เรียนมีผลการเรียนเฉลี่ยในระดับผ่าน ตามโปรแกรมการศึกษารายบุคคลในหลักสูตรศูนย์การเรียนรู้

10. การเทียบโอน

ศูนย์การเรียนรู้...(ชื่อศูนย์การเรียนรู้) ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนตามแนวทางและ ข้อกำหนดโดย
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาที่รับเทียบ/โอนผลการเรียนของศูนย์การเรียนรู้โดยใช้ ระเบียบ
กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการเทียบโอนผลการเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่กระทรวง ศึกษาธิการ
กำหนดรวมทั้งแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเทียบโอนผลการเรียน ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และ กฎกระทรวงที่
เกี่ยวข้อง

แนวทางการเทียบโอนผลการเรียน

การเทียบโอนผลการเรียน เป็นการนำผลการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งจากการศึกษา นอกระบบ
การศึกษาตามอัธยาศัยหรือจากประสบการณ์การทำงานหรือการดำเนินชีวิตมาเทียบโอนผล การเรียนที่ผู้เรียน
สะสมไว้ระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบ ซึ่งสามารถเทียบโอนผลการเรียนได้ในกรณี ที่ผู้เรียนยังไม่จบ
การศึกษาระดับใดระดับหนึ่งหรือเป็นการเทียบโอนกลางคันพิจารณาดำเนินการได้ ดังนี้

1. การเทียบโอนผลการเรียนในกรณีที่ผู้เรียนยังไม่จบชั้นปีสุดท้ายของแต่ละระดับการศึกษา
หรือย้ายสถานศึกษากลางคันให้ผู้เข้ารับเข้าเรียนพิจารณา ความรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน

จากเอกสารการศึกษาหรือหลักฐาน อื่นหรือมีการ ประเมิน ความรู้ทักษะประสบการณ์ของ ผู้เรียนเพิ่มเติมเพื่อจัดให้เข้าเรียน ในชั้นที่ขอเทียบโอน

2. การเทียบโอนผลการเรียนที่มีรูปแบบการจัดการศึกษาแตกต่างจากระบบชั้นปี เช่น จัดเป็น ช่วงชั้นหรือช่วงเวลาตามกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ให้ผู้ที่รับเข้าเรียนพิจารณาความรู้ และ ทักษะ จากเอกสารการศึกษาหรือหลักฐานอื่นหรือใช้การประเมินความรู้ทักษะ ประสบการณ์ ของผู้เรียนเพิ่มเติม เพื่อพิจารณาให้เข้าเรียนในชั้นที่เหมาะสมโดยคำนึงถึง ประโยชน์ที่จะเกิด กับผู้เรียนเป็นสำคัญ
3. ผู้เรียนที่เรียนรู้ด้วยตนเองหรือเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่างๆ หากมีความประสงค์ ขอเข้ารับ การเทียบโอนความรู้ทักษะ และประสบการณ์ของตน ให้สถานศึกษาที่ รับเข้าผู้จัดการศึกษา /เรียนแต่งตั้งคณะกรรมการและ ให้มีการประเมินตามระเบียบหรือแนวปฏิบัติการ เทียบโอน ของศูนย์การเรียน

11. การรายงานผลการเรียน

การรายงานผลการเรียนเป็นการรายงานความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของผู้เรียน และเป็นข้อมูล ในการวางแผน ปรับปรุงแก้ไขส่งเสริมพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนรวมทั้งเป็นข้อมูลในการออกเอกสาร หลักฐานตรวจสอบและรับรองผลการเรียนโดยศูนย์การเรียนสรุปผลการประเมินและจัดทำเอกสารหลักฐาน รายงานภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยที่ศูนย์การเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาร่วมกัน กำหนดรูปแบบและ ข้อมูลที่รายงานได้ตามความเหมาะสม

เอกสารหลักฐานการศึกษา

เอกสารหลักฐานการศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ที่ กระทรวงศึกษาธิการกำหนดแบ่งเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. เอกสารหลักฐานการศึกษาที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะได้แก่
 - ระเบียบแสดงผลการเรียนประกาศนียบัตรแบบรายงานผู้สำเร็จการศึกษา
 - ใบ ปพ.1/ฉ. (ป.) สำหรับ การรายงานผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับชั้นประถมศึกษา
 - ใบ ปพ.1/ฉ. (บ.) สำหรับ การรายงานผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับการศึกษาภาคบังคับ
 - ใบ ปพ.1/ฉ. (พ.) สำหรับ การรายงานผลการศึกษาขั้นพื้นฐาน ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. เอกสารหลักฐานการศึกษาที่ศูนย์การเรียนกำหนดสามารถกำหนดรูปแบบและข้อมูล ที่ รายงานได้ตามความเหมาะสม

12. ระบบประกันคุณภาพภายใน

ศูนย์การเรียนรู้...(ชื่อศูนย์การเรียนรู้) จัดให้มีระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายในศูนย์การเรียนรู้ เป็นไปตามประกาศคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เรื่อง กำหนดระบบประกันคุณภาพภายในศูนย์การเรียนรู้ เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องว่าผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ ให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ ทักษะกระบวนการ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดในหลักสูตรของศูนย์การเรียนรู้ ดังนี้

12.1 กำหนดมาตรฐานการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้

12.2 จัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้ที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานของศูนย์การเรียนรู้

12.3 จัดระบบบริหารและสารสนเทศ

12.4 ดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้

12.5 จัดให้มีการติดตาม ตรวจสอบคุณภาพการศึกษา

ประชุมสรุปบทเรียนหลังเสร็จกิจกรรมทุกกิจกรรม

- ในกลุ่มย่อย คือ คณะบุคลากรในศูนย์การเรียนรู้ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง

- ในกลุ่มใหญ่ คือ คณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้และบุคลากร อย่างน้อย เดือนละ 1 ครั้ง

12.6 จัดให้มีการประเมินคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้

12.7 จัดทำรายงานประจำปีที่เป็นรายงานประเมินคุณภาพภายใน

12.8 จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

12.9 เวทีประชุมเครือข่ายร่วมสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนตามหลักสูตร

การศึกษาศูนย์การเรียนรู้ เดือนละครั้ง หรือ ตามโอกาสของการจัดกิจกรรมร่วมกับศูนย์ฝึก

12.10 เวทีถอดบทเรียนการประเมินการทำงานเพื่อยกระดับพัฒนาแผน ปีละ 1 ครั้ง

13. รายชื่อและคุณสมบัติของบุคลากรทางการศึกษาของศูนย์การเรียนรู้

14. ข้อกำหนดเกี่ยวกับคณะกรรมการศูนย์การเรียนรู้

หมายเหตุ หลักสูตรศูนย์การเรียนรู้ต้นแบบดังกล่าว จัดทำด้วยบริบทที่เกี่ยวข้องจากการค้นพบในการวิจัย สอดคล้องกับหลักการ จุดหมาย แนวทางในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยการใช้ภาพรวมของการจัดกิจกรรมในโปรแกรมบำบัดฟื้นฟู โปรแกรมการศึกษา และโปรแกรมช่วยเหลือติดตาม ร่วมกันของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน 5 พื้นที่ โดยในรายละเอียดดังกล่าว หากมีการนำไปใช้ ควรต้องมาพิจารณารายละเอียดเพื่อนำไปปรับใช้ให้สัมพันธ์กับบริบทของแต่ละพื้นที่ต่อไป

6. ระบบวัดประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สะท้อนความหลากหลายของศักยภาพผู้เรียนรายบุคคล สำหรับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

กระบวนการวัดประเมินผลในการสนับสนุนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นได้อย่างเต็มตามศักยภาพของผู้เรียน เคารพในความรู้ความสามารถของบุคคลที่มีความหลากหลาย วิธีการทำให้ทุกคนสามารถสร้างองค์ความรู้ ไปสู่การสะท้อนคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ตามศักยภาพความถนัดที่แตกต่างกันด้วยวิธีการของแต่ละบุคคล จึงทำให้แนวทางการวัดและประเมินผลในระบบการศึกษากระแสหลักซึ่งเน้นวิธีการแสดงผลเชิงปริมาณมีบริบทแตกต่างกับการศึกษาทางเลือกซึ่งเน้นวิธีการแสดงผลเชิงคุณภาพ

วิธีการใช้ข้อสอบวัดผลความรู้วิชาการในระบบการศึกษากระแสหลัก ประเมินผู้เรียนที่มีทักษะการจัดการเชิงปฏิบัติ หรือ วิธีการทดสอบทักษะการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายเชิงกว้าง ไม่สัมพันธ์กับการประเมินผลคุณภาพผู้เรียนการศึกษาทางเลือกจากทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนที่มีเป้าหมายการเรียนรู้เชิงลึก มีจุดเน้น มีเป้าหมายเฉพาะของบุคคล ทำให้การวัดและประเมินผลในการศึกษากระแสหลักกลายเป็นเครื่องมือเพื่อการตัดสินผล เป็นการวัดความรู้ความจำในเนื้อหา ไม่ใช่การประเมินเพื่อพัฒนา เป็นการประเมินที่ยึดมาตรฐานและตำรา มากกว่าการสะท้อนศักยภาพผู้เรียนที่เป็นจริง ไม่สามารถประเมินการเรียนรู้แบบองค์รวมเชิงคุณภาพที่มีจุดเน้นการพัฒนาศักยภาพที่แตกต่างกัน

ปรากฏการณ์ซึ่งถูกพบในห้องเรียนของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน จากการเสริมทักษะการพัฒนาครูตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ให้กับศูนย์ฝึกแห่งหนึ่งด้วยกระบวนการปรับการเรียนเปลี่ยนการสอนเพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ มีทักษะในศตวรรษที่ 21 มากขึ้น ครูสอนให้น้อยลง ในการนำไปใช้ปฏิบัติงานจริง เมื่อคุณครูที่พยายามใช้กิจกรรม ประสบการณ์ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียนนำการเรียนรู้ แต่วิธีการวัดประเมินผลตามหลักสูตร กศน. ยังกำหนดวิธีการใช้ข้อสอบที่แสดงคำตอบถูกต้องแบบเดียว กระบวนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จึงเป็นขั้นตอนที่บั่นทอนแรงจูงใจของครูผู้สอนในการสร้างการเรียนรู้ที่ส่งเสริมจุดเน้นศักยภาพและการเรียนรู้จริงผู้เรียนเป็นสำคัญ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้ จึงทำให้ครูและบุคลากรของศูนย์ฝึกบางพื้นที่ไม่เห็นภาพความสอดคล้องสัมพันธ์กันของการพัฒนาแนวทางการจัดการศึกษาทางเลือก อย่างไรก็ตาม การนำเอาองค์ความรู้และทักษะการให้ความสำคัญกับผู้เรียนรายบุคคลไปปรับประยุกต์ใช้ในการสื่อสารเพื่อสร้างความเข้าใจและการฟังกันอย่างลึกซึ้งกับเด็กและเยาวชน การใช้เกมสร้างสรรค์การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงความหมายให้การเรียนรู้สามารถเข้าถึงผู้เรียน

การวัดประเมินผลเป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้กระบวนการศึกษามีความสมบูรณ์ และเป็นกระบวนการรับรองการจบการศึกษาและออกใบรับรองวุฒิ/ใบแสดงผลการเรียนรู้ตามสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับตามหลักการของอนุสัญญาสิทธิเด็ก กิจกรรมการวัดและประเมินผลในการวิจัยจึงออกแบบกระบวนการสะท้อนคุณภาพการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนซึ่งได้รับการพัฒนาการเรียนรู้จากกิจกรรมตามความสนใจของ “ห้องเรียนทดลองรูปแบบต่างๆ” เพื่อแสดงคุณภาพการเรียนรู้ได้ของเด็กและเยาวชนตามสภาพจริงที่สอดคล้องกับคุณภาพในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน

จากการวิจัยพบว่า ระบบการวัดประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐานที่สะท้อนความหลากหลายของ ศักยภาพผู้เรียนรายบุคคลสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการ ยุติธรรม ได้สะท้อนให้เห็นระบบการประเมินที่ (1) ส่งคืนอำนาจการเรียนรู้ ผ่านกระบวนการสนับสนุนให้ เด็กและเยาวชนได้ครอบครองทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ ผลลัพธ์การเรียนรู้และการจัดโครงสร้างเวลา เรียน (2) มองเด็กและเยาวชนเป็นมนุษย์ที่เรียนรู้และประเมินตนเองได้ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมที่ทำได้ มากกว่ามองเด็กและเยาวชนเป็นวัตถุที่ถูกประเมิน (3) เปลี่ยนข้ออำนาจการวัดผล เสริมพลังให้เด็กและ เยาวชนผ่านบทบาทสนับสนุนของกลไกกับสถานะการประมวลผลโดยปราศจากอคติและกระบวนการทัศนทาง การศึกษาที่แตกต่างกันของมนุษย์ (4) สร้างความหมายให้เด็กและเยาวชนการวัดประเมินผลไม่ได้มี ความหมายต่อเด็กและเยาวชนเท่าการพิสูจน์ความสามารถและการสื่อสารอัตลักษณ์ตัวตน

เครื่องมือวัดประเมินการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจริงของเด็กและเยาวชนที่สนับสนุนการสร้างการเรียนรู้และ รับรองสิทธิในการจบการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ในกระบวนการเดียวกัน สามารถดำเนินการได้ผ่านกรอบแนวคิด 5 ขั้นตอนของระบบวัดประเมินรับรองผลการศึกษา ได้แก่

6.1 การทบทวนประสบการณ์ (Meaningful Topic) เด็กและเยาวชนทบทวนเรื่องราวที่ชอบ ที่ ประทับใจ และรู้สึกว่าเป็นเรื่องราวที่มีความหมายต่อตนเอง

6.2 การถอดรหัสการเรียนรู้ (Learning Decode) เด็กและเยาวชนสะท้อนคุณภาพที่เกิดขึ้นจริง จากประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้มา

6.3 การเทียบคุณภาพผู้เรียน (Core Quality) เด็กและเยาวชนนำประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจริงของ ตัวเองไปเทียบกับคุณภาพผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลาง

6.4 การให้ระดับคะแนน (Evaluate) เป็นการวัดระดับคะแนนโดยเด็กและเยาวชนเป็นผู้ให้ คำอธิบาย ขยายความถึงคุณภาพที่ตนเองได้มาว่าเกิดขึ้นจากประสบการณ์อะไร

6.5 การออกระเบียนรับรองผล (Reflective Transcript) เป็นการออกไปรับรองผลการศึกษา โดย มีรายละเอียดของประสบการณ์ของเด็กและเยาวชนอยู่ในนั้นด้วย

โดย 3 ขั้นตอนแรก คือ ทบทวนประสบการณ์ ถอดรหัสการเรียนรู้และการเทียบคุณภาพผู้เรียนเป็น การทำงานกับช่วงเวลาของการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียน สะท้อนศักยภาพการเรียนรู้ สะท้อนคุณค่า ตัวตนที่จริงแท้ ทบทวนเพื่อตั้งคำถามและหาความหมายของการสร้างประสบการณ์ต่อเนื่อง ซึ่งคาบเกี่ยวกับการ สร้างรายละเอียดประสบการณ์ ให้ระดับคะแนน และออกหลักฐานการรับรองผลการเรียน เป็นการผนวก รวมกระบวนการวัดประเมินผลเพื่อรับรองสิทธิการจบการศึกษา ถอดค่าคุณภาพออกมาเป็นตัวเลขและส่งค่า นั้นเข้าสู่ระบบแสดงผลการเรียนรู้การศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามระเบียบปฏิบัติที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

7. การพัฒนาครูสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

จากการวิจัยพบว่าบทบาทของครูสำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมที่สำคัญคือการปรับบทบาทจากการเป็นผู้สอนที่เป็นผู้มีความรู้ในเนื้อหาเป็นหลัก สู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) หรือ ครูโค้ช (Coach) หรือ วิทยากรกระบวนการ หรือ ครูเพื่อเสริมพลัง (Empower) ซึ่งควรพัฒนาในสิ่งต่างๆ ต่อไปนี้

7.1 ความแจ่มชัด มีความรู้ในเรื่องที่ตนจัดการเรียนรู้อย่างชัดเจน แจ่มแจ้ง มองได้อย่างทะลุทะลวง ตั้งแต่ต้นจนจบ เป็นความรู้ที่เกิดจากทั้งประสบการณ์การเรียนรู้ในชีวิตการปฏิบัติและฝึกฝนด้วยตนเอง

7.2 ความเปิดกว้าง การยอมรับความหลากหลาย การเปิดใจรับฟัง และการพยายามรับรู้ด้วยความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง อ่อนน้อมถ่อมตน พร้อมเรียนรู้จากเด็กและเยาวชน

7.3 การเกื้อหนุน เป็นการเกื้อหนุนเพื่อให้เด็กและเยาวชนเติบโตด้วยตนเอง เพราะพื้นฐานของปรัชญาที่เป็นหัวใจของกระบวนการเรียนรู้ที่ดี คือ ความเชื่อมั่นในความเป็นมนุษย์ และกระบวนการทัศน์แบบองค์รวม ที่เชื่อมั่นว่ามนุษย์มีความดี ความงาม ความจริงอยู่ในตน สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้ และการพัฒนานั้นต้องเป็นการพัฒนาอย่างสมดุลและเป็นองค์รวม เป็นการพัฒนาที่ต้องเกิดขึ้นภายในตนเองโดยไม่มีผู้อื่นสามารถทำแทน หรือทำให้เกิดขึ้นได้

7.4 ความละเอียดอ่อนลึกซึ้งและการเข้าถึงใจ เป็นการเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของเด็กและเยาวชนอย่างลึกซึ้ง ราวกับว่าเข้าไปนั่งอยู่ในใจเขา เข้าใจว่าทำไมเขาจึงคิดจึงรู้สึกและกระทำเช่นนั้นในสถานการณ์นั้นๆ เข้าใจถึงความเป็นมาและภูมิหลังของปฏิกิริยาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยยังคงความมั่นคงในจิตใจของตนเองไว้รับรู้และเข้าไปสัมผัสกับใจของเด็กและเยาวชน พร้อมกับสามารถสื่อให้เขารับรู้และสัมผัสได้ถึงการรับรู้และสัมผัสของครูได้ทำให้เด็กและเยาวชน เกิดความรู้สึกอบอุ่น สัมผัสได้ถึงความรักความเมตตาและความเข้าใจตลอดจนสามารถสื่อสาร หรือจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีผลกระทบต่อจิตใจของผู้เข้าร่วมกระบวนการ ซึ่งไม่ใช่แค่เพียงการสื่อสารทางความคิด แต่เป็นการจัดให้เกิดประสบการณ์ที่ได้ทั้งความคิดที่ลึกซึ้ง และความรู้สึกที่ละเอียดอ่อน มีผลเชื่อมโยงกับการปฏิบัติและชีวิตจริง

7.5 ความสงบ ตั้งมั่น เพื่อให้สามารถเปิดพื้นที่ที่จะเกื้อหนุนและโอบอุ้มให้เด็กและเยาวชนเติบโตขึ้นตามศักยภาพของตนเอง สามารถรับรู้และเข้าถึงใจของเด็กและเยาวชนด้วยการเปิดรับและรับฟังอย่างลึกซึ้ง

แล้วสื่อสารกลับไปยังเหมาะสม ด้วยความสงบ และสามารถตั้งศักยภาพภายในของตนเองทั้งหมดออกมาใช้ในการนำพาการเรียนรู้เพื่อบรรลุเป้าหมายอย่างสมดุล

7.7 ทักษะที่จำเป็นครู ประกอบด้วยการรับฟังอย่างลึกซึ้ง ฟังด้วยสติ วางอคติ แขนงการตัดสิน เคารพในตัวเด็กและเยาวชน จนสามารถจับประเด็นหรือเข้าถึงเรื่องราวต่าง ๆ ของเด็กและเยาวชนที่กำลังแลกเปลี่ยนแบ่งปัน การสื่อสารที่เข้าใจง่ายและทรงพลัง ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าถึงบทเรียนได้ง่ายและมีพลังตื่นตัวต่อการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่อง การตั้งคำถามที่ลงลึกและเชื่อมโยง ซึ่งทำให้เด็กและเยาวชนเกิดการเรียนรู้จากภายในและทำให้เกิดปะทะสังสรรค์บทเรียนภายในกลุ่มซึ่งช่วยทำให้องค์ความรู้ชัดเจนลุ่มลึก และขยายเชื่อมโยงไปสู่บริบทอื่นได้อย่างทรงพลัง ช่วยทำให้เรื่องที่เรียนรู้ไปในทิศทางเดียวกันกับเป้าหมายที่วางไว้ ทำให้ได้บทเรียนเฉพาะ เป็นการทบทวนตนเองทำให้เห็นตนเองชัดเจนขึ้น

บทที่ 10

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปรานี ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนชายบ้านมุทิตา ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 1 จังหวัดระยอง ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดตราดบุรี ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี แบบมีส่วนร่วม ซึ่งนำไปสู่การออกแบบและกำหนดแนวทางดำเนินการระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งนำผลการวิจัยที่ได้ไปขับเคลื่อนการสนับสนุนและพัฒนาเด็กและเยาวชนดังกล่าวกับองค์กร หน่วยงาน สถาบัน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการวิจัยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่เป็นพื้นที่การวิจัย ระยะที่ 2 การวิเคราะห์ความต้องการในการจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมบนพื้นฐานแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้อง และระยะที่ 3 การออกแบบและกำหนดแนวทางดำเนินการระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม รวมทั้งนำผลการวิจัยที่ได้ไปขับเคลื่อนการสนับสนุนและพัฒนาเด็กและเยาวชนดังกล่าวกับองค์กร หน่วยงาน สถาบัน และบุคคลที่เกี่ยวข้อง

สรุปผลการวิจัย

ความต้องการของเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาศักยภาพตนเองของ 5 ศูนย์ฝึก มีจุดร่วมกันดังนี้คือ

(1) ด้านการศึกษา มีทั้งความต้องการที่จะจบการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสายสามัญหรือสายอาชีพ เพื่อไปเชื่อมต่อการทำงานที่สนใจในอนาคต ทั้งนี้ทุกคนมีความพยายามที่จะเรียนให้จบการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่ได้รับคำสั่งศาลมา แต่เมื่อออกจากศูนย์ฝึกไปแล้วแม้ว่าต้องการศึกษาต่อ แต่ยังไม่มีความแน่นอน พบว่าการแนะแนวการศึกษาไม่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของเด็กและเยาวชนตามสภาพจริง

(2) ด้านการทำงานหรืออาชีพ พบว่าความต้องการส่วนใหญ่นั้นต้องการมีรายได้ที่มั่นคงและสุจริตเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งมีทั้งการเป็นลูกจ้างหรือพนักงานในสถานประกอบการ รับราชการ หรือการเป็นเจ้าของกิจการเองที่สร้างขึ้นเองตามความสนใจหรือความถนัด หรือสืบทอดกิจการของครอบครัว

(3) ด้านความสัมพันธ์ มีความต้องการเป็นคนดีของพ่อแม่ ครอบครัว สังคม และเป็นสามีและภรรยาที่ดี รวมทั้งเป็นพ่อและแม่ที่ดีที่มีความรับผิดชอบต่อลูก ทั้งในปัจจุบัน และอนาคตเมื่อออกจากศูนย์ไป และความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและบุคลากรในศูนย์

(4) การรู้จักตนเอง เห็นสิ่งดีในตนเองที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และสิ่งที่ควรปรับปรุงเพื่อลดอุปสรรคในการพัฒนาตนเอง โดยอยากให้ในศูนย์ฝึกมีการสนับสนุนปัจจัยเกื้อหนุนเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของความต้องการที่ตั้งไว้

สำหรับระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม มีการดำเนินการที่สำคัญดังนี้คือ

(1) การมีกระบวนการค้นหาความต้องการของเยาวชน

(2) การมีกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมทั้งของเยาวชนในการวิเคราะห์ตนเอง และเจ้าหน้าที่ทุกระดับในศูนย์ฝึกในการวิเคราะห์สภาพของตนเองและศูนย์ฝึกในการดำเนินการเพื่อการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน

(3) การปรับสร้างแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เสริมสร้างศักยภาพเด็กรายบุคคล

(4) การเชื่อมโยงกับศักยภาพครูบุคลากรและเครือข่าย เพื่อร่วมเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนที่มีความต้องการการเรียนรู้ในกลุ่มเดียวกัน

(5) การมีระบบการวัดและประเมินผลการศึกษาโดยใช้เครื่องมือการวัดและประเมินความสนุกที่ถูกทำให้สูญหาย เพื่อเทียบเคียงคุณภาพการเรียนรู้ หรือ ตรวจสอบคุณค่าเทียบเคียงคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อให้การรับรองวุฒิการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ต่อไป

(6) การประสานเครือข่าย โดยเยาวชนพัฒนาการมีส่วนร่วมเป็นเครือข่าย หรือ ประสานเครือข่ายร่วมสร้าง Learning Hub เพื่อร่วมจัดระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่พบ พบว่ามีประเด็นที่ควรค่าต่อการนำมาอภิปราย ณ ที่นี้ สามประเด็นคือ ประเด็นแรก สภาพการดำเนินงานที่เป็นอยู่ในการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมประเด็นที่สอง คือ ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม ประเด็นที่สอง ความร่วมมือในการพัฒนาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชน และประเด็นที่สาม ผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์จากการลงทุนในการพัฒนาเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งมีรายละเอียดในการอภิปรายดังนี้

ประเด็นสภาพการดำเนินงานที่เป็นอยู่ในการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม การที่ทุกศูนย์ฝึกเน้นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้หลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยผู้สอนส่วนใหญ่เป็นครูที่จบการศึกษามาทางด้านสายอาชีพ ทำให้กระบวนการเรียนการสอนซึ่งเป็นการสอนที่เน้นเนื้อหาโดยส่วนใหญ่ ซึ่งถ้าผู้สอนไม่เชี่ยวชาญในวิชาที่เป็นสายสามัญ อาจทำให้การเรียนการสอนมีปัญหาในเชิงเทคนิคได้ การเรียนวิชาสามัญเป็นแบบ Passive Learning ซึ่งมีความสอดคล้องกับผลงานที่วิทยา พัฒนาเมธาดา (2562) อธิบายว่าเป็นการเรียนการสอนที่ผู้สอนแสดงฝ่ายเดียวโดยผู้เรียนนั่งนิ่งเฉย กำหนดเนื้อหาให้เรียนได้บรรลุตามวัตถุประสงค์ การเข้าเรียนเพื่อได้เช็คชื่อพร้อมนั่งฟังแบบไม่ได้ยินและไม่ได้สร้างองค์ความรู้ใด ๆ เกิดขึ้นในสมอง ในส่วนระบบการประเมินผลเป็นไปตามสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) กำหนด ขาดการวัดและประเมินผลจากความสามารถเชื่อมโยงระหว่างกระบวนการการเรียนรู้ได้กับกระบวนการประเมินผลเพื่อพัฒนาความสามารถภายในของบุคคล

ในส่วนของจำนวนเด็กและเยาวชน พบว่า ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 8 จังหวัดสุราษฎร์ธานี และศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เขต 2 จังหวัดราชบุรี มีจำนวนมากในระดับ 200 คน ขึ้นไป ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการที่ต้องการกำลังเจ้าหน้าที่ในการดูแลเด็กและเยาวชนค่อนข้างมาก ซึ่งถ้ามีจำนวนน้อยเกินไป อาจทำให้มีภาระงานที่มากจนเกินกำลังของเจ้าหน้าที่ หรือต้องการการจัดระบบสนับสนุนที่สามารถจัดการภารกิจกรมได้อย่างยืดหยุ่น

ด้านการเข้าถึงโอกาสทางการศึกษา พบว่าทุกศูนย์ฝึกมีช่องว่างของเด็กที่หลุดจากระบบการศึกษามาเป็นระยะเวลาหนึ่ง ซึ่งทำให้ขาดโอกาสทั้งการเข้าศูนย์ฝึกในระยะแรก ระยะสั้น หรือ ระยะยาวในการเข้าลงทะเบียนการศึกษาในหลักสูตรการศึกษานอกระบบระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 และทำให้เกิดโอกาสการอยู่นอกระบบการศึกษาแบบซ้ำซ้อน

จากข้อมูลการดำเนินการโปรแกรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนใน 5 พื้นที่เป้าหมาย เมื่อนำมาวิเคราะห์ความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นกฎหมายสำคัญในการเสริมสร้างและพัฒนาเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม พบความสอดคล้องดังตารางที่ 4.2 ดังนี้

ในการนำระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้นั้น จะต้องคำนึงถึงหัวใจสำคัญของระบบที่นำไปใช้ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารหรือบุคลากรในกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน หรือในศูนย์ฝึกเด็กและเยาวชน ประการแรก คือ ต้องค้นหาความต้องการที่แท้จริงก่อน โดเน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมให้เด็กและเยาวชนได้ค้นพบตัวเอง โดยผ่านกิจกรรมที่หลากหลายที่ใช้ฐานการเรียนรู้ทั้งฐานกาย ฐานจิต และฐานคิด ให้มีโอกาสดำเนินการและใคร่ครวญตนเอง การค้นหาความต้องการที่แท้จริงของตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ภายในซึ่งมีองค์ประกอบสามส่วนสำคัญด้วยกันที่เรียกว่าปัญญา 3 ฐาน ได้แก่ ฐานแรกคือฐานคิดหรือส่วนหัวหรือสมอง (Head) เป็นฐานของการคิด การวิเคราะห์ การจดจำ ข้อมูล แนวความคิด ทฤษฎี ทักษะคิด และความเชื่อ ฐานที่สอง คือ ฐานกายหรือส่วนมือ (Hand) เป็นฐานของทักษะต่าง ๆ เป็นสิ่งที่ต้องลงมือปฏิบัติโดยอาศัยอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย และฐานที่สามคือ ฐานจิตหรือส่วนหัวใจ (Heart) คือ อารมณ์และความรู้สึกต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในกระบวนการเรียนรู้ (อวยพร เชื้อนแก้ว, 2551; วรภัทร์ ภูเจริญ และฉานเดช พ่วงจีน, 2553; The Second Barefoot Collective, 2011)

นอกจากนี้ การน้อมนำให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้ที่จะออกจากพื้นที่ที่คุ้นเคยสู่พื้นที่ที่ไม่คุ้นเคยหรือพื้นที่เรียนรู้ที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ ความคิดความเชื่อ และพฤติกรรมของคนเรานั้นนำไปสู่การเติบโตดังที่ อวยพร เชื้อนแก้ว (2551); Lakey (2010); Nazombe (2010) พบว่า ในชีวิตเราทุกคนนั้นมีพื้นที่การเรียนรู้พื้นที่แรกคือพื้นที่คุ้นเคย (Comfort Zone) เมื่อใดที่เราอยู่ในพื้นที่คุ้นเคยเราจะรู้สึกสบายๆ มั่นใจ ผ่อนคลาย ทำอะไรก็สะดวกปลอดภัย แต่พื้นที่นี้ไม่ช่วยให้เราเรียนรู้สิ่งใหม่ เราจะทำเหมือนเดิมเป็นนิสัย จึงทำให้เราไม่ต้องขวนขวาย ไม่ต้องท้าทายตัวเอง ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงตนเอง นาน ๆ เข้าเราจะเป็นคนเฉื่อยชา น่าเบื่อ และมีความคับแคบ และต้องเรียนรู้ในพื้นที่ไม่คุ้นเคยหรือพื้นที่เรียนรู้ (Discomfort Zone or Learning Zone) เช่น ความคิด ข้อมูล ทักษะที่เราไม่เคยได้ยินมาก่อน วัฒนธรรม ภาษา ผู้คน ภูมิอากาศ ภูมิประเทศ และสิ่งต่าง ๆ ที่ต่างไปจากที่เราเคยมีหรือเป็น เมื่อใดที่เราออกไปสู่พื้นที่ไม่คุ้นเคยหรือพื้นที่ไม่สบายนี้ เราจะเกิดความรู้สึกหลายอย่าง เช่น ประหม่า กลัว ไม่แน่ใจ ตื่นเต้น วิตกกังวล อึดอัด อยากรู้อยากเห็น ไม่ปลอดภัย เกร็ง ทำท่าย สนุก แต่พอเราอยู่ในพื้นที่นี้นาน ๆ จนชิน พื้นที่นี้ก็จะกลายเป็นพื้นที่คุ้นเคยซึ่งการเรียนรู้และเติบโตของเราก็เกิดขึ้น และขยายตัวออกไปกว้างกว่าเดิม

ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม หัวใจสำคัญอีกประการหนึ่งคือการมีส่วนร่วมในทุกๆ ขั้นตอนของระบบ ทั้งนี้ในส่วนของเด็กและเยาวชนนั้น การใช้การสัมภาษณ์ พูดคุย เรียนรู้ร่วมกันผ่านกิจกรรมที่อยู่ภายใต้บรรยากาศที่เป็นมิตร ผ่อนคลาย และเกื้อกูล ซึ่งในส่วนนี้เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบผู้ใหญ่มีฐานมาจากแนวคิดของกลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ที่มีความเชื่อว่ามนุษย์มีความดี ความงาม มนุษย์มีความสามารถและมีศักยภาพที่สามารถพัฒนาตนเองให้ถึงระดับสูงสุด หากมีปัจจัย เงื่อนไขที่เอื้ออำนวย และโดยธรรมชาตินั้นมนุษย์เรามีความต้องการที่จะเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ให้มีความสำคัญกับมนุษย์ในฐานะศูนย์กลางของการเรียนรู้ มีเจตนาให้ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพภายใน รวมทั้งเกื้อกูลต่อการค้นพบศักยภาพความเป็นมนุษย์ที่พัฒนาได้ (Corby, 2013; Lakey, 2010) รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดพุทธปรัชญาที่มีความเชื่อพื้นฐานว่า มนุษย์ทุกคนมีเมล็ดพันธุ์แห่งการตรัสรู้ธรรม และการตรัสรู้ธรรมเป็นเป้าหมายสูงสุดในชีวิตของพุทธศาสนิกชนเพราะเป็นสภาวะของการพ้นทุกข์โดยสิ้นเชิง (อวยพร เชื้อนแก้ว, 2551) ความเชื่อพื้นฐานที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีศักยภาพที่ตรัสรู้ธรรมนี้มีความสำคัญยิ่ง เพราะจะเตือนให้เราเชื่อมั่นในเรื่องความเสมอภาค ความเท่าเทียมคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และศักยภาพที่จะพัฒนาตนเองให้ได้สูงสุด โดยไม่มีการแบ่งแยกหรือกำหนดข้อจำกัดทางเพศ ชชาติพันธุ์ ฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม ระดับการศึกษา หรือสภาพทางกาย และแม้แต่ภาวะการเจ็บป่วย ดังนั้น เราจึงต้องให้ความเคารพและไม่ดูถูกเหยียดหยาม และผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีที่สุดเมื่อพวกเขามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ (Merriam and Bierem, 2014) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางการเรียนรู้ที่เชื่อมั่นและเคารพในความแตกต่างระหว่างบุคคล เชื่อมั่นในศักยภาพของบุคคล เชื่อมั่นว่าทุกคนเป็นผู้มีประสบการณ์ที่สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันได้ และเชื่อว่าปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นในครอบครัว องค์กร หรือชุมชน เป็นเรื่องที่ทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการโดยใช้ฐานประสบการณ์ที่ตนมีมาร่วมกันแก้ไข ด้วยเหตุนี้บทบาทของผู้จัดการเรียนรู้ต้องเปลี่ยนแปลงไปจากผู้สอน ผู้ฝึกอบรม สู่การเป็นผู้อำนวยความสะดวกการเรียนรู้ (Facilitator) ซึ่งในการวิจัยนี้คือ คนกลางที่ช่วยจัดและดำเนินการพบปะให้เกิดการคิดที่เป็นระบบ มีอิสระทางความคิดและสามารถสื่อสารทำความเข้าใจกันอย่างตรงไปตรงมา ด้วยการใช้เทคนิคและกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นหัวใจสำคัญ นอกจากนี้ผู้อำนวยความสะดวกยังช่วยสร้างเสริมบรรยากาศแห่งมิตรภาพ ความร่วมมือที่จริงใจ จริงจัง และจัดอุปสรรคทางวัฒนธรรมที่ทำให้การคิดและการสื่อสารขาดประสิทธิภาพ (จริยา วิไลวรรณ, 2550)

หลังจากที่ทราบความต้องการที่แท้จริงของเด็กและเยาวชนแล้ว การนำมาสู่การปรับหรือสร้างแผนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนจะต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายทั้งในระดับนโยบายของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ระดับปฏิบัติซึ่งอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน สถานประกอบการ บุคคล หรือคณะบุคคล ใน

การกำหนดเป้าหมายร่วมในการพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยคำนึงถึงความสอดคล้องและสมดุลของความ ต้องการที่แท้จริงของเด็กและเยาวชน ข้อจำกัดและทรัพยากรที่มีของทั้งศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนและ เครือข่ายที่มีส่วนร่วม รวมทั้งนโยบาย กฎ ระเบียบ แนวทางปฏิบัติของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและ เยาวชน ในการปรับหรือสร้างแผนการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ในทางการศึกษาทางเลือกได้นำเสนอการพัฒนา แผนการเรียนรู้แบบกลุ่มประสบการณ์ ซึ่งน่าจะมีความเหมาะสมกับเด็กและเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรม เด็กและเยาวชนที่มีลักษณะและความสนใจเฉพาะทางที่มักไม่ใช่ความสนใจด้านวิชาการที่เป็นวิชาตามกลุ่ม สารในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ทั้งนี้ข้อค้นพบสำคัญว่าหลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 นั้นมีลักษณะไม่ตอบสนองต่อพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เฉพาะเจาะจงในส่วนของการจัดมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดรายชั้นปี การจัดระดับการศึกษา การจัดเวลา เรียน โครงสร้างเวลาเรียน การวัดประเมินผลการเรียนรู้ เอกสารหลักฐานการจบการศึกษา การเทียบโอนผล การเรียน และการจัดการหลักสูตร ไม่รับรองสิทธิในการเติบโตและการเรียนรู้ตามคุณภาพและความ หลากหลายที่มีอยู่จริงของผู้เรียนในสังคมไทยที่มีความแตกต่างหลากหลาย ด้วยเหตุนี้จึงมีการกำหนดให้มี หลักเกณฑ์การปรับใช้หลักสูตรกลางแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เพื่อ เปิดช่องให้ปรับคุณภาพผู้เรียนทั้ง 75 กลุ่มคุณภาพและ 4,330 ตัวชี้วัดให้มีความยืดหยุ่น การออกแบบการ เรียนรู้เป็นกลุ่มประสบการณ์ การจัดเวลาเรียนและโครงสร้างเวลาเรียน การออกใบประเมินแสดงผลการเรียนรู้ และเอกสารรับรองการจบการศึกษา สอดคล้องกับระเบียบปฏิบัติ วิถีวัฒนธรรม อัตลักษณ์การเติบโต การ เรียนรู้เฉพาะกลุ่มหรือเฉพาะบุคคลได้ชัดเจน (ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ และคณะ, 2562) ซึ่งน่าจะเหมาะสมกับกลุ่ม ของเด็กและเยาวชนที่อยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน อีกทั้งน่าจะนำไปทำให้เด็กและเยาวชนเป็นผู้เรียน ที่ชี้นำการเรียนรู้เพื่อกำหนดอนาคตของตนเอง (Meta-learning) ซึ่งขยายความในการละเอียดลึกไปจาก แนวคิดผู้เรียนสามารถออกแบบและชี้นำการเรียนรู้ได้ด้วยตัวเอง สะท้อนและค้นพบสิ่งที่มีคุณค่าต่อตัวเอง เติม เต็มส่วนที่ระบบการศึกษาไม่สามารถให้ได้ (Huetagogy) การสอนตนเองไม่ได้เป็นการทำความเข้าใจเฉพาะ วิธีการเรียนรู้เฉพาะบุคคลเท่านั้น แต่ยังทำความเข้าใจไปถึงการกระตุ้นตัวเองด้วยกระบวนการเรียนรู้ และปรับ มุมมองทางการศึกษาให้ไปสู่การเรียนรู้ที่มีคุณค่าต่อตัวผู้เรียนเองด้วย กระบวนการพัฒนาด้านตนเองไม่ควรหยุดอยู่ เพียงการเข้าใจในความรู้ แต่มันคือกระบวนการประกอบสร้างทางเลือกในการใช้ชีวิตของแต่ละบุคคลเองใน อนาคต ซึ่งขยายกรอบของการศึกษาไปสู่ความงอกงามของการใช้ชีวิต (Perus Saranurak, 2014)

ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม นั้น มี ความสำคัญอีกประการหนึ่งที่ต้องยึดถือคือการสร้างเครือข่ายระหว่างศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนกับ เครือข่ายทางสังคมไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ เอกชน สถานประกอบการ บุคคล หรือคณะบุคคล ซึ่งในงานวิจัยนี้ใน

การปฏิบัติการทางคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการแสวงหาเครือข่ายที่มาร่วมมือในการพัฒนาเด็กและเยาวชนทั้งในด้านการพัฒนาอาชีพ การพัฒนาคุณภาพชีวิต หรือการเชื่อมโยงเพื่อการศึกษาต่อในศูนย์การเรียนรู้ อาทิเช่น ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง เชื่อมโยงกับศูนย์การเรียนรู้มาบเอื้อง จังหวัดชลบุรี ในการเรียนรู้ด้านการเกษตรตามศาสตร์พระราชา การฝึกงานเพื่อพัฒนาอาชีพในสถานประกอบการทำสระว่ายน้ำและคาร์แคร์ ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนหญิงบ้านปราณี ที่เชื่อมโยงกับโรงแรมพระนครนอนเล่น ในการเรียนรู้การเป็นผู้ประกอบการด้านกาแฟและเบเกอรี่ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าการสร้างเครือข่ายเป็นการเชื่อมโยงของกลุ่มของคนหรือกลุ่มองค์กรที่สมัครใจ ที่จะแลกเปลี่ยนข่าวสารร่วมกัน หรือทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความเป็นอิสระ เท่าเทียมกันภายใต้พื้นฐานของความเคารพสิทธิ เชื้อชาติ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน การเชื่อมโยงในลักษณะของเครือข่าย จะต้องพัฒนาไปสู่ระดับของการลงมือทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันด้วย ดังนั้น เครือข่ายต้องมีการจัดระบบให้กลุ่มบุคคลหรือองค์กรที่เป็นสมาชิกดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน เพื่อนำไปสู่จุดหมายที่เห็นพ้องต้องกัน ซึ่งอาจเป็นกิจกรรมเฉพาะกิจตามความจำเป็น หรือจะเป็นเครือข่ายที่ดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องระยะยาวก็ได้ (Gilchrist, 2019) อย่างไรก็ตามสำหรับเครือข่ายในการพัฒนาเด็กและเยาวชนกลุ่มนี้ต้องมีความต่อเนื่องในการร่วมเป็นเครือข่าย ดังนั้นการรักษาเครือข่ายจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งมีข้อเสนอแนะในการรักษาเครือข่ายคือต้องมีการจัดกิจกรรมร่วมที่ดำเนินอย่างต่อเนื่อง มีการรักษาสัมพันธภาพที่ดีระหว่างเครือข่าย มีการสร้างระบบจูงใจ มี การจัดหาทรัพยากรสนับสนุนเพียงพอ ร่วมกันให้ความช่วยเหลือและช่วยแก้ไขปัญหา และมีการสร้างผู้นำรุ่นใหม่อย่างต่อเนื่องเพื่อเชื่อมโยงกับเครือข่ายได้อย่างต่อเนื่อง

อีกประการหนึ่งที่สำคัญคือการมีระบบการวัดประเมินผลการศึกษาที่สนองต่อความแตกต่างหลากหลายของความสนใจและความถนัดของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ผู้เรียนที่มีจุดเน้นการศึกษาของตนเอง มีเป้าหมายความเชี่ยวชาญเฉพาะ ไม่สามารถลงเรียนรายวิชาพื้นฐานและลงน้ำหนักหน่วยกิต ตามแบบนิยามการศึกษาโดยทั่วไปใช้ได้ ผู้เรียนสามารถได้รับการค้ำด้วยแนวทางบริหารหลักสูตร ระเบียบว่าด้วยการกำหนดหลักสูตรสถานศึกษาให้อำนาจสถานศึกษาในการออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาและเกณฑ์การประเมินผู้เรียน ทั้งการประเมินผลการเรียน การประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์ การประเมินสมรรถนะการอ่านเขียนคิดวิเคราะห์ การประเมินกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน โดยกำหนดเพียงว่าให้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางฯ ในสอดคล้องกับสภาพชุมชนบริบทท้องถิ่น และให้เป็นไปตามความสนใจ ความถนัด ความต้องการของผู้เรียน ดังนั้นสถานศึกษาจึงสามารถออกแบบหลักสูตรตามจุดเน้นของผู้เรียนในรายบุคคล และอาศัยระเบียบว่าด้วยการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาโดยกำหนดให้เข้ากับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนที่มีจุดเน้นเฉพาะจึงสามารถจบการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ตามจุดเน้นการศึกษาและเป้าหมายเฉพาะของตัวเอง โดยที่เงื่อนไขเกณฑ์ที่สถานศึกษากำหนดไม่เป็นอุปสรรคขัดขวาง นอกจากนี้ผู้เรียนที่มีความถนัดในทักษะ

ปฏิบัติและความเชี่ยวชาญเฉพาะที่ก้าวข้ามความเป็นเลิศทางตำราและไม่ลงรอยกับคุณภาพตัวชี้วัดรายชั้นปี ตามหลักสูตรแกนกลางที่เน้นทักษะความเป็นวิชาการ ผู้เรียนสามารถได้รับการคุ้มครองด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลาง ที่เปิดช่องให้กำหนดกลุ่มประสบการณ์ขึ้นมาใหม่แทนกลุ่มสาระวิชา ปรับใช้ แก๊ซตัวชี้วัด หรือคุณภาพผู้เรียนระดับชั้นที่ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายและศักยภาพผู้เรียนได้ใหม่ ให้ยืดหยุ่น สอดคล้องกับผู้เรียนที่มีผู้เรียนที่ถนัดเชิงปฏิบัติและเชี่ยวชาญเฉพาะทาง สามารถจบการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ โดยเงื่อนไขคุณภาพผู้เรียนและตัวชี้วัดที่ออกแบบอยู่บนทักษะเชิงวิชาการไม่เป็นอุปสรรคขัดขวาง และเมื่อ เกณฑ์เวลาการเข้าเรียนและการเข้าร่วมกิจกรรมยืดหยุ่นและเทียบโอนได้ เมื่อเกณฑ์ผลการเรียน ตัวชี้วัด สะท้อนคุณภาพ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ สมรรถนะการอ่านเขียนคิดวิเคราะห์ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน สามารถปรับให้สอดคล้องเทียบเคียงโดยคุณภาพที่เป็นจริงได้ สถานศึกษาสามารถเลือกใช้เครื่องมือ รูปแบบวิ ธีการวัดประเมินผล 12 วิธี (ได้แก่ การสังเกตพฤติกรรม การสอบปากเปล่า การพูดคุย การใช้คำถาม การเขียน สะท้อนการเรียนรู้ การประเมินการปฏิบัติ การพิจารณาแฟ้มสะสมผลงาน การใช้แบบทดสอบ การประเมิน ด้านความรู้สึกรู้สึกคิด การประเมินตามสภาพจริง การประเมินตนเอง และประเมินโดยเพื่อน เป็นต้น) หรือ ระเบียบวิธีการเทียบโอนผลการเรียน 3 วิธี (ได้แก่ พิจารณาจากหลักฐานการศึกษา และหลักฐานชิ้นงานอื่นๆ ที่แสดงความรู้ความสามารถของผู้เรียน พิจารณาจากความรู้ความสามารถ โดยผ่านการทดสอบด้วยวิธีการ ต่างๆ ทั้งภาคความรู้และภาคปฏิบัติ และพิจารณาจากความสามารถและการปฏิบัติงานในสภาพจริง) เพื่อ สะท้อนศักยภาพของของผู้เรียนที่เป็นจริงได้

ข้อค้นพบที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งคือ ความร่วมมือในการพัฒนาศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เพื่อพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ซึ่งน่าจะมีกรอบการทำงานร่วมเพื่อ วิจัยและพัฒนาต่อไปในกรอบความร่วมมือ 7 รูปแบบ คือ (1) ความร่วมมือด้านนวัตกรรมการศึกษา (2) ความ ร่วมมือด้านการจัดการเกี่ยวกับการศึกษา (3) ความร่วมมือด้านการจัดกิจกรรม (4) ความร่วมมือด้านโครงสร้าง พื้นฐาน (5) ความร่วมมือด้านการพัฒนาเยาวชนเป็นรายบุคคล (6) ความร่วมมือด้านการสร้างศูนย์การเรียนรู้ (7) ความร่วมมือด้านการสร้างเครือข่าย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. ความร่วมมือด้านนวัตกรรมการศึกษา หรือ Pedagogy เกิดจากการการสำรวจและร่วมมือทำ กิจกรรมทางการศึกษาร่วมกับทางศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน เด็กและเยาวชน รวมถึงบุคลากรภายใน ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน โดยเรียบเรียงจากพฤติกรรมและความต้องการของเด็กและเยาวชน รวมไปถึง การสนทนาและการปรึกษากันในด้านการเรียนรู้ระหว่างผู้สอนด้วยตนเอง (Professional Learning Community) ว่าอะไรเป็นเครื่องมือที่ขาดและต้องการการพัฒนาสานต่อ โดยนวัตกรรมการศึกษาที่บุคลากร ในศูนย์ฝึกน่าจะเรียนรู้ ประกอบด้วยเครื่องมือหลักคือ Transformative Learning, Deep Listening และ

Experiential Approach และอื่นๆ โดยกระบวนการหรือนวัตกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เหล่านี้ให้ความสนใจไปที่การเริ่มต้นจากความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนเอง และสานต่อโดยการแนะนำ (Mentorship) ของครู หรือวิทยากร ในฐานะเพื่อนร่วมทางที่มีประสบการณ์ชี้แนะ กระบวนการต่างๆ จะไม่เน้นการป้อนความรู้ แต่เน้นการใช้ทักษะในการแก้ปัญหา หรือทบทวนความรู้สึกของตนเองและผู้อื่นเพื่อที่จะมองเห็นโลกได้อย่างรอบด้าน และยังสามารถทำให้เข้าใจเนื้อหาจากรายวิชาโดยทั่วไปในฐานะทักษะ หรือในฐานะที่ตนสามารถเป็นผู้เข้าถึงหรือสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองจากการจัดการกับทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกที่มีอยู่ในมือ ร่วมกับความสัมพันธ์ระหว่างตนเองและผู้อื่น การเข้าร่วมทำงานในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นตั้งแต่การถ่ายทอดกระบวนการโดยตรงจากวิทยากรเองสู่เยาวชน ครอบคลุมไปถึงการส่งต่อวิธีการใช้เครื่องมือเหล่านี้ให้ครูหรือบุคลากรภายในศูนย์เอง เพื่อให้สามารถจัดการการเรียนรู้ในแบบดังกล่าวได้ด้วยตนเอง

2. ความร่วมมือด้านการจัดการเกี่ยวกับการศึกษา คือการบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน หรือผลจากการเปลี่ยนวิธีการเรียนรู้ ให้สามารถตอบโจทย์ตรงกับตัวชี้วัดมาตรฐานต่างๆ เป็นส่วนงานจัดการเกี่ยวกับการศึกษาที่จัดการเกี่ยวกับข้อมูลของผู้เรียน แต่ไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อผู้เรียนโดยตรงหากสนับสนุนวิธีการและกระบวนการต่างๆ ให้กับครูและบุคลากร เพื่อให้ยังประโยชน์ได้ทั้งในความเป็นจริง และในเอกสารทางการเพื่อการประสานงานและการประเมินที่เป็นไปกับโครงสร้างระบบ

3. ความร่วมมือด้านการจัดกิจกรรม เป็นความร่วมมือในการประสานเครือข่ายของการทำกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียน ทั้งโดยคณะทำงานเองและกลุ่มเครือข่ายภายนอก โดยกิจกรรมดังกล่าวเช่น กิจกรรมด้านศิลปะ ด้านการช่าง การเกษตร ทักษะการรู้จักตนเองและเพื่อน หรือกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ต่างๆ ที่เด็กและเยาวชน และศูนย์ฝึกเด็กและเยาวชนต้องการ

4. ความร่วมมือด้านโครงสร้างพื้นฐาน เป็นความร่วมมือในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในศูนย์ฝึกเด็กและเยาวชนที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตและคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน เด็ก เยาวชน และบุคลากรในศูนย์ฝึกเด็กและเยาวชน

5. ความร่วมมือด้านการพัฒนาเยาวชนเป็นรายบุคคล เกิดจากการปฏิสัมพันธ์และพูดคุยกับเด็กและเยาวชน และบุคลากรในศูนย์ฝึกถึงความต้องการที่เฉพาะเจาะจงเป็นรายบุคคลของเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม โดยความร่วมมือในกลุ่มนี้จะเป็นความร่วมมือที่ต่อเนื่องทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ กล่าวคือกลุ่มเด็กและเยาวชนที่จะสานต่อความร่วมมือกับทางโครงการนี้จะเป็นกลุ่มที่ร่วมมือกับโครงการอย่างต่อเนื่อง และทางโครงการก็ยังเล็งเห็นถึงการเปิดรับเยาวชนจากศูนย์ฝึกฯ เพิ่มเติมเพื่อร่วมพัฒนาในกรณีอื่นๆ

ไปในเบื้องต้น การพัฒนาเยาวชนเป็นรายบุคคลจะเป็นการส่งต่อไปสู่ศูนย์การเรียนรู้ที่มีอยู่แล้ว และอาจพัฒนาไปเป็นรูปแบบอื่นอีก

6. ความร่วมมือด้านการสร้างศูนย์การเรียนรู้ คือการประสานงานให้มีศูนย์การเรียนรู้มาตรา 12 ภายในศูนย์ฝึก เพื่อให้เกิดประโยชน์ด้านการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ตามแนวทางการศึกษาทางเลือกเพื่อรับรองคุณภาพการศึกษาขั้นพื้นฐานภายในศูนย์ฝึก หรือ ส่งต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกเองที่ยังไม่สามารถออกไปเรียนรู้ภายนอกได้

7. ความร่วมมือด้านการสร้างเครือข่าย เป็นความร่วมมือสร้างความเชื่อมโยงระหว่างคณะทำงานหลากหลายรูปแบบที่สามารถสร้างประโยชน์ร่วมกับศูนย์ฝึก หรือกระทั้งระหว่างศูนย์ฝึกกันเอง และสำหรับหารือกันระหว่างศูนย์ฝึกฯ และคณะทำงาน หรือชุมชน เพื่อหาข้อสรุปด้านการดำเนินการอื่นๆ ต่อไป

การสร้างความร่วมมือในรูปแบบต่างๆ นี้จะมีความเชื่อมโยงถึงกัน และอาจเปลี่ยนจากความร่วมมือแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่งบนพื้นที่และเวลา บริบทความเป็นไปที่ต่างกัน อนึ่ง ความร่วมมือแบบหนึ่งในเนื้อหาของการปฏิบัติ จะมีความทับซ้อนกับความร่วมมืออีกแบบเสมอ

ในประเด็นที่สาม ผลตอบแทนทางเศรษฐศาสตร์จากการลงทุนในการพัฒนาเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน สำหรับแบบจำลองของการลงทุนในเด็กและเยาวชนของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ในการคำนวณหาความคุ้มค่าในการลงทุนในลักษณะของการวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ของโครงการ (Cost-Benefit Analysis) ก่อนอื่นต้องจำแนกต้นทุน (Cost) และผลประโยชน์ (Benefit) เสียก่อน พบว่า **ต้นทุน (Cost)** ได้แก่ งบประมาณที่ศูนย์ ได้รับและนำมาใช้ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ภายในศูนย์ ค่าแรงค่าจ้างของครูและข้าราชการ พนักงาน เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ เช่น นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา กิจกรรมต่าง ๆ จากภายนอก ที่เข้ามาช่วย แม้จะไม่มีค่าใช้จ่าย แต่ค่าเสียเวลาของบุคลากรต่าง ๆ ที่เข้ามาให้บริหาร แนะนำดูแลในศูนย์ฝึก ก็ถือเป็นต้นทุนแฝงที่จะต้องคำนึงถึงเช่นกัน การลงทุนนี้รวมถึงการลงทุนเรื่องการอบรมครู เจ้าหน้าที่ พนักงาน ข้าราชการ การสร้างขวัญกำลังใจแก่ผู้ดูแล การให้การศึกษาที่มีคุณภาพ **ผลประโยชน์ (Benefit)** ได้แก่ รายได้ตลอดชีวิต (Lifetime Earnings) ของเด็กและเยาวชนที่จะเพิ่มขึ้นจากการลงทุนทางการศึกษาอบรม ภาษีที่รัฐบาลจะเก็บได้มากขึ้น ต้นทุนด้านความเสียหายของเหยื่ออาชญากรรมที่จะลดลงหรือหายไป ค่าใช้จ่ายของรัฐที่เกี่ยวกับระบบการดูแล ระบบงานยุติธรรม ระบบการรักษาสุขภาพที่จะลดลง งบประมาณการดูแลป้องกันความปลอดภัยที่สามารถประหยัดได้มากขึ้น

ทั้งนี้แบบจำลองของการลงทุนในเด็กและเยาวชนของศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน สมมติให้มีการลงทุนในการศึกษาอบรม ใน 3 สถานการณ์ คือ

1. นาย ก. ศึกษาเล่าเรียนมาตามระบบปกติ เมื่ออายุ 18 ปี จบการศึกษาเทียบเท่าระดับ ม.6 หรือ ปวช.ได้ออกไปทำงานในตลาดแรงงาน ไม่เคยต้องโทษที่ต้องไปอยู่ในสถานพินิจหรือศูนย์ฝึก ในช่วงก่อนที่เขาจะอายุ 18 ปี ต้องใช้เงินในการลงทุนการศึกษา ทั้งโดยเงินส่วนตัวและโดยระบบภาษีงบประมาณของประเทศ เมื่ออายุ 18 ได้เข้าสู่แรงงานและมีรายได้เพิ่มขึ้นตามลำดับทุก ๆ ปี จนถึงอายุประมาณ 65 ปี

2. นาย ข. เมื่อตอนอายุ 12 ต้องคดี จึงต้องไปอยู่ในศูนย์ฝึกจนถึงอายุ 18 ปี ซึ่งในช่วงนี้ เขายังได้รับการลงทุนผ่านโครงการต่าง ๆ ของศูนย์ฝึก ทั้งจากงบประมาณของรัฐและจากภาคส่วนอื่น ๆ ทำให้ต้นทุนของเขาในช่วงก่อนอายุ 18 ปี มีสูงมากกว่าต้นทุนของเด็กทั่ว ๆ ไป (เส้นสีเขียว ต้นทุนสูงกว่าห้าหมื่นบาทต่อปี) แต่ด้วยการลงทุนนี้ ทำให้เมื่อเขาออกจากศูนย์ฝึก เขาสามารถมีทักษะและยังทำงานได้รายได้ที่สูงพอสมควร แม้อาจจะไม่ได้สูงเท่ากับเด็กที่อยู่ในระบบการศึกษาปกติ แต่ก็ถือว่าดีกว่าหากไม่ได้รับการลงทุนเพิ่มเติม

3. นาย ค. เมื่อตอนอายุ 12 ปี ต้องคดีเหมือนกับนาย ข.แต่ว่าในกรณีของนาย ค. ศูนย์ฝึกไม่ได้ลงทุนด้านการศึกษาหรืออาชีพให้เขามากนัก เส้นของต้นทุนของเขาในช่วงก่อนอายุ 18 ปี จึงต่ำกว่าของ นาย ข. (ประมาณห้าหมื่นบาท) แต่เนื่องจากการลงทุนที่ไม่สูง ทำให้เมื่อเขาออกจากศูนย์ฝึก จึงไม่ได้มีทักษะที่มากพอในการหางานที่มีรายได้ดีทำได้ และมีรายได้ตลอดช่วงชีวิตที่ต่ำกว่ากรณีของ นาย ข.

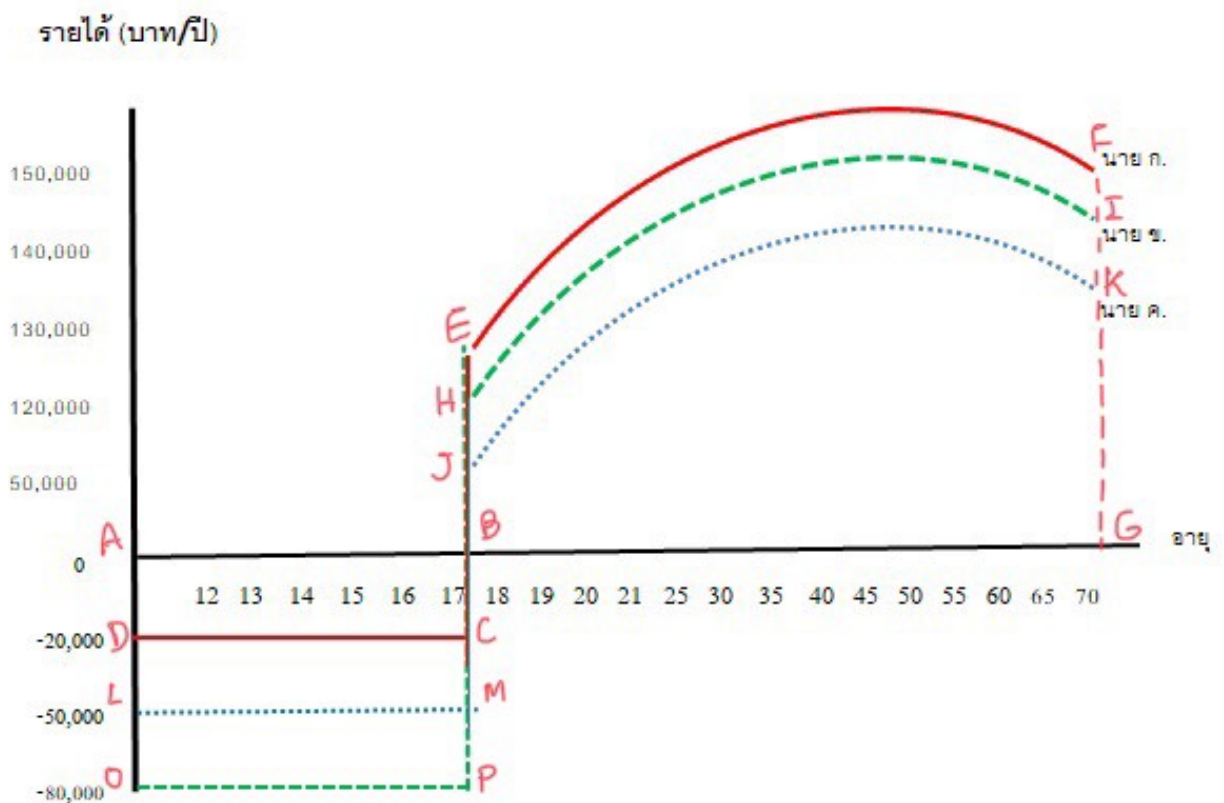
ในการพิจารณาว่าการลงทุนแบบใดจะมีความคุ้มค่าในทางเศรษฐศาสตร์ การวิเคราะห์ต้นทุนและผลประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis) จะดูจากบริเวณพื้นที่ในส่วนที่เป็นต้นทุน (เส้นแกน Y รายได้ต่ำกว่า 0 ถือว่าเป็นช่วงเวลาที่ยังได้เป็นลบ เพราะต้องใช้เงินในการลงทุนเพื่อการศึกษาอบรม) เปรียบเทียบกับส่วนที่เป็นผลประโยชน์ (รายได้) ในช่วงที่แกน Y รายได้เป็นบวก

กรณีของนาย ก. ต้นทุนของเขาอยู่ที่พื้นที่สี่เหลี่ยม ABCD ขณะที่ผลประโยชน์ของเขาอยู่ที่พื้นที่ BEFG เมื่อนำพื้นที่มาคำนวณเปรียบเทียบกันพบว่าผลประโยชน์มากกว่าต้นทุนมากที่สุด

กรณีของนาย ข. เนื่องจากศูนย์ฝึกต้องมีการลงทุนมากเป็นพิเศษ ต้นทุนของเขาจึงสูงกว่าคนอื่น ๆ อยู่ในช่วงพื้นที่สี่เหลี่ยม ABOP แต่รายได้เขาเมื่อออกไปก็สูงเช่นกัน คือในช่วงพื้นที่ BHIG เมื่อเปรียบเทียบแล้ว ก็ถือว่าการลงทุนที่ได้รับ ทำให้เขาได้รับผลประโยชน์ที่สูงคุ้มค่า

กรณีของนาย ค. เขาไม่ได้รับการลงทุนเพิ่มขึ้นเป็นพิเศษ ต้นทุนจึงอยู่ที่ ABML ในขณะที่รายได้ในอนาคตอยู่ที่ BJKG เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับคนอื่น ๆ แล้ว จะเห็นได้ว่าผลประโยชน์ส่วนเพิ่มของเขาจะไม่ได้มีมูลค่าที่สูงมากนัก

ทั้งสามกรณีนี้เป็นการแสดงให้เห็นแบบจำลองของการลงทุนเพื่อการศึกษาอบรมกับรายได้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นแนวคิดที่ใช้ในการเศรษฐศาสตร์เพื่อใช้วิเคราะห์ถึงต้นทุนและผลประโยชน์รวมถึงความคุ้มค่าในการลงทุนต่าง ๆ ทั้งนี้ความถูกต้องแม่นยำ ขึ้นกับความสามารถในการประมาณค่ารายได้ในอนาคตในสถานการณ์ต่าง ๆ ด้วย แต่ในภาพรวมก็แสดงให้เห็นว่าการลงทุนในการศึกษาหรืออบรม สุดท้ายจะส่งผลกระทบไปสู่ประโยชน์ในระยะยาวของบุคคลนั้น ๆ นั่นเอง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแผนภาพของเส้นทางของรายได้ในชีวิต (Age-Earnings Profile) ของเยาวชนในสามกลุ่ม ดังนี้

นาย ก. ใช้ชีวิตตามปกติ เมื่ออายุ 18 เรียนจบ เข้าสู่ตลาดแรงงาน

นาย ข. เข้าสู่ศูนย์ฝึกฯ แต่ได้รับการการลงทุนในการศึกษา อบรม และผ่านกระบวนการต่างๆ อย่างพร้อมในการออกไป

นาย ค. เข้าสู่ศูนย์ฝึกฯ แต่ไม่ได้รับการลงทุนในการศึกษาอบรมเตรียมความพร้อมมากนัก

สำหรับกรณีศึกษาต้นทุนและผลประโยชน์ (Cost-Benefit Analysis) จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นที่ศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ทั้ง 5 แห่ง คณะวิจัยได้มีการนำเอากระบวนการและมาตรการ (intervention) ที่มี

ความแตกต่างกันไปลงมือปฏิบัติในศูนย์ฝึกทั้งห้า โดยมีความแตกต่างกันในกระบวนการ งบประมาณ และบริบทของพื้นที่ ปรากฏอย่างย่อ ๆ ดังนี้

ศูนย์ฝึก	กิจกรรม* ห้องเรียนทดลอง	ต้นทุน*	จำนวน ผู้ใช้บริการ**	ผลประโยชน์ในรูปแบบตัวเงิน ***
ศูนย์ฝึกและอบรม เด็กและเยาวชนเขต 1 จังหวัดระยอง	กิจกรรมการดูงาน ศูนย์กสิกรรม ธรรมชาติมาบเอื้อง กิจกรรมทีมวิทยากร จากปทุมธานี พร้อม อุปกรณ์	13,250 20,000	50 คน	เยาวชนสามารถเอาผลิตภัณฑ์ เกษตรไปใช้บริโภคเองหรือนำไป ขายได้
ศูนย์ฝึกและอบรม เด็กและเยาวชนชาย บ้านมุทิตา	ค่าตอบแทน วิทยากรและ คณะทำงานดูแล กิจกรรม 4 ฐาน ค่าวัสดุอุปกรณ์ : เสื้อยืด กระเป๋าผ้า งานเกษตร งานจิต อาสา	10,000 20,000	70 คน	เยาวชนสามารถนำสินค้าและ บริการไปขายได้ในอนาคต
ศูนย์ฝึกและอบรม เด็กและเยาวชน หญิงบ้านปรานี	วิทยากร จากเครือข่าย ผู้ประกอบการ (เตรียมจัดกิจกรรม สอนทำขนมปัง ต่อเนื่อง) ค่าวัสดุอุปกรณ์ การ เตรียมผลิตสินค้า ตัวอย่าง เพื่อทำ Catalogue และ ส่งไปนำเสนอการ ขาย งบประมาณ	10,000 10,000 10,000	40 คน	เยาวชนได้รับโอกาสในการ ออกแบบผลิตภัณฑ์ ลงมือ ปฏิบัติงาน และวางแผน ออก ไอดีในการนำสินค้าและบริการ ไปขายได้ในอนาคต

ศูนย์ฝึก	กิจกรรม* ห้องเรียนทดลอง	ต้นทุน*	จำนวน ผู้ให้บริการ**	ผลประโยชน์ในรูปตัวเงิน ***
	สำหรับ วิทยากรงาน 4 หน่วยและ วิทยากร พัฒนา แบรนด์เพื่อการขาย			
ศูนย์ฝึกและอบรม เด็กและเยาวชนเขต 2 จังหวัดราชบุรี	จัดงาน Job Fair และงาน Career Idol	40,000	100 คน	เยาวชนมีความเข้าใจในเรื่อง อาชีพ ได้รับโอกาสลงมือปฏิบัติ กิจกรรม ปรับระดับการพัฒนา ด้านจิตใจ สามารถฝึกฝนในสิ่งที่ ตนเองสนใจ และหวังจะใช้ทำ เป็นอาชีพในอนาคตได้
ศูนย์ฝึกและอบรม เด็กและเยาวชนเขต 8 จังหวัด สุราษฎร์ธานี	จ้างครูสอนศิลปะ และครูสอนภาษา (สัปดาห์ละ 8,400 บาท) เป็นเวลา 1 เดือน	33,600 (สอนให้แก่เด็กทั้ง ศูนย์ฝึก ชาย-หญิง 5 วัน/สัปดาห์)	100 คน	เยาวชนมีความสนใจ ตั้งใจ ทำงาน มีสมาธิ มีสุนทรียภาพ จากการได้ทำงานศิลปะและเล่น ดนตรี ส่งผลต่อจิตใจ และอาจจะ สามารถทำเป็นอาชีพได้สำหรับ บางคน

ต้นทุนและผลประโยชน์จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นที่ศูนย์ฝึกอบรมเด็กและเยาวชน ทั้ง 5 แห่ง

*ลักษณะของกิจกรรมและงบประมาณที่แสดง นำมาจากเฉพาะกิจกรรมและงบประมาณที่เป็นการจ่ายเงินให้กับวิทยากรหรือการซื้อวัตถุดิบจากภายนอก ไม่รวมถึงต้นทุนอื่น ๆ ที่ควรจะต้องนำมาพิจารณา เช่น งบประมาณที่ศูนย์ฝึกฯ ได้รับ เงินเดือนของข้าราชการ พนักงาน ครู บุคลากร รวมไปถึงงบลงทุนประเภทอาคารสถานที่ต่าง ๆ

**จำนวนเยาวชนที่เข้าร่วมเป็นการประมาณการอย่างคร่าว ๆ เนื่องจากแต่ละแห่งคณะทำงานจะเข้าไปจัดกิจกรรมหลายครั้ง แต่ละครั้งอาจจะไม่ได้พบกับเยาวชนในกลุ่มเดียวกัน มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนอยู่ตลอด

*** ผลประโยชน์ มีทั้งผลประโยชน์ในรูปที่เป็นตัวเงิน เช่นสินค้าบริการที่สามารถขายได้ และผลประโยชน์ทางอ้อมอื่นๆ เช่นทักษะ ความรู้ ทักษะคิด เจตคติ ที่เยาวชนจะได้มีติดตัวและสามารถนำไปใช้เมื่อเขาออกจากศูนย์ฝึกฯ กลับไปสู่สังคมภายนอกได้

สิ่งที่ได้จากงานวิจัยนี้อาจจะจัดได้ว่าเป็นการลงทุนหรือเป็นต้นทุน (Cost) อย่างหนึ่งที่ศูนย์ฝึกฯ หรือหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาช่วยเหลือได้ใช้งบประมาณลงไปยังตัวเยาวชนในช่วงที่เขายังอยู่ในศูนย์ฝึก และอาจจะส่งผลไปถึงอนาคตของเขาในทางการปรับตัว การทำงาน ทั้งนี้การลงทุนในส่วนนี้อาจจะไม่สามารถสะท้อนภาพรวมทั้งหมดของต้นทุนและผลประโยชน์ที่เด็กจะได้รับ เนื่องจากการลงทุนของกิจกรรมต่าง ๆ ทั้ง 5 ศูนย์ฝึกเหล่านี้ เป็นเพียงโครงการส่วนหนึ่งในหลาย ๆ โครงการที่เยาวชนจะได้รับตลอดเวลาที่พวกเขาใช้ชีวิตอยู่ในศูนย์ฝึกฯ จึงอาจจะไม่สามารถคำนวณได้อย่างชัดเจนว่าผลดีต่าง ๆ ที่จะเกิดกับเด็กเป็นผลมาจากการลงทุนที่เกิดเฉพาะในระหว่างที่ได้เข้าไปทำกิจกรรมเพียงอย่างเดียว แต่งานวิจัยในส่วนนี้ก็จะขอเสนอ

แบบจำลองที่น่าจะสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ถ้าหากมีข้อมูลทุกอย่างพร้อมตามที่ต้องการ อย่างไรก็ตามเชื่อว่าจะเป็น การเริ่มต้นและเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ชีวิตของเด็กและเยาวชนก้าวต่อไปในทางที่เหมาะสมในอนาคต หากในอนาคตมีการรวบรวมข้อมูลสถิติข้อมูลของเด็กที่ได้ผ่านกระบวนการต่าง ๆ ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุด พร้อมทั้งมีการบันทึกข้อมูลเรื่องค่าใช้จ่ายในการลงทุน รวมทั้งมีการเก็บติดตามข้อมูลของอาชีพ รายได้ ในอนาคตการทำงานของเยาวชนผู้ออกไปจากศูนย์ ก็จะสามารถทำให้การคิดคำนวณค่า Cost-Benefit Analysis หรือมูลค่าสุทธิในปัจจุบัน (Net Present Value) ให้เห็นได้ชัดเจนแน่นอนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นข้อเสนอประการหนึ่งที่กรมพินิจฯ สามารถทำได้คือการเก็บสถิติในระยะยาวของเยาวชนที่ออกไป โดยเฉพาะข้อมูลในเรื่องเกี่ยวกับการประกอบอาชีพและรายได้ในอนาคตของเขา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะด้านนโยบายเพื่อสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม

1. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรมีนโยบายในการส่งเสริมระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมที่เป็นองค์รวมซึ่งเชื่อมโยงงานบำบัด งานฟื้นฟู งานการศึกษา และการฝึกงาน และงานตามนโยบาย ที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพเด็กและเยาวชนกลุ่มการศึกษาทางเลือกให้ได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้วยหลักสูตรหรือแผนการเรียนรู้แบบกลุ่มประสบการณ์เป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม และสะท้อนคุณภาพการเรียนรู้ ซึ่งสามารถทำให้เด็กและเยาวชนจบการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ ค่อยนานไปกับกลุ่มเด็กและเยาวชนในกลุ่มการศึกษาด้วยหลักสูตรการศึกษานอกระบบขั้นพื้นฐาน (กศน.)

2. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรมีนโยบายในการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนตามแนวทางการศึกษาทางเลือก ซึ่งมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บนฐานกิจกรรมด้วยโครงสร้างเวลาเรียนที่ยืดหยุ่นตามความพร้อมและศักยภาพในการเรียนรู้ได้ช้าเร็วตามตัวเด็ก เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีทางเลือกทางการศึกษาบนฐานของความหลากหลายของความสนใจและความถนัด โดยประสานความร่วมมือกับเครือข่ายทั้งภาครัฐ เอกชน สถานประกอบการ สาธารณะศึกษา บุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นๆ

3. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรมีนโยบายส่งเสริมสนับสนุนแนวทางการดำเนินกิจกรรมการฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึกบ้นหลักการสิทธิมนุษยชน สิทธิเด็ก และสิทธิทางการศึกษาด้านการคุ้มครองการสิทธิบุคคลที่มีศักยภาพแตกต่างกันอันจะได้รับการศึกษาต่อเนื่องโดยไม่หยุดชะงักเป็นไปตามความสามารถ มีโปรแกรมรับรองแนวทางการศึกษาต่อ การพัฒนาทักษะชีวิตและการทำงานอาชีพ สอดคล้องกับความต้องการของเด็กและเยาวชนและบริบทการดำเนินชีวิตตามสภาพจริงในระบบการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนทุกคนโดยความเสมอภาคและเท่าเทียมเป็นภารกิจหลัก อาจลดโปรแกรมการจัดการประกวดแข่งขัน เพื่อนำงบประมาณมากระจายในแผนงานการจัดโปรแกรมการศึกษาที่เหมาะสมและโปรแกรมการพัฒนาอาชีพเพื่อการมีงานทำอย่างทั่วถึง

4. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรมีแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาทางเลือกเพื่อการปฏิรูปการศึกษาสำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ในนโยบายการพัฒนาและการรังสรรค์นวัตกรรมในรูปแบบใหม่ (Sandbox) ด้วยการกำหนดให้เกิตงานบริหารจัดการศึกษาตามแนวทางการศึกษาทางเลือกในขอบเขตพื้นที่รับผิดชอบของบางหน่วยงาน ซึ่งกำหนดแนวทางการดำเนินงานในระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม ได้จากการวิเคราะห์ปัจจัยความต้องการภายในของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนซึ่งมีบริบทแตกต่างกันตามความต้องการของเด็กและเยาวชนและการบริหารจัดการภายในศูนย์ฝึก

โดยกำหนดแผนงานจากบริบทที่เป็นปัจจุบันของศูนย์ฝึกให้สอดคล้องกับการดำเนินงานตามปัจจัยภายในซึ่งเกิดจากสภาพการณ์และปัญหาที่เปลี่ยนแปลงไปตามตัวเด็กและเยาวชนรวมทั้งปัจจัยภายนอกที่เกิดขึ้นตามสถานการณ์สิ่งแวดล้อม มีกลไกการทำงานในระบบติดตามสนับสนุนจากส่วนกลางเพื่อตรวจสอบความต้องการของพื้นที่เพื่ออำนวยความสะดวกและช่วยพัฒนาประสิทธิภาพการปฏิบัติงานเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนภายในศูนย์ฝึก และมีภารกิจร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนการบูรณาการองค์ความรู้และศักยภาพของผู้เกี่ยวข้อง จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรด้านต่างๆ สำหรับการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก่อนการขยายผลการดำเนินงานต่อไป

ข้อเสนอแนะด้านหลักสูตร

1. ในการดำเนินการทั้งการทำหลักสูตรหรือแผนการเรียนรู้แบบกลุ่มประสบการณ์ คือการเรียนบนฐานกิจกรรม (Activity Based Learning) ควรวางเป้าหมายเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะการทำงานอาชีพ หรือการพิจารณาจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ควรดำเนินการแบบมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยคำนึงถึงความสมดุลและความสอดคล้องของความต้องการของเด็กและเยาวชน

ระยะเวลาที่เด็กและเยาวชนอยู่ในศูนย์ฝึก ความพร้อมและเปลี่ยนข้อจำกัดให้เป็นการบริหารจัดการแบบยืดหยุ่นของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน การวางเป้าหมายและแนวทางการจัดกิจกรรมในหลักสูตรร่วมกับเครือข่าย รวมทั้งแผนงานสนับสนุนทางนโยบายและหลักเกณฑ์ของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่สอดคล้องกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา

2. การทำหลักสูตรหรือแผนการเรียนรู้แบบกลุ่มประสบการณ์ของแต่ละศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนอาจใช้กระบวนการย้อนกลับ (Backward Process) เพื่อถอดหลักสูตรหรือแผนการเรียนรู้จากกิจกรรมภายในศูนย์ที่มีอยู่เป็นต้นทุนเดิม โดยมีขั้นตอนคือ การถอดต้นทุน การจัดประเภท การเขียนหลักสูตร และการออกตารางเรียน โดยการเริ่มจากการใช้ตารางกิจกรรมและการเรียนของแต่ละศูนย์ฝึกที่มีอยู่ก่อนเป็นจุดเริ่มต้น และไม่จำเป็นต้องเป็นหลักสูตรที่จัดทำไปจากส่วนกลางเท่านั้น และออกแบบการระบบการวัดและประเมินผลเพื่อรับรองทั้งคุณวุฒิการศึกษาขั้นพื้นฐานและประกาศนียบัตรรับรองด้านการฝึกการงานอาชีพ

3. การใช้หลักสูตรการศึกษาทางเลือกสำหรับเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมสามารถพัฒนาเพื่อรับรองคุณวุฒิ ได้ 2 โปรแกรม คือ

3.1 โปรแกรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน

3.2 โปรแกรมการพัฒนาทักษะการงานอาชีพ

ข้อเสนอแนะด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน

1. จากข้อค้นพบประการหนึ่งพบว่า การที่มีการปรับเปลี่ยนจำนวนเด็กและเยาวชนที่เข้าและออกจากศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ทั้งระยะสั้นบ้างหรือระยะยาวบ้าง ดังนั้น เพื่อให้การพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างสอดคล้องกับช่วงระยะการเข้ามาอยู่ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ในขั้นตอนแรกของการเข้ามาที่ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน นอกจากมีการคัดกรองและตรวจสอบสถานะด้านการบำบัดเพื่อจำแนกกลุ่มเด็กและเยาวชนแล้ว ควรจัดทำข้อมูลด้านการศึกษาที่ชัดเจนสำหรับเด็กและเยาวชนจำแนกเป็นรายบุคคล เพื่อการจัดการศึกษาที่รองรับศักยภาพจากประสบการณ์เดิมและต่อยอดประสบการณ์ภายในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับเป้าหมายในการพัฒนาการเรียนรู้เมื่ออยู่ในศูนย์ฝึก อีกทั้งเพื่อคุ้มครองสิทธิทางการศึกษาให้กับเด็กและเยาวชนตามสิทธิที่จะได้รับการศึกษาต่อหรือการมีทักษะการทำงานตามความพร้อมของวัยและศักยภาพความถนัด

2. ในการบริหารด้านวิชาการของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ควรเน้นที่ความต้องการของเด็กเป็นตัวตั้ง ไม่ใช่ดูที่ความต้องการของเจ้าหน้าที่เป็นตัวตั้ง และควรเอาวิชาชีพ ทักษะชีวิตมาเป็นตัวตั้งก่อนวิชาการ ทั้งนี้อาจจะพิจารณาแล้วแต่กรณี รวมไปถึงวิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ วิธีการวัดผล ประเมินผล ต้องมีความยืดหยุ่นมากพอที่จะรองรับการเข้า-ออก ในทุกระยะ เพื่อให้สอดคล้องกับความเป็นจริงของการนำความรู้ไปใช้ในวิถีชีวิตได้จริงของเด็กและเยาวชน

3. ส่งเสริมให้ศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน มีระบบเปิด ที่สามารถเชื่อมโยงเครือข่าย โดยใช้ Platform เป็นเครื่องมือ โดย Platform นี้ สมาคมอุตสาหกรรม Software สามารถเป็นเครือข่ายในการช่วยพัฒนา Platform นี้ ซึ่ง Platform จะมีประโยชน์หลายอย่าง เช่น ประการแรก เป็นการบริหารจัดการเวลากับความต้องการในการจัดกิจกรรมภายในศูนย์ฝึก ประการที่สอง การเป็นแหล่งรวมคนดีที่มีความพร้อมและเข้าใจแนวทางการพัฒนาเด็กและเยาวชน ครูที่เป็นโค้ช ผู้เชี่ยวชาญ สถานประกอบการที่เป็นผู้นำเทคโนโลยีมาช่วยในการจับคู่เพื่อการเสริมสร้างศักยภาพระหว่างเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนกับบุคคลกลุ่มดังกล่าว และการรับเข้าทำงาน ประการที่สาม เป็นเครื่องมือทั้งในการเก็บรวบรวมข้อมูลเด็กและเยาวชนตั้งแต่แรกเข้าจนถึงข้อมูลการติดตามผลที่มีเครือข่ายที่อยู่ใน Platform ช่วยในการดูแล และเป็นเครื่องมือในการเก็บแฟ้มผลงานของเด็กและเยาวชน เป็นต้น เป็นการสนับสนุน เรื่อง “การคืนคนดีสู่สังคม โดยใช้ Platform” เครือข่ายสามารถใช้ Platform มาปิดจุดอ่อนด้านกำลังของบุคลากรที่มีจำกัด เสริมการดำเนินงานของกรมพินิจฯ และศูนย์ฝึกฯ ทั้งในด้านเครื่องมือจากเครือข่ายในระบบนิเวศทางภูมิสังคมของเด็กและเยาวชน ตรงตามเป้าหมายที่จะทำให้เด็กและเยาวชนกลับมาสู่สังคมอย่างมีความสุขและประสบความสำเร็จ

4. การทำให้เกิดกรอบความคิดใหม่กับเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึก ให้เป็นคนมีความรู้ความสามารถและเชี่ยวชาญตามความสนใจ มีการจัดกิจกรรมเรียนรู้พัฒนาทักษะความสนใจให้เป็นความเชี่ยวชาญในงานด้านต่างๆ เช่น แพชั่น งานเสริมสวย งานศิลปะ งานฝีมือ งานเขียน งานช่าง-งานซ่อม งานเกษตร งานขายทั้งตลาด On Ground-Online งานบริการ(ส่งของ และรับจ้างอื่นๆ) งานพิมพ์เอกสาร งาน IT เป็นต้น มีการเชื่อมต่อเครือข่าย และ Platform เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีพื้นที่ในการแสดงผลงาน สามารถฝึกงานในระบบการผลิตและจำหน่ายผลงาน มีการสะสมผลการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและได้รับการรับรองผลการเรียนรู้ตามความรู้ความสามารถและความเชี่ยวชาญนั้น

5. การเปิดช่องทางการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึก ตามความถนัด ความสนใจ ผ่านระบบออนไลน์ เช่น Mooc เป็นต้น เพื่อเสริมการเรียนรู้ที่มีการรับรองคุณภาพด้วยใบรับรองการเรียนรู้

6. กิจกรรมและการสนับสนุนต่างๆ ควรมีกระบวนการที่ช่วยเปิดกรอบความคิดและพันธข้อจำกัดที่ทำให้ทุกคนเปิดใจ พาไปค้นหาถึงแก่นที่เป็นรากแก้วของชีวิตของเด็กและเยาวชนที่รู้จักตัวตนให้เจอ และเห็นความเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับสิ่งแวดล้อม (โลก) ในมิติที่กว้างและเป็นปัจจุบัน

7. เนื่องจากเด็กและเยาวชนในกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่ถูกปฏิเสธจากชั้นเรียนในระบบโรงเรียน และส่วนใหญ่เป็นกลุ่มที่มีทักษะพิเศษในการเรียนแบบปฏิบัติการ มีปัจจัยที่ทำให้เด็กควรได้รับการเรียนบนฐานการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นและฝึกประสบการณ์วิชาชีพที่สอดคล้องกับความถนัดและความสามารถ โดยควรได้รับการเสริมสร้างทักษะการเป็นผู้ประกอบการสังคม ดังนั้น การบริหารจัดการภายในศูนย์ฝึกควรเอื้อให้เด็กและเยาวชนได้รับการฝึกงานที่สมจริง โดยมีการจัดตั้งกองทุนหรือระบบสหกรณ์เข้ามาสนับสนุนการฝึกบริหารการเงินด้วยกลุ่มการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนเอง โดยใช้ระบบที่ปรึกษาในการดำเนินงาน เพื่อให้เด็กและเยาวชนมีความรู้ความเข้าใจในการดูแลระบบการเงินอย่างมีประสิทธิภาพได้ด้วยตนเอง เป็นการเตรียมความพร้อมในการดำเนินชีวิตได้ด้วยการพึ่งพาตนเอง

8. ระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วมควรสอดคล้องกับเป้าหมายในการวางแผนการเรียนรู้และพัฒนาทักษะการทำงานอาชีพที่สอดคล้องกับสภาพการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นในวิถีชีวิตจริงของเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะสำหรับบุคลากรของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และผู้ที่เกี่ยวข้อง

1. กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนควรส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ด้านการศึกษาของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ผู้บริหารและบุคลากรในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนได้เรียนรู้การดำเนินงานตามขั้นตอนต่างๆ ของระบบให้มีความเข้าใจและสามารถนำไปใช้ได้จริง

2. การมีระบบช่วยเหลือครูและบุคลากร เช่น การปรับลดตัวชี้วัด การลดงานเชิงเอกสาร พัฒนาโปรแกรมสารสนเทศเพื่อลดทอนงานเอกสาร การมีระบบการ Coaching หรือระบบพี่เลี้ยงที่เข้มแข็ง

3. การให้ข้อมูลสนับสนุนศาลในเรื่องหลักสูตรการเรียนแบบการศึกษาทางเลือกสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะนอกเหนือจากระบบของสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

4. การมีระบบการจัดการทดแทนหรือเสริมกำลังบุคลากรเพื่อทำให้เกิดเวลาคุณภาพสำหรับเด็กและเยาวชน ด้วยการเชื่อมโยงเครือข่ายตามพื้นที่ของศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั้งในขั้นตอนการเริ่มเข้าสู่ศูนย์ฝึก การฝึกและอบรม และการเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้

ตรงตามเป้าหมายการเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนของศูนย์ฝึกและสอนคล้องกับความต้องการในวิถีชีวิตจริงของเด็กและเยาวชน

ข้อเสนอแนะด้านการประเมินผลและติดตามผล

1. ควรจัดระบบการวัดและประเมินผลสอดคล้องกับระยะเวลาการตัดสินใจในศูนย์ฝึก คือ

ระยะแรก สำหรับเด็กแรกเข้าสู่ศูนย์ฝึก ควรมีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง เพื่อเตรียมแผนพัฒนาหลักสูตรรายบุคคลรับรองผลการเรียนรู้จากประสบการณ์เดิมและส่งต่อเข้าสู่โปรแกรมการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพการเรียนรู้ภายในศูนย์ฝึกซึ่งควรมีหลากหลายช่องทาง

ระยะกลาง สำหรับเด็กที่เข้ารับการออกแบบโปรแกรมการเรียนรู้รายบุคคลตามความเหมาะสม ควรมีระบบวัดและประเมินผลการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือการรับรองทักษะการทำงานและการฝึกอาชีพแสดงศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรม ควรฝึกให้เด็กและเยาวชนจัดทำร่องรอยการเรียนรู้ด้วยตนเอง เพื่อเป็นการเสริมทักษะการอ่าน คิด เขียน วิเคราะห์ การทบทวนตนเอง และใช้สำหรับเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ประกอบเอกสารรับรองคุณวุฒิการศึกษาหรือประกาศนียบัตรรับรองการฝึกงานและการฝึกอาชีพ

ระยะที่ปลาย สำหรับเด็กและเยาวชนในระยะเตรียมความพร้อมก่อนปล่อย ควรมีการรวบรวมผลการเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาในขณะที่อยู่ภายในศูนย์ฝึกเพื่อวัดและประเมินผลและรับรองผลการเรียนรู้ เป็นการหนุนเสริมให้เด็กและเยาวชนมีความภูมิใจในศักยภาพการเรียนรู้ได้ของตนเองและสามารถนำไปรับรองผลการเรียนรู้/วุฒิการศึกษา/ประกาศนียบัตรวิชาชีพ ไปเชื่อมพื้นที่การดำเนินชีวิตได้ด้วยความมั่นใจในศักยภาพของตนเองเมื่อออกไปภายนอก

2. การมีระบบประกันคุณภาพภายใน/ภายนอก เพื่อรับรองผลการเรียนรู้และการฝึกอาชีพ ประกาศนียบัตร ใบรับรองผลการศึกษา ระหว่างการฝึกและอบรมในศูนย์ฝึก มีการดำเนินการประเมินผลเพื่อพัฒนา (Formative Assessment) ทุกระยะตามที่กำหนดในหลักสูตรการพัฒนาการศึกษารายบุคคลเพื่อการนำประสบการณ์การศึกษาและการฝึกทักษะในกิจกรรมต่างๆ ไปใช้เทียบโอนเข้าสู่สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือประกอบอาชีพ

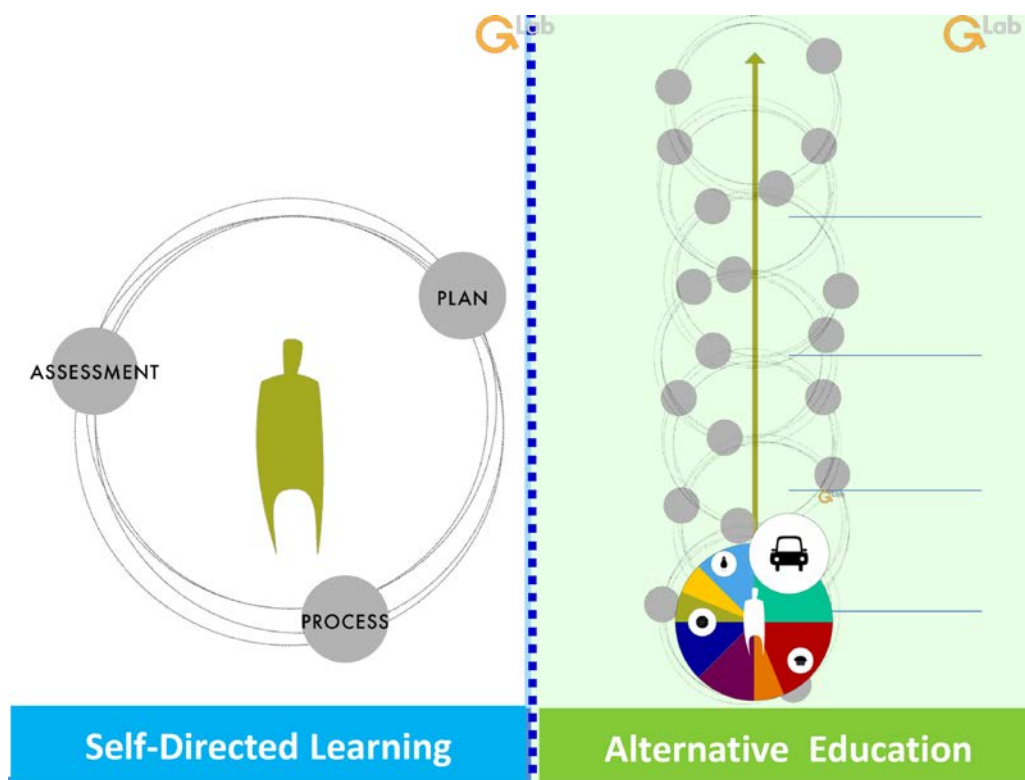
ข้อเสนอแนะด้านการจัดภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อม

การศึกษาทางเลือกเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงซึ่งให้ความสำคัญกับหน่วยเล็กที่สุดภายในชุมชน (Community Based Learning) ในทางกายภาพของศูนย์ฝึกสามารถปรับสร้างให้เป็นเมืองแห่งการเรียนรู้ (Learning Smart City) เพื่อจำลองสถานการณ์ชีวิตสมจริงให้เด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมมีพื้นที่พัฒนาคุณภาพชีวิต ฝึกทักษะการเรียนรู้และการทำงานอาชีพ และได้รับโอกาสใหม่ให้เกิดประโยชน์ต่อการ

พัฒนาตนเองเชื่อมร้อยกระบวนการทำงานภายในศูนย์ฝึกพร้อมกับเครือข่ายภายนอกได้อย่างสอดคล้องกับความต้องการและเป้าหมายซึ่งเป็นประโยชน์ปัจจุบัน โดยมีหลักการสำคัญ คือ การใช้โอกาสของวันเวลาภายในศูนย์ฝึกเป็นพื้นที่ฝึกกระบวนการเปลี่ยนวิธีคิด วิธีตัดสินใจแบบใหม่ ซึ่งเริ่มเสริมสร้างได้จากกระบวนการดำเนินชีวิต และ ฝึกอบรม ภายในศูนย์ฝึกฯ ทุกวันเวลา เพื่อสร้างมิติใหม่ของการมีชีวิตที่ดีขึ้นในปัจจุบันและอนาคต

แผนภาพที่ 10.1 แสดงระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วม

แผนภาพที่ 10.2 แสดงการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจ
สะสมกระบวนการต่อเนื่องเป็นวงจรการเรียนรู้ตลอดชีวิต

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. การทำวิจัยเพื่อขับเคลื่อนการนำระบบสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนในกระบวนการยุติธรรมแบบมีส่วนร่วมไปใช้ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนอื่นๆ
2. การทำวิจัยและพัฒนาหลักสูตรที่เหมาะสมสำหรับเด็กในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งเน้นแผนการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมการเรียนรู้รูปแบบกลุ่มประสบการณ์ รวมทั้งการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการประเมินผลตามบริบทความหลากหลายของศูนย์ฝึกและความต้องการในการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน เช่น หลักสูตร Entrepreneurship หลักสูตรเกษตรพอเพียงตามศาสตร์พระราชา หลักสูตร On-the-Job Training หลักสูตรพัฒนาทักษะพิเศษสร้างอาชีพด้านกีฬา-ดนตรี-ศิลปะ-งานช่าง-IT ฯลฯ เป็นต้น
3. การทำวิจัยและพัฒนาแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในศูนย์การเรียนของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เพื่อการปรับกระบวนการเรียนรู้ภายในศูนย์ฝึกมุ่งเป้าไปสนับสนุนการพัฒนาคุณภาพชีวิต คุณภาพการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะการทำงานอาชีพ

4. การทำวิจัยในการพัฒนารูปแบบของ Learning Hub ภายในหรือภายนอกศูนย์ฝึกด้วยระบบการหนุนเสริมจากเครือข่าย เพื่อจัดกิจกรรมพัฒนาศักยภาพตามความถนัดความสนใจในการพัฒนาทักษะการทำงานและฝึกอาชีพจากประสบการณ์สมจริงภายในศูนย์ฝึกตามความต้องการซึ่งแตกต่างกัน และจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานรูปแบบศูนย์การเรียนรู้ตามแนวทางการศึกษาทางเลือก เพื่อร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษابนฐานการสร้างอาชีพในลักษณะการเป็นผู้ประกอบการทางสังคมหรือเชื่อมร้อยการเป็นหุ้นส่วนการทำงานร่วมกับเครือข่ายสถานประกอบการให้กับเด็กและเยาวชนในกระบวนยุติธรรมที่หลุดจากระบบการศึกษาและต้องออกมาใช้ชีวิตโดยไม่มีวุฒิการศึกษาใดๆ เพื่อเป็นการเสริมความพร้อมในการเรียนต่อ หรือ การเตรียมความพร้อมด้านการสร้างอาชีพเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กติการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม (International Convent on Economic, Social and Cultural Rights – ICESCR). [Online]. Available from: <http://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/icescrt.pdf> [21 ธันวาคม 2561]

การประชุมทำความเข้าใจโครงการวิจัยร่วมกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน. 26 มีนาคม 2561.

การประชุมร่วมกับกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนและศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน 5 ศูนย์. 8 พฤษภาคม 2561.

จรรยา วิไลวรรณ. (2550). คู่มือ “คุณ Fa” วิทยากรกระบวนการผู้สร้างการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Facilitator). กรุงเทพมหานคร: ศูนย์จัดการความรู้เพื่อครอบครัวเข้มแข็ง สถาบันรักลูก บริษัท รักลูกแฟมิลีกรุ๊ป จำกัด.

ชอบ เข้มกลัด และโกวิท พวงงาม. (2547). การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเชิงประยุกต์. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ และคณะ. (2562). การศึกษาองค์ความรู้การศึกษาทางเลือกของสังคมไทยกับแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

ปณญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights). [Online].

Available from: <http://humanrights.mfa.go.th/upload/pdf/udhr-th-en.pdf>

[21 ธันวาคม 2561]

พระราชบัญญัติ การบริหารการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด พ.ศ. 2561. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: [http://www.djop.go.th/law/act/item/35902-พระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไข บำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด-พศ-2561](http://www.djop.go.th/law/act/item/35902-พระราชบัญญัติการบริหารการแก้ไขบำบัด ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด-พศ-2561) [21 ธันวาคม 2561]

พระราชบัญญัติ ศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553.

[ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://web.krisdika.go.th/data/law/law2/%C803/%C803-20-2553-a0001.pdf> [21 ธันวาคม 2561]

ยุทธชัย เฉลิมชัย และสานต่อ เฉลิมชัย. (2559). **รายงานการวิจัย แนวทางการจัดการศึกษาและพัฒนา มนุษย์ ด้วยการศึกษาทางเลือก.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

วรภัทร์ ภูเจริญ และฉานเดช พ่วงจีน. (2553). **ผู้นำ 4 ทิศ ศาสตร์แห่งการค้นหาค้นหาตนเอง.** กรุงเทพมหานคร: อริยชน.

วิทยา พัฒนเมธาดา. (2562). **Active Learning: Passive Learning** (ออนไลน์). สืบค้นจาก <http://www.kansuksa.com/159> [27 ตุลาคม 2562]

สมเกียรติ อินทสิงห์. (2559). “การศึกษาทางเลือก: หลักสูตรและการเรียนการสอนที่เน้นความแตกต่างระหว่าง บุคคล”. **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับภาษาไทย สาขา มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ** 9, 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม): 1188-1206.

สภาพแวดล้อมการเรียนรู้สร้างสรรค์: สังเคราะห์แนวคิดจากบริบทไทย. (ออนไลน์). สืบค้นจาก http://www.tkpark.or.th/tha/articles_detail [27 ตุลาคม 2562]

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2555). **หลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้หลักสูตรแกนกลาง การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ.** กรุงเทพมหานคร: สำนัก วิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). **ข้อเสนอ หลักเกณฑ์และวิธีการปรับใช้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 สำหรับการศึกษาทางเลือก ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ.** กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด วี.ที.ซี คอมมิวนิเคชั่น.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2558). **การจัดการศึกษาทางเลือกในประเทศไทย.** กรุงเทพมหานคร: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ. (ม.ป.ป.). **อนุสัญญาว่าด้วย สิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) และพิธีสารเลือกรับของอนุสัญญาว่า**

ด้วยสิทธิเด็ก (Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child).

กรุงเทพมหานคร: สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส และผู้สูงอายุ.

อวยพร เชื้อนแก้ว. (2551). การฝึกอบรมผู้อำนวยการเรียนรู้ คู่มือการทำงานกับผู้หญิงติดเชื้อเอชไอวี เล่มที่ 3. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิริษัทไทย.

ภาษาอังกฤษ

Aos, S., Roxanne L., Jim M., Mama M., and Annie P. (2004). **Benefits and costs of prevention and early intervention programs for youth.** Washington State Institute for Public Policy, Olympia, WA.

Chevalier, J. M., and Buckles, D. J. (2013) **Participatory action research: theory and methods for engaged inquiry.** UK: Routledge

Coalition for Juvenile Justice (CJJ). (2013). **Invest in juvenile justice preserve and restore strategic investments to secure the safety of America's youth, families and communities.** [Online]. Available from:
https://www.juvjustice.org/sites/default/files/resource-files/resource_907_0.pdf
 [2019, October 16]

Cohen, M, and Alex R. P. (2007). New evidence on the monetary value of saving a high risk youth. **Vanderbilt Law and Economics Research Paper** No. 08-07

Cohen, M. (1998). The monetary value of saving a high risk youth. **Journal of Quantitative Criminology** 14: 5-33.

Cohen, M., Roland T. R., Sara S., and Simon T. (2004). Willingness-to pay for crime control programs. **Criminology** 42(1): 86-106 (February).

Corby, E. (2013). **Training for change: Moving from theory to practice in adult education for empowerment.** [Online]. Available from:
<https://www.trainingforchange.org/publications/training-change-moving-theory-practice-adult-education-empowerment> [2019, October 16]

- Cranton, P. (2006). **Understanding and promoting transformative learning: a guide for educators of adults**. San Francisco: Jossey- Bass.
- Derrida, J. (1979). “ Structure, Sign, and play in the dicourse of the human sciences” in R. Macksey, and E. Donato (Eds.), **The Languages of criticism and the sciences of man; the structuralist controversy** (pp. 247-272). Baltimore: Johns Hopkins Press.
- Esperian, J. (2010). The effect of prison education programs on recidivism. **Journal of Correctional Education** 61, no. 4: 332-333
- Fullerton, J. R. (2010). **Transformative learning in college students: a mixed methods study**. (Doctor of Philosophy), The Graduate College at the University of Nebraska, Lincoln, NE.
- Gilchrist, A. (2019). **The well-connected community: a networking approach to community development**. 3rd ed. Bristol: Policy Press.
- IDEO.org. (2015). **The field guide to human-centered design**. [Online]. Available from: http://bestgraz.org/wp-content/uploads/2015/09/Field-Guide-to-Human-Centered-Design_IDEOorg.pdf [2018, December 7]
- Knowles, M. S., Holton III E. F., and Swanson R. A. (2015). **The adult learner: the definitive classic in adult education and human resource development**. 8th ed. Milton Park, Abingdon, Oxon, New York: Routledge.
- Lakey, G. (2010). **Facilitating group learning: strategies for success with adult learners**. San Francisco: Jossey-Bass A Wiley Imprint.
- Latour, B. (1996). **On Actor-Network Theory**. A Few Clarifications, Plus More than a Few Complications. *Soziale Welt*, 47, 369-381.

- Merriam, S. B., and Bierem, L. L. (2014). **Adult learning: linking theory and practice**. San Francisco, CA : Jossey-Bass a Wiley.
- Mezirow, J. (1991). **Transformative dimensions of adult learning**. San Francisco: Jossey-Bass.
- Mezirow, J., & Taylor, E. (2009). **Transformative learning in practice: insights from community, workplace, and higher education**. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Miller, T. R., Cohen M., and Wiersema, B. (1996). **Victim costs and consequences: a new look**. Washington, DC: National Institute of Justice.
- Nazombe, E. T. (2010). **Training for community transformation: popular education methodologies for women's leadership for social transformation**. Dissertation of the degree of Doctor of Education, Graduate Program in Social and Philosophical Foundations in Education, the Graduate School of Education, the State University of New Jersey. [Online]. Available from: <https://rucore.libraries.rutgers.edu/rutgers-lib/27187/pdf/1/> [2019, October 16]
- Perus Saranurak. (2014). **Game of knowing: personalize learning process and motivation for designing futures. Meta-learner guidebook**. Goldsmiths, UK: University of London.
- Schulz, T. W. (1960). Capital formation by education. **Journal of Political Economy**.
- Schulz, T. W. (1961). Investment in human capital. **American Economic Review**. Vol.9 March.
- Solow, R. M. (1957). Technical change and the aggregate production function. **Review of Economics and Statistics** (39).
- The Second Barefoot Collective. (2011). **Design and facilitating creative learning activities: a companion booklet to the barefoot guide 2 learning practices in organisations and social change**. [Online]. Available from:

http://www.barefootguide.org/uploads/1/1/1/6/111664/barefoot_guide_2_learning_companion_booklet_36.pdf [2019, October 16]

Trinh, M. (1992). **Outside in inside out. when the moon waxes red: representation, gender and cultural politics.** Routledge.

Turner, S. K. (2007). **‘Changed by the encounter’: the learning and change that counsellors and psychotherapists experience as a result of their work with clients.** (Doctor of Philosophy in Education), University of Exeter, UK.

Vacca James. (2004). Educated prisoners are less likely to return to prison. **Journal of Correctional Education** 55, no. 4.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

รายชื่อผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สารพันธ์ ศุภวรรณ สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
2. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภัทรพล มหาพันธ์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
3. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิธิดา จรุงเกียรติกุล คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

ข้อความที่สะท้อนความต้องการของเด็กและเยาวชน ในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนทั้งห้าพื้นที่โดยภาพรวม

1. **ความต้องการด้านการรู้จักตนเอง** เป็นความสามารถในการวิเคราะห์เพื่อการรู้จักตนเอง เห็นสิ่งดีในตนเองที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง และสิ่งที่ควรปรับปรุงเพื่อลดอุปสรรคในการพัฒนาตนเอง เห็นความต้องการในการพัฒนาตนเอง สามารถค้นหาปัจจัยเกื้อหนุนเพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายของความต้องการที่ตั้งไว้ ดังตัวอย่างของข้อความต่างๆ ของเด็กและเยาวชนเขียนในใบงานหรือผ่านการพูดสะท้อนบทเรียน ดังนี้

“ทำให้รู้จักตัวตนของตัวเอง”

“ค้นพบตัวเองว่าชอบอะไร”

“ได้รู้ว่าความชอบของเราที่ไม่คิดจะมีคุณค่าแต่มันมีคุณค่า พร้อมกับเหตุผลของเราซึ่งมันคือตัวเรา เรารู้ตัวเราไม่ต้องให้ใครมาบอกเราในคุณค่านั้น ๆ”

“มีความสุขรู้สึกดีและได้ทบทวน ได้มองเห็นคุณค่าของตัวเอง”

“ได้ค้นหาตัวเองมากขึ้น ได้รู้ถึงว่าชอบอะไร”

“วันนี้รู้สึกมีความสุขมากเลย รู้สึกได้ปลดปล่อยกับตัวเองและได้รู้เกี่ยวกับตัวตนของตัวเองว่าเราอยากทำอะไร ชอบอะไร”

“มาทำกิจกรรมและให้ความรู้และสะท้อนให้เห็นว่าตัวของเราเองมีจุดเด่นในด้านใด”

“ได้รู้ว่าเราเป็นคนแบบไหนและคุณค่าของตัวเองคืออะไร”

“ได้รู้จักตัวเองค้นพบว่าตัวเองชอบอะไร มีจุดมุ่งหมายอะไรกับชีวิต ได้รู้ว่าคุณค่าในตัวมีอยู่ตรงไหนและสามารถนำมาออกมาใช้ได้อย่างไร เห็นเส้นทางของชีวิตตัวเอง มีเป้าหมายที่ชัดเจนและได้รู้ว่าสิ่งที่หนูกำลังทำอยู่นั้นทำเพื่อใครและสุดท้ายคือ ได้ปลดปล่อยในความสงสัยในตัวเองที่เป็นวันนี้และจะทำให้ดีที่สุด”

“ได้ความรู้เกี่ยวกับการรู้จักตัวตนของพวกเราทำให้เรารู้ว่าเราเป็นใครชอบอะไรและอยากทำอะไร ได้ทบทวนกับสิ่งที่ผ่านมาตั้งแต่เด็กจนถึงปัจจุบัน ได้มีการวางแผนในอนาคตอีกด้วย”

“ได้เรียนรู้ทางเลือกชีวิตทุกคนมีทางเดินให้กับตัวเองเสมออยู่ที่ว่าเราจะเลือกเดินไปข้างหน้า หรือหยุดกับที่จมปรักกับอดีตหรือก้าวผ่านมันไป ตั้งวางเป้าหมายนั้นไว้และผ่านอุปสรรคต่าง ๆ ไปให้ได้ เรียนรู้ จากข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นแล้วจึงใช้มันเป็นแรงผลักดันในการดำเนินชีวิต คิดไตร่ตรองและทบทวนให้มาก ๆ ก่อนจะลงมือทำอะไรจะได้ไม่ผิดพลาดและผิดหวังในสิ่งที่เลือกไว้ จัดลำดับขั้นตอนในชีวิตได้อย่างชัดเจนและมี เป้าหมายมากขึ้น”

“วันแรกที่ได้เริ่มทำกิจกรรมก็ทำให้รู้จักตนเองมากขึ้นและได้มองเห็นคุณค่าของตนเอง...วัน สดท้ายก็ทำให้ได้เรียนรู้จากการวางแผนอนาคตของตนเองว่าตนเองต้องการทำอะไร รู้จักจัดลำดับขั้นตอน ได้มากขึ้นแค่นั้น ท้ายยังไปถึงเป้าหมายของเราได้อย่างไร เราต้องเริ่มทำด้วยการกระทำถึงจะประสบ ความสำเร็จ

“ได้รู้จักตัวเองทำให้รู้ว่าเราเป็นใคร ชอบทำอะไรและก็ได้รู้เป้าหมายว่าเราจะทำอะไร เราได้ ทบทวนตัวเองว่าใครที่รักเราที่สุด ได้รู้ว่าอนาคตและปัจจุบันเราควรทำตัวอย่างไรและสามารถวางแผนใน ชีวิตประจำวันได้อย่างไร”

“ค้นพบว่าเรารู้สึกแบบไหนแล้วเป้าหมายเราคืออะไร ได้เห็นคุณค่าในตัวเราเอง...ทำให้เรารู้ อะไรที่เกี่ยวกับตัวเรามากขึ้น...ได้วางแผนอนาคตของเราว่าเราต้องการอะไร ต้องการทำอะไรในอนาคตของ เรา”

“ได้เรียนรู้การใช้ชีวิตและได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ได้วางแผนชีวิต ได้ทบทวนสิ่งที่ผ่านมา ได้รู้จักตัวเอง”

“ได้รู้จักตนเอง ได้ทบทวนเรื่องในอดีตวางแผนอนาคต ได้รู้จักนิสัย”

“รู้สึกได้เห็นคุณค่าของตัวเองมากและได้รู้จักการมีแบบแผนการใช้ชีวิตในวันข้างหน้า ได้รู้จัก กับตนเองมากขึ้น”

“รู้สึกอยากรู้จักตัวเองและอยากค้นหาตัวเองมากขึ้นจริง ๆ”

“รู้สึกมีความสุขสนุกทำให้รู้ถึงคุณค่าในตัวเองมากขึ้น และก็ทำให้เราคิดว่าในอนาคตเรา ต้องการให้เป็นแบบไหน อยากให้ออกมาเป็นยังไง”

2. ความต้องการด้านความสัมพันธ์ เป็นความต้องการที่จะทำให้ตนมีความสามารถในการสร้าง ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อน ครู เจ้าหน้าที่ ขณะอยู่ในศูนย์ และการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลในครอบครัว

ตามบทบาทที่ตนมี เช่น มีความต้องการเป็นคนดีของพ่อแม่ ครอบครัว สังคม และเป็นสามีและภรรยาที่ดี รวมทั้งเป็นพ่อและแม่ที่ดีที่มีความรับผิดชอบต่อลูก ทั้งในปัจจุบันและอนาคตเมื่อออกจากศูนย์ไป และความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนและบุคลากรในศูนย์ ดังตัวอย่างของกิจกรรมและข้อความต่างๆ ของเด็กและเยาวชน เขียนในใบงานหรือผ่านการพูดสะท้อนบทเรียน ดังนี้

กิจกรรมทำตามคำสั่งให้มองตากัน ขอบคุณ ขอโทษ และเล่าเรื่องตลกให้เพื่อนฟัง เด็กและเยาวชนได้สะท้อนให้เห็นความรู้สึกที่ต้องการด้านความสัมพันธ์ ดังเช่นข้อความที่ว่า

“ชอบ เพราะได้มองตาเพื่อน ๆ แล้วมีความสุข”

“ชอบ เพราะเวลามองตามันทำให้รู้ใจ”

“ชอบ เพราะมองตาแล้วมีความสุขครับ”

“รู้สึกดีที่ได้ขอโทษ การได้บอกคำขอโทษ มันทำให้รู้สึกดีทั้งสองฝ่าย”

“ชอบ เพราะถ้าเพื่อนรู้สึกไม่ดีกับเรา เราก็กขอโทษ”

“รู้สึกดี เพราะการขอบคุณเป็นเรื่องที่ช่วยเหลือกัน”

“รู้สึกดี เพราะการขอบคุณเป็นเรื่องที่ดีสำหรับทุกคน”

“รู้สึกดี เพราะพูดคำว่าขอบคุณก็อยู่ในสังคมได้” “รู้สึกดีที่ได้ขอบคุณผู้อื่น ได้เห็นรอยยิ้มของผู้อื่น”

“ได้เล่าเรื่องตลกของพวกผมให้กับเพื่อน ๆ ฟัง ได้เห็นรอยยิ้มของเพื่อน ๆ เสียงหัวเราะของเพื่อน ๆ”

“ก็จะได้รู้ว่าเพื่อนคิดแบบไหน”

สำหรับกิจกรรมเลือกภาพและพูดถึงความรัก ได้สะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจตนเองในเรื่องของความรักที่มีให้กับเพื่อน คนในครอบครัว ดังข้อความของเด็กและเยาวชนที่กล่าวว่า

“ความรัก คือ การที่คนเรามีความรักต่อกันหรือความรักกับสิ่งของและสัตว์ ความรักแบ่งออกได้หลายประเภท ความรักไม่มีขอบเขต ความรักไม่มีจุดหมายที่คนเราจะรู้ได้ว่าเราควรจะหยุดรักตอนไหน ต่อให้คนไม่มีความรู้ก็สามารถมีความรักได้ หรือคนเรามีฐานะยากจนไม่ใช่ว่าจะไม่สารณมีความรักได้ เพราะว่า

ความรักของทุก ๆ คนไม่มีขอบเขตครับ และความรักก็คือการให้ คือคนเรามีความให้ ความเมตตาต่อกันนั่นก็คือความรัก ความรักทำให้คนเรามีความสุขและมีการสูญเสียอยู่เสมอ”

“ผมต้องการความรักจากพ่อแม่”

“การดูแลกันและกัน แบ่งปัน ช่วยเหลือกัน”

“ความสำคัญของความรักคือ การสื่อสารบอกคนอื่นหรือบอกตัวเอง และสำคัญที่สุดคือ การรักตัวเอง”

“ความรักนึกถึงพ่อ ตั้งแต่เราเกิดมา พ่อให้เราทุกอย่างจนถึงวันที่เราโดนจับ พ่อต้องเสียใจมากที่สุด พ่อจะพูดว่าพ่อรักเราแค่ไหน”

“ความรัก คือการให้คนที่เรารัก ให้ในสิ่งที่เค้าขอ ทำให้คนที่รักมีความสุข ทำให้ยิ้มได้ในทุกวัน อยู่กับเขาในทุก ๆ วัน ไม่หนีไปไหน การเข้าใจซึ่งกันและกัน ให้อภัยกัน”

“ผมรักแม่มาก ๆ ครับ ผมอยากกลับบ้านไปหาแม่มาก ๆ ครับ อยากกลับไปกอดแม่ครับ ความรักของผมคือผมรักแม่ครับ”

“ก็ไม่มีอะไรมากแค่อยากบอกรักและขอโทษครอบครัวกับทุกสิ่งที่ผ่านมา และเคยทำไม่ได้ไว้กับคนที่เรารัก เคยบอกตัวเองเสมอว่า ถ้าตัวเองไม่เป็นแล้วจะไปรักใครได้ ดูแลใครได้”

“ความรักคือการให้ การเข้าใจซึ่งกันและกัน และความรักทำให้คนที่เรารักมีความสุข ให้อภัยซึ่งกันและกัน”

“รักคือ การได้ความรัก ความอบอุ่น จากพ่อแม่ ครับ”

“ความรักคือ? ครอบครัวครับ แค่ครอบครัวก็พอ”

“ความรักคือ $1 + 1 = 3$ สิ่งที่ทำให้เราเป็นมากกว่าตัวของเราเอง”

“ความรักคือ รอยยิ้มและความไว้วางใจ เชื่อใจกัน และเห็นคนที่เรารักมีความสุข”

“ความรักคืออะไร รักมากไปก็กลัวเจ็บ รักน้อยไปก็กลัวจะเสียเธอ รักแบบไหนจะได้ใจเธอ รักแท้มีอยู่หรือ คำว่ารักออกจากใจหรือออกจากปาก ความรักเหมือนลมหายใจ ความรักมันกินไม่ได้ แต่ข้าวกินได้ ความรักจนๆ คงซื้อใจใครไม่ได้หรอก”

“ความรัก คือ การช่วยเหลือกันในวันที่ลำบากหรือทำให้ชีวิตคู่ดีขึ้นกว่าเดิม และไว้วางใจ ให้ อกหักกัน ไม่โกหกกัน มีอะไรให้บอกตรง ๆ การอยู่พร้อมหน้า พร้อมตากัน ทำให้มีความสุขความรัก คือ การ ลงทุนและผลกำไร

“ความสุข การดูแลกันและกัน แบ่งปัน ช่วยเหลือกันและกัน”

“รัก คือ การให้ การไว้วางใจ ถึงแม้ว่าจะห่างกันไกลก็เชื่อใจกันและกัน”

“ความรัก คือ ครอบครัวและการไว้วางใจกันและกัน”

“ความรักที่ได้จากครอบครัว เช่น ความรักที่ได้จากแม่ พ่อ พี่ น้อง ความรักที่ได้จากคนรอบข้างที่พบเจอ เช่น ความรักที่ได้จากเพื่อนฝูง แฟน คนรัก”

“พูดถึงความรัก ความรักที่ได้จากพ่อ แม่ พี่ น้อง คนรอบข้างและครอบครัว ความรักจากเพื่อน พี่ เป็นคนที่คอยดูแลเรา เวลาเราท้อหรือโดนแฟนทิ้ง คอยอยู่เคียงข้างกันไปทั้งกัน ความรักอีกแบบหนึ่ง คือ เมียภรรยา แฟน คือคนที่คอยให้กำลังใจ เวลาเราทำงานมาเหนื่อย ๆ คอยดูแลเรา และเป็นผู้ชีวิตเรา”

“อายุ 40 ปีอยากอยู่กับครอบครัวและดูแลตัวเองพักผ่อนและปล่อยวางจากสิ่งต่างๆ”

“อายุ 30 อยากพาครอบครัวไปเที่ยวรอบโลกอยากมีครอบครัวที่อบอุ่นอยากมีเงินเก็บในธนาคารเลขเจ็ดหลัก อายุ 40 อยากให้ครอบครัวมีความสุขอยากให้ลูกลูกหลานหลานมีหน้าที่การงานที่ดี อยากให้อยู่ด้วยกันพร้อมหน้าพร้อมตา”

“อายุ 25 ปีจะซื้อบ้านเป็นของตัวเอง อายุ 21 ปีอยากดูแลครอบครัวและน้อง ๆ ค่ะ”

นอกจากนี้มีข้อความที่เด็กและเยาวชนได้สรุปบทเรียนที่สะท้อนถึงความต้องการเรียนรู้ด้านความสัมพันธ์ ดังข้อความที่ว่า

“เราควรเรียนรู้เรื่องความรู้สึกการเอาใจเขามาใส่ใจเรา คนเราก็มีสิทธิที่เท่ากัน มีอำนาจที่เหมือนและเราควรที่จะใช้อำนาจให้ดีได้อย่างไรต่อกัน”

“เราต้องเรียนรู้ว่าเราอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้ เราจะต้องมีทั้งเพื่อนและคนรู้จักมากขึ้น ต้องกล้าที่จะเปิดใจรับคนอื่นเพิ่มมากขึ้น เพราะคงอยู่คนเดียวในโลกไม่ได้แน่”

“เรียนรู้การใส่ใจดูแลคนรอบข้างตัวเรา ถ้าเราสร้างความไว้วางใจดูแลหรือใส่ใจเขาสิ่งเรานั้นก็จะกลับมาหาตัวเรา และเราไม่สามารถไปเปลี่ยนหรือให้คนอื่นทำอย่างโน้นอย่างนี้ได้ แต่สิ่งเหล่านี้ต้องออกมาจากตัวเราเอง เราอยากได้รับความรู้สึกยังงี้หรือการกระทำยังงี้ เราก็แสดงไปแบบนั้นเพราะถ้าเราแสดงแบบที่เราไม่ชอบออกไป ขนาดเรายังไม่ชอบเลยคนที่เขาได้รักก็ไม่ชอบเช่นเดียวกัน การอยู่ร่วมกันเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเราไม่สามารถอยู่คนเดียวในโลกได้”

3. ความต้องการด้านการศึกษา เป็นความต้องการที่จะจบการศึกษาขั้นพื้นฐานทั้งสายสามัญหรือสายอาชีพ เพื่อไปเชื่อมต่อการทำงานที่สนใจในอนาคต ทั้งนี้ทุกคนมีความพยายามที่จะเรียนให้จบการศึกษาขั้นพื้นฐานตามที่ได้รับคำสั่งศาลมา แต่เมื่อออกจากศูนย์ฝึกไปแล้วแม้ว่าต้องการศึกษาต่อแต่ยังไม่มีความแน่นอน ดังตัวอย่างของกิจกรรมและข้อความต่างๆ ของเด็กและเยาวชนเขียนในใบงานหรือผ่านการพูดสะท้อนบทเรียน ดังนี้

กิจกรรมนี้คือตัวฉัน และกิจกรรมออกแบบชีวิต เด็กและเยาวชนได้สะท้อนให้เห็นความรู้สึกที่ต้องการเรียนรู้ด้านการศึกษา ดังเช่นข้อความที่ว่า

“อยากเรียนให้จบปริญญาตรี”

“เรียนจบป.โท ได้งานอิสระ แล้วมีแฟนที่เขาดูแลเราได้เดินไปกับเรา”

“อยากเรียนจบสูงๆ ทำงานดีๆ มีเงินให้พ่อแม่ใช้”

“อยากเรียนจบมหาวิทยาลัย แล้วทำให้พ่อแม่สบาย”

“จะไปเรียนต่อให้จบ”

4. ความต้องการด้านการทำงานหรืออาชีพ เป็นความต้องการในการทำงานหรือประกอบอาชีพที่มีรายได้มั่นคงและสุจริตเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว ซึ่งมีทั้งการเป็นลูกจ้างหรือพนักงานในสถานประกอบการ รับราชการ หรือการเป็นเจ้าของกิจการเองที่สร้างขึ้นเองตามความสนใจหรือความถนัด หรือสืบทอดกิจการของ

ครอบครัว ดังตัวอย่างของกิจกรรมและข้อความต่างๆ ของเด็กและเยาวชนเขียนในใบงานหรือผ่านการพูดสะท้อนบทเรียน ดังนี้

กิจกรรมนี้คือตัวฉันและกิจกรรมออกแบบชีวิต เด็กและเยาวชนได้สะท้อนให้เห็นความรู้สึกที่ต้องการเรียนรู้ด้านการทำงานหรืออาชีพ ดังเช่นข้อความที่ว่า

“อยากเรียนให้จบสูงที่สุด อยากทำงานนวดแผนไทยหรือหมอนวด”

“อยากให้พ่อแม่สบาย”

“อยากทำผม อยากทำให้ตัวเองสวย อยากทำให้ครอบครัวมีความสุข”

“อยากทำงานเลี้ยงครอบครัว”

“อยากเป็นช่างวิเศษกร เปิดธุรกิจส่วนตัว อยากเป็นนักแสดงในวงการ”

“อยากเป็น mc”

“อยากเปิดร้านขายของมีแบรนด์เป็นของตัวเอง อยากทำให้ครอบครัวสบาย”

“อยากเป็นครุมีเงินสร้างบ้านที่ดี”

“อยากซ่อมรถมอเตอร์ไซด์”

“อยากเปิดร้านเบเกอรี่”

“อยากเปิดร้านกาแฟ อยากเป็นทหารหญิง”

“อยากทำงานที่ดีและกลับไปแก้ไขในสิ่งที่เราไม่เคยทำให้ดีที่สุด”

“คิดอยากจะทำร้านเสริมสวยเป็นของตัวเอง หนูฝันไว้ตั้งแต่หนูอายุ 18 แล้วค่ะ จนหนู 20 หนูก็ยังไม่ได้ทำค่ะแต่ตอนนี้หนูกำลังฝึกเรียนเสริมสวยอยู่ค่ะ วิชาเสริมสวยเป็นวิชาที่หนูชอบมาก แล้วก็ป็นงานที่หนูตั้งใจที่จะทำมันให้ดีที่สุดเท่าที่ตัวเองฝันไว้”

“เก็บเงินสร้างบ้านให้พ่อแม่กับลูกสาว ทำงานที่ดี”

“ส่งลูกเรียนให้สูง ๆ ซึ่รถยนต์ ทำงานอยู่ที่บ้าน”

“อยาก เปิดร้านซ่อมรถมอเตอร์ไซด์เป็นของตัวเองและขายอะไหล่ไปด้วยกัน”

“อยากเปิดร้านเป็นของตัวเองร้านกาแฟ บาร์เหล้า ร้านขนม หนูอยากเรียนครูแล้วก็ไปสอนที่
ดอย”

“อยากเก็บเงินให้มากที่สุด อยากให้พ่อแม่สบาย”

“อายุ 20 ปีอยากเป็นคนหาเงินเลี้ยงดูครอบครัวค่ะ”

“อายุ 20 อยากแต่งงานอยากมีบ้านอยากมีเงินเก็บในธนาคารเลขหลักหลักอยากมีเจ้าตัวน้อย
อยากมีงานดีดีทำ”

“อยากเป็นนักฟุตบอลที่ดี”

“อยากทำให้แม่สบาย ไม่เหนื่อย มีเงินใช้ตลอด อยากมีเงิน สร้างบ้านให้พ่อแม่”

“อยากเป็นนักแข่งรถระดับโลก”

“อยากเปิดธุรกิจส่วนตัว (เฟอร์นิเจอร์) และจะดูแลพ่อแม่ให้ดีที่สุด”

“จะเป็นศิลปินนักร้อง เป็นคนดี ทำงานดีๆ อยากหาเงินเลี้ยงดูย่า”

“อยากเป็นมือกีตาร์ระดับโลก อยากตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ที่ทำงาน”

“อยากเป็นทหารหรือตำรวจ”

“อยากเป็นเกษตรกร ทำงานสุจริตและมีครอบครัวที่อบอุ่น”

ภาคผนวก ค

ตัวอย่างภาพสิ่งที่อยากทำและสิ่งที่อยากให้ช่วยสนับสนุนที่มาจากฐานความสนใจและความต้องการที่แท้จริงในระดับจิตใจของเด็กและเยาวชนในศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน

ครูเวทย์

- : สิ่งที้อยากทำต่อจากนี้อีก 1 เดือน
- ออกแบบลายเสื้อ
 - ติดต่อนัก Graffiti ในเด็กฯ ได้ฝึกฝีมือ
 - Mutita Chawal : เขียนสคริปต์รายการ, พุฒนากล้อง, ติดต่อสถานที่ถ่ายทำ

ครูกิตาร์

- : สิ่งที้อยากทำต่อจากนี้อีก 1 เดือน
- ลงชุมชนบริเวณใกล้เคียงเพื่อช่วยทำความสะอาด
 - ทาสี ตัดต้นไม้ เก็บขยะในน้ำ เก็บขยะบนถนน
 - กวาดลานวัด
 - ลอกท่อ
 - อาสาจราจรบนท้องถนน
 - ปลูกต้นไม้

: สิ่งที้อยากให้ช่วย Support

- เสื้อยืดเปล่า สีขาว, ดำ, กรมท่า (คอกลม) Size M, L (จำนวน 200 ตัว)
- บล็อกสำหรับสกรีน
- สก๊กลว, แม่สี (น้ำเงิน, เหลือง, แดง, ขาว, ดำ)
- ศิลปิน Graffiti ที่มาช่วยทำ
- งบประมาณค่าเดินทาง, ค่าอาหาร
- แนะนำสถานที่สำหรับถ่ายทำ เช่น วัด, ธรรมศาลา, ศาล

: สิ่งที้อยากให้ช่วย Support

- เรียนรู้เรื่องความปลอดภัยบนท้องถนน
- สถานที่ปลูกต้นไม้
- งบประมาณค่าเดินทาง
- อุปกรณ์สำหรับงานอาสา

ครูแจน

: สิ่งที้อยากทำต่อจากนี้อีก 1 เดือน

- จัดแปลงเกษตรให้มีความเหมาะสมต่อการทำแปลงเกษตรมากขึ้น
- เพิ่มความหลากหลายของผลผลิต
- ทดลองเลี้ยงไส้เดือน

: สิ่งที้อยากให้ช่วย Support

- อุปกรณ์การเกษตร
- ปรับปรุงอาคารเพาะชำ

ความสนใจด้านอื่นๆ เพิ่มเติม

1. อีคอมมิวนิตี:

- Grab Bike
- Line man
- Food Delivery

สาเหตุที่สนใจ

- ชอบจับรถมอเตอร์ไซด์
- ไม่อยากทำงานประจำ
- สนุกกับการแข่งขัน

สิ่งที่อยากให้ Support

- สอนใช้ Application
- ขั้นตอนการทำงาน
- วิธีการทำใบขับขี่
- พื้นที่กลุ่มลูกค้า

2. ค้าขาย

- สินค้าแบรนด์เนม
- สินค้ามือสอง
- แบรินด์เสื้อผ้าขอมตัวเอง

สาเหตุที่สนใจ

- ชอบค้าขาย
- ได้พูดคุยกับคนอื่น
- เคยมีประสบการณ์มาก่อน

สิ่งที่อยากให้ Support

- คำแนะนำจากผู้ที่มีประสบการณ์
- เทคนิควิธีการเพิ่มยอดขายปัจจุบัน
- ข้อมูลแหล่งผลิตสินค้าราคาถูก
- ทำเลสำหรับค้าขาย / Page Online
- ออกแบบป้ายโฆษณา

3. ประดิษฐ์

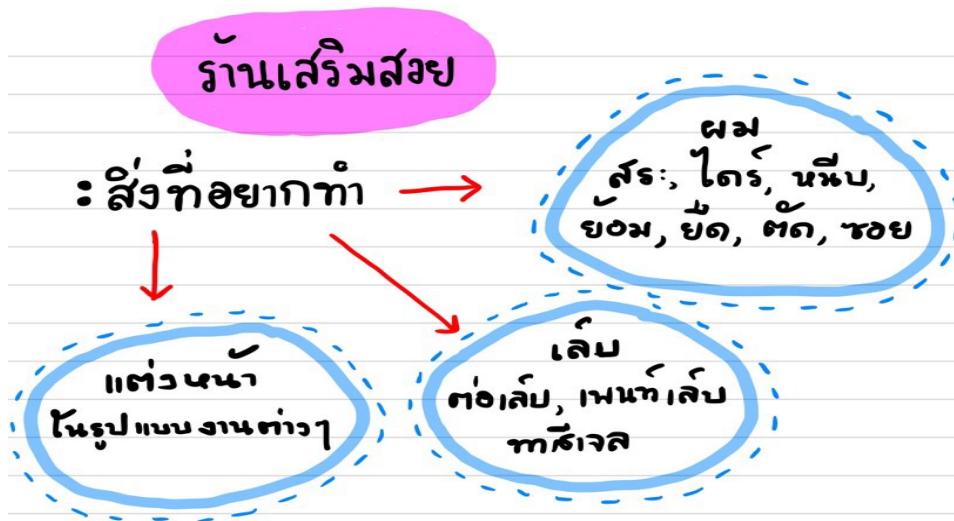
- แกะรถยนต์
- แกะรถจักรยานยนต์

สาเหตุที่สนใจ

- ตกแต่งภายนอก
- ตกแต่งภายใน (มีรายละเอียดต่างกัน)

สิ่งที่อยากให้ Support

- อยากรู้ว่ามีบุคคลภายนอกที่มีความรู้เรื่องการแต่งรถมาสอน

: สิ่งที่ยากให้สนับสนุน

• อุปกรณ์สำหรับทำผมทุกชนิด

สิ่งที่เขาควรควรรู้เพิ่มเติม

- อุปกรณ์เสริมสวยขึ้นชื่อไหน
- แบรินด์ไหนเป็นอย่างไร
- มีต้นทุนเท่าไร
- ขายได้ดีแค่ไหน
- เปรียบเทียบราคาต่อหน่วย

แถมหน้า → **พื้นที่บริการที่สวย**
มีอะไรกัน?

- เทคนิคการแต่งหน้ามีกี่รูปแบบ
- แถมหน้าแบบไหน เหมาะกับงานอะไร (งานแต่งงาน, งานประกวด, Every Day look)

• เทคนิคการทำธุรกิจความงาม

ผม → มีสตางค์ สอน ความงาม
อยู่ที่ไหน / ค่าเช่าพื้นที่

- แคม: อย่าง มีเทคนิคอะไร
- รายละเอียดทุกส่วน

เล็บ → อยากเป็นเจ้าของธุรกิจทำเล็บ
ต้องเริ่มจากอะไร

- ต้องมีทักษะอะไรบ้างที่จะทำได้
- ใกล้เคียงในครอบครัวแบบสบายๆ
จะทำได้จากที่ไหน

ร้านนวด

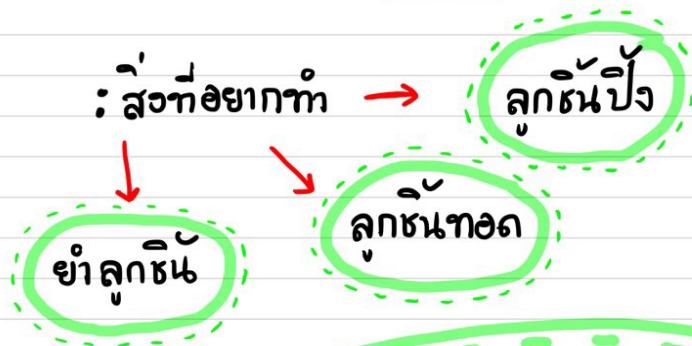
: สิ่งที่ต้องการทำ

- ↳ นวดไทย, นวดฝ่าเท้า
- ↳ มีน้ำสมุนไพรบริการนวด
- ↳ จำหน่ายน้ำสมุนไพร

: สิ่งที่ต้องการให้สนับสนุน

- ↳ ชูนิฟอร์มสำหรับนวด (^{ออกแบบ} และติดกับทีมตัดเย็บได้)
- ↳ อุปกรณ์สำหรับนวด (^{ต้นทุน} / ^{แหล่งซื้อ})
- ↳ คอร์สออนไลน์สอนนวด
- ↳ มีวิทยากรมาช่วยสอน / ^{แนะ} นวดสาธิต
- ↳ มีโอกาสได้ออกไปนวดลูกค้าจริง ๆ
- ↳ ศึกษาแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับสรรพคุณต่างๆจากสมุนไพร
- ↳ วิธีการทำน้ำสมุนไพรแบบต่างๆ

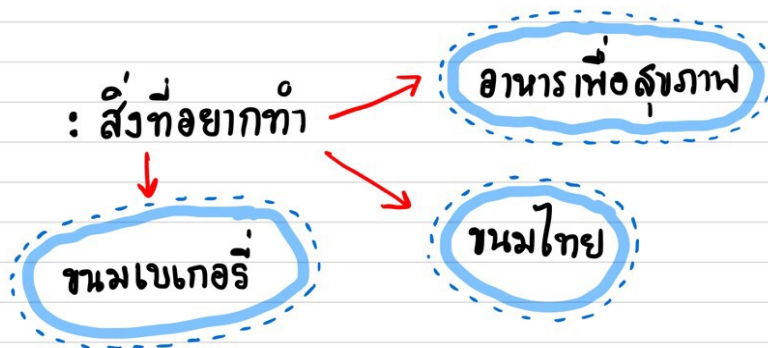
คหกรรม

: สิ่งที่ยากให้สนับสนุน

- ↳ แผลงที่ซื้อลูกชั้นราคาดี คุณภาพดี
- ↳ สูตรน้ำจิ้ม / น้ำยำ รสเด็ด
- ↳ การคำนวณต้นทุน
- ↳ ออกแบบโลโก้ ทำสติ๊กเกอร์
- ↳ วิธีคิดโปรโมชั่น
- ↳ การโฆษณาสินค้า
- ↳ การจัดส่ง

เบเกอร์รี่ + อาหารเพื่อสุขภาพ

: สิ่งที่ต้องการให้ช่วยสนับสนุน

- ออกแบบโลโก้ นามบัตร ร้องขอการสั่งซื้อ
- รีวิวเพื่อการโฆษณาและการตลาด
- เครื่องตีแป้งไฟฟ้า (มือถือ)
- ออร์เดอร์สำหรับการจัดเบรกตามงานประชุม
- สูตรขนม และ อาหารเพื่อสุขภาพ
- การทำโปรโมชั่น

ร้านกาแฟ

สวัสดี

รู้จักเมล็ดกาแฟที่หลากนหลาย

มีสูตรกาแฟ
เป็นของตัวเอง

ออกแบบโลโก้

สวัสดี

- วิทยาการที่ทำให้ความรู้เรื่องกาแฟ
- เมล็ดกาแฟที่หลากนหลายให้ได้ลอง
- หลักสูตรบาร์ิสต้าเบื้องต้น
- มีโอกาสได้มีส่วนร่วมร่วมกับชุมชน

งานตัดเย็บ

: สิ่งที่ต้องทำ

ทำก็ฟรอมจากเศษผ้า

ตัดเย็บเสื้อผ้า

: สิ่งที่ต้องหาให้ช่วยสนับสนุน

- ครูสอนตัด เย็บเสื้อผ้าที่ทันสมัย
- ครูสอนทำก็ฟรอมผ้าต่างๆ
- อุปกรณ์การตัดเย็บ
- ตลาดสำหรับกระจายสินค้า